

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ตำบลบางคูรัด
อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

นางสาวศุภรชต์ ปิยวัชรพันธ์ุ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-5360-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**COMMUNICATION PROCESS OF COMMUNITY CAMPAIGNS FOR
WAR ON DRUGS : IN BANGKURAT BANGBUATHONG
NONTHABURI**

Supparatch Piyawatcharapun

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Development Communication**

**Department of Public Relations
Faculty of Communication Arts**

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-5360-5

ศุภรัชต์ ปิยวัชรพันธ์ : กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

(COMMUNICATION PROCESS OF COMMUNITY CAMPAIGNS FOR WAR ON DRUGS : IN BANGKURAT , BANGBUATHONG , NONTHABURI)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สถาปิตานนท์ , 267 หน้า , ISBN 974-17-5360-5

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน , กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนและปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จำนวน 24 คน

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง 1. ช่วงจุดประกายรณรงค์ในชุมชนโดยแกนนำชุมชน (2541 – 2543) มีผู้ริเริ่มและแกนหลัก คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ , นายพรพิชัย ดิสโร , ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา โดยมีพันธมิตรหลักคือ อาสาสมัครในชุมชน เป้าหมายในการสื่อสาร คือ ปกป้องถิ่นฐานบ้านเกิดจากมหันตภัยยาเสพติด วัตถุประสงค์ เพื่อ กระตุ้นชุมชนให้เกิดความตื่นตัวเรื่องวิกฤตยาเสพติดและกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วย ความห่วงใยลูกหลานที่เป็นอนาคตของชุมชน กลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวชุมชนเพื่อหาพันธมิตรแนวร่วม 2. ช่วงนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาลระยะที่ 1 (2544 – 2546) แกนหลักคือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ , นายพรพิชัย ดิสโรและเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา โดยมีพันธมิตรคือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ , เจ้าหน้าที่สาธารณสุข , ผู้นำชุมชน (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) , เจ้าหน้าที่ภาคการศึกษา และองค์กรธุรกิจ เป้าหมายในการสื่อสารคือปกป้องถิ่นฐานบ้านเกิดจากมหันตภัยยาเสพติดและเป็นแนวร่วมรัฐบาลในการทำสงครามยาเสพติด กลุ่มเป้าหมาย คือ พันธมิตรเพื่อความร่วมมือและประชาชนทั่วไป 3. ช่วงนโยบายสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติดของรัฐบาล (2546) แกนหลัก คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ , นายพรพิชัย ดิสโร , นายสุพจน์ ภูติเกียรติจร , เจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา , กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งสิบหมื่น เป้าหมายหลักในการสื่อสาร ยังคงเหมือนช่วงที่ 2 และ การสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในหลวง กลุ่มเป้าหมาย คือ พันธมิตรเพื่อความร่วมมือและชาวชุมชนทั้งหมด ทั้งชาวบ้านดั้งเดิมและชาวหมู่บ้านจัดสรร โดยแกนนำชุมชนทำหน้าที่ประสานกับกลุ่มต่างๆ ในการรณรงค์โดยเน้นหนักเรื่อง การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติดที่เกิดขึ้น โดยสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสารคือ การบูรณาการทุกสื่อที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ สื่อบุคคล ผ่าน การสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม และสื่อเฉพาะกิจ อันนำไปสู่ความร่วมมือของชุมชนในการแก้ปัญหาและสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด

กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบางคูวัดเน้น 3 ด้าน คือ 1.บุคคล 2. สาร 3. ช่องทางการสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในทั้ง 3 ช่วงของการรณรงค์ มีจุดร่วมคือ เน้นการใช้บุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ โดยใช้ผู้ส่งสารที่เป็นผู้นำชุมชนและ เจ้าหน้าที่รัฐ ร่วมกับ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน; กลยุทธ์ด้านสารมีการใช้เนื้อหาแสดงความน่ากลัว การใช้เหตุผลในการนำเสนอข้อมูล ช่วงที่ 2 เสริมใช้เนื้อหาเป็นแบบเอื้ออาทร การให้ความรัก ความเข้าใจและโอกาสในการกลับคืนเป็นคนดีของสังคมโดยไม่ซ้ำเติมกัน ช่วงที่ 3 เนื้อหาสารเข้มข้นกว่าช่วงที่ 2 ในประเด็นเดียวกันและตอกย้ำความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ กลยุทธ์ด้านสื่อ ทั้งสามช่วงของการรณรงค์ มีจุดร่วมคือ กลยุทธ์การบูรณาการใช้สื่อทุกสื่อที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบด้วยสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม ชุมชน การใช้ออบต. โดยทั้งสามช่วง มีการสื่อสารแบบ Horizontal เป็นตัวขับ เน้นการรณรงค์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากการสร้างความรู้สึกร่วมกระตุ้นจิตสำนึก สู่การรวมพลังเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด

ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนแบ่งออกเป็น 1. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยภายในระดับบุคคล ประกอบด้วย ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ความศรัทธาต่อบุคคลที่เป็นที่นับถือ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพโดยตำแหน่งหรือเกียรติยศและความรู้สึกห่วงและกังวลต่ออนาคตลูกหลาน ปัจจัยภายในระดับชุมชน ประกอบด้วย ความใกล้ชิดและเครือข่ายสื่อสารในชุมชน ช่องทางการสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วม เจตนารมณ์และความทุ่มเทของแกนนำในการแก้ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ความใกล้ชิดตัวของปัญหา ยาเสพติด ความสนใจและความเป็นห่วงร่วมกันของคนในชุมชนและความตกลงร่วมกันที่จะแก้ปัญหาชุมชน 2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายรัฐบาลและกลไกสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ บุคลากร และปัจจัยด้านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์ ลายมือผู้นิพนธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา 2547 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษารวม

4585135728 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION
 KEY WORD : COMMUNICATION PROCESS / COMMUNITY CAMPAIGNS / WAR ON DRUGS / BANGKURAT
 SUPPARATCH PIYAWATCHARAPUN : COMMUNICATION PROCESS OF COMMUNITY CAMPAIGNS FOR WAR ON DRUGS : IN BANGKURAT , BANGBUATHONG , NONTTABURI
 THESIS ADVISOR : ASSO. PRO. PARICHART STHAPITANONDA,Ph.D. , 267 pp. ISBN 974-17-5360-5

The objective of this research is to study the communication process of community campaigns for war on drugs , the communication strategies of campaigns leaders to encourage the alliances of the community , the characteristic and factors leading to community' s ties , attachment , involvement and co-operation among community by means of qualitative research. In-depth interviews with 24 key informants were used to complete this study.

The results of the research are as followings : *The communication process* of community campaigns can be described in 3 periods :

Phrase 1 The Sparkling of community campaigns by insiders Mr.Wanper Ket – Am , Mr.Pompichai Dissaro and the Chief Monk of Temrak Pattana Temple along with core alliance in the community using key messages of community – based campaigns for the love of homeland , the care of local people being harmed by drugs and mobilizing people of Bangkurat to stand up and show spirits by giving hands. The interaction of Bangkurat members is two – way interpersonal communication both officially and non – officially including community activities.

Phrase 2 The Government's War on Drugs Campaigns (2544 – 2546) Key Players are Mr.Wanpen Ket-Am , Mr.Pornpichai Dissaro along with the Chief Monk of Temrak Pattana Temple teamed with government officials. Key messages aimed at terminating drugs crisis and promoting sustainable drug free community. Channels of communication are integrated community-based media via the existed way in the community to the public and seeked for more allies supporting community campaigns.

Phrase 3 The Government's War on Drugs Campaigns (2546) Campaigns leaders are Mr.Wanpen Ket-Am , Mr.Pornpichai Dissaro , Mr.Supot Puti Kiatkajorn ,Chief Monk of Temrak Pattana Temple , Village Chiefs. Key messages focus on the loyalty & contribution to the King on his birthday by building a sustainable drug-free community , the cooperation with government policy of war against drugs and the demonstration of community power to fight against drugs crisis. Integrated communication channels in the community have been used such as community activity, interpersonal communication ,printed media and particular community media have been utilized to hit the cooperation of alliance and community members.

The communication outcome : Community Campaign in Bangkurat in Phrase 1 was successfully participated by local people. However, others that are new members of the community tended to be on the same side and teamed with the community during Phrase 2-3 due to the government policy of community empowerment.

The Communication Strategies of campaigns leaders during 3 phrases of the campaigns against during 3 phrases of the campaigns against drugs have the same stance by focusing on sender strategies using credible , reliability and trustworth ness presenter style. The messages aimed at motivating using fear & rational appeal and psychological approach. Integrated community media and participation communication have been chosen for the particular circumstances. That consists of interpersonal communication , community activity , information centre ,print media and mobile community broadcast.

The Factors leading to communitiy involvement and cooperation among community alliance can be described as

- 1) Internal factors : Personal Level and Community Level
- 2) External factors : Government Policy and Government Supportive Functions and The mass medias

Department..... Public Relation..... Student's Signature

Field of studyDevelopment Communication..... Advisor's Signature

Academic year.....2547.....Co-Advisor'sSignature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับที่ท่านกำลังอ่านฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาที่ประเมินค่ามิได้ จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ด้วยการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ เวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังใจ ซึ่งเปลี่ยนมุมมองการทำงานและการดำเนินชีวิตของผู้วิจัยสู่ ความเป็นจริงและมีระบบ

ด้วยความอนุเคราะห์แนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำงาน ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อุบลวรรณ ปิติพัฒน์เมธี ประธานกรรมการสอบ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ประมะ สตะเวทิน ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ รอง ศาสตราจารย์จาระนัย แกลโกศล รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ คณาจารย์ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ทุกท่าน รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุจนา แก้วเทพ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย อาจารย์เมธี เสรีธนาวงศ์ และ คณาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ทุกท่าน

ขอขอบพระคุณ พี่อัมพร , พี่นุช , พี่เนียน , พี่ชาติ และพี่ๆ ทีมห้องโสต ฯ , พี่สุภา , พี่ อ้อย , พี่ๆ ทีมห้องสมุดทุกท่าน, พี่ฝน และ บุคลากรคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน สำหรับทุกการสนับสนุน

ขอขอบพระคุณ ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ปลัดสุพจน์ ญาติเกียรติขจร นายกวัน เพ็ญ เกตุอำ่า ปลัดเขียว พรพิชัย ดิสโร และ ทุกท่านที่อบต.บางคูวัด ตลอดจนอำเภอบางบัวทองสำหรับ ความเอื้อเฟื้อทุกด้าน

ขอขอบคุณ มิตรแท้ทุกท่าน สำหรับ เวลา สมอง และ ความทุ่มเทช่วยเหลือ รวมถึง ประสบการณ์ชีวิตที่ดีร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพุ่มฉวีร อุดมพงษ์ คุณณภภัทร อุทัยพันธ์ น้องเขน น้องป๊อบ เพื่อนร่วมรุ่น Dev.Comm 25 และ ทูสนับสนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย

ครอบครัวปิยวัชรพันธุ์ ครอบครัวปิยะธรรมสวัสดิ์ และ ทุกท่านที่มีโอกาสเ่ยยนามได้ ครบถ้วน แต่ระลึกถึงความกรุณาของท่านอยู่ในใจเสมอ ขอขอบคุณค่ะ

ศุภรัชต์ ปิยวัชรพันธุ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	9
โจทย์การวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2	15
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
แนวคิดและแนวทางในการป้องกันยาเสพติด	15
แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร	17
แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์แผนประชาสัมพันธ์และการดำเนินงาน	24
แนวคิดเรื่องชุมชน.....	27
แนวคิดเรื่องสื่อชุมชน	46
ทฤษฎีการรณรงค์แบบใหม่ “เน้นการมีส่วนร่วม”	48
แนวคิดเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด	76

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	93
	การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	94
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	95
	แนวทางการดำเนินงาน	96
	การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	96
	การวิเคราะห์ข้อมูล	97
	การนำเสนอข้อมูล	97
บทที่ 4	สรุปผลการวิจัย	99
	ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่บางคูรัด.....	99
	กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน	108
	กลยุทธ์แกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน.....	149
	ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์.....	175
บทที่ 5	บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	185
	บทสรุป.....	186
	อภิปรายผล.....	204
	ข้อเสนอแนะ.....	224
	รายการอ้างอิง.....	229
	ภาคผนวก	234
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	267

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“ยาเสพติดเป็นปัญหาร้ายแรงที่ต้องใช้มาตรการเด็ดขาดแก้ไข ความสูญเสียจากการปราบปรามแก้ไขยาเสพติดที่เด็ดขาดรุนแรงของรัฐบาล ถือเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการได้ช่วยชีวิตคนไทยอีกมากมายในประเทศ จากการสูญเสียที่ประเมินค่ามิได้ในอนาคต ...”

(พระบรมราชาโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

ระหว่าง วันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นสามเดือนแรกแห่งสงครามยาเสพติดขึ้นแตกหักตามนโยบายปราบปรามยาเสพติดเชิงรุกของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และ 2,275 วิสามัญฆาตกรรม มีผลงานโด่งดังไปทั่วโลกผ่านสื่อทั้ง ในและต่างประเทศ

ทว่ายังไม่จบสิ้น การดำเนินการยังเดินหน้า เพราะปัญหายาเสพติดยังคงมีอยู่ในสังคมไทยที่เราต่างรู้กันทั่วไปว่า เป็นปัญหาหลักเรื้อรังมานานนับทศวรรษและไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาลกี่ชุด ปัญหายาเสพติดก็ยังมิอยู่ ไม่สามารถตัดรากถอนโคนได้ ยาบ้ากว่า 700 ล้านเม็ด ถูกจำหน่ายสู่คนไทยทุกปี ตัวเลขผู้เสพกว่า 3 ล้านคน และภาวะผู้ติดยาเสพติด 300,000 คน คือตัวเลขที่เป็นทางการ แต่ในความเป็นจริงแล้วมากกว่านั้น ไม่ช้าก็เร็ว และเริ่มต้นก่อนที่เราจะรู้ตัว ประชากรทั้งประเทศ 62 ล้านคน ตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงทั้งทางตรงและทางอ้อม

การรณรงค์ระดับชาติเพื่อต่อต้านยาเสพติดโดย ใช้ กลยุทธ์ทางสื่อมวลชนร่วมกับบุคคลที่มีชื่อเสียงจากทุกแขนงสาขา ไม่ว่าจะเป็นดารา นักร้อง นักการเมือง หรือแม้แต บুদ্ধคณสำคัญของประเทศเป็นตัวแทนสื่อสาร ล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า เพราะไม่สามารถแก้ปัญหาคั้งต้นตอ คือ ต้นกำเนิดของปัญหาที่มาจากระดับรากหญ้า

ประวัติศาสตร์ของยาเสพติดก่อนหน้าปี 2546 ที่เราเรียนรู้ไม่เคยเปลี่ยน แต่ คนไทยในปี 2546 ได้ร่วมเขียนหน้าใหม่แห่งประวัติศาสตร์การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดครั้งสำคัญของประเทศ ด้วยการร่วมสงครามยาเสพติด เมื่อรัฐบาล พตท.ทักษิณ ชินวัตร ประกาศสงครามขึ้น

แตกหัก เพื่อเอาชนะยาเสพติดเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 โดยใช้ “ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เพื่อเอาชนะและขจัดยาเสพติดอย่างยั่งยืนถาวร” เชิงบูรณาการซึ่งยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์มีประชาชนเป็นตัวชูโรงที่มีบทบาทสำคัญ สอดคล้องกับแผนพัฒนาและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 ที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์และแผนงานยาเสพติดขึ้นใหม่ ที่มีการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ เน้นการรณรงค์ระดับชุมชนโดยเน้นกระบวนการสื่อสารแนวนอน โดย คนในชุมชนร่วมกันกำหนดทิศทางการสื่อสารเพื่อการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในระดับชุมชนขึ้นมาสู่ระดับบน

ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน มีหัวใจสำคัญแห่งพลังแผ่นดิน คือ ประชาชนและการบูรณาการรณรงค์ระดับชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อเอาชนะยาเสพติดเป็นรูปธรรมในระดับชาติ

กล่าวได้ว่าการรณรงค์เรื่องยาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่เป็นหน้าที่ของประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมโดยเริ่มจากระดับชุมชนขึ้นมาถึงระดับ อำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศตามลำดับโดยมีรัฐบาลสนับสนุน เสริมแรง การรณรงค์ระดับชุมชนต่อต้านยาเสพติดด้วยการนำมาตราฐานพัฒนาหมู่บ้าน / ชุมชน ไปใช้เพื่ออาชีพ รายได้ แก้ไขปัญหาความยากจนและนำไปสู่การป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างถาวร กุญแจสำคัญอยู่ที่ชุมชน โดย การสร้างพลังแผ่นดินในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืนถาวร

การรณรงค์เพื่อแก้ปัญหายาเสพติด เป็นทางออกที่ต้องอาศัยยุทธศาสตร์การบูรณาการสอดประสานความร่วมมือร่วมใจกันทุกฝ่าย ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชนรากหญ้า จนถึงระดับชาติ การแก้ปัญหายาอย่างเป็นรูปธรรมยั่งยืนควรมาจากกระบวนการระดมพลังสมองพลังกาย พลังใจของคนในหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดก่อนเพราะเป็นรากฐานของสังคม ความเข้มแข็งมั่นคงของรากฐานสังคมคือชุมชนจะพาไปสู่การสร้าง ชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด จะเป็นการลดอุปสงค์และอุปทานของยาเสพติดในชุมชนตามลำดับ จึงกล่าวได้ว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนต้องเริ่มที่ระดับชุมชน โดยคนในชุมชน และ เพื่อในชุมชนโดยมีนโยบายรัฐบาล เป็นตัวกระตุ้นและกำลังเสริม

การสื่อสารเป็นกุญแจสำคัญในการรณรงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการสื่อสารที่มีกลยุทธ์การสื่อสารแนวระนาบเป็นอาวุธ การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ระดับชุมชนนั้นเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need - Oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะ

ประการสำคัญของกระบวนการทัศน์การพัฒนาแนวใหม่แทนการพัฒนาที่แต่เดิมคอยตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก

รูปแบบของการสื่อสารที่ถือเป็นหัวใจหลักของการรณรงค์ระดับชุมชนนั้นคือการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

หน้าที่ของการสื่อสาร Windahl และคณะ (1992) (กิตติ กัมภักย์ และคณะ : มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่ ; 227-238, 2543) ระบุว่าหน้าที่ของการสื่อสารชุมชนประกอบด้วย

(1) หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive function) คือ ทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อจะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

(2) หน้าที่ทางสังคม (Social function) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกัน

(3) หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information function) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารโดยทั่วไป หากทว่าในการสื่อสารชุมชนนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารต้องเป็นไปอย่างรอบด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น ผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจึงได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

(4) หน้าที่ในการควบคุมปฏิบัติการ (Control Activation Function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนของปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ Berrigan (1979) ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี คือ

(1) สื่อของชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชนไม่ว่าชุมชนจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้เช่นใดก็ตาม

(2) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่ชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

(3) สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participates) ในหลาย ๆ บทบาทไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

(4) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่าตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมากจากการกำหนดของชุมชนเองมิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน

(5) สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

ในกรณีของเมืองไทย กาญจนนา แก้วเทพ และคณะ ได้รวบรวมคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อยของการสื่อสารทั้ง 4 ลักษณะ คือ S - M - C - R ว่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ระดับความยาก -- ง่ายของสื่อ ต้องเหมาะสมกับระดับและความสามารถในการรับสารของชาวบ้านโดยเฉพาะในกรณีที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงถึงความสามารถในการอ่านของชาวบ้าน
2. ประเภทของเนื้อหาสื่อ ต้องเป็นเรื่องที่เน้นหนักลงไปปัญหาเร่งด่วนหรือปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมนั้น ๆ
3. กลุ่มเป้าหมาย สื่อแต่ละชนิดควรจัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
4. วิธีการนำเสนอสื่อควรนำเสนอสิ่งที่เป็นปัญหา หรือสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหาแล้วเสนอแนะหรือกระตุ้นให้ผู้รับข่าวสารช่วยตัดสินใจแก้ไขปัญหาดังกล่าว
5. ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา เนื้อหาของสื่อควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
6. บทบาทของสื่อ สื่อจะต้องมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
7. ความน่าสนใจ สื่อต้องมีลักษณะง่าย ๆ แต่น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจโดยอาศัยภาพและเสียงเป็นตัวดึงดูดความสนใจ
8. ความเกี่ยวข้องกับผู้รับสื่อควรมีส่วนช่วยให้ผู้รับสารสามารถประเมินตนเองได้ด้วย อย่างเช่น หลังจากที่นำเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้วอาจจะมีส่วนของเนื้อหาที่ตั้งคำถามว่า ผู้รับสารเป็นส่วนใดของสาเหตุปัญหา เป็นต้น

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการรณรงค์ระดับชุมชนนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนสามารถแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชนทุกขั้นตอน เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและการสื่อสารภายในชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในชุมชนให้คง

ความเป็นชุมชนเอาไว้ได้ หากจะกล่าวให้ทันสมัยก็คือการจะทำให้ “ชุมชนเข้มแข็ง” นั้น ต้องอาศัยปัจจัยต้นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสื่อสารภายในชุมชนเองต้องเข้มแข็งเสียก่อน การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาชุมชนซึ่งผูกโยงกับกลไกกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนอย่างไม่อาจจะแยกขาดออกจากกันได้

Juergen Habermas (1984) นักคิดชาวเยอรมัน อธิบายคำว่า ปฏิบัติการทางการสื่อสาร โดยใช้ศัพท์ “communicative actions” Habermas กล่าวโดยสรุปว่า ปฏิบัติการทางการสื่อสารนั้นเป็นหัวใจของการสร้างพันธะทางสังคม (social bonds) ที่จะปูทางไปสู่การกระทำร่วมกันภายในกลุ่ม / ชุมชน (collective action) การสื่อสารจะเป็นเสมือนสายใยซึ่งถักทอสมาชิกของชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน การกระทำใด ๆ ที่เป็นการสื่อสารก็คือการยึดโยงคนที่มีความเข้าใจและทัศนะร่วมกัน เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกของกลุ่ม / ชุมชนมีการรับรู้ร่วมกันเมื่อนั้นเขาก็ไม่ทำอะไรที่เป็น การแปลกแยกไปจากกลุ่ม / ชุมชนโดยยึดเอาผลประโยชน์และความสนใจส่วนตัวเป็นหลัก ทว่าสมาชิกของกลุ่ม / ชุมชนจะร่วมประสานการกระทำกับคนอื่น ๆ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งชุมชน

แนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การสร้างชุมชนที่ถูกปัญหาคุกคาม ให้กลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งของตนเองได้อีกครั้งโดยการทำเหตุประการสำคัญ คือ การสร้าง communicative action ขึ้นภายในชุมชนอย่างไรก็ตามการสร้างให้เกิด communicative action นี้อาจจำเป็นต้องอาศัย “คนนอก” (outsiders) อยู่บ้างแต่หากสามารถเกิดขึ้นได้ด้วย “คนใน” (insiders) เองอาจให้ผลในแง่ “ความแรง” ที่แตกต่าง

ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานของทฤษฎีอันยาวนานแห่งสังคมวิทยานั้น ได้มีการเน้นย้ำความสำคัญของการสื่อสารต่อความรู้สึกของคนที่มีต่อชุมชน(individual's ties) อย่างหนักแน่นต่อเนื่อง

นักวิชาการร่วมสมัยสาขาสังคมศาสตร์ต่างยอมรับตรงกันว่า ชุมชนสามารถที่จะสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ด้วยตัวของมันเอง หากคนในชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งร่วมมือกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและบริบทของชุมชน ชุมชนดังกล่าวต้องมีวิถีทัศน์ประชาสังคม “civil society” ร่วมกัน ซึ่งก็คือการยอมรับเป้าหมายของการรณรงค์คือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมและปัญหาเสพติดร่วมกัน การสร้างชุมชนหรือการสร้างความเป็นชุมชนด้วยการสร้างเป้าหมายร่วมกันนั้น มีเบื้องหลังคือตัวแปรต้นที่ต้องมาก่อนคือ ปฏิบัติการสื่อสารระหว่างคนภายในชุมชน (Communication Practices) คำถามสำคัญจึงได้แก่ คำถามที่ว่า “คนในชุมชนสื่อสารกันอย่างไรเมื่อเขาต้องการจะร่วมกันสร้างหรือรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าของชุมชนหรือการสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด”

แนวคิดที่กล่าวมาเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวคิดของรัฐบาลในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีคำสั่งสำนักงานนายกรัฐมนตรี ที่ 21/2546 ลงวันที่ 28 มกราคม 2546 เรื่อง การต่อสู้เอาชนะยาเสพติด และคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่30/2546ลงวันที่ 28 มกราคม 2546 เรื่อง จัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติซึ่งกำหนดแนวทางการต่อสู้ปัญหาเสพติดตั้งแต่ประกาศสงครามขึ้นแตกหักกับยาเสพติดเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 เป็นต้นมา ถึงวันที่ 2 ธันวาคม 2546 เน้นยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติดซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ระดับชุมชนรากหญ้ารณรงค์ขึ้นมาสู่ระดับชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ยุทธศาสตร์การแก้ไขยาเสพติดอย่างยั่งยืนโดยภาคประชาชน ในระดับชุมชนและกลยุทธศูนย์รวมใจไทยทั้งชาติ โดยใช้ จุดจับใจ คือ การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นแรงจูงใจ ในการร่วมมือร่วมใจรณรงค์แก้ปัญหาเสพติดภายในประเทศโดยทุกองค์กรจะต้องผนึกกำลังร่วมกันบูรณาการ“พลังแผ่นดิน”เพื่อเอาชนะยาเสพติดถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในพระราชพิธี มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2546 แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ที่การประกาศชนะสงครามยาเสพติดพร้อมกันทั่วประเทศในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2546 โดยชุมชนทั่วประเทศ อาวุธสำคัญคือยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน เน้นชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนร่วมกับภาคีในพื้นที่

เมื่อความรุนแรงของปัญหาเสพติดในพื้นที่กว่าค่อนทศวรรษที่นำมาซึ่งความสูญเสียอันประเมินค่าไม่ได้เป็นบ่อเกิดแห่งความตระหนักในความสำคัญของปัญหาร่วมกับการตอบสนองนโยบายสงครามกับยาเสพติดขั้นรุนแรงแตกหักของรัฐบาล พลังชุมชนชาวบางคูวัดร่วมกับชุมชนน้อยใหญ่ทั่วประเทศร่วมแสดงพลังแห่งความรับผิดชอบร่วมต่อการขจัดปัญหาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ เริ่มต้นแก้ไขจากชุมชนขึ้นสู่ระดับบนโดยแกนนำชุมชนบางคูวัดได้มีการจัดประกายการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนผ่านกุศโลบายที่แยบยลและจริงจัง ต่อเนื่อง

ความตระหนักในความวิกฤตแห่งปัญหาเสพติด ความตั้งใจ ความร่วมมือและการทุ่มเทพยายามของแกนนำชุมชนบางคูวัดร่วมกับภาคีพันธมิตรในชุมชน ในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดเป็นไปอย่างจริงจังต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา โดยสามารถบูรณาการรวมพลังทุกส่วนด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพและเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบไปทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดพลังมหาศาลจนสามารถต่อสู้เอาชนะปัญหาเสพติดในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นตัวอย่างชุมชนที่มีผลงานดีเด่นด้านการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดที่น่าศึกษา

ซึ่งการดำเนินการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดทั้งด้านป้องกัน
ปราบปราม พื้นฟู สอดคล้องเฝ้าระวัง ทำให้สามารถลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ที่ลงได้
มากกว่า 90% จากเดิมเมื่อ พ.ศ. 2543 อำเภอบางบัวทองได้รับการจัดอันดับเป็นอำเภอที่มีการ
แพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ในระดับรุนแรงนั้น ปัจจุบันในปี 2546 มีจำนวนลดลงจนสามารถควบคุม
สถานการณ์ได้ตรงตามเป้าหมาย

ความน่าสนใจของกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนของ
กลุ่มแกนนำชุมชนบางคูวัดจึงเป็นชุมชนตัวอย่างที่มีความน่าศึกษาเชิงวิชาการนำมาตรการรณรงค์
เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนเชิงบูรณาการพลังแผ่นดินไปใช้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกคนในชุมชนบางคูวัด
ให้ตระหนักถึงความสำคัญของพลังชุมชน การมีส่วนร่วมกันทุกระดับ ร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา
ยาเสพติดที่เคยเป็นปัญหาเรื้อรังในชุมชนบางคูวัดตั้งแต่ปีพ.ศ. 2541 เป็นต้นมา มีการสร้างอาชีพรายได้
แก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อนำไปสู่การป้องกันปัญหายาเสพติดครบวงจรอย่างยั่งยืนถาวร

นอกจากนี้ประเด็นที่มีอาจมองข้ามในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนของชาว
ชุมชนบางคูวัดคือการตอบสนองนโยบาย“ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด”ของรัฐบาล
กับสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติดอย่างจริงจังต่อเนื่อง แกนนำชุมชนบางคูวัดมีการบูรณาการ
ประสานกันทุกฝ่าย ในขณะที่ชาวบางคูวัดต่างก็มีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการ
รณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการสอดส่อง เฝ้าระวัง ป้องกัน ปราบปราม อบรม
บำบัด พื้นฟู ฝึกอาชีพ รับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้โอกาสผู้เคยเสพ เคยค้ายาเสพติด มี
โอกาสกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพด้วยการฝึกอาชีพ การประสานงานกับองค์กรธุรกิจและ
องค์กรชุมชน เช่น อบต. เพื่อหางานรองรับกลุ่มที่ผ่านการบำบัด พื้นฟู ฝึกอาชีพ ให้มีงาน มีเงิน มี
ชีวิตที่มีความหวัง มีอนาคต ไม่กลับไปหายาเสพติดอีก

การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดเน้นการมีเอกภาพในการดำเนินการทุก
ระดับมุ่งเน้นการบูรณาการอย่างมีเอกภาพในระดับชุมชน แกนนำชุมชน อาสาสมัครในชุมชนและ
ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดรักษาทุก
ระบบให้ปรับสภาพจิตใจก่อนกลับไปใช้ชีวิตในชุมชน เช่น การจัดพิธีรับขวัญ การฟื้นฟูจิตใจด้วย
หลักศาสนา การบำบัดฟื้นฟูในชุมชนอีกกระยะหนึ่ง เป็นต้น

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการติดตามดูแลและให้ความช่วยเหลือภายหลัง
การบำบัดฟื้นฟูโดยมีชุดปฏิบัติการดูแลผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดระดับชุมชนประสานกับชุดปฏิบัติการ
ของศตส. กทม. ติดตามดูแลช่วยเหลือผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ภายหลังการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง

ทั้งในด้านสุขภาพสังคมและการประกอบอาชีพ โดยกำหนดระยะเวลาในการติดตามดูแลอย่างน้อย 1 ปีโดยมีการประสานกับศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย ประชาคม องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และองค์กรอาสาสมัครในพื้นที่ ในการเตรียมชุมชนเพื่อรองรับให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขและพึ่งตนเองได้ ตามคำขวัญสนับสนุนต้อนรับผู้เสียผู้ค้าที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูว่า “กลับคืนเป็นคนดี อย่างรอวิธีรับแสดงตน แสดงตนโดยทันที เราพร้อมคืนคนดีสู่สังคม”

สิ่งที่ปรากฏนอกเหนือจากผลงานจากการทำงานร่วมกันของชุมชนที่ส่งผลให้ยาเสพติดลดลงจากพื้นที่อย่างรวดเร็วมาแล้ว นายสมพงษ์ อุ่นเปีย และ นายชัยรัตน์ นิลทัต สองแกนหลักแกนนำชุมชนเพื่อการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดระดับชุมชนของตำบลบางคูรัดได้รับผลงานดีเด่นระดับประเทศ ในฐานะ “นักรบพลังแผ่นดิน” ประจำปี 2546 ของจังหวัดนนทบุรีซึ่งเป็นรางวัลระดับชาติ จากการปฏิบัติหน้าที่ที่เข้มแข็งจริงจังต่อภารกิจด้านยาเสพติดในชุมชน และ นอกจากนี้ชุมชนบางคูรัดได้รับเกียรติเป็นหนึ่งในตำบลที่มีผลงานดีเด่นด้านการรณรงค์เรื่องยาเสพติดที่เห็นผลเป็นรูปธรรมยั่งยืนถาวรจากการประกาศของรัฐบาลในปีนั้น

ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นตำบลที่มีประชากรอยู่หนาแน่นเป็นอันดับสี่ของอำเภอบางบัวทอง โดยจากจำนวน 10 หมู่บ้าน มีประชากรในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 10,552 หลังคาเรือน เป็นชาย 9,097 คน หญิง 10,412 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งแต่ชาวบ้านดั้งเดิมยังยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ชาวบ้านบางส่วนร่ำรวยจากการขายที่ดินแก่นักธุรกิจหมู่บ้านจัดสรร

ตำบลบางคูรัดอำเภอบางบัวทองมีลักษณะสังคมเป็นส่วนสังคมเมืองกึ่งชนบท ประชาชนส่วนมากอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรโครงการต่าง ๆ จำนวน 136 โครงการ ซึ่งชาวชุมชนกลุ่มนี้ย้ายถิ่นมาจากทั่วประเทศ เป็นกลุ่มใหม่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานแลบางครั้งก็มีอัตราการโยกย้ายเข้าออกสูง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีโรงงานทางอุตสาหกรรมจำนวนมากมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกหลายสายไปยังกรุงเทพ และต่างจังหวัด ประชาชนบางกลุ่มทำงานที่โรงงานในพื้นที่ และบางส่วนทำงานในเมือง บางส่วนเช่าบ้านอยู่ชั่วคราวตามลักษณะงาน บางส่วนก็ปักหลักซื้อบ้านตามโครงการหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ ซึ่งมีราคาหลากหลายเริ่มต้นตั้งแต่หลักแสน บาท ถึง หลักหลายล้านบาท สร้างความหลากหลายเหลือมล้ำทางสังคมในชุมชนเล็กๆนี้

ปัจจัยดังกล่าวทำให้ประชาชนดำรงชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ มีแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และมีประชาชนเดินทางผ่านตัวอำเภोजำนวนมาก ใช้อำนวยต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและนักเรียน

สิ่งที่ค่อนข้างท้าทายการรณรงค์คือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบางคูวัดและวิถีชีวิตคนในชุมชน ที่มีความเป็นสังคมดั้งเดิมแบบชนบทและความเป็นสังคมเมืองที่เหลื่อมซ้อนกันอยู่ ทำให้เกิดความซับซ้อนทางกลยุทธ์การสื่อสารที่เข้าถึงแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังจะเห็นได้จากภาพรวมของการรณรงค์ว่า ความแตกต่างของคนในชุมชนบางคูวัดมีผลกระทบโดยตรงต่อการรณรงค์ระดับชุมชน ที่มีคนในชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก เพราะลักษณะสังคมเช่นนี้ที่เรียกว่า "สังคมสหโกชน" มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต แต่ในความต่างก็มีจุดร่วม กล่าวคือ ชุมชนบางคูวัดเป็นสังคมพุทธ ที่มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ พระและวัดจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้การสนับสนุนการรณรงค์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในส่วนของประมาณ พันธกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงสนับสนุนทางจิตวิทยา

การประกาศสงครามกับยาเสพติดในปี พ.ศ. 2546 นี้ เป็นกลยุทธ์จิตวิทยาเชิงรุก ที่บูรณาการศาสตร์แห่งการใช้กุศโลบาย ที่เคยใช้ได้ผลมาตั้งแต่โบราณกาล และปัจจุบันยังคงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือการใช้สถาบันศูนย์รวมใจชาวไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บูรณาการผสมผสานในยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน พลังชุมชน ขจัดสิ้นยาเสพติดจากแผ่นดินไทย ให้ชาวไทยได้มีโอกาสแสดงพลังสามัคคี สู่ความสำเร็จในการเอาชนะยาเสพติดที่ลูกหลานคุกคามชาติไทยในปัจจุบัน และการเลือกศึกษาชุมชนบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่างที่มีการตอบสนองนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาลอย่างเป็นทางการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีพันธมิตรในชุมชน ร่วมกับ การบูรณาการสอดประสานยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เพื่อเอาชนะยาเสพติด อาจเป็นแนวทางสู่การประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืนถาวร ในชุมชนอื่นต่อไป มิใช่เพียงเฉพาะในช่วงเวลาแห่งการรณรงค์ตามนโยบายรัฐบาลเท่านั้น

เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการรณรงค์ระดับชุมชนที่กล่าวมาเบื้องต้นทั้งหมด คือ การสื่อสารซึ่งเป็นเส้นโลหิตหลักหล่อเลี้ยงอวัยวะสังคมให้คงอยู่อย่างมีเสถียรภาพท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารเป็นกุญแจสู่ประตูแห่งความเจริญก้าวหน้าและทางออกของปัญหาสังคม เป็นอาวุธสำคัญแห่งยุทธศาสตร์การรณรงค์ทุกระดับ การสื่อสารจึงเป็นชุดกุญแจทางออกของทุกโจทย์ ที่รอการเลือกมาใช้เปิดสู่ทางสว่าง อย่างเหมาะสมตามบริบทแห่งสังคมนั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติด

ระดับชุมชน

โจทย์การวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูวัดเป็นอย่างไร
2. แกนนำชุมชนมีกลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนอย่างไร
3. ปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตระยะเวลา : งานวิจัยนี้ศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดปี 2541 เป็นต้นมา - วันประกาศสงครามต่อต้านยาเสพติดขึ้นแดกหักของรัฐบาล 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ถึงวันประกาศชนะสงคราม 2 ธันวาคม พ.ศ. 2546 (ศึกษาการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน บางคูวัด ตั้งแต่ 2541 - 2546)

- ช่วงที่ 1 ช่วงชุมชนบางคูวัดตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ชุมชนบางคูวัด (2541 – 2543) เป็นช่วงหาแนวร่วม/พันธมิตร ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบางคูวัด

- ช่วงที่ 2 ช่วงนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดระยะที่ 1 ปี 2544 -2546

- ช่วงที่ 3 ช่วงรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนเชิงบูรณาการเข้มข้นตอบสนอง

นโยบายสงครามยาเสพติดขึ้นแดกหัก (ระหว่างกุมภาพันธ์ 2546 – ธันวาคม 2546 เป็นระยะเวลา 11 เดือน)ที่มีการประสานเชิงบูรณาการในการป้องกันปราบปราม สอดส่องเฝ้าระวัง และอบรมฟื้นฟู ประสานงานเรื่องอาชีพและรายได้เพื่อการแก้ปัญหาเสพติดถาวร เป็นช่วงรณรงค์เรื่อง

ยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดสอดคล้องกับนโยบายสงคราม เพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2546 เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด

ขอบเขตเรื่องเนื้อหาและพื้นที่ : งานวิจัยศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์และปัญหา ยาเสพติด โดยมีปัจจัยที่จะนำมาพิจารณาคือ กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ระดับชุมชน เลือก ศึกษาเฉพาะพื้นที่ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

งานวิจัยยังต้องการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบางคูวัดในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชน รวมถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในพื้นที่ศึกษาต่อการแก้ปัญหา ยาเสพติดยั่งยืนในชุมชนบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

นิยามศัพท์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันกับความเข้าใจในการให้ความหมายต่าง ๆ ในงานวิจัย ครั้งนี้ จึงขอให้ความหมายศัพท์ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสารโดยผ่านสื่อ เพื่อให้ เกิดผลตอบสนองตามเป้าหมายที่วางไว้ ในที่นี้การสื่อสารคือกระบวนการถ่ายทอดสารในการ รณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัด ของชุมชนบางคูวัด ที่มีเป้าประสงค์แห่งการรณรงค์ เพื่อขจัดปัญหา ยาเสพติดจากชุมชนบางคูวัด แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตามขอบเขตเรื่องระยะเวลา ของการวิจัย กล่าวคือ ระหว่าง 2541 - 2546

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัดจุดประกายการรณรงค์ โดยแกนนำชุมชนบางคูวัด (พ.ศ. 2541 – 2543)

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัดช่วงนโยบายประกาศ สงครามกับยาเสพติดเริ่มแรก จนถึง ประกาศสงครามขั้นแตกหัก 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 (พ.ศ. 2544- 2546)

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัดช่วงสงคราม ยาเสพติดขั้นแตกหักตามนโยบายรัฐบาล (1 กุมภาพันธ์ 2546 – 3 ธันวาคม 2546) จนถึงช่วงสร้าง ชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด เป็นระยะเวลา 11 เดือนแห่งการบูรณาการเข้มข้น ในชุมชน

2. กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง วิธีการหรือแผนการสื่อสารของแกนนำชุมชน เป็นกลไกและกฎเกณฑ์ในการรณรงค์ระดับชุมชนของแกนนำชุมชนบางคูวัด อันประกอบไปด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) ซึ่งเป็นกระบวนการสนทนาโต้ตอบกัน(Dialogical Process) ของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (Equal Basis) ระหว่างแกนนำชุมชนและพันธมิตรตลอดจนสมาชิกชุมชน เพื่อการวางแผนและการดำเนินการรณรงค์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้จะวิเคราะห์จากการจัดการการสื่อสารและรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ที่แกนนำชุมชนบางคูวัดใช้ในการรณรงค์ในชุมชน

3. การรณรงค์ หมายถึง ชุดของกิจกรรมการสื่อสารที่ถูกวางแผนไว้ล่วงหน้า ได้รับการออกแบบขึ้นมาเพื่อเข้าถึงและจูงใจประชาชน โดยการใช้สารที่มีความเฉพาะ โดยมีวัตถุประสงค์เชิงทัศนคติและพฤติกรรมภายในระยะเวลาที่กำหนด ในที่นี้คือกิจกรรมที่เกิดจาก การรวมตัวของชุมชนเมื่อเกิดวิกฤตยาเสพติดในชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อบูรณาการการร่วมมือขอจัดปัญหาเสพติดจากชุมชน การรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนของแกนนำชุมชนบางคูวัด เป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนโดยมีจุดหมายที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม หัวใจของงานรณรงค์ก็คือ การเลือกให้กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ทางการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องปลูกจิตสำนึก โน้มน้าวทัศนคติให้เห็นด้วย คล้อยตาม เกิดการร่วมมือร่วมใจกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งในที่นี้คือ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากชุมชนบางคูวัด โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และ ภาคประชาชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการรณรงค์เป็นชุดของกิจกรรมการสื่อสารต่อต้านยาเสพติดที่ถูกวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า ได้รับการออกแบบโดยผู้ต้องการการเปลี่ยนแปลงในที่นี้คือแกนนำชุมชนบางคูวัด เพื่อให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมเรื่องยาเสพติดของผู้รับสาร คือ ชุมชนบางคูวัด ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด

4. การรณรงค์ระดับชุมชน หมายถึง ชุดของกิจกรรมการสื่อสารรณรงค์ที่อาศัยการจัดการกับการกระทำของคนในชุมชนเป็นหลัก (ในงานวิจัยนี้เน้นเฉพาะการรณรงค์ในพื้นที่ชุมชนบางคูวัด) โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีคิด (Thought Patterns) พฤติกรรม (Behaviours) ที่สืบเนื่องกับประเด็นที่รณรงค์ (ในงานวิจัยนี้ คือ การรณรงค์เรื่องยาเสพติด)

การรณรงค์ระดับชุมชน เพื่อต่อต้านยาเสพติด คือ การรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดในลักษณะที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและช่องทางการสื่อสาร (Emancipatory

Approach) โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการร่วมต่อต้าน ขจัดปัญหายาเสพติดให้หมดสิ้นจากชุมชน บางคูรัด ตั้งแต่ระยะตระหนักถึงปัญหา ถึง ระยะที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติดขึ้นแตกหักตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 – 3 ธันวาคม 2546

5. ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่นำเข้าสู่ร่างกายจะด้วยวิธีใดก็ตามแล้วจะเกิดผลต่อร่างกายผู้นั้นหลายประการ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2524 : 1-2)

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 ได้ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษว่า ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าโดยวิธี กิน ดม สูบ หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการอยากยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกาย และจิตใจตลอดเวลา และสุขภาพทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้ให้โทษดังกล่าว กับให้รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้ให้โทษดังกล่าวด้วย

6. พันธมิตร หมายถึง พหุภาคีอันประกอบไปด้วย กลุ่มธุรกิจเอกชนและองค์กรราชการในชุมชนที่สนับสนุนการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนด้วยกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง

7. กระบวนการมีส่วนร่วมระดับชุมชน หมายถึง คือ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางกาจัดการบริหารและทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการรณรงค์ระดับชุมชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรณรงค์เรื่องยาเสพติด ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการรณรงค์ดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

8. ชุมชน หมายถึง คนหรือกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการรวมกลุ่มกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์การรณรงค์ร่วมกันในที่นี้ชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่เป็นสมาชิกชุมชน ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

9. การรณรงค์เรื่องยาเสพติด หมายถึง กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการ เพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การประสานงานสื่อสารเพื่อร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนบางคูรัดเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด ในที่นี้หมายถึงการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนของแกนนำชุมชนบางคูรัด

10. แกนนำชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลเป็นผู้นำทางความคิดต่อชุมชน

บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

11. ความร่วมมือ หมายถึง การที่คนในชุมชนบางคูรัดและพันธมิตรในชุมชนมีจิตสำนึกทางสังคมหรือจิตสำนึกทางสาธารณะ ที่นำไปสู่การตอบสนองเชิงบวกที่เป็นรูปธรรมต่อการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันในการรณรงค์ ในที่นี้หมายถึงความร่วมมือของพหุภาคีพันธมิตรในชุมชน ในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ในพื้นที่ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

12. ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งวัตถุ บุคคล ทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในชุมชน ที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน

- ปัจจัยภายนอก และ ปัจจัยเชิงวัตถุ ได้แก่ นโยบายรัฐบาล การเสริมแรง (รางวัล หรือ การลงโทษ)

- ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยประเภทบุคคล ได้แก่ แกนนำชุมชน จิตสำนึกสาธารณะ ความตระหนักในความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ของแกนนำชุมชน การบูรณาการความร่วมมือของพันธมิตรในชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนของประชาชนในการมีส่วนร่วมระดับชุมชนที่สอดคล้องกับนโยบายสงครามต่อต้านยาเสพติดของรัฐบาลชุดปัจจุบันอันจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาอื่นในชุมชนอื่นต่อไป

2. เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเล็งเห็นพลังและความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดยั่งยืนถาวร ตลอดจนเป็นข้อคิดเตือนใจถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติด และกลยุทธ์ป้องกันการกลับมาของยาเสพติดในอนาคต ซึ่งแนวคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อโครงการรณรงค์ทั้งระดับชุมชนและระดับชาติต่อไป และอาจเป็นแนวทางนำร่องสู่การกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนา ด้านอื่นที่เริ่มต้นกำหนดความสำคัญที่ระดับรากหญ้า ให้ความสำคัญกับพลังมวลชน สร้างพลังสามัคคีสู่คนไทย อันจะลดปัญหาการแทรกแซงของปัญหาสังคมที่อาจมีในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดและแนวทางในการป้องกันยาเสพติด
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์แผนประชาสัมพันธ์และการดำเนินงาน
4. แนวคิดเรื่องชุมชน
5. แนวคิดเรื่องสื่อชุมชน
6. ทฤษฎีการรณรงค์แบบใหม่ “ เน้นการมีส่วนร่วม”
7. แนวคิดเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติด

แนวคิดและแนวทางในการป้องกันยาเสพติด

มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ซึ่งจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ การลดตัวยาเสพติด หรือควบคุมไม่ให้เกิดการผลิตยาเสพติด (SUPPLY REDUCTION) ซึ่งได้แก่ การปราบปรามผู้ผลิต ผู้ค้าและการควบคุมพัฒนาพื้นที่ที่มีการปลูกพืชเสพติด ส่วนอีกลักษณะหนึ่ง คือ การลดความต้องการเสพหรือใช้ยาเสพติด รวมทั้งการจัดปัญหา ยาเสพติด (DEMAND REDUCTION) เป็นการป้องกันคนไม่ให้ไปติดยาเสพติดและการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

การป้องกันยาเสพติด เป็นมาตรการสำคัญมาตรการหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้คนไม่ติดยาเสพติด เข้าทำนองหลักคำสอนที่ กันไว้ดีกว่าแก้ จึงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า มาตรการป้องกันเป็นแนวทางการแก้ปัญหา ยาเสพติดที่ถูกต้องและได้ผลมากที่สุด

การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การให้การศึกษา ข่าวดสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่องคุณภาพชีวิต ยา และยาเสพติด ตลอดจนการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้รอดพ้นจาก

ยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถอยู่ท่ามกลางยาเสพติดได้ โดยไม่พึ่งพายาเสพติด ถึงแม้จะประสบกับปัญหาตนเอง และครอบครัว รวมทั้งการปรับปรุง สภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติด ควบคู่กันไปด้วย

การแบ่งกลุ่มเป้าหมายนั้น มีการจัดแบ่งประชากรเป้าหมายไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา หมายถึง เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา
2. กลุ่มเป้าหมายในชุมชน หมายถึง เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา
3. กลุ่มเป้าหมายในสถานประกอบการ หมายถึง ผู้ใช้แรงงาน และผู้ให้บริการในสาขาอาชีพต่าง ๆ ซึ่งในโครงการป้องกันการใช้ยาบ้าในสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่ศึกษานี้มีกลุ่มเป้าหมายอยู่ในกลุ่มนี้ คือ กลุ่มแรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรม
4. กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หมายถึง เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยง ซึ่งต้องการรูปแบบดำเนินการที่เฉพาะ รวมทั้งกลุ่มชนที่มีรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมของตน เช่น กลุ่มผู้ต้องขัง กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เป็นต้น

มาตรการป้องกันยาเสพติดที่นิยมใช้กันในปัจจุบันนี้พอจะสรุปได้ ดังนี้

1. มาตรการทางการศึกษา เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับกลุ่มเป้าหมาย อันจะเป็นภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยบรรจุเนื้อหาผสมผสานไปในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในระบบปกติ
2. มาตรการบริการสนเทศ เป็นการให้ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับโทษ พิษภัยอันตรายของยาเสพติด และวิธีการป้องกันยาเสพติดโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อที่จะให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักและตื่นตัวต่อปัญหายาเสพติด และเพื่อสร้างเจตคติ ค่านิยมที่ถูกต้องให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีผลต่อการป้องกัน และการต่อต้านยาเสพติด
3. มาตรการทางเลือก เป็นการจัดกิจกรรมที่จะช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนและตอบสนองความต้องการในขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้รู้จักทางเลือกที่เหมาะสม นำไปสู่การมีชีวิตอย่างมีคุณภาพไม่ต้องพึ่งพายาเสพติด
4. มาตรการสอดแทรก เป็นการจัดกิจกรรมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ปัญหาให้สามารถรู้จักการคลี่คลายและแก้ไขปัญหา หรือเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ หรือ หากมีการใช้ยาเสพติดอยู่แล้วก็ให้รู้จักเลิก และตัดสินใจที่จะใช้บริการทางสังคมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสม
5. มาตรการการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นการนำเอาวิธีการ กระบวนการ หรือเทคนิค ใหม่ ๆ มาใช้ในการดำเนินการป้องกันยาเสพติดให้เกิดประสิทธิภาพ

6. มาตรการรณรงค์ ทั้งระดับชาติและระดับชุมชน โดยมีการทำงานประสานกันเชิงบูรณาการ ผนึกยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดถาวร โดยมีหัวใจหลักของการรณรงค์อยู่ที่กระบวนการรณรงค์ระดับชุมชน โดยมีแกนนำชุมชนและพันธมิตรทั้งฝ่ายธุรกิจและราชการ ทุกองค์กรร่วมมือร่วมใจกันขับไล่ยาเสพติดจากชุมชนทุกชุมชนเพื่อประสิทธิผลระดับประเทศ

หนึ่งในมาตรการบริการสนเทศและเผยแพร่ของสำนักงาน ป.ป.ส. รูปแบบในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดดังนี้

1. การจัดวิทยากรบรรยาย อภิปราย เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

2. การเผยแพร่ข่าวสารโดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น

วิทยุ โดยการผลิตรายการวิทยุ ในรูปของ บทความ สารคดี ละคร การเผยแพร่ โดยใช้คำขวัญ เพลง คำโฆษณาสั้น เป็นต้น

โทรทัศน์ โดยผลิตรายการโทรทัศน์รายการโทรทัศน์ในรูปของสารคดี ละคร การเผยแพร่ โดยการใช้คำขวัญ เพลง คำโฆษณาสั้น เป็นต้น

สิ่งพิมพ์ โดยการผลิตบทความ เรื่องสั้น คำขวัญ ลงโฆษณาจริง การ์ตูน เผยแพร่ใน วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ

3. การเผยแพร่ข่าวสารโดยผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น เสียงตามสาย หอกระจายข่าว โดยผลิตรายการ บทความ สารคดีสั้น ธรรมะ ละครสั้น คำขวัญ เพลง คำโฆษณาสั้น เป็นต้น รวมทั้งผ่านทางป้ายโฆษณา หรือหน่วยเคลื่อนที่เผยแพร่ในงานเทศกาล หรือในชุมชนต่าง ๆ หรือสื่อพื้นบ้าน เช่น ตะลุง ลิเก ลำตัด เป็นต้น

4. การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ซึ่งเป็นการระดมสื่อต่าง ๆ ระดมมวลชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นเพื่อทำกิจกรรม เช่น การจัดสัปดาห์รณรงค์ป้องกันยาเสพติด การเดิน วิ่งรณรงค์ป้องกัน ยาเสพติด

5. การเผยแพร่โดยการใช้บริการสื่อแก่หน่วยงานบุคคลต่าง ๆ เช่น การให้บริการโปสเตอร์ ภาพชุด นิทรรศการ สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีโอ เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร

การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดนั้นเพื่อต้องการทราบว่ารูปแบบหรือวิธีการสื่อสารที่แกนนำชุมชนเสนอในการรณรงค์นั้นมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับ การ

รณรงค์ทางการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร (Rogers and Storey, 1987: 817 – 841) มาใช้ด้วย

จุดประสงค์ของการรณรงค์ก็เพื่อมีอิทธิพลต่อความเชื่อ หรือพฤติกรรมของประชาชน กลุ่มเป้าหมาย (Rogers, 1976)

สำหรับการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน จุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนสนับสนุนต่อการต่อต้านขจัดภัยยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนบางคูวัด ดังคำขวัญแก่นำชุมชนที่เป็น บุคลากรฝ่ายปราบปรามว่า “เป็นคนดีต้องมีคุณธรรม เป็นผู้นำต้องมีความกล้า ช่วยยาบ้าให้ถูกหลานพันภัย” การรณรงค์เน้นการตระหนักรู้ เกี่ยวกับตัวกิจกรรมต้านยาเสพติดต่าง ๆ ในชุมชน ประเด็นคำถามที่สำคัญก็คือ ชนิดของเนื้อหาสาร (types of message structure) และระบบการเผยแพร่ (delivery systems) ควรเป็นอย่างไร จึงสามารถส่งเสริมให้เกิดผลเฉพาะบางประการได้ (specific effects)

การรณรงค์ได้รับการนิยามไว้หลายแบบทั้งโดยนักทฤษฎีและนักปฏิบัติซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ ระยะเวลาที่ใช้ ผลกระทบที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น หน่วยของการวิเคราะห์ประเมินผลประโยชน์หลักที่จะเกิด และช่องทางของการสื่อสารที่ใช้ ซึ่ง Paisley (1981) ได้ให้ คำนิยามในแง่องค์ประกอบของการรณรงค์ที่เน้น (ก) จุดประสงค์ (ข) กระบวนการของการรณรงค์ซึ่งหมายถึงแนวทางที่ใช้กิจกรรมที่จัดอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวความคิด ส่วนแนวคิดของ Rogers และคณะ (1979) ก็เน้นที่การจัดเตรียมกลุ่มของกิจกรรมการสื่อสารไว้ก่อน ล่วงหน้า โดยเลือกใช้ชนิดของสารเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งปกติแล้วมักใช้แนววิธีการเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายด้วยสื่อหลาย ๆ ชนิด

การจะให้คำนิยามของคำว่า “การรณรงค์” จึงจำเป็นต้องพูดลักษณะรวมเด่น ๆ ของคำว่า การรณรงค์ ดังต่อไปนี้

1. การรณรงค์เป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย (A Campaign is purposive) ในการกระทำ การรณรงค์ใด ๆ ผู้ทำการรณรงค์จะต้องคาดหวังผลตอบแทนที่จะเกิดจากการสื่อสารของตนไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลตอบรับดังกล่าว นั้นครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคลขึ้นไปจนกระทั่งถึงระดับสังคม เป็นส่วนรวม ผลตอบรับดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อผู้รับหรือผู้ส่งก็ได้

2. การรณรงค์เจาะเป้าหมายไปยังผู้รับสารกลุ่มใหญ่ (A Campaign is aimed at a large audience) การที่ใช้คำว่า ผู้รับสารกลุ่มใหญ่ ก็เพื่อจะแยกคำว่า การรณรงค์ออกจากสื่อสารระหว่างกลุ่มย่อยอื่น ๆ นั่นเอง อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์จะถูกกำหนดโดยจุดประสงค์ /

เป้าหมายของการรณรงค์นั้น ๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ก็อาจเป็นได้ตั้งแต่กลุ่มพนักงานเพียงไม่กี่ร้อยคนของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ไปจนถึงกลุ่มประชากรทั้งหมดของประเทศใดประเทศหนึ่งก็ได้เช่นกัน

3. การรณรงค์จะต้องมีกำหนดเวลา (A campaign has a more or less specifically defined time limit) ช่วงเวลาการรณรงค์จนกระทั่งถึงการประเมินผลการสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์นั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาการรณรงค์เกี่ยวกับการพัฒนาทางการเกษตรจะเริ่มนับตั้งแต่การเริ่มส่งสารแรกของรณรงค์นั้นไปยังกลุ่มเป้าหมายไปจนกระทั่งถึงการวัดการสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์ดังกล่าว อย่างไรก็ตามการรณรงค์บางชิ้น มีเป้าหมายที่ต่อเนื่อง เช่น การโฆษณาขายเครื่องสำอางค์ ซึ่งขอความที่ใช้ในการสื่อสารอาจเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ แต่เป้าหมายของการขายก็ยังคงเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนไปใช้ข้อความใหม่จะถือว่าเป็นการเริ่มการรณรงค์ ชิ้นใหม่ อย่างไรก็ตามช่วงเวลาของการรณรงค์อาจจะยากที่จะกำหนดลงไปได้ชัดเจนตายตัว ในกรณีที่ทำกรรณรงค์นั้น ๆ มีเป้าหมายที่เป็นแบบระยะยาว เช่น การรณรงค์การป้องกันประกาศสงครามกับความยากจนของรัฐบาล ภายใต้การนำของ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีระยะเวลาในการรณรงค์ 6 ปี อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว การรณรงค์แต่ละชิ้นมักจะกำหนดช่วงเวลาการรณรงค์ไว้อย่างชัดเจน เช่น เป็นอาทิตย์หรือเป็นเดือน เป็นต้น

4. การรณรงค์ประกอบด้วยชุดของการสื่อสารที่มีการเตรียมและวางแผนไว้ล่วงหน้า (A campaign involves an organized set of communication activities) ซึ่งชุดของการสื่อสารดังกล่าวมักถูกจัดเตรียมขึ้นเพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายที่สื่อที่มีอยู่ก่อนแล้ว ไม่เหมาะสมหรือไม่พอเพียงต่อการเจาะกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ สื่อ / กิจกรรมที่มักใช้กันอย่างเห็นได้ชัดก็คือ การใช้สื่อข้อความและการกระจายข้อความนั้นไปสู่กลุ่มผู้ฟัง ซึ่งความสัมพันธ์ของการรณรงค์มักจะขึ้นอยู่กับว่าวิธีการสื่อสารที่ใช้จะมีการประสานกันดีมากน้อย เพียงใด

หลักพื้นฐานของการรณรงค์ทางการสื่อสาร

โดยทั่วไปการรณรงค์ทางการสื่อสารมีหลักพื้นฐาน ที่ประกอบด้วยกระบวนการขั้นตอน 6 ประการคือ

1. การวางเป้าหมายทางการสื่อสาร (Communication Goals) การวางโครงการรณรงค์เพื่อเข้าถึงมวลชนจำเป็นต้องมีการวางจุดประสงค์หลักเกี่ยวกับระดับผลกระทบของเนื้อหาสารที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาของบุคคล หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้ส่งสารต้องการโน้ม

นำใจให้ผู้รับสารเกิดการตอบสนองต่อการสื่อสารนั้นอย่างไร ซึ่งปกติแล้วมี องค์ประกอบที่ต้องพิจารณาร่วมกัน 3 ด้านคือ

(ก) องค์ประกอบด้านปัญญา (cognition) ซึ่งรวมเอาตัวแปรในเรื่องของความตั้งใจในการรับสาร (attention) การตระหนักรู้ (awareness) ความเข้าใจ (comprehension) และการเรียนรู้ (learning)

(ข) องค์ประกอบด้านเจตคติ (Affection) เกี่ยวข้องกับความสนใจ (interest) การประเมิน (evaluation) ทศนคติ (attitude) ความรู้สึก (feeling) ความเชื่อ (conviction) และการคล้อยตาม

(ค) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (conation) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของความตั้งใจหรือเจตนา (attention) พฤติกรรม (behavior) และการลงมือกระทำ (action)

ดังนั้นในการวางแผนการรณรงค์นั้นผู้ทำการรณรงค์ต้องวางเป้าหมายให้ชัดเจน ลงไปว่าการรณรงค์ที่ทำนั้น ต้องการให้ได้รับผลในระดับใด อย่างไรก็ตามในการรณรงค์ คือ ต้องการให้ได้ความร่วมมือมากที่สุด

2. การวางกลยุทธ์เกี่ยวกับเนื้อหาของสาร (Message Strategy) ข้อมูลสารนับเป็นแก่นสำคัญในกระบวนการโน้มนำใจ การทำให้บุคคลกลุ่มเป้าหมายเปิดรับต่อการรณรงค์ทางการสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ด้วยความหวังที่ว่า บุคคลเหล่านั้นจะได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาของสารดังกล่าวที่สื่อไปให้ ซึ่งประสิทธิภาพของสารส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับ

2.1 รูปแบบ (Style)

การนำเสนอรูปแบบไม่สามารถกำหนดลงไปตายตัวได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความพอใจของผู้รับสาร สิ่งสำคัญก็คือ พยายามให้รูปแบบและเนื้อหาสามารถเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้รับสารหรือเกิดประโยชน์ต่อผู้รับสาร ง่ายต่อการเข้าใจ ก็จะสามารถสร้างความน่าสนใจได้ เช่น การหาเสียงโดยประกาศผ่านรถกระจายเสียงนอกจากจะต้องใช้ข้อความที่ผู้รับสารสนใจแล้ว ควรใช้ รูปแบบการสื่อสารผ่านเสียงดนตรีวิธีอื่นเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากกว่าการเสนอโดยมีแต่ข้อความพูดเปล่า ๆ

2.2 ลักษณะเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจ (Content Appeals)

ลักษณะของการนำเสนอ เพื่อการชักจูงหรือโน้มนำ ด้วยวิธีการนำเสนอด้านเดียว (One sided Argument) เหมาะสำหรับเนื้อหาที่มีข้อสรุปตายตัวอยู่แล้ว ยังมีวิธีการนำเสนออีก รูปแบบหนึ่งคือ การนำเสนอสองด้าน (Two – sided Arguments) เป็นลักษณะของการนำเสนอ เนื้อหาโดยมีการโต้แย้งกันทางความคิดเกิดขึ้น วิธีการเหมาะสำหรับผู้ชมที่ค่อนข้างจะมีการศึกษาและมีที่ท่าที่จะ

โต้แย้งต่อข้อมูลได้ง่าย (Lumsdaine and Janis, 1953; Sawyer, 1973) หรือผู้รับสารที่ค่อนข้างจะเป็นคนซึ่งสงสัย และเกรงว่าข้อมูลที่น่าเสนอจะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งตรงกับที่ อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท (2537 ก. : 131 – 132) ได้สรุปสิ่งที่ควรพิจารณาในการนำเสนอสาร ด้านเดียวหรือ 2 ด้านว่า

1. การนำเสนอสาร 2 ด้าน เหมาะสำหรับผู้ฟังที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง
2. การนำเสนอสาร 2 ด้านเหมาะสำหรับผู้รับสารที่ไม่ได้สนับสนุนจุดยืนของผู้ส่งสารแต่แรก
3. การนำเสนอสาร 2 ด้านเหมาะสำหรับกรณี que ผู้รับสารอาจจะมีโอกาสได้รับสารที่ค้านกับจุดยืนของผู้ส่งสาร
4. การเสนอสารด้านเดียวจะเหมาะสมถ้าผู้รับสารเห็นด้วยกับผู้ส่งสารตั้งแต่ต้น และมีข้อแม้ว่าผู้รับสารมีแนวโน้มจะไม่ได้รับสารที่มีเนื้อความตรงกันข้ามในภายหลัง
5. ทักษะที่มีอยู่เดิมและข้อผูกพันที่มีอยู่เดิมอาจจะทำให้การเสนอสาร ด้านเดียวหรือ 2 ด้านไม่แตกต่างกันเลย

กล่าวโดยสรุปการเสนอสาร 2 ด้านอาจจะทำให้ผู้ส่งสารมั่นใจและรู้สึก “อุ่นใจ” มากกว่าว่าถึงแม้ภายหลังผู้รับสารจะค้นพบว่าข้อคิดเห็นตรงข้าม ผู้ส่งสารก็ได้เสนอให้ผู้รับสารทราบแล้ว

การออกแบบเนื้อหาสารต้องสอดคล้องประสานไปกับเป้าประสงค์ของผลกระทบที่ได้วางในขั้นตอนแรก โดยคำนึงถึงว่า ควรจะกล่าวถึงอะไร และใช้รูปแบบในการนำเสนออย่างไร อาทิ ควรใช้เนื้อหาสารทั้งด้านดีและด้านเสีย หรือเพียงด้านเดียว (Positive ve Negative Appeals) ใช้สารที่กระตุ้นให้เกิดความกลัวหรือเป็นการเสนอแนะเหตุผล (Fear vs Rational Appeals) การให้ ข้อสรุปที่ชัดเจนหรือเปิดไว้ให้คิดเอง (Definite vs Open Conclusion) การเสนอซ้ำ ๆ หลายครั้งในเรื่องที่ยากต่อความเข้าใจก็อาจให้ผลดีกว่าการพูดเพียงหนเดียวแล้วจบกัน

2.3 ลักษณะของผู้นำเสนอสาร (Presenter Style)

การวางกลยุทธ์ของสารนั้นรูปแบบการนำเสนอสาร (Presentation Style) ที่ต้องการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนานั้น จะพิจารณาถึงปัจจัยของผู้ส่งสารหรือลักษณะผู้นำเสนอสาร (Presenter) ซึ่งในที่นี้ จะพิจารณาว่าเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่เป็น “สาร” ที่มีอิทธิพลต่อการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลอยู่อย่างมาก โดยนักวิจัยได้ประเมินจากบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของ Presenter ที่สนใจศึกษากัน 4 ประการคือ

1. ความน่าเชื่อถือ และไว้วางใจ (Reliability and Trustworthness) เช่น ความจริงใจ วางใจได้ เชื่อสัจย์
2. ความเชี่ยวชาญสามารถ (Expertness) เช่นการผ่านการศึกษา อบรม มีความรู้และความชำนาญเฉพาะเรื่องที่น่าเสนอ
3. ลักษณะความคุ้นเคยและคล้ายคลึงในปัญหาที่ผู้รับสารเป้าหมายเคยประสบ ซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างตัวนำสารกับบุคคลที่ต้องการสื่อไปถึง
4. ความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง และบุคลิกดี (Dynamism) เช่น มีชีวิตชีวา ไม่น่าเบื่อ สำหรับเนื้อหาที่เป็นความรู้

3. ช่องทางการแพร่กระจายสาร (Message Distribution) หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายและวางกลยุทธ์ในการสร้างเนื้อหาสารแล้ว ผู้ส่งสารต้องจัดทำแผนงานการใช้สื่อ เพื่อส่งสารให้ เข้าถึงผู้รับสารเป้าหมาย โดยคำนึงถึงเทคนิควิธีการเสนอสารในแต่ละชนิด ความบ่อยครั้ง การเปิดรับอย่างเลือกสรรของกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความแตกต่างกันในทางสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะและสไตล์ของสื่อแต่ละชนิดรวมถึงประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของสื่อแต่ละประเภท

รูปแบบหนึ่งของช่องทางการแพร่กระจายสาร ที่นิยมใช้ในการรณรงค์คือ การสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจ ซึ่งในการรณรงค์ต่าง ๆ นั้น การสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจเป็นการสื่อสารอีกประเภทหนึ่งที่นิยมใช้กันมา เพราะการเป็นการสื่อสารที่อาศัยสื่อต่าง ๆ มากมายหลายชนิดนำมาใช้ควบเดียวกันหรือรวมเอาวิธีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกิจนั้น ๆ เช่น ต้องการจะให้ความรู้แก่ผู้รับสารเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือการจูงใจให้ผู้รับสารยอมรับสิ่งใหม่ หรือต้องการเพียงแต่กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืออาจต้องการไปถึงขั้นให้ผู้รับสารเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใช้สื่อต่าง ๆ ร่วมกันหรือใช้วิธีการสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบร่วมกัน ใช้หลักที่ว่าสื่อแต่ละชนิดมีข้อดี ข้อจำกัด หรือคุณสมบัติที่ แตกต่างกัน และในทำนองเดียวกันวิธีการสื่อสารแต่ละรูปแบบก็มีข้อได้เปรียบเสียเปรียบต่างกันด้วย แต่เมื่อนำเอาส่วนดีของสื่อแต่ละชนิดและข้อดีของวิธีการสื่อสารแต่ละประเภทมาใช้ร่วมกัน ก็อาจจะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการสื่อสารที่สูงสุดได้

เกณฑ์ที่นำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ช่องทางการแพร่กระจายประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

3.1 ความถี่ (Frequency) ความถี่ในการนำเสนอ จะมีผลเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้และการโน้มน้าวต่าง ๆ (Harrison, 1977) แม้ว่าบางครั้งเนื้อหาอาจไม่น่าสนใจนักก็ตาม ทั้งนี้ทั้งนั้น

ความถี่ในการนำเสนอจะต้องมีพอเหมาะพอควร มิฉะนั้นแล้วก็อาจจะเกิดผลในทางตรงกันข้ามได้ ถ้าหากมีความถี่ในการนำเสนอมากเกินไปจนเกินควร (Ray Ct al, 1971)

3.2 การเผยแพร่ซ้ำ

ขณะเดียวกันเนื้อหาที่ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ กันบ่อยโดยไม่เปลี่ยนแปลงตามควร ก็อาจจะไม่ได้ผลดีนัก เนื้อหาที่นำเสนอควรจะมีหลากหลายควบคู่ไปกับความถี่ด้วย

3.3 ช่วงเวลาในการนำเสนอ

ช่วงเวลา (Timing) ของการนำเสนอก็เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาเช่นกัน เวลาที่นำเสนอควรเป็นเวลาที่มีผู้ชมให้ความสนใจที่จะชมมากพอควร การได้นำเสนอในเวลาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่มีผู้ชมน้อย ก็อาจจะไม่เกิดประโยชน์อันใด (Hannemen ct al, 1973, Taplin)

4. การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง คือ ในการรณรงค์ทางการสื่อสารอะไรก็ตามแล้วแต่ จำเป็นต้องการการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การประเมินก่อนการเริ่มทำการรณรงค์ ในระหว่างการรณรงค์ และหลังจากดำเนินกิจกรรมการรณรงค์เสร็จสิ้นไปแล้ว เพื่อสามารถให้ประเมินความสำเร็จ หรือผิดพลาดในการรณรงค์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ เพื่อนำผลจากการประเมินเหล่านั้นมาหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพได้มากที่สุดนั่นเอง

5. บทบาทเสริมของสื่อมวลชน และการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งสำหรับการรณรงค์ซึ่งต้องอาศัยบทบาทเสริมของสื่อมวลชนในการเป็นสื่อกลางที่สำคัญในการสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ ในการรณรงค์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายหลักได้อย่างทั่วถึงและ เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทมีข้อดี และข้อจำกัดในตัวเอง ดังนั้น จึงต้องเลือกใช้สื่อหลายประเภทเพื่อเสริมข้อเด่นและลดข้อด้อย

6. การเลือกสรรสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งนับเป็นเรื่องที่จำเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการรณรงค์ทางการสื่อสารเพื่อให้การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายมีประสิทธิภาพสูงสุดเพราะการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารได้เต็มที่มากขึ้น หากผู้ส่งสารตัดสินใจเลือกสื่อที่ไม่เหมาะสมก็อาจทำให้การส่งสารครั้งนั้นล้มเหลวได้

นอกจากนี้แล้วการใช้การสื่อสารในการรณรงค์ระดับชุมชนโดยทั่วไปจะพบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ก็มีบทบาทมากเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารในรูปแบบที่เรียกว่า “การเคาะประตูบ้าน” หรือ การเปิดเวทีปราศรัยการพบปะชาวบ้านตามงานประจำปีหรืองานเลี้ยงต่าง ๆ เพื่อพูดคุยและสร้างความคุ้นเคยแก่ชาวบ้าน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่แกนนำชุมชน

ต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจผู้รับสารให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนเพื่อชุมชนบางคูวัด

แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ แผนประชาสัมพันธ์ และการดำเนินงาน

การรณรงค์ หมายถึง โครงการที่จัดทำขึ้นโดยใช้การสื่อสารในลักษณะของการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข่าวสาร ผ่านสื่อหรือกิจกรรมประเภทต่าง ๆ หลากรูปแบบพร้อมกันอย่างต่อเนื่องโดยทุกสื่อหรือกิจกรรมนั้นจะเน้นไปที่ประเด็นเดียวกัน ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายจะให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรับรู้ (Awareness) ในประเด็นที่โครงการรณรงค์ต้องการนำเสนอ หรือต้องการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ (Interest) ในประเด็นนั้น หรือต้องการสร้างความปรารถนา (Desire) ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และตัดสินใจเข้าร่วม (Action) ในกิจกรรมก็ได้ (วารุณี ลีลา เวชบุตร และบุษบา สิริธรร, 2530)

หลักพื้นฐานของการรณรงค์ โดยทั่วไปมักประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินถึงความต้องการ เป้าประสงค์ และความสามารถในการตอบสนองของผู้รับสารเป้าหมาย

2. การวางแผนงานการรณรงค์ และการผลิตสื่ออย่างมีระบบ ในส่วนประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

2.1 การวางแผนเป้าหมายทางการสื่อสาร (Communication Goals) โดยการวางแผนการรณรงค์ เพื่อเข้าถึงมวลชนจำเป็นต้องมีการวางจุดประสงค์หลักเกี่ยวกับระดับผลกระทบของเนื้อหาสารที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาของบุคคล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้สื่อสารต้องการให้ผู้รับสารเกิดการตอบสนองต่อการสื่อสารนั้นอย่างไร ซึ่งโดยปกติแล้วประกอบด้วยองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาร่วมกัน 3 ด้าน คือ

2.1.1 องค์ประกอบด้าน “สมรรถนะทางปัญญา” (Cognition) ซึ่งรวมถึงความตั้งใจในการรับสาร (Attention) การตระหนักรู้ (Awareness) ความเข้าใจ (Comprehension) และการเรียนรู้ (Learning)

2.1.2 องค์ประกอบด้าน “เจตคติ” (Affection) เกี่ยวข้องกับความสนใจ (Interest) การประเมิน (Evaluation) ทศนคติ (Attitude) ความรู้สึก (Feeling) ความเชื่อ (Conviction) และการคล้อยตาม

2.1.3 องค์ประกอบด้าน “พฤติกรรม” (Conation) ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องของความตั้งใจหรือเจตนา (Intention) พฤติกรรม (Behavior) และการลงมือกระทำ (Action) ดังนั้นต้องวางเป้าหมายทางการสื่อสาร เพื่อเผยแพร่ข้อมูล (Publicity) ชัดเจนลงไปว่า โครงการรณรงค์ต้องการให้ได้ผลในระดับใด

2.2 กลยุทธ์ “สาร” (Message Strategy) ข้อมูลสารนับเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการโน้มน้าวใจ การทำให้ บุคคล กลุ่มเป้าหมายเปิดรับอิทธิพลจากเนื้อหาสารดังกล่าวที่สื่อไปให้ ซึ่งประสิทธิภาพของสารส่วนใหญ่จะขึ้นกับ ลักษณะการรื้ออารมณ์ที่ใช้ (Type of Appeals) รูปแบบการนำเสนอ (Presentation Style) ชนิดของสารที่ต้องการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ รวมไปถึงปัจจัยทางด้านผู้ส่งสาร ซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดเนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

หลักเกณฑ์ที่จะวิเคราะห์สาร (Message) ที่นำเสนอออกไปจะทำให้ความสำคัญในเรื่องความถี่ (Frequency)

ความถี่ในการนำเสนอ จะมีผลเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ และการโน้มน้าวต่าง ๆ แม้ว่าเนื้อหาจะไม่น่าสนใจ ความถี่ในการนำเสนอจะต้องมีในปริมาณที่เหมาะสม มิเช่นนั้น จะเกิดผลในทางตรงกันข้ามหากมีการนำเสนอถี่มากจนเกินไป เนื้อหาที่ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็อาจใช้ไม่ได้ผล ดังนั้น การนำเสนอควรจะต้องมีความหลากหลายควบคู่ไปกับความถี่ และควรนำเสนอควรเป็นเวลาที่มีผู้ชมให้ความสนใจ การนำเสนอในเวลาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อาจไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้น เลือกเวลาในการนำเสนอก็เป็นสิ่งสำคัญ

รูปแบบ (Style)

การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้อารมณ์ขัน การใช้เพลงประกอบ หรือมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย จะทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจ ซึ่งไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้รับสาร สิ่งสำคัญก็คือ พยายามทำให้รูปแบบและเนื้อหาเกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์กับตัวผู้รับสารในทางใดทางหนึ่ง เข้าใจง่าย ก็จะทำให้ผู้รับสารให้ความสนใจ

ลักษณะเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจ (Content Appeal)

ลักษณะการนำเสนอ เพื่อการชักจูงหรือโน้มน้าว ด้วยวิธีการนำเสนอด้านเดียว (One sided Argument) เหมาะสำหรับเนื้อหาที่มีข้อสรุปตายตัวอยู่แล้ว และการนำเสนอเนื้อหาสองด้าน

(Two – sided Arguments) เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่มีการโต้แย้งกันทางความคิดเกิดขึ้น เหมาะสำหรับผู้รับสารที่มีการศึกษา หรือมีนิสัย เกรงว่าจะเป็นข้อมูลเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ

การออกแบบเนื้อหาสารต้องสอดคล้องวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงว่า ควรจะกล่าวถึงอะไร และใช้รูปแบบในการนำเสนออย่างไร ให้เนื้อหาสารด้านเดียวหรือทั้งสองด้านให้เกิดความกลัวหรือเป็นการเสนอแนะ ให้ข้อสรุปที่ชัดเจนหรือเปิดไว้ให้คิดเอง การเสนอซ้ำหลายครั้งในเรื่องที่ยากต่อความเข้าใจก็ดีกว่าการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

นอกจากนั้น ก็ยังมีองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ของผู้ส่งสารต้องการให้นับว่า 4 ประการคือ

1. ความน่าเชื่อถือ และไว้วางใจ (Reliability and Trustworthiness)
2. ความเชี่ยวชาญสามารถ (Expertness) เช่น การผ่านการศึกษา มีความรู้ และความชำนาญสามารถ (Expertness) เช่นผ่านการอบรมศึกษา มีความรู้ และความชำนาญเฉพาะเรื่องที่น่าเสนอ
3. ลักษณะความคุ้นเคย และคล้ายคลึงกับผู้รับสารเป้าหมาย
4. ความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง (Dynamism) มีชีวิตชีวา ตื่นตัว ไม่น่าเบื่อ

2.3 ช่องทางการแพร่กระจายสาร (Message Distribution) โดยคำนึงถึงการเลือกเปิดรับการของกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะและสไตล์ของสื่อแต่ละชนิด รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของสื่อแต่ละประเภท ช่องทางการแพร่กระจายสารที่นิยมใช้ในการรณรงค์คือ การสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจ ที่เป็นการนำการสื่อสารที่อาศัยสื่อหลายสื่อมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน เนื่องจากแต่ละสื่อมีข้อดี และข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การนำสื่อหลายสื่อมาใช้ร่วมกันจึงเป็นการดึงเอาจุดเด่นของแต่ละสื่อมาใช้ร่วมกัน

1. การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในการรณรงค์ทางการสื่อสารจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ก่อนเริ่มทำการรณรงค์ ระหว่างการรณรงค์ และหลังจากกิจกรรมการรณรงค์เสร็จสิ้น เพื่อนำผลการประเมินความสำเร็จ ข้อผิดพลาดต่าง ๆ มาหาทางในการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

2. บทบาทเสริมของสื่อมวลชน และการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นสื่อกลางในการสื่อสารเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ในการรณรงค์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง การเลือกสรรสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารอย่างเต็มที่

3. การเลือกสรรสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งนับเป็นเรื่องจำเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการรณรงค์ทางการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายมีประสิทธิภาพสูงสุด การเลือกสื่อที่เหมาะสมจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารได้เต็มที่มากขึ้น หากผู้ส่งสารตัดสินใจเลือกสื่อที่ไม่เหมาะสมก็อาจทำให้การส่งสารครั้งนั้นล้มเหลวได้

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องชุมชน

Community มีความหมายในภาษาไทยว่า “ชุมชน” ซึ่งบางครั้งช่วยให้เข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับ “การรวมตัวของคน” เท่านั้น ถ้าพิจารณาคำในภาษาอังกฤษ “com” มีความหมายที่ลึกซึ้ง = together และจะเห็นว่ามีความที่เกี่ยวของใกล้เคียงอีกหลายคำ เช่น

Communal	=	ของชุมชน, เพื่อชุมชน
Common	=	ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย
Commune	=	ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด

จะเห็นได้ว่าความหมายของชุมชนนั้นไม่จำกัดแน่นอนตายตัว อาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิ ปรัชญา กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา ในบางครั้งความหมายของชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือบริเวณเล็ก ๆ ที่เรานึกถึงของหมู่บ้านเท่านั้น บางครั้งความหมายอาจจะมีทั้งรูปธรรมและนามธรรม

“ชุมชน” เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป จึงมีอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีความหมายแน่นอนตายตัวเพียงประการเดียว ดังนั้น ถ้าเราปฏิเสธที่จะยึดติดกับความหมายแคบ ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ก็ช่วยให้เกิดทัศนคติอันกว้างในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่มุมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวคิดและความหมายของชุมชนในทัศนะของการพัฒนาชุมชนก็ควรจะต้องศึกษาถึงความหมายที่เป็นรากฐานและเอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันของสมาชิกของชุมชนต่อไปด้วย

ชุมชน อาจมีความหมายเหมือนคำว่า “สังฆะ” คือ ชุมชน เป็นการรวมกันของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตและหมู่คณะที่ดีงาม เป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร เพื่อการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน (พระธรรมปิฎก, 2539, น. 72) อันจะนำไปสู่การพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ดี

อย่างไรก็ตาม คำว่า “ชุมชน” อาจจะสรุปความหมายหรือคำจำกัดความในหลายกรณีและหลายความหมาย ดังนี้

พจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (1994, p. 233) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า “หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน”

Mark S. Homan (1994, p. 82) ให้ความหมายของชุมชนว่า “คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน”

Lofquist (1983 p. 2 อ้างถึงใน Homan, 1994, p. 80) ให้ความหมายว่า “ชุมชน คือ จิตวิญญาณ หรือความรู้สึก เกิดขึ้นเมื่อคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะบรรลุ ถึงเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน”

Peck (1987, อ้างถึงใน Homan p. 81) ให้ความหมายว่า “ชุมชน คือ ปัจเจกชน ซึ่งเรียนรู้ถึงสื่อสัมพันธ์ด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่จะร่วมสุข ร่วมทุกข์ และเกื้อกูลกัน โดยมองว่า ชุมชนที่ดีนั้น ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย หรือไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างง่าย ๆ เพราะชุมชนนั้นจะต้องมีเป้าหมาย และการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นจะต้องหาหนทางด้วยการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ด้วยความรักและสันติสุข เพื่อชุมชนนั้น จะสร้างความเป็นชุมชนได้สำเร็จ ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกว่าจะอบอุ่นและปลอดภัย”

Baker Brownell (1950, p. 195) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้หลายประการ ซึ่งสรุปได้ว่า “ชุมชน คือ การกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม”

ส่วนนักวิชาการ และนักบริหารงานพัฒนาของไทย ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” ไว้หลากหลายเช่นเดียวกัน เช่น

ประเวศ วะสี (2540, น. 33) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า “ความเป็นชุมชนอาจหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน”

พระธรรมปิฎก (2539, น. 71 – 72) ได้ให้ความหมายของชุมชนโดยการเปรียบเทียบกับคำว่า “สังฆะ” ในความหมายของหมู่คณะซึ่งสรุปได้ว่า “สังฆะ คือชุมชนแห่งกัลยาณมิตร คือการที่บุคคลมาอยู่ด้วยกันเริ่มตั้งแต่ผู้นำ (พระศาสดา) เป็นกัลยาณมิตร คือผู้ที่ช่วยเหลือเกื้อหนุนผู้อื่นในการพัฒนา

ชีวิตได้ดี ให้เป็นชีวิตที่เจริญงอกงาม และผู้ที่มาอยู่ด้วย (พระภิกษุ) ก็มาช่วยกัน เอื้ออาทรต่อกัน ให้แต่ละบุคคลพัฒนาตนให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงามขึ้น เมื่อแต่ละบุคคลได้รับประโยชน์จากสังฆะ หรือชุมชน แต่ละบุคคลนั้นก็ต้องเป็นประกอบหรือส่วนร่วมที่ดี เพื่อช่วยเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังฆะหรือชุมชนด้วยเช่นกัน”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525, น. 6) ให้ความหมายว่า “ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้”

กาญจนา แก้วเทพ (2538, น. 14) กล่าวถึง ชุมชนว่า “ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย”

ชยันต์ วรรณะภูติ (2536, น. 37) กล่าวถึงชุมชนในความหมายว่า “หมายถึงการอยู่รวมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้” และได้ตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชน ในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้ เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลาย ๆ บ้าน หรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง และเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุด ที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติ และต่อมาภายหลังทางราชการอาจจะกำหนดให้เป็น “หมู่บ้าน” ในความหมายของทางราชการ

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540, น. 30) กล่าวถึงชุมชนโดยสรุปว่า “ประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ

ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันและระหว่างกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีความเชื่อมโยงกันชนิดที่ไม่สามารถแยกจากกันได้”

จากนิยามและความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ จะเห็นได้ว่า “ชุมชน” มีความหมายที่หลากหลาย และถ้ามองโดยรวมจะเห็นได้ว่า มีนัยหรือความหมายที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในส่วนนี้จะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน 4 แนวคิด คือ

1. แนวคิดทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective)
2. แนวคิดทางมานุษยนิยม (Humanistic Perspective)
3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนประชาสังคม (Civil Society)
4. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ (Virtual Society)

โดยที่การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ นี้ได้มีเจตนาจะแสดงถึงแนวคิดที่แตกต่างในลักษณะตรงกันข้าม แต่เป็นการแสดงถึงจุดเน้นหนักหรือจุดที่แต่ละแนวคิดให้ความสำคัญและขอข่ายความหมาย

แนวคิดทางสังคมวิทยา

ชุมชน หมายถึง หน่วยทางสังคมและทางกายภาพ อันได้แก่ละแวกบ้าน หมู่บ้าน เมืองมหานคร George Hillery (Poplin, 1979 p. 8) ได้พยายามหาความหมายร่วมจากคำจำกัดความของชุมชนที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยสรุปหาลักษณะร่วมในความหมายต่าง ๆ ได้ว่าชุมชนประกอบไปด้วย

1. อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Geographical area –territorial)
2. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction – Sociological)
3. มีความผูกพัน (Common ties – psycho cultural)

อย่างไรก็ตาม มีผู้ได้แย้งวิธีการสรุปหาคำจำกัดความในแบบของ Hillery ว่า จริง ๆ แล้วไม่อาจหาคำจำกัดความตายตัวมาอธิบายลักษณะของชุมชนทุกชุมชน เพราะแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันออกไป หากพยายามจะหาลักษณะร่วมแล้ว ธาตุแท้ของชุมชนบางชุมชนจะขาดหายไป จากคำจำกัดความอันเป็นค้ำกลาง ๆ นั้น (Plant, 1974 p. 10 – 15)

ในขณะที่ Poplin (1979, p. 9 – 18) ได้กล่าวถึงชุมชนใน 3 สถานะ คือ

1. ชุมชนในฐานะหน่วยทางภูมิศาสตร์ (Community as a territorial unit)

2. ชุมชนในฐานะหน่วยขององค์กรทางสังคม (community as a unit of Social Organization)
3. ชุมชนในฐานะหน่วยทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Community as a Psycho cultural unit)

และได้นิยามแนวคิดและขอบเขตของชุมชนว่า ต้องประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ คือ

1. กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่ หรือบริเวณหนึ่ง (Geo-graphic area)
2. สมาชิกมีการติดต่อกันทางสังคม (Social Interaction)
3. สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Relationship)
4. มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อระบบนิเวศ (Psycho-Ecological Relationship)
5. มีกิจกรรมส่วนรวม เพื่อใช้ประโยชน์ (Central activities for utilization)

แนวคิดของ Hillery และ Poplin ได้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ชุมชนของนักสังคมวิทยาในรุ่นต่อมา และที่นี้จะนำเสนอเกี่ยวกับการมองชุมชนในฐานะทั้ง 3 ประการ คือ

1. ชุมชนในฐานะหน่วยทางภูมิศาสตร์ (Community as a territorial unit)

การพิจารณาชุมชนในมิตินี้มีความสำคัญ คือ ทำให้ชุมชนมีลักษณะเป็นรูปธรรม มีหลักแหล่งที่ตั้งแน่นอน และสมาชิกสามารถระบุที่อยู่ของตนได้

1.1 อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลต่อชุมชน จะเห็นได้ว่าในหลายกรณีสภาพทางภูมิศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดสถานที่ตั้งและศักยภาพในการเจริญเติบโตของชุมชน กล่าวคือ ชุมชนมักจะเกิดขึ้นในบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ หรือที่ซึ่งมีการคมนาคมสะดวก เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

1.2 ชุมชนมีอิทธิพลต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าตัวแปรเกี่ยวกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์จะมีอิทธิพลต่อสถานที่ตั้ง และพลวัตการเจริญเติบโตของชุมชน (Growth dynamics of Community) แต่การปรับตัวของคนต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ของชุมชนก็ขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรม และ Know-how ด้วย

ดังนั้นมนุษย์เองมีส่วนร่วมในการกระทำต่อภาวะแวดล้อมของตน ไม่ว่าจะโดยทางบวกหรือทางลบ เช่น

- 1) การปรับให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของมนุษย์ เช่น การทำนาแบบขั้นบันได การสร้างเหมืองฝายชลประทาน ปรับปรุงแก้ไข สร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์

2) ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า

การศึกษาชุมชนตามแนวคิดทางสังคมวิทยา ถือว่าตัวแปรทางด้านภูมิศาสตร์จะเป็นสิ่งที่ละเอียดเสียมิได้ แนวคิดนี้จัดว่ามีอิทธิพลต่อทฤษฎีนิเวศวิทยาของมนุษย์

2. ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม (Community as a social system unit)

การวิเคราะห์แบบ social system approach จะให้ภาพของลำดับชั้น (hierarchy) เริ่มจากระดับล่างที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 2 คนขึ้นไป จนถึงระดับชาติหรือระดับโลก

ชุมชนเป็นระบบย่อยอันแรกที่มีศักยภาพในการจัดให้มีสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสังคม ซึ่งในระบบครอบครัว กลุ่มเครือญาติก็เล็กเกินไป ไม่มีสถาบันทางสังคมที่สมบูรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ส่วนระบบที่ใหญ่กว่านี้ เช่น กลไกของรัฐก็ใหญ่โตและซับซ้อนเกินไป จนเข้าไม่ถึงอารมณ์ความรู้สึกของคน จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางกาย ทั้งทางใจได้

บางทัศนะวิเคราะห์ชุมชนที่เป็นระบบทางสังคมว่า เป็นเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Network of interaction) ซึ่งประกอบด้วยสถานภาพ บทบาทกลุ่มคนและสถาบัน ชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันเหมือนลูกโซ่ ที่ระบบย่อยระบบหนึ่งจะได้รับปัจจัยนำเข้าที่ต้องการจากระบบย่อยอื่น ๆ และในทางกลับกันก็จะให้ผลผลิตของตนแก่ระบบย่อยอื่น ๆ ปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่รับและให้แก่กันในระหว่างชุมชน หรือระบบย่อยนี้อาจจะเป็นในรูปของการเงิน แรงงาน ความ กอดันทางสังคม ทรัพยากรต่าง ๆ ฯลฯ

แนวความคิดนี้ นักวิชาการไทยได้เสนอรูปแบบของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน เช่น แนวคิดของ ทิตยา สุวรรณะชฎ (2527, น. 27 – 28) กล่าวว่า โดยทั่วไปชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ชุมชนในฐานะเป็นอาณาบริเวณ การพิจารณาชุมชนในข้อนี้มีไว้เฉพาะเป็นบริเวณที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนเท่านั้น ยังต้องพิจารณาถึงมิติต่าง ๆ เช่น ในฐานะที่อยู่อาศัย ในฐานะของการใช้พื้นที่ และในฐานะที่เป็นบริเวณของชุมชน

2. ชุมชนในฐานะที่เป็นที่รวมประชากร โดยจะเน้นที่ลักษณะของประชากรที่อยู่ในบริเวณชุมชน ในด้านที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โครงสร้างประชากร เช่น สัดส่วนเพศชายเพศหญิง อายุประชากร อาชีพและการศึกษา สุขลักษณะ เป็นต้น

3. ชุมชนในฐานะที่เป็นระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกที่อยู่ในชุมชน และความสัมพันธ์กับชุมชน โดยพิจารณาถึง ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนจะประกอบด้วยความสัมพันธ์ย่อย เช่น ความสัมพันธ์ของครอบครัว เครือญาติ มิตรสหาย ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระบบความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

ส่วน ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2524, น. 7) ได้เสนอเป็นรูปแบบขององค์ประกอบของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในระบบต่าง ๆ เป็น 5 ประการ คือ

1. คน
2. ความสนใจของคนที่มีเรื่องเดียวกัน
3. อาณาบริเวณ
4. การปฏิบัติต่อกัน
5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก

สนธยา พลศรี (2533, น. 19) ได้กล่าวถึงชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม โดยการแบ่งชุมชนออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1. การแบ่งตามจำนวนพลเมือง เช่น หมู่บ้าน เมือง นคร เป็นต้น
2. การแบ่งตามพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนการปกครอง เป็นต้น
3. การแบ่งตามความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐ เช่น ศูนย์ผู้อพยพ เป็นต้น
4. การแบ่งตามลักษณะพิเศษของประชากร เช่น ชานาทาวน์ เป็นต้น
5. การแบ่งตามลักษณะทางด้านนิเวศวิทยา เช่น ย่านการค้า เข็มืองแร่ เป็นต้น
6. การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมทางสังคม เช่น ศูนย์การขนส่ง เป็นต้น
7. การแบ่งตามหน่วยการปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นต้น
8. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536, น. 10 – 13) กล่าวไว้ใน “สังคมวิทยา หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน” ว่า สามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง ซึ่งแบ่งโดยการพิจารณาจากลักษณะการปกครองของไทย ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนเขตสุขาภิบาล ชุมชนเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น
2. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนศูนย์การค้า ศูนย์กลางขนส่ง เขตอุตสาหกรรม ชุมชนศูนย์กลางของการบริการ
3. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เป็นการแบ่งชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง

นอกจากการศึกษาชุมชนในลักษณะดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ได้ทั้งแนวนอน (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) ในแนวนอนนั้นรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล หรือระหว่างกลุ่มในระดับท้องถิ่น ส่วนในแนวตั้งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่มผลประโยชน์ หรือกับกลุ่มผลประโยชน์ในระดับต่าง ๆ ที่สูงขึ้นไปจนถึงองค์กรในระดับชาติ หรือระหว่างชาติ/ประเทศ

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการอื่นอีกในการวิเคราะห์ถึงเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ว่าปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มมีกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วยความร่วมมือ การแข่งขันและความขัดแย้ง ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์เหล่านี้ให้คุณค่าที่มีนัยสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ชุมชนในฐานะหน่วยทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Community as a psycho cultural unit)

ในมิตินี้เน้นที่ว่าชุมชนจะต้องมีความผูกพันในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ความผูกพันนี้จะตีความว่า เป็นทั้งทางด้านจิตวิทยาและวัฒนธรรม

ในทางจิตวิทยานั้น คนจะมีความมั่นคงเพราะสามารถจะระบุได้ว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่ม หมู่ หรือที่ใด มีความรู้สึกว่ามีสังกัด

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในมิตินี้ ในแนวคิดทางสังคมวิทยาก็ถือว่าเป็นเพียงมิติหนึ่งของความเป็นจริงที่ซับซ้อนอยู่ในความหมายของชุมชน มิได้เป็นการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง เช่น งานของ Nisbet หรือ Brownell ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

แนวคิดทางมนุษยนิยม

แนวคิดของชุมชนใน Humanistic perspective นี้ บางคนเรียกว่าเป็นแนวคิดของกลุ่ม Utopia นักสังคมวิทยาที่มีอิทธิพลสำคัญต่อแนวคิดนี้ 2 คน คือ Robert Nisbet และ Baker Brownell ซึ่งมีความคิดว่าชุมชนต้องก่อเกิดมิตรภาพ ความเอื้ออาทร ความมั่นคงและความผูกพัน

Nisbet เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกผูกพันของชุมชน (sense of community) ให้ชื่อเขียนของ Nisbet เรื่อง The Quest for community นั้น เกิดจากเงื่อนไขของสังคมสมัยใหม่ ที่ไม่สามารถตอบสนองให้ปัจเจกบุคคลเกิดความมั่นคง เขาได้แสดงความเห็นว่าในลักษณะรัฐการเมืองสมัยใหม่ รัฐไม่สามารถสนองตอบสนองความมั่นคงของคนได้ ไม่มีองค์กรขนาดใหญ่ใดที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของคนได้ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว องค์กรเหล่านี้มีขนาดใหญ่ ซับซ้อน เป็นทางการเกินไป รัฐอาจจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในนามของรัฐ เช่น สงคราม

แต่ในการตอบสนองอย่างปกติธรรมดาต่อความต้องการของคนในเชิงการยอมรับมิตรภาพ ความมั่นคง ความเป็นสมาชิก รัฐจะทำในสิ่งเหล่านี้ไม่ได้

ทางเลือกที่นักคิดในแนวนี้เสนอก็คือ การเรียกร้องให้ชุมชนมีขนาดเล็ก แต่มีโครงสร้างที่แน่นเหนียว เพราะในชุมชนขนาดเล็กเท่านั้นจะช่วยฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดีขึ้น เพราะจะรับผิดชอบต่อหน่วยที่เล็กที่สุด และกล่าวถึงชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการกระทำที่เต็มไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิด และสนิทสนม

แนวคิดทั้งสองคนนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการเรียกร้องต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ การขยายตัวของเมือง ประชากร ฯลฯ ที่ก่อให้เกิดสภาวะความแปลกแยก ความวิตกกังวล ความโดดเดี่ยว ไม่สนใจใยดีหรือรู้สึกรับผิดชอบต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง ไม่รู้สึกว่าการตนเองมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อตัดสินใจหรือรับผลประโยชน์นั้น ๆ

ส่วน Hirsch (1993, อ้างใน อริยา เสวตามร์, 2542, น. 191) กล่าวถึงการสร้างชุมชนว่าเป็นการแสดงออกถึงอำนาจและเป็นวาทกรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงมีทั้งความหมายที่หลากหลายและความหมายที่ขัดแย้ง มิได้มีเพียงความหมายเดียวหรือความหมายที่เป็นกลาง และไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ นัยของการนิยามหมู่บ้านให้ติดกับพื้นที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐพยายามรวมศูนย์อำนาจด้วยการทำให้พื้นที่แตกหักออกเป็นหน่วยเล็ก ๆ เพื่อง่ายต่อการปกครอง สะท้อนให้เห็นกระบวนการที่หมู่บ้านถูกผนวกเข้าสู่ระบบทุนและตลาด

โดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนทางมนุษยนิยมมีลักษณะที่น่าสนใจคือ

1. ไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นที่
2. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์
3. เป็นลักษณะความรู้สึกเชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชน หรือแบบแผนในอุดมคติ

กล่าวคือ นำเสนอลักษณะชุมชนที่ควรจะเป็นชุมชนที่ดี หรือชุมชนในอุดมคตินั้นเอง

แม้ว่าจะมีทัศนะอันหลากหลายเกี่ยวกับชุมชนก็ยังสามารถสรุปหาจุดร่วมได้ 2 ประการ คือ

1. เป็นการกล่าวถึงวิวัฒนาการของการสมาคมของมนุษย์ (Human Association)
2. มีการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความเกาะเกี่ยวใน

สังคมมนุษย์เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ลักษณะหนึ่งของ Human Association จะหายไป และจะมีลักษณะใหม่เข้ามาแทนที่

ชุมชน – ประชาสังคม (Civil Society)

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน – ประชาสังคมเกิดขึ้นจากการวิพากษ์ระบบของ “ภาครัฐ” และ “ภาคธุรกิจเอกชน” ที่มีบทบาทชี้นำ หรือครอบงำความคิดทิศทาง การพัฒนาของสังคม โดยที่ผู้คนส่วนใหญ่ ในสังคมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย ทิศทางการพัฒนา และการจัดกิจกรรมสาธารณะค่อนข้างน้อย รวมทั้งการมองเห็นข้ออ่อนของประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือพรรคพวกและกลุ่มผลประโยชน์ จึงเกิดการเรียกร้องและหรือต้องการอุดช่องว่าง ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเสริมพลังอำนาจให้กับ “ภาคประชาชน” ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในนโยบาย ทิศทางการพัฒนา หรือกิจกรรมสาธารณะดังกล่าว

นอกจากนี้ ได้มีแนวคิดที่ถือว่าชุมชน – ประชาสังคม เป็นกลุ่ม องค์กร ชมรม สมาคม ฯลฯ ที่เป็นโครงสร้างซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างปัจเจกบุคคลและรัฐ หรือที่เรียกว่า “Mediating Structure” (อ้างถึงใน อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542, น. 15)

แนวคิดดังกล่าว ปฏิเสธรัฐขนาดใหญ่ซึ่งมีบทบาท อำนาจหน้าที่มากมายและทำการแทนสังคมในแทบทุกเรื่อง และก็ไม่ชอบในลัทธิปัจเจกชนจนสุดขีด ที่ไม่สนใจห่วงใยสังคม โดยอยากให้ปัจเจกชนรวมกันเป็นกลุ่มก้อน ที่มุ่งจะทำอะไรที่ใหญ่กว่า กว้างขวางขึ้นไป แลเน้นการรวมตัวของคนใกล้ชิด สัมพันธใกล้ชิด มีลักษณะส่วนบุคคลค่อนข้างสูง เช่น ครอบครัว วัด บ้าน โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งต่อมา เบอร์เกอร์ และนิวเฮาส์ กล่าวถึงชุมชน หรือละแวกเพื่อนบ้านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนทั้งจนและร่ำรวย และที่สำคัญสำหรับคนทุกเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม และชุมชนนั้นต้องมีความหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องสนิทกันเสมอไป เพราะอาจทำให้สูญเสียเสรีภาพความเป็นส่วนตัวไป

ในขณะที่แนวคิดของนักวิชาการไทย เช่น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวคิดของชุมชน – ประชาสังคมว่า สังคมไทยภาคส่วนหลักของสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมากคือภาครัฐกับภาคเอกชน ซึ่งปรากฏการณ์นี้ทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล้มเหลวในการพัฒนาของฝ่ายประชาชน หรือภาคสังคม ดังนั้นจึงเสนอถึงการเกื้อหนุนให้ภาคประชาชนหรือสังคมมีความเข้มแข็งและเกิดดุลยภาพทางสังคมขึ้น ที่เรียกว่า “สังคมมานุษยภาพ”

ธีรยุทธ บุญมี และอเนก เหล่าธรรมทัศน์ มองว่า การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน สังคมควรให้ความสำคัญกับพลังที่สามหรือพลังของสังคม ถ้าสังคมโดยรวมเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ชาวบ้าน ร่วมแรงร่วมใจกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้

สังคมเข้มแข็งจะมีลักษณะของกระจายพลังทางสังคมของคนที่มาหลากหลายอาชีพ และทุกภูมิภาคของประเทศ

ชูชัย ศุภวงศ์ ให้ความหมายประชาสังคมที่กลมกลืนกับบริบทสังคมไทยว่า “การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civil group) ไม่ว่าจะ เป็นภาคีรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย” (อ้างถึงใน, อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุญญ์ วิจารณ์ วิสารทกุล, 2541, น. 4 – 7)

ความเป็นชุมชนและประชาคม อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุญญ์ วิจารณ์ วิสารทกุล (2541, น. 9) ได้สรุปถึงความเป็นชุมชนและประชาคมภายใต้กระแสการสร้างชุมชนขึ้นใหม่ จะพบว่า “ชุมชน” ในประชาสังคมนี้ หมายถึง ชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อาจจะใช้พื้นฐานของระบบ คุณค่าเก่า หรือเป้าประสงค์ใหม่ของการเข้ามาทำงานร่วมกัน ดังนั้น คำว่าประชาคม หรือชุมชน จึงอาจมีขนาดและลักษณะที่แตกต่างกันไป ความเป็นชุมชนจึงมีลักษณะเป็นพลวัตที่บุคคลและกลุ่มคนต่างมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์และตัดสินใจร่วมกัน โดยมีพันธะเชื่อมโยงระบบใหญ่บนพื้นฐานแห่งความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน

“ความเป็นชุมชน” หรือ “ความเป็นประชาคม” จึงเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม เพราะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน เป็นแหล่งพื้นฐานที่สุดที่จะเกิดการถักทอความรักความเอื้ออาทรของคนในสังคม

นอกจากนี้ อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุญญ์ วิจารณ์ วิสารทกุล (2541, น. 11-18) ได้เสนอเนื้อหาของคำจำกัดความและการตีความของคำว่า “ประชาสังคม” อันเป็นแนวทางในการเรียนรู้ถึงความเป็นชุมชนว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. มีความหลากหลาย เช่น มีความหลายของการรวมตัว พื้นที่ รูปแบบของกิจกรรม ประเด็นความสนใจ/ปัญหา และกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน
2. มีความเป็นชุมชนที่อาจมีอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงติดต่อกัน ในทางใดทางหนึ่งหรือความเป็นชุมชนขนาดเล็ก ที่รวมตัวด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ และหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

3. บนสำนึกสาธารณะ ด้วยจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Public Consciousness) ของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

4. มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง บนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่ม และด้วยพื้นฐานแห่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

5. มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ด้วยการแลกเปลี่ยนรู้สื่อสารและเครือข่าย เพื่อกลุ่มประชาสังคมจะมีความยั่งยืน (Communication and Network)

ส่วนองค์ประกอบอันเป็นข้อแสดงถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่มชุมชน - ประชาสังคมนั้น มีองค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ความเป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่การจัดตั้ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายและความร่วมมือ และมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ชุมชน - ประชาสังคมนี้เป็นการศึกษาชุมชนในลักษณะของความเคลื่อนไหวและเป็นกระบวนการกลุ่มที่มีการประสานกลุ่มคนตั้งแต่กลุ่มที่มีขนาดเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศ เพื่อดำเนินงานหรือมีกิจกรรมร่วมกันในการผลักดันในเชิงนโยบายที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนหรือประชาคมให้เกิดมีการเข้มแข็ง โดยมีความเอื้ออาทรต่อกันและการเรียนรู้ร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีและปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ไม่อาจจำกัดอยู่ในปริมาตรของชุมชนที่มีอาณาเขต ภูมิศาสตร์เล็ก ๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาก็คงเกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการรวมกำลัง ความร่วมมือ และทรัพยากรจากภายนอกชุมชน

คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ (Schuler 1996, p. 9)

1. จิตสำนึกร่วม (Consciousness)
2. หลักการ (Principle)
3. จุดมุ่งหมาย (Purpose)

ดังนั้น ชุมชนในรูปแบบใหม่ จึงอาจมีลักษณะเป็น “ชุมชนทางอากาศ” หรือผู้สนใจจะมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ ชุมชนเครือข่ายบน Internet ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่

ทางกายภาพ ไม่จำเป็นว่าสมาชิกต้องพบปะหน้าตากันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องสานความสัมพันธ์ และจิตสำนึกร่วมของสมาชิก

Schuler ได้กล่าวว่า ชุมชน คือ สายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (cohesive) การสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน ทำนองเดียวกันเทคโนโลยี ก็คือ สายใย (web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารผ่านวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ มีบทบาทในการสร้างชุมชนในรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ชุมชนในรูปแบบใหม่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชุมชนเสมือนจริง” (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยถ้อยคำภาษา และความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่า ไม่มีอคติเกี่ยวกับเพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อากัปกริยาของสมาชิกชุมชนเสมือนจริง เป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิมเราจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าค่าตา และต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อยกว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่องเหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้เราสามารถเข้าถึงแหล่งที่เราสนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ยังมีข้อดี คือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่เป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเช่นแต่ก่อน (Rheingold, 1998, pp. 116 – 121)

ชุมชนในรูปแบบใหม่นี้ ยังคงต้องมีการอาศัยความเป็นชุมชนเดิมคือพื้นที่อยู่ข้าง แต่ลักษณะความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ซับซ้อน โดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีรูปแบบที่กว้างขวางขึ้นทั้งในระดับชาติและในระดับโลก กล่าวคือ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นถ้าเป็นปัญหา ปัญหาหรือสิ่งนั้น ๆ ก็เชื่อมโยงไปในระดับที่กว้างขึ้นได้ และในทางตรงกันข้ามก็จะเป็นประโยชน์หรือมีผลต่อความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นชุมชนใน รูปแบบใหม่ที่มีจิตสำนึก ร่วมกัน มีหลักการและจุดมุ่งหมายร่วมกัน

Schuler (1996, p. 6 – 7) กล่าวถึงปัจจัยและทิศทางของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ ความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละบุคคล ระบบเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศอันไร้ขอบเขต ที่จะสร้างวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่

Lois Dean ของกลุ่ม HUD ในอเมริกาได้กล่าวถึงชุมชนในปี ค.ศ. 2020 ว่า ชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานและหรืออยู่ในรูปแบบขององค์กร รัฐ รัฐบาลท้องถิ่น องค์กรเอกชน ที่สามารถสร้างและส่งเสริม โดยการวางแผนร่วมกันโดยมีเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน และการพัฒนาจะอยู่ในลักษณะของ

กิจกรรมความร่วมมือทางเทคนิคและการมีส่วนร่วมของรัฐ เอกชน และกลุ่มคนใน ท้องถิ่น (www.hud.gov/ccpd/c2020/intro.html)

การศึกษาชุมชนในมิตินี้ จะช่วยให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและเข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นใน สังคมสมัยใหม่ได้ และช่วยให้เห็นรูปแบบของชุมชนที่มีความหลากหลาย โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เชื่อมโยงเครือข่ายของผู้คนเข้าด้วยกัน ด้วยความที่มีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกัน หรือเป็นศูนย์การสื่อสารที่ทำให้ผู้คนที่ผ่านเข้ามาในเครือข่ายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน และแบ่งปัน ความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน โดยความร่วมมือทางเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับ ภูมิภาค จนถึงระดับโลก แต่ในขณะเดียวกันความเป็นศูนย์การสื่อสาร หรือเครือข่ายชุมชนในรูปแบบนี้ สมาชิกในเครือข่ายมีข้ออ่อน คือไม่มีข้อภาวะผูกพัน ข้อต่อรอง หรือมีความพร้อมในเรื่องของข้อเท็จจริง ร่วมกัน แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์ และความสนใจร่วมกันมากขึ้น ความพร้อมในเรื่องของข้อเท็จจริง จะมี ปრაกฏเพิ่มขึ้น จากนั้นจะนำไปสู่การประสานงานและการทำกิจกรรมร่วมกัน

แต่ถ้าย้อนถึงการสร้างความเป็นชุมชนของนักรณรงค์เริ่มจากการเน้น “ชุมชน” ขนาดเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบส่วนตัว รู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ภายในกลุ่มเล็ก ๆ มาสู่การขยายเป็น “เครือข่าย” การช่วยเหลือที่เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างขึ้น และมาสู่ชุมชนในรูปแบบใหม่ ซึ่ง Tonies (อ้าง ถึงใน อริยา เศวตามร์, 2542, น. 204) กล่าวว่า เป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจก มีการแข่งขัน มีการคิด คำนวณบนฐานของประโยชน์ และอยู่บนพันธะทางกฎหมาย ซึ่งพบได้ในสังคมเมืองหรืออุตสาหกรรม สมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยี ความสัมพันธ์แบบนี้อาจสูญเสียความเป็นธรรมชาติ สัมผัสของความเป็น มนุษย์ และการเกื้อหนุนของสมาชิก แต่การสร้างความเป็นชุมชนใหม่จึงไม่ใช่การรื้อฟื้นวัฒนธรรม ชุมชนแบบดั้งเดิม หากเป็นการผสมผสานความเชื่อแบบเก่าที่มีคุณค่าและการพัฒนาระบบใหม่ที่ก้าว ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

อริยา เศวตามร์ (2542, น. 205) กล่าวถึงชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า สำหรับผู้นำชุมชนและ นักรณรงค์แล้ว ความเป็นชุมชนหมายถึงความอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง กิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการสร้างความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ ยุติธรรมและเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่าในอดีต เพื่อสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบันที่ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย หรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยี สมัยใหม่ที่ไร้พรมแดน

กล่าวโดยสรุป ความเป็นชุมชนไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ ทั้งกับภายในและภายนอกชุมชน ฉะนั้น ความเป็นชุมชนจึงมิได้มี

เพียงหน่วยเดียว หากแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่สานขึ้นจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันอยู่ การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันเป็นการตอบโต้ของคนในชุมชนหรือสังคม และเป็นที่ยังช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ ความสามารถ การรับรู้ และความเข้มแข็งหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสานความสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

จากข้อสรุปดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้และจะพบว่า บรรดานักวิชาการ นักทรงค้ำหรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะ และหรือผลประโยชน์ของตน ความเป็นชุมชน หรือความเป็นหมู่คณะ ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวใดแนวหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลาย หรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชน และถ้าพิจารณาโดยรวมก็เห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้นเน้นเรื่องของความสัมพันธ์และความเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่าง ๆ

กระบวนการทำงานกับชุมชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชน เพราะการพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำถือว่าเป็นกิจกรรมหลักของการทรงค้ำเพื่อการพัฒนาด้านหนึ่งๆ ผู้นำชุมชนอาจหมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ให้ความเคารพนับถือ เกรงใจ เชื่อใจ และให้ความช่วยเหลือในการทำงานด้านต่าง ๆ ในอีกด้านหนึ่ง ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีภาวะการนำ สามารถประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลสำเร็จที่ดี

ผู้นำชุมชนมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบต่องานทรงค้ำ กล่าวคือ มีบทบาทเป็นได้ทั้งผู้สร้างและผู้ทำลายความเข้มแข็งของชุมชน เป็นที่น่าสังเกตว่า ในสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และมีความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม “ผู้นำ” ได้รับการจัดให้เป็นปัจจัยสำคัญในอันดับต้น ๆ ของความสำเร็จ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกของชุมชนก็เป็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพา ผู้นำมักจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจและมีทรัพย์สินหรือตำแหน่งสูงกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในลักษณะเช่นนี้ ผู้นำยิ่งเข้มแข็งมากเท่าใดชุมชนก็อาจจะอ่อนแอมากขึ้นเท่านั้น

ในทางกลับกัน ผู้นำที่มีภาวะการนำที่ดี อาจจะไม่ใช่ว่าผู้มีอำนาจ อิทธิพล หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ได้แก่ ผู้นำทางความคิด ทางคุณธรรม ทางศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน บุคคลเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อประสานให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน มีการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์และทรัพยากร เพื่อนำพาไปสู่ชีวิตที่ดีร่วมกัน

ดังนั้น ในการทำงานเสริมสร้างผู้นำ นอกจากจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับผู้นำและภาวะการนำแล้ว ยังจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจด้วย สื่อความคิดที่อธิบายลักษณะของการเป็นชนชั้นนำที่สำคัญ คือ อำนาจและอิทธิพล

มีงานศึกษาหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจในลักษณะต่าง ๆ ทั้งความสัมพันธ์ภายในชุมชนและอิทธิพลการเข้าแทรกแซงของรัฐและทุน ได้แก่

1. โครงสร้างอำนาจแบบเครือญาติ และฝักฝ่ายต่าง ๆ
2. โครงสร้างอำนาจแบบอุปถัมภ์ระหว่างชาวบ้านและข้าราชการ หรือนักการเมืองในลักษณะของความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ – ผู้น้อย แบบลูกพี่ลูกน้อง หรือเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์ – ผู้ได้รับอุปถัมภ์ ที่แฝงอยู่ในโครงสร้างราชการไทยมาโดยตลอด
3. โครงสร้างอำนาจแบบอุปถัมภ์ระหว่างนายทุนและชาวบ้าน

องค์ความรู้เกี่ยวกับชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจ จะช่วยให้มีความเข้าใจต่อพฤติกรรมบทบาทของผู้นำ ความขัดแย้ง ฝักฝ่าย และการแข่งขัน ตลอดจนความร่วมมือ และสำนึกต่อความเป็นชุมชน ได้ชัดเจนมากขึ้น

กลุ่ม และเครือข่าย : พลังความเคลื่อนไหวของชุมชนและสังคม

จากการสำรวจสถานะความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างกลุ่ม และเครือข่าย พบว่าองค์ความรู้ในการอธิบายเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่ายมักจะถูกนำไปอธิบายควบคู่กันโดยมองว่ากลุ่มเป็นพื้นฐานของการเกิดการรวมตัวเป็นเครือข่าย หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งก็คือ เครือข่ายจัดเป็นพัฒนาการของการรวมตัวจากระดับกลุ่มซึ่งงานเขียนของนักวิชาการบางท่าน ได้อธิบายความสำคัญของการเคลื่อนไหวของการรวมตัวจากระดับกลุ่มเป็นสหพันธ์รวมกลุ่มหรือเครือข่ายไว้อย่างชัดเจนว่าจะทำให้เกิดพลังในการเกื้อกูล หากแต่ละกลุ่มอยู่กระจัดกระจาย – โดดเดี่ยว มิได้มีการสนธิกัน หรือรวมกัน จะทำให้ขาดพลังสร้างสรรค์ และสลายตัวไปในที่สุด

การรวมตัวกันทั้งในระดับกลุ่มและเครือข่าย มีจุดที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การมารวมกันไม่ว่าจะเป็นการรวมระหว่างปัจเจกบุคคล หรือระหว่างกลุ่ม ต่างก็เกิดจากการมีสำนึก ความสนใจ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายร่วมกัน เช่น เพื่อแก้ไขปัญหา ปกป้องผลประโยชน์ สร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างพลังอำนาจในการต่อกรเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ฯลฯ นอกเหนือจากมูลเหตุที่ทำให้เกิดการรวมกันเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย การรวมตัวกัน ยังต้องมีการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีกิจกรรมทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น นอกจากนี้เอกสารบางชิ้นยังได้อธิบายถึงการมีกติการ่วมระหว่างสมาชิกที่เข้ามาร่วมในกลุ่มหรือเครือข่าย มีการติดต่อประสานงานระหว่างสมาชิกและกลุ่มมี “แกนนำ” หรือ “แม่ข่าย” ในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ส่วนความ

แตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างการรวมตัวในระดับกลุ่มและเครือข่าย คือขนาด (scale) ของการรวมตัว โดยการรวมตัวในระดับกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวของปัจเจกบุคคล ขนาดของการรวมตัวจึงเล็กกว่า การรวมตัวในระดับเครือข่าย ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ และจากขนาดที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พลังและขีดความสามารถของเครือข่ายสูงกว่าระดับกลุ่ม

รูปลักษณะของเครือข่ายมิได้จำกัดอยู่เพียงเครือข่ายองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรประชาชน กระแสสังคมในปัจจุบันได้เริ่มมีการกล่าวถึงเครือข่ายทางสังคมหรือเครือข่ายประชาสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบรวมตัวที่มีได้จำกัดอยู่เพียงการรวมตัวระหว่างกลุ่มที่มีปัญหาหรือความต้องการเฉพาะกลุ่ม เฉพาะด้านที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่อาจเป็นการรวมตัวระหว่างบุคคลที่มี จิตสำนึก ความต้องการหรือความรู้สึก่วมในประเด็นสาธารณะหรือต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มคนต่างพื้นที่ต่างอาชีพ การรวมตัวดังกล่าวเป็นการรวมตัวของบุคคลที่กระจายอยู่ทั่วสังคม ซึ่งไม่ได้รู้จักกันหรืออยู่ใกล้ชิดกันมาก่อน โดยอาศัยช่องทาง การติดต่อสื่อสาร และระบบสารสนเทศเป็นจุดเชื่อมโยง เครือข่ายทางสังคม หรือเครือข่ายประชาสังคม จึงเป็นอีกพัฒนาการของการรวมตัวเป็นเครือข่าย ไม่เพียงแต่การอธิบายความเคลื่อนไหวจากเครือข่ายสู่การรวมตัวในลักษณะประชาสังคม ปัจจุบันได้มีความพยายามในการอธิบายถึงการกลับมาใหม่ของประชาสังคมที่เรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงของกลุ่มคนที่หลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะชนชั้น เรื่องที่เคลื่อนไหวมิใช่เพียงเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ จึงเป็นการรวมตัวเป็น เครือข่ายที่กว้างขวางและซับซ้อนกว่า

ในส่วนของเงื่อนไข / ปัจจัย ที่ควรพิจารณาในการส่งเสริมการรวมกลุ่มและเครือข่ายรวมถึง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่าย สามารถสรุปประเด็นที่ควรพิจารณา ในการทำงานกับกลุ่มและเครือข่าย ดังนี้

ด้านการสร้างกลุ่ม

1. พิจารณาจากกระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม หรือการเกิดกลุ่ม ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ / ความเป็นมาของการรวมกลุ่ม เช่น สมาชิกมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม หรือเข้าร่วมกลุ่มเพื่อหวังผลประโยชน์ กลุ่มที่เกิดขึ้นเป็นกลุ่มจัดตั้ง หรือเป็นกลุ่มที่รวมตัวโดยธรรมชาติ หรือรวมตัวโดยมีปัญหหรือความต้องการร่วม
2. พิจารณาจากองค์ประกอบของกลุ่ม ทั้งองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ผู้นำ สมาชิก การบริหารจัดการ และองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ นักพัฒนาหรือหน่วยงานส่งเสริม และนโยบายรัฐ

3. พิจารณาจากโครงสร้างกลุ่ม เป็นระบบปิด คือ โครงสร้างแบบเป็นทางการ มีลำดับการบังคับบัญชา หรือระบบเปิด ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบแนวราบ เน้นการทำงานแบบประชาธิปไตย
4. พิจารณาจากการทำงาน หรือการทํากิจกรรมของกลุ่มว่ามีการทํากิจกรรม ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการบริหารจัดการกลุ่มอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันหรือไม่

ด้านการสร้างเครือข่าย

1. ควรคำนึงถึงที่พอเหมาะ การแบ่งขอบเขตรับผิดชอบของเครือข่ายที่ชัดเจน
2. เครือข่ายให้ความสำคัญกับการเสริมให้กลุ่มย่อยเข้มแข็งหรือไม่
3. ควรวิเคราะห์ประเภทของเครือข่าย ว่าเป็นเครือข่ายเรียนรู้ เครือข่ายต่อรอง เครือข่ายภายใน เครือข่ายภายนอก เนื่องจากเครือข่ายแต่ละประเภทมีเงื่อนไขในการส่งเสริมที่แตกต่างกัน
4. การมีพันธะสัญญา มีความผูกพันกันในระยะยาวที่จะพัฒนา / ปรับปรุงเครือข่ายร่วมกันโดยมีเครื่องมือในการรักษาความสัมพันธ์ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การมีประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ มิตรภาพ การร่วมทุกข์ร่วมสุข
5. พิจารณาจากความสามารถของแกนนำ / แม่ข่าย ทั้งในด้านภาวะการนำ วิสัยทัศน์ การกระจายส่งต่อ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสาร และคุณสมบัติของแกนนำ
6. การพัฒนาอยู่ตลอดเวลาและการเสริมพลังการทำงาน โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความสัมพันธ์ การเสริมทักษะการสร้างเครือข่ายให้คนทำงาน การพัฒนาขีดความสามารถในการประสานทรัพยากร

ในส่วนของโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม หรือประชาสังคมพบว่ามีความเชื่อมโยงที่ควรพิจารณาในการสร้างเครือข่ายที่สำคัญ ได้แก่

1. การค้นหาภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี สำเนียงท้องถิ่น ที่จะเชื่อมโยงเครือข่าย
2. การประสานเชื่อมโยงกับพันธมิตรอื่น
3. การใช้พลังของข้อมูล ความรู้ และสื่อมวลชน

เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control)

AIC เป็นเทคนิคที่พัฒนามา แนวคิดของสถาบันเอกชนชื่อ Organization for Development : an International Institute (ODDII) ตั้งขึ้นโดย ทูริต ซาโต้ และวิลเลียม อี สมิท (Ms. Turid Sato and Dr. William E. Smith) กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยโดยสถาบัน ODDI ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA)

จากการศึกษาได้พบว่า กระบวนการเทคนิค AIC เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชนและยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้ เทคนิค AIC ที่นำมาประยุกต์สำหรับการประชุม ระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน คือ เทคนิคการระดมความคิดเห็นที่ให้ความสำคัญต่อความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537, น. 13)

กระบวนการเทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่ง่าย และสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสำหรับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านและการกำหนดแผนปฏิบัติ และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเห็นและความต้องการไว้ในแผนได้ เพราะในส่วนรายละเอียดของเทคนิค AIC มีเทคนิควิธีการประชุมระดมความคิดเห็นที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมระดมความคิดเห็นได้มีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่ระดมความคิดเห็นทุกคน (ธนพรธณ ธานี, 2540, น. 91)

เทคนิค AIC เป็นวิธีการที่รวมพลังปัญญา และพลังสร้างสรรค์ของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังในการพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้ (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537, น. 13)

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A)

เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงข้อคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน 2) การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด (A2)

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I)

คือ ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้พัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง (A2) และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอจากภาครัฐโดยผ่านตำบล

3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control หรือ C)

คือ การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ 1) การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ 2) การตกลงในรายละเอียดในการดำเนินงาน

สรุปเทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่ระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเพื่อช่วยกันวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นเทคนิคที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่วไปจะมีความหมายกว้าง คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สถิติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน

ปัจจุบัน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นมีได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่ม หรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จนั้นอยู่ที่ประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระ เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กร ชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย (จรัญญา วงษ์พรหม, 2536) นอกจากนี้การพัฒนาจำเป็นต้องมีการรวมพลังในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และประชาชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องสื่อชุมชน

สื่อชุมชน เป็นสื่อที่มีอยู่และเป็นสื่อที่ใช้ภายในหมู่บ้านในชุมชนเกือบทุกแห่งทั่วประเทศ เช่น หอกระจายข่าว ผู้รับสารคือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นคนกลุ่มเดียวกันมีวิถีชีวิตคล้ายกัน จนกล่าวได้ว่าเหมือนกัน พูดภาษาเดียวกัน พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตคล้ายกัน เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม ปลูกข้าวได้ผลผลิตน้อย ไม่มีโรงเรียนในหมู่บ้าน เป็นต้น

การสื่อสารสำคัญในการใช้หอกระจายข่าวเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
มีดังนี้

ลักษณะสำคัญในการใช้หอกระจายข่าวเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมีดังนี้

1. ไม่ควรกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการ หรือรูปแบบการดำเนินงานที่ตายตัวให้ปฏิบัติ
เหมือนกันหมด

ทั้งนี้เพราะแต่ละพื้นที่มีวิถีชีวิตของตนเองที่แตกต่างจากคนในพื้นที่อื่น วิถีชีวิตไม่ว่าจะเป็น
การประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตประจำวัน การกิน การอยู่ร่วมกันในสังคม วิธีการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรม
ทางศาสนา ฯลฯ เหล่านี้มีผลต่อรูปแบบ หรือพฤติกรรมการสื่อสารที่เป็นของตนเอง การกำหนดรูปแบบ
วิธีการใช้หอกระจายข่าวให้มีประสิทธิภาพจึงต้องพิจารณาจากปัจจัยที่หมู่บ้านนั้นมีอยู่ หรือเป็นอยู่
เช่น

1.1 ผู้นำชุมชนมีบทบาทมีอิทธิพลต่อความคิด ความเป็นอยู่ของผู้คนมากน้อยเพียงไร
วัด โรงเรียน มีบทบาทเช่นไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการบริหารจัดการ เช่น การจัดหาสถานที่ตั้ง การ
จัดหาผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

1.2 ใคร คือ ผู้ที่บุคคลิกเหมาะสมในการจะทำหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมด้านหอ
กระจายข่าว ซึ่งในบางแห่งอาจไม่ใช่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน หรือครู

1.3 ลักษณะการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่เป็นเช่นไร เพราะจะสืบเนื่องถึงการ
ใช้เวลาของคนในหมู่บ้าน การทราบลักษณะการประกอบอาชีพ จะทำให้สามารถวางแผนการใช้เวลา
ออกอากาศได้อย่างเหมาะสม หรือทำให้ทราบความต้องการของเขาว่าอยากทราบเรื่องใดบ้าง การ
จัดสรรข้อมูล การนำเสนอข้อมูล การนำเสนอข้อมูลต้องสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้รับ

1.4 ประชาชนในหมู่บ้านรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทใดบ้าง นิยมสื่อประเภท
ใดเป็นพิเศษ เพื่อสามารถวางแผนด้านเวลาออกอากาศมิให้ซ้ำซ้อน หรือวางแผนการจัด เนื้อหาให้
สอดคล้องกับข่าวสารที่มาจากสื่ออื่น และสำหรับในพื้นที่ที่สื่อมวลชนยังเข้าไม่ถึงหรือไม่มีบทบาทมาก
นัก ควรจะใช้หอกระจายข่าวให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

2. ควรให้ความสำคัญกับความรู้สึกร่วมของประชาชน

เป็นการพยายามทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการจัดตั้ง การบริหารจัดการ
การผลิตรายการ และการประเมินผล หรือทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิด
ความสนใจ ติดตามและให้การสนับสนุน ควรใช้การสื่อสารแบบสองทาง นั่นคือ ให้เขาได้แสดงความ

คิดเห็น แสดงความต้องการ และเมื่อแสดงออกแล้วได้รับการสนองตอบหรือดำเนินการต่อ ควรใช้เทคนิควิธีการสื่อสารที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เช่น ใช้ภาษาเดียวกัน ใช้ดนตรีของหมู่บ้านเอง ใช้เสียงของคนคุ้นเคยในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ควรสนับสนุนให้กิจกรรมของหอกระจายข่าว ดำเนินการได้ด้วยตัวของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด พึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด

การดำเนินการด้วยตัวเองได้แก่ การผลิตรายการเอง โดยใช้ทรัพยากรที่มีภายในหมู่บ้านซึ่งจะทำให้กิจกรรมหอกระจายข่าวดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน และหอกระจายข่าวจะเป็นสื่อที่ยังประโยชน์อย่างแท้จริง

โดยศักยภาพของหอกระจายข่าวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประกอบกับการที่หมู่บ้านแทบทุกแห่งในประเทศไทย ต่างมีหอกระจายข่าวใช้ประจำอยู่แล้ว จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้หอกระจายข่าวเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง โดยการดำเนินการใด ๆ ต้องคำนึงถึง ชาวบ้านในฐานะที่เป็นผู้รับสาร และเป็นเจ้าของหอกระจายข่าวเป็นประการสำคัญ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรณรงค์แบบใหม่ “เน้นการมีส่วนร่วม (Active Participation)”

คำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจแลประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังที่เรศ สงเคราะห์สุข (2514, น. 10) และ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น. 253) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจน สิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย (ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

ในกระบวนการรณรงค์แบบมีส่วนร่วม จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง ตัดสินใจใช้ทรัพยากรโดย WHO/UNICEF (1978, p. 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

ในส่วนของ Wertheim (1981, pp. 3 – 5) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริหารและทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน

อาจกล่าวได้ว่าการให้โอกาสประชาชน เป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชนระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ (Cerner, อ้างถึงใน Patricia Lundy, 1999, p, 125)

สำหรับการมีส่วนร่วมในความหมายที่เป็นนัยทางการเมือง สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534, น. 92) ได้กล่าวว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนา จากการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง การคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่ม วางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ และอนาคตของเขา

ในส่วนของทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณานิการ, 2527, น. 2) กล่าวว่า การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และ ภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของคน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มสตรี คนจนหรือคนด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือ เป็นผู้กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนและผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน และบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง (ปกรณ ปรียากกร, 2530, น. 64) และ Rudolpho Stavenhagen (1970, p. 60)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมอาจเริ่มต้นจากการพัฒนามาจากข้างล่าง แทนวิธีการพัฒนาจากนโยบายเบื้องบน จุดเริ่มต้นคือ การกระจายอำนาจของการวางแผนจากส่วนกลางไปเป็นการ วางแผนส่วนภูมิภาค (อภิชัย พันธเสน, 2539, น. 151 – 162)

เมื่อพิจารณาในส่วนของเนื้อหาของการมีส่วนร่วม HO (1983, p. 32) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ควรมีเนื้อหา ดังนี้ คือ

1. การเน้นคุณค่าของการวางแผนระดับท้องถิ่น
2. การใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรที่จะหามาได้ในท้องถิ่น
3. การฝึกอบรม ที่เน้นให้ประชาชนสามารถดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองได้

4. การแก้ไขปัญหาความต้องการพื้นฐานโดยสมาชิกของชุมชน
5. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามแบบประเพณีดั้งเดิม
6. การใช้วัฒนธรรมและการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนา

โดยจะต้องมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนในการแก้ปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย (William, อ้างถึงใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536, น. 12)

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ

1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการรณรงค์ระดับชุมชน โดยให้ประชาชนชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการรณรงค์เรื่องยาเสพติด ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการรณรงค์ดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการรณรงค์โครงการนั้นๆ

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการรณรงค์โดยรัฐ มาเป็นที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

กระบวนการมีส่วนร่วมมี 5 ระดับ คือ

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการรณรงค์

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ดังที่ Cohen and Uphoff (1980, pp. 213 – 218) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

นอกจากนี้ WHO / UNICEF (1978, pp. 41 – 49) ได้เสนอ รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน
3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้
4. การได้รับประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน

เดวิท แมทิวส์ (เขียน) จีรูจดี เสนาคำ (แปล), (2541, น. 15 – 18) ได้เสนอหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประเด็นปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมผลประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วม และเป็นขั้นแรกของการกระตุ้นสำนึกของประชาชน และร่วมแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตน

2. การสร้างทางเลือกให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ เป็นกระบวนการตัดสินใจที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับการปฏิบัติ แม้การสนทนาจะยังไม่ตกลงเห็นพ้องต้องกัน แต่เป็นการสร้างแนวกว้าง ๆ และเผยให้เห็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นไปได้ของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นตัวช่วยเสริมสร้างพลังรวมหมู่ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ตัดสินใจ

3. การดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกิจกรรมระดมพลังรวมหมู่ของประชาชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก เกิดจากกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมเผยให้เห็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกันของผู้เข้าร่วม และเป้าหมายที่อาจร่วมกันได้ กิจกรรมสาธารณะเกิดจากเป้าหมายร่วมกันของผู้คนจึงก่อให้เกิดการรวมพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน

4. การประเมินผลกิจกรรมโดยสาธารณะ คือ การเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชน โดยให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าความพยายาม และกิจกรรมที่ดำเนินการใดมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชุมชนพวกเขา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเมิน และปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาตามที่กล่าวมาข้างต้น ประชาชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทุกขั้นตอน เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น การตัดสินใจ (Decision Making) จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้กระทำการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ จึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะประชาชนเป็นฝ่ายกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม จะพบว่าโดยทั่วไป กระบวนการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้

3) การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการรณรงค์ เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

5) การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานรณรงค์ โดยทั่วไปนั้นประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การ หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมมือในการประเมินผลโครงการ (Cohen and Uphoff, 1977, p.6)

ในส่วนของปธาน สุวรรณมงคล (2527,น.82) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
- 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์

นอกจากลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดข้างต้นแล้ว ยังมีผลการศึกษาค้นคว้าอีกส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามบทบาท และหน้าที่ของผู้เข้าร่วม ดังนี้ (Lee.J.Cary, 1970,p.147)

- 1) เป็นสมาชิก (Membership)
- 2) เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
- 3) เป็นผู้บริจาคเงิน(Financial contribution)
- 4) เป็นกรรมการ(Membership on committees)
- 5) เป็นประธาน(Leader)

ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ยงยุทธ์ บุราสิทธิ์ (2533,น.41-71) ที่ได้กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ คือ

- 1) เป็นสมาชิก
- 2) เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
- 3) เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน
- 4) เป็นกรรมการ
- 5) เป็นประธานกรรมการ

ในส่วนการศึกษาของกรรณิกา ชมดี (2524,น.11-13) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาข้างต้น ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- 5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
- 6) การมีส่วนร่วมชักชวน
- 7) การมีส่วนร่วมบริโภค
- 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง
- 10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

นอกจากนี้ยังพบข้อสังเกตว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนใหญ่จะ เข้ามาร่วมในลักษณะของการใช้แรงงาน การร่วมออกเงินมากกว่าการแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะในเรื่องที่เป็นประโยชน์ ดังที่ จินตนา ทองรอด(2529,น.97) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในโครงการข่าวนาน้ำฝนในเขตเกษตรล้าหลังของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านหนองเล่า ต.แม่เปา กิ่งอ.พญาเม็งราย จ.เชียงราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถจัดลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังต่อไปนี้

- 1) ร่วมในการสละเงิน
- 2) ร่วมสละแรงงาน
- 3) ร่วมในการเข้าประชุม

- 4) ร่วมสละวัสดุอุปกรณ์
- 5) ร่วมในการวางแผน
- 6) ร่วมแสดงความคิดเห็น
- 7) ร่วมชักชวนชาวบ้าน
- 8) ร่วมรับผิดชอบ หรือ ควบคุมการดำเนินการ
- 9) ร่วมติดตามผลการดำเนินงาน

จากลักษณะของการมีส่วนร่วมข้างต้น บางส่วนจะครอบคลุมถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามอำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม ดังนี้ คือ การเป็นประธาน เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก เป็นผู้เข้าร่วมประชุม

กล่าวโดยสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม อาจแบ่งโดย

1) การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ การช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็นการดำเนินการ การติดตามและประเมินผล

2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะหลายกรณีประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็นคือ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสาร กล่าวคือ การที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความสามารถ และมีโอกาสสื่อความหมาย และเข้าใจข้อมูล เหตุผลได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นๆสามารถแยกแยะความต้องการ และพัฒนาความสนใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การดำเนินการ หรือกิจกรรมใดๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม กล่าวโดยรวมจึงเป็นการพัฒนาวิธีการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือการถูกกระตุ้นจากภายนอก การพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการคิด และตัดสินใจอนาคต (อรพินท์ สพฤกษ์ชัย, 2538น.2-3)

ในการศึกษาประเด็นในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการพิจารณาไว้ 7 ด้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วน

ร่วม เจื่อนไขของการมีส่วนร่วม เทคนิคที่กระตุ้นการมีส่วนร่วม และบทบาทของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง
ในอันที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

1. ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในส่วนของยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาพบว่า เอกสารส่วนใหญ่ เป็นประสบการณ์ที่ได้จากการสรุปบทเรียนการทำงานในระดับพื้นที่ ที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม จากผลการทำงานของ WCARRD ในปี 1979 ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมสำหรับคนยากจนในชนบท โดยยุทธศาสตร์ในการสร้างการมีส่วนร่วมมี 4 มิติด้วยกันคือ

- 1) การสร้างองค์กรสำหรับคนยากจน
- 2) การกระจายอำนาจ
- 3) การวางแผนระดับท้องถิ่น
- 4) การมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ

พื้นฐานของการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้เสียเปรียบ การให้ประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเป็นแบบฝึกหัดที่ช่วยให้คนจนในชนบทมีเครื่องมือในการเข้าไปเกี่ยวข้องในโครงการพัฒนานั้นมีความหมายว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องให้ประชาชนมีพลังความสามารถที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องในการทำงานรณรงค์

องค์ประกอบที่ทำให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพ

1. ร่วมในการกระบวนการทำงานของโครงการ
2. มีการแยกแยะกลุ่มคนยากจนและกลุ่มที่มีสถานะทางสังคม และเศรษฐกิจ

แตกต่างกัน

3. การระดมความคิดเห็นจากประชาชน แบบล่างขึ้นบน (Bottom up)
4. ใช้หลักของการพึ่งตนเองแทนการพึ่งพา
5. ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของ

ชุมชน

6. กิจกรรมในโครงการพัฒนามีการควบคุมโดยกลุ่ม (Peter Oakley and David

marsden, 1984, pp. 63 – 68)

จากประสบการณ์ในการทำงานของโครงการพัฒนาที่สูง ไทย –เยอรมัน นเรศ สงเคราะห์ (2541, น.113-114) ได้ประสบการณ์การทำงานที่ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 2 ด้านด้วยกัน คือ

1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

- การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ
- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆภายในชุมชน และระหว่างชุมชน
- การทำศนะศึกษาดูงาน และการเชิญผู้มีประสบการณ์มาให้ข้อคิดเห็น และแลกเปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์
- การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่างๆ
- การลงมือปฏิบัติจริง
- การถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาและแนะนำเครือข่ายเพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้หรือความสามารถที่มีอยู่จะช่วยให้ผู้นำสามารถริเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ โดยการ

- แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาที่กว้างชัดขึ้น
- สนับสนุนให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและการจัดองค์กรร่วมกัน

อาจกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึก และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ และการให้อำนาจแก่ประชาชน ให้มีความสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการรณรงค์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ยากจน หรือผู้ที่เสียเปรียบในชุมชน มีพื้นฐานหรือกระบวนการเรียนรู้ ละกระบวนการ กลุ่มยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เริ่มต้นจากการพัฒนาระดับปัจเจก เพื่อให้ ชาวบ้านมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจแก้ไขปัญหา หลังจากนั้นชาวบ้านจะ

รวมกลุ่มกัน เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน และมีการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ เป็น เครือข่าย เพื่อ แก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น ซึ่งทำให้มีพลังในการต่อรอมมากยิ่งขึ้น ในทุกระดับของการพัฒนาองค์กร จะต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้นำและเครือข่ายโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การจัดทัศนศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรม การลงมือปฏิบัติ และการสรุปบทเรียนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ คือ กลไกของรัฐในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ โดยโครงสร้างของระบบราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ระดับชุมชน

ในส่วนของปัจจัยด้านประชาชน จากการศึกษาของ จรัญญา วงษ์พรหม(2536) ที่ได้ ทำการศึกษา”การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในสหกรณ์ร้านค้าบ้านสัมพันธ ต.นาดำ อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น” พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกเกิดขึ้น และทำให้ สหกรณ์ร้านค้าบ้านสัมพันธประสบความสำเร็จ เกิดจาก

- 1) ความคิดริเริ่มของชาวบ้าน
- 2) ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ
- 3) มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ อรพินท์ สพิโชคชัย (2538, น.36-43) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนการตัดสินใจ และการพัฒนาหมู่บ้านนั้น มีปัจจัยที่เอื้อ ให้เกิดความสำเร็จ ได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน และการศึกษาชุมชน โดยการประสานงานกับพัฒนา กรในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบการดำเนินงานร่วมกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล และอำเภอ

2. การติดตามผล และการให้การสนับสนุน

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชาชน บำรุง บุญปัญญา (2528, น.84-89) ได้กล่าวว่า ประชาชนจะต้องเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา การทำกิจกรรมการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยมีหน่วยงานภายนอกเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น

สำหรับเอกสารในส่วนของวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น พบว่ามีผู้ศึกษามากมาย ผลการศึกษาส่วนใหญ่ จะมีประเด็นที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
3. การได้รับการอบรม การศึกษาดูงาน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร
4. การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานรณรงค์ แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐจะต้อง

- การกำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- สนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคม

วัฒนธรรม และการเมือง

- การสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดย ระบบต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
- มีการติดตามประเมินผล และการให้การสนับสนุนในภายหลัง

2) ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนจะต้อง

- มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำงานรณรงค์ระดับชุมชน

ด้านยาเสพติด

- เป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรม และรับผลประโยชน์
- เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น
- มีการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานอื่น
- ได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

3) ปัจจัยด้านแกนนำชุมชนเพื่อการรณรงค์ โดยต้อง

- ศึกษาชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในทุก ๆ ด้านในชุมชน
- มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
- ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้าน แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในงานรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน
- รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา
- เป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร วิทยากรใหม่ ๆ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- มีความจริงใจ และมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือ และศรัทธา
- ดำเนินงานรณรงค์เรื่องยาเสพติดที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4) ปัจจัยจูงใจ

- การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์ระดับชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน
- โครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในส่วนของเงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ระดับชุมชน อาจกล่าวได้ว่า ระบบการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จัดว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ เพราะระบบดังกล่าวเป็นโครงสร้างระดับใหญ่ในสังคมไทย ดังที่ฉลาดชาย รมิตานนท์ (ม.ป.ป., น. 91-92) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วม คือ การกระจายอำนาจทางการเมืองออกไปในทุกระดับ และจากการศึกษาของเอนก นาคะบุตร (2536, น.71) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขที่จูงใจให้ชาวเขาเข้าร่วมกับการจัดการทรัพยากร คือ การให้สิทธิในความเป็นพลเมืองไทย

ในส่วนนี้ อนุภาพ ถิรลาภ (2528 – น.21-22) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์ มี 2 ประการ คือ

1. สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. การกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่ประชาชนในการกำหนดกิจกรรมรณรงค์

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ระดับชุมชนชุมชน คือ เงื่อนไขโครงการ และตัวผู้ขับเคลื่อน ดังที่ ไพบุลย์ เจริญทรัพย์ (2534, น. 7 – 10 และ น. 25-26) กล่าวว่า โครงการรณรงค์ระดับชุมชนจะต้องมีความเรียบง่าย และมีความสะดวกต่อประชาชนที่จะมาเข้าร่วม รวมทั้งมีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าของ

ผู้นำเป็นเงื่อนไขสำคัญในการผลักดันให้กิจกรรมรณรงค์เรื่องยาเสพติดชุมชนประสบผลสำเร็จ โดยผู้นำจะต้อง

- มีประวัติการทำงานเพื่อส่วนรวม
- มีความจริงใจ/ความตั้งใจในการทำงาน
- ได้รับการยอมรับ นับถือจากชาวบ้าน
- มีความสามารถในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นถึงปัญหา

นอกจากเงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เงื่อนไขทางด้านสังคมและจิตวิทยาของบุคคล และกลุ่ม ยังเป็นสถานการณ์ผลักดันให้บุคคลรวมกลุ่มกันวางแผน และร่วมกันแก้ไขปัญหาของส่วนร่วม โดย สากล สถิตวิทยานันท์ (2532, น. 166 – 167) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจาก

- 1) ความใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน
- 2) ความเดือนร้อน และความไม่พอใจร่วมกัน
- 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

และอนุภาพ ธิรภาพ (2528, น. 21-22) ได้กล่าวเพิ่มเติมในส่วนของเงื่อนไขดังกล่าวว่า ประชาชนจะต้องมีความเต็มใจ และเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม มิใช่เป็นการบังคับ

ในส่วนการศึกษาของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณารักษ์ (2537, น. 136 – 140) ได้กล่าวว่าแรงจูงใจจากการได้เห็นความสำเร็จในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ร่วมกันต่อประเด็นระดับชุมชนนั้น ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า เงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนา สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) เงื่อนไขทางการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม
 - การกระจายอำนาจทางการเมืองออกไปในระดับและกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้ประชาชน
 - สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วม
 - สิทธิความเป็นพลเมือง

- 2) เจือปนใจของโครงการรณรงค์
 - โครงการรณรงค์มีความสะดวกกับประชาชนที่จะเข้ามาร่วม
 - มีการกระจายความรับผิดชอบ
 - ชาวบ้านร่วมกันเป็นเจ้าของ
 - มีการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ และมีการเสริมด้านวิทยาการแก่สมาชิก
- 3) เจือปนใจของแกนนำผู้ทำการรณรงค์ ระดับชุมชน
 - ความตั้งใจ ความมุ่งมั่นในการทำงานรณรงค์ และความพร้อมทั้งกายและใจที่จะทำงานกับประชาชน
 - การรับฟังปัญหาและการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชน
 - ศึกษาชุมชนร่วมกับประชาชน
 - การสนับสนุนด้านกำลังใจ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหา
 - การสนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยี
- 4) เจือปนใจของผู้นำ
 - มีประวัติการทำงานเพื่อส่วนรวม
 - มีความจริงใจ และตั้งใจในการปรับปรุงสภาพของชุมชน
 - ได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้าน
 - มีความสามารถในการกระตุ้นชาวบ้านให้เห็นถึงปัญหา
- 5) เจือปนใจทางสังคม – จิตวิทยา
 - ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
 - ความเดือดร้อน ความไม่พึงพอใจร่วมกัน
 - การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนในทิศทางที่ปรารถนา
 - การเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม
 - การมีอิสรภาพและมีเวลาที่จะมีส่วนร่วม
 - แรงจูงใจจากความสำเร็จของกลุ่ม

เทคนิคการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม

การทำให้กลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด หมายถึง การทำให้เกิดความรู้สึกผูกมัดต่อเรื่องนั้น (Commit) และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Behavior Component) ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเอง สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 2 ลักษณะ ในลักษณะแรกกรณีที่มีสถานการณ์เร่งด่วนเกิดขึ้นในชุมชน เช่น ความเดือดร้อนจากปัญหาที่มีผลกระทบต่อชีวิต

ความเป็นอยู่ของประชาชน จึงทำให้เกิดการประท้วง การเจรจาต่อรอง เป็นต้น การสร้างการมีส่วนร่วม จะเกิดขึ้นได้เร็ว เพราะในสถานการณ์ดังกล่าว ประชาชนจะมีจิตสำนึกที่จะแก้ไขปัญหาพร้อมกัน และได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง สิ่งสำคัญที่จะทำการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ คือ การจัดการด้าน ข้อมูลข่าวสาร การจัดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย และการประสานงานกับ สื่อมวลชน ให้ สื่อมวลชน เป็นตัวเชื่อมระหว่างขบวนการกับสาธารณะเพื่อสื่อความเจ็บปวดและความทุกข์ของปัญหา ที่เกิดขึ้นต่อสังคม

ลักษณะที่ 2 ในกรณีที่ไม่มีสถานการณ์เร่งด่วนในชุมชน แกนนำจะต้องกระตุ้นให้เกิด แรงจูงใจ หรือการใช้แรงเสริม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้น (เยาวลักษณ์ เขียว เชาว์ อ้างถึงใน ชุษณา ก้อนจันทร์, 2537, น. 41) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเทคนิคทางจิตวิทยา นอกจากนี้ยัง ยุทธ บุราสิทธิ์ (2533, น. 41-46) ได้กล่าวถึงหลักการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในงานรณรงค์ระดับ ชุมชนในเชิงจิตวิทยา มีดังต่อไปนี้

1. การสร้างแรงจูงใจในสังคม (Social Motives) เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน ทำงาน

2. การสร้างความภูมิใจให้กับสมาชิก โดยผู้นำต้องให้ความสนใจต่อสมาชิกในกลุ่มเท่าๆ กัน

จากการศึกษาของ จินตนา ทองรอด (2539, น.101-103) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในโครงการข้าวนาฝนในเขตเกษตรล้ำหลังของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองเสา ต.แม่เปา กิ่งอำเภอพญาเม็งราย จ.เชียงราย ได้เสนอแนะเทคนิคการประชาสัมพันธ์ ในการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ เข้ามามีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

1) การใช้สื่อบุคคลในการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง โดยอาศัยตัวนำในการ เปลี่ยนแปลง (Change Agent) ซึ่งได้แก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบลคณะกรรมการ พัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการให้ชาวบ้านทราบ

2) การใช้สื่อมวลชน (Mass Media) ในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชน ในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วม

เมื่อพิจารณาในแง่การบริหารจัดการองค์กรประชาชน จากรายงานการประชุมของคณะ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประชุม ณ องค์กรสหประชาชาติ (Department of International Economic and Social Affairs, United Nation, 1981, p.4) มีความคิดเห็นว่า องค์กรประชาชนต้อง วิธีการในการ บริหารองค์กรเพื่อให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1) มีโครงสร้างองค์กรที่เป็นอิสระจากการครอบงำจากภายนอก

2) มีความเป็นอิสระของประชาชนในการริเริ่มการตัดสินใจ

- 3) มีโครงข่ายข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ
- 4) มีการสนับสนุนทางวัสดุและเทคนิค
- 5) มีการพัฒนาผู้นำในท้องถิ่น

ส่วน โกวิทย์ กระจ่างธรรม (2524, น. 30-37) ได้เสนอความคิดเห็นว่า ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์สภาพของชุมชนร่วมกับประชาชน และในส่วนของผู้นำจะต้องมีการพัฒนา โดยการให้การศึกษาระดับประถมศึกษาและอบรม เพื่อให้มีความสามารถในการคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

นอกจากนี้ พฤติกรรมของผู้นำ ยังถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กร จากการศึกษาของ ปรีชญา เวสารัชช์ (2528, น. 153-162) พบว่าผู้นำต้องมีความรับผิดชอบเข้าใจในระบบประชาธิปไตย ทำตัวให้ประชาชนเลื่อมใส ยุติธรรม ทำตัวเป็นกลาง มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเสียสละ

จากเทคนิคที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นเทคนิคในการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมเทคนิคการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 วิธีหลัก ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เทคนิคทางจิตวิทยา

- การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยการกระตุ้นและให้การศึกษารูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจับกลุ่มพูดคุย การถกเถียงปัญหา ฯลฯ
- การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมผัส เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทำงาน
- การสร้างความภูมิใจให้กับสมาชิก โดยผู้นำต้องให้ความสนใจต่อสมาชิกในกลุ่มเท่า ๆ กัน

2. เทคนิคการประชาสัมพันธ์

- การใช้สื่อบุคคลในการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง เช่น การประชุมการพบปะ การติดต่อ ผ่านผู้นำ ฯลฯ หรือการใช้สื่อมวลชน (Mass media) เช่น เสียงตามสาย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม การใช้เทคนิคดังกล่าว จะต้องขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยข้อมูลที่น่าเสนอ จะต้องมีความถูกต้องและชัดเจน
- ในกลุ่มคนยากจน หรือผู้ด้อยโอกาส จะต้องกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยการช่วยเหลือ หรือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น เงิน ข้าว วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

3. เทคนิคด้านการบริหาร

- การศึกษาชุมชนก่อนการพัฒนาชุมชน

- การวางแผนดำเนินกิจกรรมของชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการ การของประชาชนในชุมชน
- การใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการทำงาน
- การจัดโครงสร้างองค์การที่เป็นอิสระจากการครอบงำจากภายนอก
- การพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นโดยการฝึกอบรม
- การจัดโครงข่ายข้อมูลประสิทธิภาพ
- การสนับสนุนทรัพยากร เงิน วัสดุ วิชาการ และเทคโนโลยี
- พฤติกรรมของผู้นำต้องทำตัวเป็นตัวกลาง มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความเสียสละ

นอกจากเทคนิคดังกล่าวข้างต้น การสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยใช้ AIC ยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยระดมความคิด กระตุ้นสร้างบรรยากาศ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ทั้งชายและหญิงได้แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้าร่วมเป็นวิธีหนึ่งจะพัฒนาศักยภาพและความตื่นตัวของสตรีในงานพัฒนาด้วย

ในส่วนของประชาชนกลุ่มที่มีฐานะยากจนจะต้องให้ความสำคัญ และให้ความสนใจมากกว่ากลุ่มอื่นในชุมชน ด้วยการทำความรู้จักสอบถามทุกข์สุขในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ จะต้องกระตุ้นและให้การศึกษ โดยเฉพาะการให้การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ เช่น การรวมกลุ่มพูดคุย การถกเถียงปัญหา การเรียนรู้วิธีการทำงานจากกลุ่มอื่นที่มีสถานทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และวิธีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

อาจกล่าวได้ว่าฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น แบ่งได้เป็น 4 ฝ่าย แต่ละฝ่ายต่างมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

- 1) องค์กรประธาน หรือชุมชนมีบทบาท
 - ตัดสินใจทางแก้ปัญหาโดยระดมความคิด ทรัพยากรที่มีอยู่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วทำการแก้ปัญหา และประเมินผลร่วมกัน
- 2) องค์กรพัฒนาของรัฐ และเอกชนมีบทบาท
 - ศึกษาชุมชน
 - การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ
 - การประสานงานติดต่อกับผู้นำของหมู่บ้าน และหน่วยงานต่าง ๆ

- สนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และข้อมูลข่าวสารด้านวิชาการ รวมทั้งการ
ฝึกอบรม

- เป็นที่ปรึกษาองค์กรชุมชน หรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

3) นักวิชาการมีบทบาท

- เป็นนักวิจัย

- เป็นผู้เชื่อมประสาน และให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ แก่ชาวบ้านและ

นักพัฒนา

- เป็นวิทยากร

- เป็นผู้ติดตามและประเมินผลงาน

- เป็นผู้บ่อนคำถามให้ชาวบ้านคิด จัดกระบวนการเรียนรู้ และร่วมกันแก้ปัญหา

4) องค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ มีบทบาท

- ให้ทุนสนับสนุนโครงการพัฒนา ทั้งของรัฐบาล เอกชน และองค์กรประชาชน

- ประสานงานระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิทยาการสมัยใหม่ และ

การพัฒนาบุคลากร

นอกจากบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม การจัดโครงสร้างขององค์กร ควรเน้นการทำงานเป็น
ทีม มีการกระจายอำนาจตัดสินใจในทุกระดับและรวดเร็วรวมทั้งมีการยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ
โดยมีการสนับสนุนจากฝ่ายวิชาการที่เอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจของชาวบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจากการ
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นปัญหาด้านนโยบายของรัฐ ปัญหาด้าน
โครงสร้างสังคมไทย ปัญหาด้านเงินทุน ฯลฯ

ในส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของภาครัฐ และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชน คือ การครอบงำโดยรัฐบาล และกลุ่มบุคคลต่างๆ ในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่
จัดการให้แก่ประชาชน ถึงแม้รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปเพื่อสนับสนุน
กิจกรรมตามแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ดังนั้นบทบาทของประชาชน คือ เป็นผู้สนับสนุน และเป็นผู้
ยินยอมตามที่รัฐบาลกำหนด (Obaidullah Khan, 1979, p. 1)

นอกจากนี้ บำรุง บุญปัญญา (2525, น. 84 – 89) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาอยู่ที่รัฐเป็นฝ่ายกำหนดเป้าหมาย และกิจกรรมการพัฒนาไว้ก่อน และให้ชาวบ้านได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมที่กำหนดไว้

การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ : หัวใจในการเสริมพลังอำนาจแก่ชุมชน

การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างให้ชุมชนมีพลังความสามารถที่จะดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ด้วย การตัดสินใจของตนเอง การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เป็นทั้งกระบวนการและเป้าหมายการทำงาน ที่จะต้องมีอยู่อย่างต่อเนื่องและถือว่าเป็นหัวใจในการทำงานกับชุมชนในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ซึ่งมีใช้กิจกรรมที่นักพัฒนาต้องการรู้จักชุมชน เป็นฝ่ายศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น การศึกษาชุมชนยังเป็นไปเพื่อให้ชุมชนมีการศึกษาและวิเคราะห์ตนเอง ซึ่งนำไปสู่การหาทางเลือกในการจัดการในลักษณะของการวางแผน วางโครงการ ลงมือปฏิบัติ และมีการติดตามงานและประเมินผลการทำงาน

การสำรวจสถานะความรู้ในด้านการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในบทที่ 2 เป็นการสำรวจจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม การส่งเสริมมีส่วนร่วมโดยพิจารณาในด้านยุทธศาสตร์ ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม เทคนิค วิธีการและบทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน หรือในกระบวนการของชุมชน ย่อมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ได้ตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ และสร้างพลังผลักดันให้ริเริ่มโครงการหรือการดำเนินงานอื่น ๆ ได้อีก (ภาพที่ 1) แต่ในอีกนัยหนึ่ง กระบวนการเข้าร่วมของประชาชนและพัฒนาการที่เกิดขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นนัยทางการเมืองของการมีส่วนร่วม ด้วยเหตุที่ว่า การพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ภาครัฐมีบทบาทหลักมาอย่างยาวนาน ภาครัฐเป็นฝ่ายศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ตลอดจนเป็นฝ่ายจัดสรรและควบคุมการใช้ทรัพยากร จึงเป็นการพัฒนาที่มาจากเบื้องบน โดยประชาชนไม่มีโอกาสเรียนรู้และจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่ตนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นทางเลือกในการพัฒนาที่มีได้มีความหมายเพียงการให้โอกาสแก่ประชาชนที่จะเข้าร่วม แต่เป็นการคืนสิทธิและอำนาจให้ประชาชนใน

การกำหนดอนาคตของตนเอง โดยพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชน

นอกจากนี้ ยังถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามนัยทางการเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาจากการพัฒนาแบบบนสู่ล่าง ให้เป็นแบบจากล่างขึ้นบน โดยให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนาและภาครัฐเป็นฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุน

ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยนัยทางการเมืองนี้อาจเป็นกรอบแนวคิดที่ดีแก่นักพัฒนาในการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับภาครัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสัมพันธ์ของประชาชนกับภาคธุรกิจและกลุ่มผู้นำ / ชนชั้นนำภายในชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตาม ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการตีความของภาครัฐและหน่วยงานเอกชนหลายหน่วยงาน ยังเป็นลักษณะของความร่วมมือที่ให้ประชาชนเข้าร่วมตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้ หรือเป็นการระดมพลังประชาชนมาตอบสนองความต้องการของภาครัฐหรือองค์กรพัฒนานั้น

ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมมิได้หมายความว่า หากภาครัฐซึ่งเคยมีบทบาทหลักในการพัฒนาอยู่เดิมลดบทบาทลง แล้วภาคประชาชนจะมีบทบาทในการพัฒนามากขึ้นโดยอัตโนมัติ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ซึ่งควรพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในระดับนโยบาย มาตรการและระดับการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย หรือสร้างช่องทางความร่วมมือของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด ที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และมีการตรวจสอบได้
2. ปัจจัยด้านประชาชน มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วม มีสำนึกต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหา ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้รวมทั้งมีการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และประชาสังคม
3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา และองค์กรพัฒนา มีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม เอื้ออำนวย กระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรตลอดจนร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

การมีส่วนร่วมเพื่อที่จะเรียนรู้ และเรียนรู้เพื่อที่จะมีส่วนร่วม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง สิ่งที่เราเรียนรู้จากและผ่านการการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น การเรียนรู้ของชุมชนไม่แยกขาดจากสำนักสาธารณะ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึก “เป็นเจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง จึงมิได้เป็นอะไรอื่น นอกจากชุมชนแห่งการเรียนรู้ (เดวิท แมทิวส์ / เขียน, วิรุฒิ เสนาคำ / แปล, 2540, น. 8 – 18)

การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพราะการเรียนรู้มิใช่เป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ แต่จะต้องเป็นการเรียนรู้เพื่อสามารถปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ และปฏิบัติได้อย่างชำนาญ รวมทั้งต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะด้วย ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมก็ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

“การศึกษา” และ “การเรียนรู้” มีความหมายใกล้เคียงกัน ต่างก็มีสาระใน 3 ประเด็นคือ

1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ผู้อื่นและสิ่งอื่น และเรียนรู้ที่จะปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่นสิ่งอื่น

2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ นำความรู้มาสืบทอดปฏิบัติผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยมของตัวบุคคล วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต โดยที่การเรียนรู้และการปฏิบัติเป็นเนื้อหาเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองต่างออกไป

3) การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในเรื่องของความรู้เจตคติ และทักษะ

แนวคิด ปรัชญาทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1) แนวคิดทางการศึกษาตามหลักพุทธศาสนา มีสาระสำคัญว่า การศึกษาหรือสิกขา คือ การเรียนที่ถือว่าชีวิต คือ การเรียนรู้และการเรียนรู้คือ ชีวิต ที่ก่อให้เกิดการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมและมีบูรณาการใน 3 ด้าน ของชีวิตคน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา ซึ่งแต่ละด้านจะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เรียกว่า ไตรสิกขา

การเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา เป็นการเรียนรู้อย่างมีบูรณาการและสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง กาย จิต สรรพชีวิต และสรรพสิ่ง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และต้องลงมือปฏิบัติ

ด้วยตนเอง รู้จักสอนตนเอง รู้จักแก้ปัญหาชีวิต และอยู่ร่วมกันด้วยสันติ จึงมิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญา แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยปัญญาและการพึ่งพาตนเอง ลดลดความมีตัวตน มีชีวิตอย่างผู้รู้ชีวิตและรู้เท่ากันกระแสโลก

2) แนวคิดการศึกษาทางเลือก ส่วนใหญ่เป็นแนวคิดที่ปรับประยุกต์มาจากแนวทางการศึกษาในระบบ ซึ่งมีผู้เสนอไว้หลายแนว ได้แก่

- มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทางเลือกและเสรีภาพในการเรียนรู้
- ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา สามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
- การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความรัก ความเมตตาและสันติสุข
- การเรียนรู้ที่พัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
- การเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกเวลาทุกสถานที่
- การเรียนรู้ที่มีอิสรภาพ พร้อมกับให้คุณค่าทางศาสนาควบคู่ไปด้วยเพื่อพัฒนาจิต

วิญญานให้มนุษย์ได้เข้าถึงแก่นแท้ของธรรมชาติและความสะดวกในการดำรงชีวิต

- เปิดโอกาสให้ชุมชนได้จัดการด้านการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน

- การเรียนรู้ที่มีความสุขและสร้างสรรค์
- เครื่องมือปลูกจิตสำนึกให้เข้าใจสภาพการณ์ที่แท้จริงของการถูกกดขี่และแก้ไข
- การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จากภูมิปัญญาเดิม และการสร้างความรู้

เพิ่มเติม

การเรียนรู้ก่อให้เกิดความรู้ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่นำไปสู่การปฏิบัติและยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ควรประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์กายภาพ ความรู้ทางสังคม ความรู้ทางศาสนาและความรู้เรื่องการจัดการ ที่มีลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีวิตทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคคลเข้ามามีบทบาทพร้อมกันคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจจะเกี่ยวข้องในลักษณะการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

การมีส่วนร่วมของบุคคล คือ การมีบุคคลหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากร ปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาได้ว่าเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในระดับต่าง ๆ คือ (United Nation อ้างใน อัจฉราภรณ์ สามีกักดี, 2539 : 29)

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. ในการเข้าร่วมปฏิบัติการตามแผนการ หรือโครงการในรูปแบบต่างๆด้วยความสมัครใจ ความหมายของการมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลาย ดังที่รายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts ในเรื่องเกี่ยวกับ “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างใน ปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2539 : 17) ได้กล่าวว่า “คำว่ามีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่สามารถให้คำจำกัดความที่แน่นอนได้ และมีการให้ความหมายต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน การที่จะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องพิจารณาถึงบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ และสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศนั้น” และมีการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ต่าง ๆ กัน คือ

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะทำให้เกิดโอกาสที่จะส่งมอบให้สมาชิกของชุมชน และสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและอิทธิพลในกระบวนการพัฒนา และการแบ่งสรรผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นดังนี้

1. การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา
2. การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
3. การตัดสินใจในรูปของการกำหนดการวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Department of International Economic and Social Affairs , 1981 : 5 อ้างใน ปัญญา สวัสดิ์เสรี, 2539 : 18)

เดวิส ดี คีท (Davis D. Keith, 1972 : 136 อ้างใน ประสบสุข ตีอินทร์, 2531 : 19) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional

Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกันด้วยเช่นกัน

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin, 1976 138 อ้างใน ประสพสุข ตีอินทร์, 2531 : 20) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างจริงจังของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนในการแก้ปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามผลปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ประสพสุข ตีอินทร์, 2531 : 21 ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ , 2527 : 182 – 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสภาพการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของความเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มดังกล่าว แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นกับชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ ดังนี้

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคลซึ่งเห็นพ้องต้องกันจึงกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. การตกลงร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ร่วมกันตัดสินใจ จะต้อง มีพลังมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นของของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมอาจจะเกิดจากแนวคิดอื่น ๆ เช่น

1. ความศรัทธาที่มีต่อบุคคลที่น่าเชื่อถือ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้บุคคลที่ถูกบังคับมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ แบบฝืนใจ

นิศากร วิณิชชัย (2530 : 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะการทำงานร่วมกัน การดำเนินการร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคล การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนา เป็นการแก้ปัญหา และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับ ของผู้อื่น สังคม ร่วมทั้งอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นได้แบ่งออกเป็น 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์การจัดตั้ง ของประชาชน (Industrial Organization) เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสมาชิกต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการกลุ่ม หรือชุมชน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non - Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

อรพิน รพีพัฒน์ (2525 : 78 – 79) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับคือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม (Organizer)
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

เดชเชอร์ และซ็อก (Dashler and Sock อ้างใน Shirley A White with K Sadanadan Nair and Joseph Ascroft, 1994 : 17) สรุปว่ามีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมจอมปลอม (Pseudo - Participation) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามแนวทางที่นักวางแผน นักบริหาร และผู้มีอิทธิพล หรือมีอำนาจในชุมชนได้เป็นผู้กำหนดควบคุม ตลอดทั้งดำเนินการตัดสินใจแทนประชาชน
2. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine - Participation) คือ การที่ผู้มีอิทธิพล หรือผู้ที่มีอำนาจ ตลอดจนนักบริหารและนักวางแผน ร่วมมือกันทำงานกับประชาชนในการกระทำใด ๆ ทุกกระบวนการของการทำงาน กระบวนการตัดสินใจของประชาชน ประชาชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมให้เข้าไปดูแล ควบคุมการปฏิบัติงานด้วยตนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้มี 2 ลักษณะ คือ
 - ความร่วมมือ (Operation) โดยประชาชนและผู้มีอำนาจได้เป็นตัวแทน และการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ
 - การควบคุมของประชาชน (Citizen Control) คือ การมอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทุกขั้นตอนของการทำงาน

กรณีมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ

1. ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลหนึ่ง ไม่ใช่เฉพาะร่างกาย การกระทำ หรือทักษะเพียงอย่างเดียว

2. การกระทำทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้อง ทั้งด้านอารมณ์และจิตใจแล้ว เปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลแสดงความคิดริเริ่ม เพื่อที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Group Goal) ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงจำเป็นมากกว่าการที่จะกระทำตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์ และจิตใจแบบ “บุคคลวิถี” คือ มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนสารสองทางระหว่างกลุ่มบุคคล

3. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจ การกระทำในสถานการณ์ต่าง ๆ ของกลุ่ม ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่มด้วย เพราะการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการรูปแบบหนึ่งของสังคม ในการที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการที่จะเห็นความสำเร็จของการกระทำนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

William Reeder (1963 : 39 – 53) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ได้ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน
2. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน
3. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้อง รักษาผลประโยชน์ของตน
4. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอดีตต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
5. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้
6. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับไม่ได้

8. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ บุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและ จารีตประเพณี

9. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะ เลือ่อำนวย

10. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับ ความสามารถ

11. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้น ยั่วยุ และจูงใจให้เกิดขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด

แผนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา อาศัยยุทธศาสตร์หลักที่ สำคัญ คือ การลดปริมาณยาเสพติด (Supply Reduction) ควบคู่ไปกับการลดความต้องการในการใช้ ยาเสพติด (Demand Reduction) โดยมีมาตรการในการดำเนินงานที่ชัดเจน 4 มาตรการด้วยกัน ได้แก่ มาตรการควบคุมพืชเสพติด มาตรการปราบปรามยาเสพติด มาตรการป้องกันยาเสพติด และ มาตรการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งในอดีตนั้นเน้นการดำเนินงานจากฝ่าย เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดใหม่ โดยเน้นให้ใช้การมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนเข้า มามีส่วนร่วมในการรับรู้ และร่วมป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวทางการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดแนวใหม่นี้ได้มีระบุไว้ในแผนแม่บท ในแผนป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดฉบับปี พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2544 ดังนี้

แผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 – 2544) (คณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด) เป็นแผนแม่บทด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชาติ ซึ่ง ทุก หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องต้องยึดถือเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานโครงการตลอดจน การดำเนินงานให้สอดคล้องกัน ดังนั้นกระบวนการในการจัดทำแผนฉบับนี้ จึงยึดหลักการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ในแผนป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดฉบับนี้ นั้น แนวทางการแก้ไขที่จะต้องมีการเอาจริงเอาจังและใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดกับผู้ผลิตและผู้ค้า ยังคงเป็นมาตรการที่เน้นให้เจ้าหน้าที่ยังคงปฏิบัติอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องบำบัดรักษาและป้องกัน

ภัยอันตรายที่จะเกิดกับสังคม ชุมชน ในกลุ่มผู้เสพ ตลอดจนจรรยาบรรณป้องกันไม่ให้เกิดกลุ่มผู้เสพยาใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องอาศัยการผนึกกำลังจากทุกฝ่าย โดยในช่วงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับ แนวคิดและทิศทางตลอดจนกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้สอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารการ จัดการยุคใหม่ กล่าวคือ จากเดิมที่มองการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบแยกส่วนเปลี่ยนเป็น แบบบูรณาการในทุกมิติของปัญหาและระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายเข้าแก้ไขปัญหายาอย่างผสมผสาน โดยเน้นบทบาทของชุมชน หรือองค์กรประชาชน

ยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญของแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 – 2544) ยัง คงเป็นยุทธศาสตร์เดิมที่ใช้กันอยู่ทั่วโลก คือ การลดอุปสงค์ยาเสพติด ควบคู่ไปกับการลดอุปทาน ยาเสพติดโดยมีมาตรการด้านต่าง ๆ รองรับ แต่ในแผนฉบับนี้ ได้ชี้ชัดลงไปว่า จะให้ความสำคัญที่ มาตรการป้องกันยาเสพติดเป็นลำดับแรก สำหรับการแก้ไขปัญหายาในพื้นที่ให้ดำเนินการในลักษณะ ผสมผสานระหว่างมาตรการป้องกันยาเสพติด มาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรการปราบปรามผู้ติดยาเสพติด ตามสภาพปัญหาในพื้นที่และให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วน ร่วมในการดำเนินงาน โดยมีแนวคิดและทิศทางการดำเนินงาน 2 ประการ

ประการแรก การใช้ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสร้างความเข้มแข็งและ ส่งเสริมบทบาทของสถาบันในสังคม โดยเฉพาะสถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา สถาบัน ครอบครัว และสถาบันชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหา และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม มีการประสานและผนึกกำลังกันระหว่างองค์กร ภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชนและองค์กรประชาชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันถึง ปัญหา และร่วมดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเน้นที่การมีส่วนร่วมของ ครอบครัวและชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติดซ้ำ ส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้และตระหนัก ถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติด ตลอดจนรับรู้ถึงการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ประการที่สอง การปรับระบบบริหารจัดการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยปรับกระบวนการวางแผนด้วยการกระจายมีส่วนร่วมในการวางแผนลงไปในระดับ ภูมิภาค ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้มีการวางแผนที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและศักยภาพของ แต่ละพื้นที่ชุมชน พัฒนาการกระบวนการและกลไก กฎระเบียบต่าง ๆ ให้ส่งเสริมและสนับสนุนการ

ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรพัฒนาภาคเอกชน องค์กรเอกชน และองค์กรประชาชน พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่สามารถประสานและสนับสนุนการดำเนินงานในลักษณะแผนงานร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ให้สามารถผนึกกำลังการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยสนับสนุนในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน

การดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงของแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 – 254๓) เน้นการดำเนินงานตามสภาพปัญหาที่ปรากฏในพื้นที่อย่างเหมาะสม และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ในการดำเนินงาน ดังนั้นแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 -2548) จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาเจตคติของประชาชนในการต่อต้านยาเสพติด และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. เพื่อพัฒนาระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดให้ครบทุกขั้นตอน โดยเน้นที่คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายให้สามารถจัดผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดและสารเคมีที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

ปัญหายาเสพติดขยายตัวอย่างรวดเร็ว การที่จะควบคุมการขยายตัวและลดความรุนแรงของปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างความยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกทุกส่วนของสังคม ทั้งในแง่ของสถาบันองค์กร และปัจเจกบุคคล โดยมีแนวคิดหลักภายใต้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม 2 ประการคือ

1.1 ต้องมีการประสานและผนึกกำลังระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาภาคเอกชน องค์กรธุรกิจ และองค์กรประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในลักษณะที่ร่วมดำเนินกิจกรรมตามบทบาทที่เห็นชอบร่วมกัน และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

1.2 สร้างกระแสการมีส่วนร่วม และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างกว้างขวางโดยอาศัยสื่อสารมวลชนทุกประเภท

เป็นที่หวังว่าการเริ่มต้นของแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2540 – 2548) ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-9 ซึ่งเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ

และนี่กำลังของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดบรรลุปเป้าหมายสูงสุดเดียวกัน คือ การขจัดปัญหา ยาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามีการพัฒนาแนวใหม่เน้นการมีส่วนร่วม และการประสานความร่วมมือกันของบุคคลต่าง ๆ แต่การที่ประชาชนจะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้นั้นประชาชนจะต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น และนำมาซึ่งการประสานความร่วมมือได้ ก็ได้แก่ การสื่อสาร ดังที่มิลลิแกนและแบล็คเมอร์ (Millikan & Blackmer อ้างในเสถียร เชนประทับ, 2538) ได้กล่าวว่า “สิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสังคม คือ การที่ประชาชนจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง” หมายความว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของคนในสังคม โดยอาศัยการสื่อสาร ดังนั้น การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมย่อมต้องมีอิทธิพลต่อกัน

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบในการสื่อสารเพื่อการประสานความร่วมมือ

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นหากจะจำแนกตามลักษณะของการใช้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication)

เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ในโครงสร้างที่มีแบบแผนกำหนดไว้อย่างแน่นอน (prescribed communication) สารจะถูกส่งออกไปตามลำดับขั้น หรือตามลักษณะหน้าที่ของภารกิจ โดยจะไหลผ่านสายใยความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่งระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีการกำหนดระเบียบแบบแผนไว้ชัดเจน ทั้งนี้ อาจจะเป็นการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น บันทึกรายงานต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นการสื่อสารที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น การสั่งงานโดยตรงผ่านการพูดกันทางวาจา โดยการสื่อสารอย่างเป็นทางการจะมีลักษณะ 3 ประการ คือ

1.1 เป็นการนำเอานโยบาย การวินิจฉัยสั่งการ หรือคำแนะนำผ่านไปตามสายการบังคับบัญชา

1.2 เป็นการนำกลับมายังผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะ รายงาน และการสนองตอบของผู้บังคับบัญชา

1.3 เป็นการแจ้งนโยบายทั่วไปขององค์กรแก่ข้าราชการ พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่

2. การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง และเกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นโดยไม่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนขององค์กร มีลักษณะการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวมากกว่าทางตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่จะใช้คำพูด การสื่อสารแบบนี้จะเกิดเมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอิสระในอัตราความถี่และความเข้มข้นของการสื่อสารต่างกัน ลักษณะสำคัญของการสื่อสารแบบนี้ คือความรวดเร็วของการสื่อสารจะมีมาก แต่มีข้อเสียตรงที่ข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ อาจจะไปจากความเป็นจริงได้ง่าย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ และวิธีการของผู้บริหารที่จะนำประโยชน์ของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมาใช้ให้เกิดผลดีกับบรรยากาศในการทำงาน เช่น การสื่อสารกับประชาชนในชุมชน เป็นต้น ลักษณะของการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ มีดังนี้

- 2.1 ผ่านความเกี่ยวพันทางวาจา
- 2.2 เป็นอิสระจากข้อจำกัดขององค์กรและตำแหน่ง
- 2.3 ส่งข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว
- 2.4 มีลักษณะการสื่อสารสายใยที่เป็นลูกโซ่
- 2.5 โอกาสในความถูกต้องของข่าวสารมีน้อย
- 2.6 มีอิทธิพลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อองค์กร

นอกจากนี้ เรายังสามารถจำแนกการสื่อสารได้ตามทิศทางของการสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1. การสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward Communication)

หมายถึง การสื่อสารจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูงลงมาตามผู้ปฏิบัติงานในสายบังคับบัญชา การสื่อสารแบบนี้ในรูปแบบของการสื่อสารมักจะออกมาในรูปแบบของ คำสั่งด้วยวาจา หรือคำสั่งด้วยลายลักษณ์อักษร การสื่อสารในลักษณะนี้ทำให้ตัวสารมีน้ำหนัก มีความน่าเชื่อถือ แต่การสื่อสารเช่นนี้อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารและการตีความหมายของข่าวสาร

2. การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication)

หมายถึง การส่งข่าวสารจากผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าไปยังบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหรือระดับสูงกว่า การสื่อสารในรูปแบบนี้จะทำให้ฝ่ายบริหาร หรือผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่ารับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในระดับการปฏิบัติ และสามารถนำข้อมูลส่วนนี้มาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ความเห็น คำร้องทุกข์ รายงานการปฏิบัติงาน การสื่อสารประเภทนี้จะมีผลถึงการเสริมสร้างขวัญในการทำงานและทัศนคติของบุคคลากร ช่วยให้เห็นว่าบุคคลากรมีความรู้ความเข้าใจในสารที่เขาได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพียงใด

3. การสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal Communication)

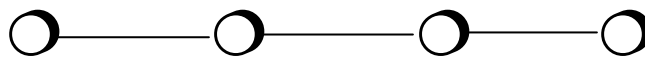
หมายถึง การสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างผู้มีตำแหน่งในระดับเดียวกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว การสื่อสารแบบนี้จึงเป็นการสื่อสารที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะพื้นฐานของการสื่อสารขึ้นอยู่กับบรรยากาศของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารทางแนวนอนมักจะเน้นการสื่อสารทางวาจาเป็นหลัก และจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ

การสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ที่ท่งครุนั้น ยังมีการสื่อสารที่เป็นไปในลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารในกลุ่ม ซึ่ง Harold J. Leavitt ได้ทดลองทำการวิจัยโดยใช้แบบของการสื่อสารหลายทาง พบว่า เครือข่ายของการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบที่มีศูนย์กลางกับแบบกระจายอำนาจ

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralize Communication)

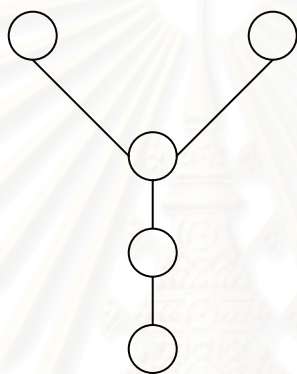
เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่น ๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านคนกลาง การสื่อสารแบบมีศูนย์กลางประกอบด้วย

1.1 การสื่อสารแบบลูกโซ่ (Chain Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะติดต่อไปยังสมาชิกที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงานและติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งจึงเป็นความยากลำบากที่กลุ่มจะทำงานให้สำเร็จได้ตามต้องการ เพราะขาดความเป็นอิสระในการติดต่อสื่อสาร เพราะสมาชิกจะติดต่อกับบุคคลอื่นได้เพียง 1 คนหรือ 2 คน ที่ต่อจากเขาเท่านั้น จึงทำให้ความพึงพอใจของสมาชิกในแต่ละกลุ่มค่อนข้างต่ำ

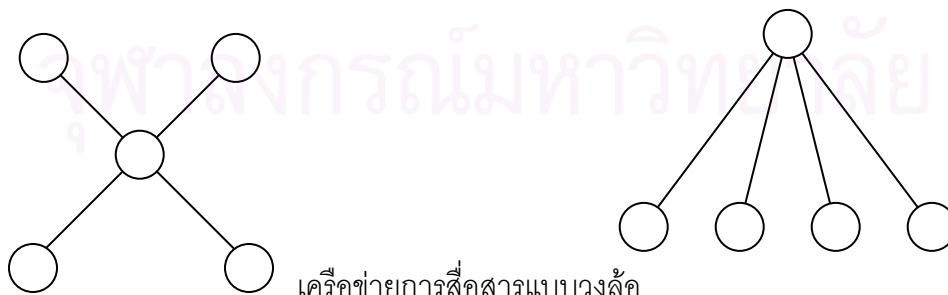
เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่

1.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกอยู่ตรงกลางเพียง 2 คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความเหมาะสมกว่าการสื่อสารแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำให้งานสำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่าง ๆ ได้มากกว่า แทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยปกติบุคคลที่อยู่ตรงกลางสักคนหรือสองคนเท่านั้นที่มีความพอใจในรูปแบบการสื่อสารแบบนี้ แต่ส่วนที่เหลือของกลุ่มที่มีสมาชิกเพียง 1 คน หรือ 2 คน เท่านั้น ที่เต็มใจที่จะรับงานและ รับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ

เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย

1.3 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้รับข่าวจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง แล้วส่งข่าวนั้นไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ บุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงและเป็นผู้นำกลุ่ม เพราะเป็นผู้เดียวที่รับผิดชอบผลสำเร็จของงาน

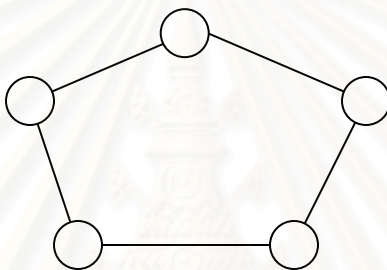

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ

2. การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Communication)

เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียวแต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่มมาก เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ผลที่ออกมาจะได้ทั้งผลผลิต (Process) ของกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารแบบนี้คำนึงถึงการเอาใจใส่ผู้ทำงาน ขวัญและกำลังใจของกลุ่มด้วย การสื่อสารแบบกระจายอำนาจประกอบด้วย

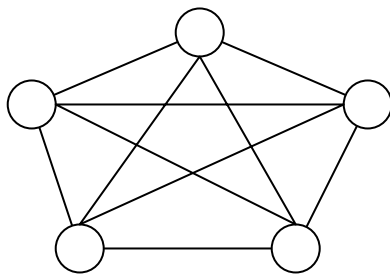
2.1 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (Circle Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนทั้งสองข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกันและทุกคนมีความพอใจ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นเพราะจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้ เพราะแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกันจะหาใครมาเป็นศูนย์รวมของกลุ่มไม่ได้

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม

2.2 เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่นทั้งในการรับข่าวและส่งข่าว อาจถือได้ว่าเป็นเครือข่ายการติดต่อที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดการสื่อสารของสมาชิก โดยเครือข่ายนี้จะเปิดโอกาสให้มีปฏิริยาย้อนกลับสูงสุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง

นอกจากรูปแบบในการสื่อสารที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว การที่จะทำการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จได้ ผู้ทำการสื่อสารจำเป็นจะต้องมีเทคนิคในการสื่อสารที่ดีที่จะทำให้ข้อมูลหรือสารที่ส่งไปถึงผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือ

ในการศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่อง ยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” เทคนิคในการสื่อสารที่มักจะใช้ในการดำเนินงานอยู่เสมอ สามารถพิจารณาได้ 3 ลักษณะ คือ สื่อบุคคล สื่อชุมชนประเภทสื่อเฉพาะกิจและสื่อกิจกรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

สื่อบุคคล

ประมะ สตะเวทิน (2540 : 35) กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person to person) กล่าวคือทั้งฝ่ายผู้ส่งสารสามารถที่จะติดต่อและเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (direct) ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่น ๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ในกรณีคน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง 2 คน การเขียนจดหมายถึงกัน และการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันการสื่อสารระหว่างบุคคลก็ เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีมากกว่า 2 คนขึ้นไปรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การประชุมกลุ่มย่อย การเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542 : 107) กล่าวถึงสื่อบุคคลไว้ว่า สื่อบุคคล (Human Media) เป็นสื่อพื้นฐานดั้งเดิมของมนุษย์ และเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างบุคคล ในด้านการให้ความหมายนั้น สื่อ

บุคคลเป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมก่อนการใช้สื่อประเภทอื่น ๆ โดยมี “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด

สื่อบุคคลในสังคมประกอบไปด้วย สื่อบุคคลในท้องถิ่น (Locallite) ได้แก่ ผู้นำความคิดเห็นในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ แพทย์ ฯลฯ และ สื่อบุคคลภายนอกท้องถิ่น (Cosmolite) ได้แก่ นักพัฒนา หรือพัฒนากร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ

สื่อเฉพาะกิจ

ปรมะ สตะเวทิน (2532 : 99) กล่าวถึง สื่อเฉพาะกิจ ว่าหมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นโดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงและมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม

รูปแบบของสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ โบปลิวิ จดหมายข่าว คู่มือ วีดิทัศน์ เทป นิทรรศการ นอกจากนี้ ยังอาจจะมีสื่ออื่นเช่น หอกระจายข่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเกือบทุกแห่ง

สื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจรูปแบบหนึ่ง แต่ในที่นี้จะแยกสื่อกิจกรรมออกมาให้เห็นเด่นชัดเนื่องจากสื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนและเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการที่จะรวมประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542 : 162 – 163) กล่าวถึงสื่อกิจกรรมว่าได้แก่ การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ (Mobile Unit) การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ การพบปะและการประชุม เป็นต้น ลักษณะสำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้รับสารตามวัตถุประสงค์ และความบันเทิงไปพร้อมกัน นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายด้วย

จากการศึกษาถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับรูปแบบในการสื่อสารในการประสานความร่วมมือพบว่า มีรูปแบบของการสื่อสารในการประสานความร่วมมือ 3 วิธี ได้แก่ 1. รูปแบบของการสื่อสารแบบที่จำแนกตามลักษณะของการใช้ ซึ่งได้แก่ การเข้าไปประสานความร่วมมือกันทั้งในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ อาจจะเป็นการเรียกประชุม หรือในทางตรงกันข้ามก็อาจจะเป็นการพูดคุยกันเวลาที่พบปะกันโดยทั่วไป 2. รูปแบบการสื่อสารแบบที่จำแนกตามทิศทางของการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถแบ่งได้เป็น การประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารจากบนลงล่าง คือการระดมความ

ร่วมมือจากผู้ที่อยู่ในระดับสูงกว่าสั่งการลงมายังผู้ที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า การประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารจากล่างขึ้นบน คือ การขอความช่วยเหลือจากผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าไปสู่ผู้ที่อยู่ในระดับหรือตำแหน่งสูงกว่า และการประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารแนวนอนคือการประสานความร่วมมืออดยาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้ที่อยู่ในระดับเดียวกัน และ 3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือภายใต้เครือข่ายของการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถจำแนกได้เป็นการประสานความร่วมมือภายใต้เครือข่ายของการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถจำแนกได้เป็นการประสานความร่วมมือผ่านการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง คือ การประสานความร่วมมือผ่านตัวกลางในการสื่อสารเพื่อที่จะไปแจ้งข่าวให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้รับทราบ และการประสานความร่วมมือผ่านการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ การสื่อสารรูปแบบนี้จะเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกทุกคนสามารถติดต่อประสานความร่วมมือกันโดยอิสระ โดยที่ทุกฝ่ายจะร่วมกันคิด และช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

นอกจากนี้แล้ว ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยยังมีความตั้งใจที่จะศึกษาถึงเรื่องขอประเด็นในการสื่อสารที่ส่งเสริมให้เกิดการรณรงค์เรื่อง ยาเสพติดระดับชุมชน ว่าประกอบไปด้วยประเด็นอะไรบ้าง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการสื่อสาร (Message) มาใช้ประกอบการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาหาประเด็นการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ว่าสายแบบไหน หรือกิจกรรมอะไรที่จะจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของประเด็นในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือ

ชินกมล ทิพยกุล (2542 : 33) ได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับเสวนาจากหนังสือ On Dialogue (บทเสวนา) ของ David Bohm (1994) ไว้ว่า นักคิดแห่งยุคสมัยนั้นให้ความสำคัญกับบทสนทนา โดยเฉพาะการสนทนาที่เกิดจากกระบวนการกลุ่มของบุคคลนั้นว่า เป็นการที่ประชาชนมารวมตัวกัน เพื่อสื่อสารและเปลี่ยนความคิดเห็น ด้วยเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์นั้นจะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นลักษณะสร้างสรรค์ของกลุ่มคนที่มาจากวัฒนธรรมย่อย ซึ่งแตกต่างกันไปตามฐานะเดิมและประสบการณ์ของแต่ละคน

โดยการที่บุคคลในระดับปัจเจกชน (individual) ต่างมีความคิดของตนเอง และได้มีการสื่อสารภายในกลุ่มที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน (day-to-day relationship and communication) หลังจากนั้นบุคคลแต่ละบุคคลจะเกิดความรู้ใหม่ จากการเสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการส่งสมองค์ความ

รู้ แบ่งปันความหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน (share meaning) นับเป็นการมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ โดยที่บทสนทนาตั้งแต่ละคนต้องยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน เมื่อบทสนทนาเสร็จสิ้นลง

สำหรับประเด็นของการเสวนาในกลุ่มนั้น มนุษย์สามารถสนทนากันได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องที่ชุมชนตนเองอาศัยอยู่ และเรื่องราวต่างๆ ทั้งความเป็นชนชาติ ศาสนา และประเด็นอื่น ๆ มากมายที่เกิดขึ้นรอบด้าน นอกจากนี้สำหรับผู้หาประเด็นการเสวนานั้น จะเป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ได้ สามารถเปิดประเด็นในการพูดคุย และถกปัญหา เมื่อนำไปสู่กฎและกติกาของกลุ่มร่วมกันมีเป้าหมายด้านสร้างสรรค์สังคม

สรุปก็คือ การพูดคุยภายในกลุ่มนับเป็นพฤติกรรมอันสำคัญ ที่จะนำไปสู่การมีกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นจำเป็นต้องทำความเข้าใจร่วมกันมากยิ่งขึ้น

สาร (Message)

ระวีวรรณ ประกอบผล (มสธ, 2535 ; 145 – 146) ได้กล่าวถึงเรื่องของสารไว้ว่า การสื่อสารจะราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด สารที่บุคคลสื่อสารกันก็มีส่วนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการที่จะทำให้การสื่อสารสำเร็จสมดังที่ตั้งเป้าหมายไว้ คุณลักษณะภายในตัวสารที่มีผลต่อการสื่อสาร ได้แก่

1. เนื้อหาของสาร คือ สิ่งที่เป็นเรื่องราวถ่ายทอดความคิดและความต้องการของผู้ส่งสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น เนื้อหาของสารควรจะต้องมีสาระ มีคุณค่าเพียงพอในสายตาของผู้สื่อสารทุกฝ่าย ขณะเดียวกันต้องเสนอสาระได้ครบถ้วนเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจด้วย หากสาระไม่มีคุณค่าเพียงพอ การสื่อสารนั้นก็จะเป็นที่ประเมินว่า “ไร้สาระ” และหากเสนอสาระไม่ครบถ้วนก็อาจไม่เกิดประโยชน์

โดยปกติแล้วเนื้อหาของสารอาจประกอบด้วยข้อมูล ข้อเสนอ ข้อคิดเห็น ข้ออ้างอิง และข้อสรุป หรือมองในอีกแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาของสารจัดเป็น 2 ประเภท คือ สารประเภทข้อเท็จจริง และสารประเภทข้อคิดเห็น

สารประเภทข้อเท็จจริง ได้แก่ สารที่รายงานให้ทราบถึงความจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกทางกายภาพ อันอยู่ในวิสัยที่มนุษย์จะตรวจสอบได้ถึงความแน่นอนถูกต้องของสารนั้น ถ้าพิสูจน์ตรวจสอบแล้วสารนั้นเป็นจริง สารนั้นก็จัดได้ว่าเป็นสารที่มีคุณภาพควรแก่การเชื่อถือ

สารประเภทข้อคิดเห็น ได้แก่ สารซึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจิตใจจากการประเมินของผู้ส่งสาร อาจเป็นความรู้สึก แนวคิด ความเชื่อที่บุคคลมีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อวัตถุ หรือต่อเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตาม สารประเภทนี้เป็นสารที่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะถูกตรวจสอบได้ว่าเป็นจริง

หรือไม่ อาจทำได้เพียงแค่การประเมินความน่ารับฟัง ความสมเหตุสมผล ตลอดจนความเป็นไปได้ของสารเท่านั้น

สำหรับสารประเภทข้อคิดเห็นยังจำแนกได้เป็น 5 ชนิด คือ

- 1) ข้อคิดเห็นเชิงประเมินค่า คือ สารที่ชี้บ่งลงไปว่าจะไรดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ถูกหรือผิด มีประโยชน์หรือโทษ
- 2) ข้อคิดเห็นเชิงแนะนำ คือ สารที่บอกกล่าวให้ผู้รับสารทราบว่าควรทำอะไรด้วยขั้นตอนอย่างไรจึงจะได้ผลสมความมุ่งหมาย
- 3) ข้อคิดเห็นเชิงตั้งข้อสังเกต คือ สารที่ชี้ให้เห็นลักษณะที่แฝงอยู่ของบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ และพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดการพิจารณาอย่างถ่องแท้ นำระมัดระวัง
- 4) ข้อคิดเห็นเชิงตัดสินใจ คือ สารที่เป็นข้อเสนอหลักการ ทางเลือก เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
- 5) ข้อคิดเห็นเชิงแสดงอารมณ์ คือ สารที่แสดงสภาพอารมณ์ ความรู้สึก นิสัยใจคอทัศนคติ ความกระตือรือร้นของผู้ส่งสาร

2. รหัสของสาร คือ สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการถ่ายทอดความคิดข่าวสาร เช่น ภาษา การเลือกใช้รหัสสารมีส่วนสำคัญต่อผลของการสื่อสารมาก เพราะหากใช้รหัสสารผิดไป ความหมายก็ผิดไปด้วย

3. การจัดสาร คือ การตัดสินใจของผู้ส่งสารในการเลือก เรียบเรียงรหัส และเนื้อหาสารให้เป็นไปในรูปแบบที่ผู้ส่งสารต้องการ การจัดสารเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการสื่อสารว่าจะแจ่มแจ้ง เข้าใจได้ตรงกันหรือไม่ การจัดกระทำต่อสารอาจทำให้สารที่เสนอนั้นง่ายที่จะเข้าใจหรือดึงดูดความสนใจให้ติดตาม แบบของการจัดสารเรียกว่า “ลีลา” (style) ซึ่งแต่ละคนอาจจะแตกต่างกันออกไป บางคนอาจจะชอบพูดหรือเขียนให้เข้าใจง่าย ๆ บางคนชอบใช้ศัพท์สูง ๆ บางคนใช้สำนวนหวานซึ่งบางคนใช้สำนวนจริงจัง เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว การที่จะทำให้ผู้คนมีความสนใจต่อสารที่ใช้ในการสื่อสาร ผู้ส่งสารจะต้องเลือกสารที่จุดสนใจที่แตกต่างกันไปเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาหรือเรื่องที่ต้องการจะสื่อสาร

จุดจูงใจในสาร (Message Appeals)

อรรถวรรณ ปิรันธน์โอวาท (2542 : 209 – 213) กล่าวว่า จุดจูงใจในสารอาจจะเป็นความต้องการทางด้านชีววิทยา (ความต้องการทางด้านสรีระ) หรือเป็นจุดจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้

(Learned Motives) แต่การสื่อสารจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้ามีจุดจูงใจที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงได้กับกรอบอ้างอิงของตัวเอง จุดจูงใจที่ใช้กันทั่วไปได้แก่

1. จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว (Fear Appeals)
2. จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional Appeals)
3. จุดจูงใจโดยใช้ความโกรธ (Anger Appeals)
4. จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขัน (Humorous Appeals)

1.3 สารมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง สารในการบริหารงานที่จะส่งผลให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานนอกเหนือจากผลตอบแทนที่บุคลากรได้รับอยู่ตามปกติ สารประเภทนี้จะช่วยให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจ ภาคภูมิใจที่ได้ทำงานในองค์กร ทำให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา ความตั้งใจในการทำงานในหน้าที่ และงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ขององค์กร และช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

1.4 สารนวัตกรรม หมายถึง สารในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่จะมีการนำมาใช้ในองค์กร หรือสารที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการผลิตและบริการ ซึ่งผู้บริหารมีความจำเป็นที่ต้องสื่อสารให้พนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนได้รับทราบ เพื่อจะได้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ หรืออย่างน้อยที่สุดผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความพร้อมมากขึ้นก่อนการนำสิ่งใหม่ ๆ นั้นมาใช้

2. การสื่อสารจากผู้ใต้บังคับบัญชา

2.1 การเสนอโครงการ หมายถึง วิธีการหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะส่งสารไปยังผู้บังคับบัญชาถึงความเห็น ความคิด หรือแนวทางในการปฏิบัติ พร้อมทั้งเหตุผลและรายละเอียดในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการตามความเหมาะสม

2.2 การเสนอรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานตามวาระที่เกิดขึ้นจากการเห็นความจำเป็นของบุคลากร และริเริ่มโดยบุคลากรมากกว่าการสั่งการของฝ่ายบริหาร

2.3 การสื่อสารเฉพาะโอกาส หมายถึง การสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์ ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตั้งขึ้น คิดขึ้นมาที่นั้นอาจค่อย ๆ พัฒนาไปได้

นอกจากนี้ ยังสามารถพิจารณาเนื้อหาของสารจากการสื่อสารของเพื่อนร่วมงานได้ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานอย่างเป็นทางการ
 - 1.1 สารเพื่อขอความเห็น คำแนะนำ หรือการปรึกษาหารือ
 - 1.2 สารเพื่อขอความร่วมมือและความช่วยเหลือ

- 1.3 สารเพื่อขอข้อมูล
2. การสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานอย่างไม่เป็นทางการ
 - 2.1 สารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์
 - 2.2 สารเพื่อสร้างความคุ้นเคยและกระชับความสัมพันธ์
 - 2.3 กิจกรรมสนทนาการ

นอกจากนี้แล้วยังมีสารอีกประเภทหนึ่งที่จะสามารถรวมผู้คนให้เข้ามาร่วมกันในการทำงาน และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นได้คือ การที่ผู้คนได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกัน

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2522 : 170 กล่าวไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถนำมาพัฒนาบุคคลได้ ถ้าหากผู้จัดกิจกรรมกลุ่มเป็นผู้ที่มีความสามารถ ตลอดจนรู้จักกระบวนการของการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี สาเหตุที่เราใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาบุคคลนั้น ก็เพราะว่าการเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ บุคคลจะได้รับประสบการณ์โดยตรง นอกจากจะได้ปฏิบัติแล้วยังเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ขึ้นด้วย ผลจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลซาบซึ้ง มากกว่าการที่จะสอนบุคคลให้มีการพัฒนาตนเองโดยใช้วาจาเพียงอย่างเดียว แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมืออย่างจริงจังของสมาชิกก็เป็นสิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการจัดกิจกรรมกลุ่ม

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

1. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในกลุ่มจะมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้เรื่องของตนเองได้ดีขึ้น
2. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจบุคคลอื่น เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ก็ย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักซึ่งกันและกันให้ดีขึ้น
3. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น เพราะงานบางประเภทจะต้องอาศัยความสามารถของบุคคลหลายคน จึงจะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จลงด้วยดี

ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม

1. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการรู้จักกัน
2. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการรู้จักตนเอง
3. กิจกรรมเพื่อการเข้าใจบุคคลอื่น
4. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2540 : 30 – 31) แบ่งประเภทการจัดกิจกรรมในชุมชนตามลักษณะการทำหน้าที่และวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. Production – related กิจกรรมประเภทนี้จะเกี่ยวข้องกับการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การเพิ่มผลผลิต ตลอดจนการสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน
2. Livelihood – related ได้แก่ กิจกรรมสวัสดิการที่เกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตายหรือความจำเป็นในชีวิตอย่างอื่น
3. Control – regulation – related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบควบคุม
4. Clan – related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีของชุมชน เช่น การสร้างบุญระวัด การจัดงานบุญ
5. Education – related เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านการศึกษาในทุกด้าน ทั้งแบบในและนอกระบบ เช่น การฝึกสมาธิ การฝึกอบรมอาชีพของกลุ่มชาวบ้าน

การแบ่งประเภทกิจกรรมเช่นนี้เพื่อความรู้เข้าใจในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมแต่ละประเภทเรียกร้องการร่วมมือและทักษะจากสมาชิกแตกต่างกัน นอกจากนี้ ความยากง่ายของแต่ละกิจกรรมก็แตกต่างกันด้วย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของประเด็นในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือนั้นพบว่า ในการสื่อสารกันนั้นมนุษย์จะสามารถมีประเด็นที่จะสื่อสารกันได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นชาติ ศาสนา หรือประเด็นอื่น ๆ อีกมากมายที่เกิดขึ้นรอบด้าน ซึ่งเราไม่สามารถจะระบุได้ว่ามนุษย์มีการสื่อสารกันทั้งสิ้นก็ประเด็น และจากการศึกษายังไม่พบว่ามีผู้ใดที่เคยทำการศึกษว่ากรณีของการสื่อสารเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันนั้นมีทั้งสิ้นก็ประเด็น ทำให้จากการศึกษาที่ผ่านมาสามารถระบุได้เพียงว่า เนื้อหาของสารที่สื่อสารกันนั้นสามารถจัดเป็นประเภทได้ 2 ประเภท ได้แก่ 1. สารประเภทข้อเท็จจริง และ 2. สารประเภทความคิดเห็น และสำหรับสารประเภทข้อคิดเห็นยังสามารถจำแนกได้อีกเป็น 5 ชนิด คือ ข้อคิดเห็นเชิงประเมินค่า ข้อคิดเห็นเชิงแนะนำ ข้อคิดเห็นเชิงตั้งข้อสังเกต ข้อคิดเห็นเชิงตัดสินใจ และข้อคิดเห็นเชิงแสดงอารมณ์ และจากการศึกษาในเรื่องนี้ยังพบอีกว่า ในสารแต่ละประเภทยังสามารถใช้จุดมุ่งใจที่แตกต่างกันออกไปได้อีกดังนี้ คือ จุดมุ่งใจโดยใช้ความกลัว จุดมุ่งใจโดยใช้อารมณ์ จุดมุ่งใจโดยใช้ความโกรธ จุดมุ่งใจโดยใช้อารมณ์ขัน จุดมุ่งใจโดยใช้รางวัล จุดมุ่งใจโดยใช้แรงจูงใจ และนอกจากนี้แล้วจากการศึกษายังพบอีกว่าประเด็นในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันนั้นไม่ได้เกิดจากการสื่อสารด้วยวาจาเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการที่ได้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมร่วมกันอีกด้วย สำหรับประเด็นในการสื่อสารที่เกี่ยวกับเรื่องของยาเสพติดโดยตรงนั้น การศึกษาที่ผ่านมาจะพบเรื่องของการสื่อสารที่เกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะที่เป็น กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูที่ช่วยให้เกิดประสิทธิผลในการบำบัดรักษา และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสาร ความรู้ ทักษะคนติ

ความพึงพอใจในการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ผู้วิจัยยังศึกษาไม่พบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในการรณรงค์ระดับชุมชนด้านยาเสพติด เพื่อการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนั้น จึงเป็นโอกาสที่จะทำให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวที่เป็นประเด็นใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารของในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูวัด กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือของกับพันธมิตรชาวบางคูวัดในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน และปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งหัวข้อระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนในการดำเนินงาน
4. แนวทางในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
5. แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัย

ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” มีโจทย์การวิจัย 3 ข้อ ซึ่งใช้รายละเอียดการใช้ระเบียบวิธีวิจัยคือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารชั้นต้น (Primary Source) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

เอกสารขั้นต้นที่จะทำการศึกษา ได้แก่ เอกสารทางราชการของไทยเช่น นโยบายของรัฐบาล สุนทรพจน์ รายงาน เอกสารการประชุมภาพถ่าย ข่าวจากหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาอ้างอิงงานวิจัยของรศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ ในเรื่องเดียวกัน

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In -depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลเหล่านี้ มีความสำคัญยิ่งต่อการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่ตอบโจทย์การวิจัยทั้งสามข้อ เราจะเลือกสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มแกนนำชุมชนถึงแต่ละประเด็นที่ตอบโจทย์การวิจัยซึ่งมีอยู่ 3 ข้อดังที่กล่าวไปเบื้องต้น การสัมภาษณ์แกนนำชุมชนเป็นกุญแจสำคัญสู่คำตอบแห่งการรณรงค์ระดับชุมชน เพราะบุคคลเหล่านี้คือผู้ขับเคลื่อนสำคัญในกิจกรรมระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านมีลักษณะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้ประสานหลักของโครงการวิจัยร่วมชิ้นนี้ (ปลัดอำเภอบางบัวทอง และปลัด อบต. บางคูรัด) ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ มีส่วนร่วมในการรณรงค์ตลอดจนเป็นผู้ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับสถานการณ์

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

วิธีวิจัย : การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview)

กลุ่มเป้าหมาย : มีกลุ่มเป้าหมายหลัก ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 : กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

- 1) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ได้แก่ คุณสุพจน์ ภูติเกียรติขจร และคุณพรพิชัย ดิสโร
- 2) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้แก่ คุณสุนันทา ทิมดี
- 3) เจ้าหน้าที่ภาคการศึกษา ได้แก่ คุณศรัณย์ แจ่มสายบัว และ คุณสุรัชชัย
- 4) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ รตอ.สายชล

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น

- 1) นายกอบต.บางคูรัด ได้แก่ คุณวันเพ็ญ เกตุอ่ำ
- 2) กำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ คุณสมพงษ์ อุ่นเปีย และ คุณชัยรัตน์ นิลทัด และ คุณผิว ท่วมตุ้ย

กลุ่มที่ 3 : อาสาสมัครในพื้นที่

- 1) อาสาสมัครพลังแผ่นดิน ได้แก่ คุณผิว ท่วมตุ้ย คุณสว่าง ทิมดี ไกรสร และ คุณอนุสรณ์

กลุ่มที่ 4 : กลุ่มแกนนำในพื้นที่

- 1) เจ้าอาวาสวัดเตมีย์รักพัฒนา
- 2) กลุ่มธุรกิจในพื้นที่ ได้แก่ คุณยอด พวงศ์เจริญ และคุณไชยวัฒน์
- 3) ผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพในชุมชน ได้แก่ คุณผิว ท่วมตุ้ย คุณลุงมณี และ คุณ
- 4) ตัวแทนหมู่บ้านจัดสรร ได้แก่ คุณสมคิด ประสิทธิศาสตร์ และ คุณ ทวีทรัพย์ พฤษภากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนตำบลบางคูรัด อำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ตั้งไว้ในกรอบการวิจัยและเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างมีเสรีภายใต้กรอบคำถามแต่ละประเด็นนั้น ๆ เพื่อให้ได้คำตอบในประเด็นที่ศึกษาจากหลายมุมมอง
2. แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) เป็นการจดบันทึกบรรยากาศการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของพื้นที่ เพื่อประกอบการเขียนบทวิเคราะห์ข้อมูล
3. เครื่องบันทึกเสียง และเทปคาสเซ็ต
4. กล้องถ่ายรูป
5. อุปกรณ์จดบันทึก

ทั้งนี้การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจะอยู่ในประเด็นที่ศึกษาเพื่อตอบโจทย์ในการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารของประชาชนในการมีส่วนร่วมรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน
2. กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการรณรงค์ด้านยาเสพติด
3. ปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ระดับชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารของชาวบางคูวัดในการมีส่วนร่วมเรื่องยาเสพติดในชุมชน กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือของชาวบางคูวัดในการรณรงค์เรื่องยาเสพติด และปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน

โดยผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการดังนี้
 - 1.1 การประสานงานนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์
 - 1.2 การประสานงานนัดหมายเรื่องสถานที่สัมภาษณ์
2. ขั้นตอนเก็บข้อมูล ดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) 24 ท่าน
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจาก

เอกสารชั้นต้น (Primary Source) ประเภทเอกสารทางราชการของไทย เช่น นโยบายของรัฐบาล รายงานการดำเนินงาน เอกสารการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้คำแนะนำและคำปรึกษาที่สำคัญจากอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาดูแลกรอบแนวทางการสัมภาษณ์ตลอดจนทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา ตลอดจนดูแลการสื่อความหมายในการตั้งประเด็นคำถามตามกรอบการวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ที่สำคัญคือ “การเคารพข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์” ไม่ว่าจะมีความพึงหรือความต่างล้วนแต่เป็นข้อมูลที่มีความหมายต่อการวิจัยทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำสรุปผล โดยใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน คือ กลุ่มแกนนำชุมชน ,บุคลากรภาครัฐ บุคลากรการศึกษา ,กลุ่มบุคลากรแกนหลักประสานงานระดับชุมชน, กลุ่มสมาชิกชุมชน แกนนำภาคศาสนา และกลุ่มธุรกิจในพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเปรียบเทียบกันในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา ทำสรุปผลการที่วิจัยที่ตอบโจทย์การวิจัยแต่ละข้อ ทั้งสามข้อที่กำหนดไว้ในเบื้องต้น

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยเน้นวิเคราะห์ “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่ตำบลบางคูวัด กลยบุรี การสื่อสารของแกนนำชุมชนบางคูวัดในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่อง ยาเสพติดระดับชุมชนรวมถึงปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ระดับชุมชน “เพื่อตอบโจทย์งานวิจัยชิ้นนี้

การนำเสนอข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ช่วง

ช่วงที่ 1 ช่วงชุมชนบางคูวัดตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ (2541 – 2543)

ช่วงที่ 2 ช่วงนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดปี 2544 เป็นต้นมา ถึง ช่วงประกาศสงครามกับยาเสพติดขั้นแตกหัก ในปี 2546 ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 (2544-2546)

ช่วงที่3 ช่วงรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนเชิงบูรณาการเข้มข้นตอบสนองนโยบายสงครามยาเสพติดขั้นแตกหัก (ระหว่างกุมภาพันธ์ 2546 – ธันวาคม 2546 เป็นระยะเวลา 11 เดือน) ที่มีการประสานเชิงบูรณาการในการป้องกันปราบปราม สอดส่องเฝ้าระวัง และอบรมฟื้นฟูประสานงานเรื่องอาชีพและรายได้เพื่อการแก้ปัญหาเสพติดถาวร ในช่วงการสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวร

ในแต่ละช่วงมีการบรรยายข้อมูลที่ค้นพบ ในเรื่องของกระบวนการสื่อสารของประชาชนในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน, กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการรณรงค์ด้านยาเสพติดและปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ระดับชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่บางคูรัด
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามโจทย์ในการวิจัย 3 ข้อ คือ
 - 2.1 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูรัดเป็นอย่างไร
 - 2.2 แกนนำชุมชนมีกลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนอย่างไร

2.1 ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่บางคูรัด

◆ ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบางบัวทอง ทิศตะวันออกติดกับตำบลบางรักพัฒนา ทิศตะวันตกติดอำเภไทรน้อย ทิศเหนือติดตำบลพิมลราช ทิศใต้ติดตำบลบางใหญ่ พื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มภาคกลางเหมาะแก่การเพาะปลูก โดยมีผลผลิตหรือสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว, ฝักบัว, ฝักกะเจด, มะม่วง, ฝรั่ง และ กัลฉ่าย ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง และประกอบด้วยโครงการบ้านจัดสรรจำนวนมาก

◆ ข้อมูลประชากร

ตำบลบางคูวัด มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับสี่ของอำเภอบางบัวทอง โดยข้อมูลประชากรในปี พ.ศ. 2544 พบว่า มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 10,552 หลังคาเรือน เป็นชาย 9,097 คน หญิง 10,412 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ชาวบางคูวัดส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.1 – ป.6) (จำนวน 3,500 คน คิดเป็นร้อยละ 25.92) รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี (จำนวน 3,000 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22)

ในด้านการประกอบอาชีพ ทุกครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000 บาทขึ้นไป ชาวบางคูวัดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร (จำนวน 3,252 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31) และประกอบอาชีพอื่นๆ ตามลำดับ ดังนี้ พนักงานหน่วยงานเอกชน (จำนวน 2,700 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25) รับจ้างทั่วไป (จำนวน 1,200 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12) และประกอบธุรกิจส่วนตัว (จำนวน 1,100 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11) อัตราการว่างงานในชุมชนบางคูวัดคิดเป็น ร้อยละศูนย์ แต่มีผู้ว่างงานตามฤดูกาลจำนวน 2,100 คน คิดเป็นร้อยละ 11 ส่วนการรวมอาชีพในชุมชน พบว่า ประชาชนในตำบลบางคูวัด มีการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งสิ้น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย สมาชิกรวมจำนวน 150 คน

◆ สาธารณูปโภคพื้นฐาน

ในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานนั้น พบว่า ทั้ง 10,552 ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ (คิดเป็น ร้อยละ 100) มีโทรศัพท์ หรือวิทยุใช้ จำนวน 7,400 ครัวเรือน (คิดเป็น ร้อยละ 70) และมีคอมพิวเตอร์ จำนวน 1,055 ครัวเรือน (คิดเป็น ร้อยละ 10) ตำบลบางคูวัดมีสถานีอนามัย 2 แห่ง แต่ละแห่งมีบุคลากรประจำ 3 คน

◆ การปกครอง

ตำบลบางคูวัด แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่ บริหารโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางคูวัดซึ่งจัดตั้งเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2539 มีที่ตั้งเลขที่ 21/1 หมู่ที่ 4 ถนนบางไผ่ – หนองเพรางาย ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี โดยมีสมาชิก อบต. จำนวน 20 คน ประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายการเมืองที่เป็น คณะกรรมการบริหาร 3 คน ได้แก่ นางสาวทองสุข ยิ้มเรือง ประธานกรรมการบริหาร , นายประเวศน์ วีระคเสนีย์ และนายผิว ท่วมต้อย เป็นกรรมการบริหาร ส่วนบุคลากรฝ่ายพนักงานส่วนตำบล ประกอบด้วยพนักงาน จำนวน 6 คน , ลูกจ้างประจำ จำนวน 4 คน และลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 7 คน

วิสัยทัศน์ของผู้บริหารมุ่งยุทธศาสตร์ในการพัฒนาในด้านต่างๆ กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนต้องเข้มแข็ง , ด้านสังคม ประชาชนต้องมีคุณภาพ, ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างบางคูวัดให้เป็นชุมชนน่าอยู่ และเน้นการพัฒนาการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพ และยังมีการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา

องค์การบริหารส่วนตำบลบางคูวัด มีบทบาทโดดเด่น ในการใช้กระบวนการสื่อสารองค์กรแบบมีส่วนร่วม มาเป็นตัวขับเคลื่อนส่งเสริมการบริหารงานด้านต่างๆ ซึ่งปรากฏในรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ทางสาธารณะในวันสำคัญต่างๆ ให้ประชาชนช่วยจัดทำโครงการ, มีการจัดงานพิธีต่างๆ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรม ที่สำคัญคือมีการจัดประชาคมหมู่บ้าน และประชาคมระดับตำบล เพื่อกำหนดทิศทางแผนการพัฒนา อบต. มีกลยุทธ์เสริมด้วยการส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงาน ด้วยการให้บุคลากรของ อบต. เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ มีการจัดฝึกอบรมความรู้ด้านต่างๆ แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่นำชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของ อบต. อย่างต่อเนื่อง

◆ ลักษณะทางสังคม

ลักษณะสังคมบางคูวัดเป็นส่วนสังคมเมืองกึ่งชนบท กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็นชาวชุมชนดั้งเดิมซึ่งอาศัยอยู่ในบางคูวัดมาตั้งแต่วรุ่นปู่ตายาย กลุ่มดังกล่าวมีความผูกพันกับพื้นที่ มีสาย

สัมพันธภาพแบบเครือญาติที่เหนียวแน่น และยังคงผูกพันกับสังคมแบบพุทธเกษตร ที่ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ควบคู่ไปกับการยึดมั่นพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ขณะที่ประชาชนส่วนมากอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรโครงการต่างๆ จำนวน 136 โครงการ ซึ่งชาวชุมชนกลุ่มนี้ย้ายถิ่นมาจากทั่วประเทศ เป็นกลุ่มใหม่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานแลบางครั้งก็มีอัตราการโยกย้ายเข้าออกสูง และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีโรงงานทางอุตสาหกรรมจำนวนมากมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกหลายสายไปยังกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ประชาชนบางกลุ่มทำงานที่โรงงานในพื้นที่ และบางส่วนทำงานในเมือง บางส่วนเข้าบ้านอยู่ชั่วคราวตามลักษณะงาน บางส่วนก็ปักหลักซื้อบ้านตามโครงการหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ ซึ่งมีราคาหลากหลายเริ่มต้นตั้งแต่หลักแสน บาท ถึง หลักหลายล้านบาท สร้างความหลากหลายเหลือมล้ำทางสังคมในชุมชนเล็กๆนี้

◆ สภาพปัญหาในพื้นที่

ปัญหาหลักที่พบในพื้นที่ชุมชนบางคูวัด ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการเสพที่พบมากที่สุดได้แก่ การสูบบุหรี่ ซึ่งมีผู้สูบจำนวนทั้งสิ้น 4,300 คน เป็นชาย 4,000 คน เป็นหญิง 300 คน รองลงมาคือ ยาบ้า โดยมีผู้เสพยาบ้าจำนวน 150 คน ล้วนแล้วแต่เป็นผู้เสพชาย

นอกเหนือจากปัญหายาเสพติด พบปัญหาน้ำเสียซึ่ง เกิดจากหมู่บ้านจัดสรรปล่อยน้ำเสียลงคลองสาธารณะโดยไม่ผ่านการบำบัด

◆ ข้อมูลด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ และปัญหายาเสพติดของชุมชนบางคูวัดในงานวิจัยของ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2546) ซึ่งแบ่งการนำเสนอสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่บางคูวัดออกเป็น 3 ช่วง คือ สถานการณ์ระหว่าง พ.ศ. 2541 – 2543 สถานการณ์ พ.ศ. 2544 – 2546 และสถานการณ์ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – ธันวาคม 2546 รายละเอียดดังต่อไปนี้

สถานการณ์ระหว่าง พ.ศ. 2541 – 2543

ปารีชาติ สถาปัตตานนท์ (2546) พบว่า นับแต่ปลายทศวรรษของ 2540 ยาเสพติดเป็นสิ่งใกล้ตัวในชุมชน และการใช้สารเสพติดในระยะแรกนั้น “แทบจะ” เป็นสิ่งถูกกฎหมาย สามารถซื้อหาได้ตามร้านขายยาหรือร้านขายของชำในรูปแบบของ “ยาขยัน – ยาโคบาล” กลุ่มคนที่ใช้ยาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นคนทำงานทั้งภาคเกษตรกรรมและภาครับจ้างทั่วไปที่มีวัตถุประสงค์การใช้ยาเพื่อกระตุ้นความตื่นตัวในการทำงาน ให้ทำงานได้มากและทน การใช้สารเสพติดในบางบัวทองเป็นสิ่งที่มีความนาน ในอดีต สารเสพติดได้รับความนิยมในกลุ่มคนทำงานในภาคการเกษตร ก่อสร้าง และธุรกิจการคมนาคมขนส่ง

ในส่วนของภาคการเกษตร พบว่า ในช่วงเวลากลางวัน กรรมกรที่รับจ้างเกี่ยวข้าวมักนิยมผสมสารเสพติดไว้ในกระตักน้ำ และเมื่อตีน้ำเข้าไปจะทำให้สามารถทำงานได้ทน โดยความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ ความเชื่อที่ว่า “สารเสพติดมีฤทธิ์เป็นบวกต่อแดด” นอกจากนี้ ยังพบว่า ในช่วงเวลากลางคืนคนสองปลาบริเวณแหล่งน้ำต่าง ๆ นิยมใช้สารเสพติด เพื่อไม่ให้เหงง และสามารถเฝ้าปลาได้ทน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนขับรถสาธารณะในพื้นที่ และรับจ้างระหว่างพื้นที่ ก็นิยมใช้สารเสพติดในขณะขับรถ เพื่อให้ไม่่วงขณะขับรถและสามารถรับงานได้ทั้งวันทั้งคืน (หรือที่เรียกว่า “ควงกะ”)

ปัญหายาเสพติดในชุมชนบางคูวัดเริ่มปรากฏชัด เมื่อชุมชนเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรมในต้นทศวรรษ 2540 ที่ได้สร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้น โดยมีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารในรูปแบบต่างๆเป็นตัวแปรสำคัญ ในการเคลื่อนไหวของชุมชนทั้งข้างขึ้นและข้างลงนั้น สิ่งที่มีอาจปฏิเสธในช่วงระยะเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงข้างขึ้น เศรษฐกิจเบ่งบานนั้น ชาวบ้านที่เคยอยู่ในสังคมเกษตร มาหลายชั่วอายุคน บางกลุ่มร่ำรวยชั่วข้ามคืนจากการขายที่ดินและบริหารความร่ำรวยด้วยการตามใจบุตรหลานด้วยปัจเจกวัตถุหลากหลายรูปแบบ อาจมีส่วน หรือเปลี่ยนปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้บุตรหลานใช้เงินในทางที่ไม่ถูกต้อง

สำหรับกลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่เหล่านี้จึงมีวิถีชีวิตแตกต่างจากคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ และก้าวสู่ “ด้านมืดแห่งความศิวิไลซ์” กล่าวคือ เมื่อมีความก้าวหน้าด้านคอมพิวเตอร์สารสนเทศ ก็มีแหล่งที่วัยรุ่นสามารถพบปะตามร้านคอมพิวเตอร์ที่ผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ดในชุมชนบ้านจัดสรร สถานที่มีดังกล่าวแทนที่จะใช้เป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลเพื่อความทันสมัยเชิงบวก กลับกลายเป็นแหล่งมั่วสุม เล่นเกมส์ และนำไปสู่การมั่วสุมอบายมุขอื่น เช่น สุรา บุหรี่ กัญชา ยาบ้า โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

อนึ่ง ปัญหายาเสพติดในเขตบางบัวทองขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงปี 2542 – 2543 พร้อม ๆ กับการเติบโตของเขตอุตสาหกรรมในพื้นที่ การขยายตัวของเส้นทางการคมนาคม และการเข้ามาของกลุ่มผู้ใช้แรงงานต่าง ๆ ที่เข้ามาอยู่อาศัย หรือทำงานในเขตบางบัวทอง ในเชิงภูมิศาสตร์ บางบัวทอง จึงได้กลายเป็นเส้นทางผ่านของยาเสพติด และเป็นจุดพักยาเสพติด ที่ขนส่งจากเส้นทางต่าง ๆ ผ่านอำเภอบางบัวทอง เพื่อเตรียมการแพร่กระจายไปยังพื้นที่อื่น

นอกจากนี้ยังพบว่า บางบัวทองมีจุดมั่วสุมของผู้ใช้ยาและจุดส่งต่อยาไปยังพื้นที่อื่นโดยจุดดังกล่าวอยู่ในบริเวณพื้นที่รกร้างต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณหมู่บ้านจัดสรร ที่ยังสร้างไม่เสร็จ อันเนื่องมาจากยุคฟองสบู่แตก หรือพื้นที่ซึ่งถูกปล่อยทิ้ง ไม่ได้มีการเข้าอยู่อาศัย โดยบ้านจัดสรรจำนวนหนึ่ง ได้กลายเป็นแหล่งซื้อขาย หรือจุดแลกเปลี่ยนยาเสพติดระหว่างคนในพื้นที่กับคนนอกพื้นที่

สถานการณ์ พ.ศ. 2544 – 2546

การแพร่ระบาดของยาเสพติดไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในหมู่บ้านจัดสรรเท่านั้น การแพร่กระจายของยาเสพติดในช่วงต้นทศวรรษที่ 2540 (ต่อเนื่องจาก พ.ศ. 2542 ถึง พ.ศ. 2544) กลับเป็นไปอย่างกว้างขวาง จนชาวบ้านในเขตบางคูวัดถึงกับกล่าวกันว่า ในช่วงนั้นสามารถหาซื้อยาเสพติดได้แทบทุกซอยทีเดียว

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ก็ได้พยายามแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปัญหายาเสพติดทวีความรุนแรง โดยผลงานต่าง ๆ เหล่านี้ได้เริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมในช่วงปี พ.ศ.2545 อันส่งผลให้สถานการณ์ของการเสพ และการค้ายาเสพติดเริ่มคลี่คลายลง

ปรีชาต สถาปิตานนท์ (2546) ยังพบว่าการดำเนินงานหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ได้ปรับเปลี่ยน แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดสู่ “การประสานพลังพันธมิตร” และ “การแก้ไขเชิงระบบ” ซึ่งเน้นหนักไปที่การประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มแกนนำชุมชน ในอันที่จะดำเนินนโยบายการปราบปรามกลุ่มผู้ค้าควบคู่กับการป้องกันปัญหายาเสพติด การคุ้มกันกลุ่มเสี่ยง และการบำบัดรักษากลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีต่าง ๆ อันนำไปสู่การคลี่คลายของสถานการณ์ไปในทางที่ดีขึ้น

สถานการณ์ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – ธันวาคม พ.ศ. 2546

ปารีชาต สถาปิตานนท์ (2546) กล่าวถึงสถานการณ์ช่วงนี้ว่า เมื่อรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดในปี 2546 และดำเนินมาตรการปราบปรามอย่างจริงจัง ควบคู่กับการผลักดันมาตรการป้องกันและการฟื้นฟูผู้เสพยาในพื้นที่ ส่งผลให้ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่า การค้ายาในพื้นที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก จนดูเหมือนว่าเกือบจะ “หยุดนิ่ง” ลงในที่สุด ในขณะที่เดียวกันทั้งฝ่ายผู้เสพและผู้ค้าต่างอยู่ในสภาพกลัวตาย เนื่องจากการเห็นหรือได้ยินข่าวการฆ่าตัดต่อคนบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในแวดวงการค้ายาเสพติด

ในขณะที่เดียวกันราคายาเสพติดก็แพงขึ้นจากเดิมราคา 80-100 บาท กลายเป็น 300 บาท / เม็ด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้เสพยาหันไปใช้สารเสพติดตัวอื่น เช่น การ ดื่มสุรา เครื่องดื่มชูกำลังต่าง ๆ และไปกระต้อมกันมากขึ้น

ส่วนการใช้ยาในกลุ่มวัยรุ่นบางกลุ่มนั้นยังคงอยู่นอกสายตาของผู้ปกครองซึ่งผู้ปกครองบางคนคิดว่ายาบ้าหายาก มีราคาแพงและยากจะผ่านมาตรการการตรวจตราที่เข้มขันในชุมชน แต่วัยรุ่นบางส่วนยังมีการลักลอบพบปะ ระหว่างกลุ่มเด็กในชุมชนดั้งเดิมกับเด็กในหมู่บ้านจัดสรร และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเสพยาบ้า มาสู่การดมกาว และดื่มสุรา

◆ การสื่อสารในบริบทชุมชนบางคูวัด

การสื่อสารส่วนใหญ่ในชุมชนบางคูวัด เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างกลุ่มเป็นหลัก เนื่องด้วยสังคมดั้งเดิมมีความใกล้ชิดกันสูงมีการพบปะสนทนากันแทบจะตลอดเวลา มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นเก่าที่มักมีการเยี่ยมเยียน เล่าสู่กันฟังเสมอ “สื่อบุคคล” จึงเป็นสื่อที่มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับในชุมชนบางคูวัด

ในด้าน “สื่อบุคคล” ปกติรูปแบบของการสื่อสารแบบ “ปากต่อปาก” ทั้งการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ เช่น การปรึกษาหารือต่างๆ และการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน เช่น ขอความร่วมมือชาวบ้านในการให้ข้อมูล ในขณะที่เดียวกันก็มีการสื่อสารระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง กล่าวคือ มีการบอกเล่าถึงปัญหาความเดือดร้อน และนโยบายต่างๆ ต่อๆ กันไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบ “การรวมกลุ่มพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ” ซึ่งในกลุ่มคนทำงานนอกบ้านต่างคนก็ต่างดำเนินชีวิตของตน การรวมกลุ่มสื่อสารลักษณะดังกล่าว จึงมักเป็นไปแบบห่างเหิน ไม่ค่อยจะยุ่งเกี่ยวกับ ในทางกลับกัน กลุ่มที่ประกอบอาชีพรับงานมาทำที่บ้าน และกลุ่มแม่บ้านที่ว่างเว้นจากการทำงานบ้านแล้ว จะมีโอกาสในการพบปะพูดคุยกันมากกว่า ส่วนกลุ่มวัยรุ่นนั้น ปรากฏว่า เด็กในชุมชนมีการรวมกลุ่มติดต่อพูดคุยกับเด็กที่มาจากข้างนอกชุมชน มิได้พบปะกันตามร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ และร้านช้อปปิ้งอินเทอร์เน็ต ทั้งยังพบว่า เทคโนโลยีการสื่อสารอย่าง “โทรศัพท์มือถือ” ยังเป็นช่องทางสำคัญที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างบุคคลต่างๆ ในชุมชนโดยตรง และได้รับความนิยมในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเป็นอย่างสูง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์กลุ่มส่วนใหญ่ ล้วนแล้วแต่มีโทรศัพท์มือถือกันทั้งสิ้น

ไม่เพียงเท่านั้น ในชุมชนบางคุรุต์ยังคงปรากฏการรวมกลุ่มเพื่อ “พูดคุยกันแบบเครือญาติ” และการรวมกลุ่มตามพื้นที่สาธารณะของชุมชน อาทิ การพบปะกันในงานบุญ ที่วัดเต็มรักพัฒนาซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนในวันสำคัญทางศาสนา อย่างวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ และในงานประเพณีต่างๆ

“การประชุม” เป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มอีกแบบหนึ่งที่พบในชุมชนบางคุรุต์ มีลักษณะเป็นทางการ และแบ่งออกเป็นหลายระดับตามกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม กล่าวคือ “การประชุมหมู่บ้าน” เป็นการประชุมระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน โดยใช้บ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นสถานที่จัดประชุม ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นประธานในการประชุมจะกล่าวเปิดประชุมอย่างเป็นทางการ แล้วจึงตามด้วยการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของทางราชการให้ลูกบ้านทุกคนได้ทราบ “การประชุมผู้นำชุมชน” ซึ่งได้แก่การประชุมร่วมกันระหว่าง นายก อบต. หรือปลัด อบต. กับกลุ่มกำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อถ่ายทอดนโยบายของทางราชการ และปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ ใช้ ที่ทำการ อบต. บางคุรุต์ เป็นสถานที่ประชุม

สำหรับ “สื่อมวลชน” นั้นพบว่าประชาชนมีการบริโภคสื่อมวลชนต่างๆ ที่เผยแพร่จากภายนอก อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และเคเบิลทีวี “สื่อวิทยุ-โทรทัศน์” ได้รับความนิยมจากชาวบางคุรุต์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ จากการศึกษาพบว่า ชาวบางคุรุต์ติดตามข่าวสารบ้านเมืองจากข่าวภาคค่ำยามว่างเว้นจากการทำงานนอกบ้าน และมีรายการละครเป็นรายการที่ได้รับความนิยม ชาวบ้านถึงแม้จะมีวิถีชีวิตเรียบง่าย แต่ก็ไม่ล้าสมัยและไม่ปิดกั้นด้านการรับข่าวสาร ส่วนการเปิดรับสื่อประเภท “สื่อสิ่งพิมพ์” ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ โปสเตอร์ต่างๆ นั้นชาวบางคุรุต์ก็มีอัตราการ

เปิดรับน้อยกว่ากล่าวคือ ถ้ามีเวลาก็จะนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ตามร้านกาแฟ และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งลักษณะนี้ จะคล้ายกับสภากาแฟ ในกลุ่มผู้อาวุโส และ แกนนำชุมชน ที่มักมาพบปะกัน เพื่อได้ถามสารทุกข์สุกดิบ ตลอดจน แลกเปลี่ยนข่าวสารในชุมชน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นนั้นไม่นิยมอ่านหนังสือพิมพ์เท่าไรนัก แต่จะนิยมติดตามข่าวสารจากกลุ่มเพื่อนซึ่งพบปะกันตามร้านเกมคอมพิวเตอร์ ค้นหาข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุบ้าง

ในด้าน “สื่อเฉพาะกิจ” นั้น จากการสังเกต และสอบถามผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ผู้วิจัยพบว่า มีการส่ง “หนังสือเชิญประชุม” เป็นสื่อเพื่อแจ้ง และนัดหมายการประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ นายก อบต. หรือปลัด อบต. กับกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อถ่ายทอดนโยบายที่ได้รับจากการประชุมกับหน่วยราชการในระดับอำเภอ

นอกจากนี้ ยังมีการใช้ “รถกระจายเสียง อบต.” เพื่อประกาศแจ้งข่าวสารของทางราชการ และประกาศเชิญชาวบ้านมาประชุมในวาระต่างๆ ซึ่งกำหนดเส้นทางการเดินทางรถกระจายเสียงดังกล่าวไปตามย่านสำคัญของชุมชนในบางคุวัดทั้ง 10 หมู่ โดยปลัดอบต.บางคุวัด ร่วมกับ สมาชิกอบต.และอาสาสมัครได้ร่วมกันออกกระจายข่าวสารสู่ชุมชนเมื่อมีวาระต่างๆที่สำคัญ เช่น การเชิญประชุม การขอความร่วมมือต่างๆ ข้อดีของรถกระจายเสียงคือ สามารถวิ่งไปได้ทั้งสิบหมู่บ้าน และสามารถหยุดเพื่อตอบคำถามชาวบ้านได้ทุกเมื่อ มีความรวดเร็วในการเข้าถึง

แต่ที่ปรากฏมากที่สุดในตำบลบางคุวัด คือ “แผ่นป้ายประกาศ” ที่แจ้งข่าวสารบริการต่างๆ ในชุมชน ทั้งบริการสาธารณะและบริการธุรกิจ นอกจากนี้ ยังปรากฏแผ่นป้ายเพื่อการโฆษณาหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ กระจายอยู่มากมายในตำบลบางคุวัดอีกด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า แผ่นป้ายต่าง ๆ มีมากและมีทุกขนาด ทุกประเภท ตั้งแต่แผ่นป้ายขนาดเล็กที่ผลิตง่าย ไปจนถึงแผ่นป้ายขนาดใหญ่ด้วยวัสดุที่ต้องอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ที่ใช้งบประมาณสูง แผ่นป้ายเหล่านี้มีทั้งแผ่นป้ายหาเสียง แผ่นป้ายโฆษณาสินค้าและบริการในชุมชนทุกประเภท ตั้งแต่แผ่นป้ายโฆษณาร้านซ่อมรถเล็กๆ ไปจนถึงแผ่นป้ายขนาดยักษ์โฆษณاب้านจัดสรร นอกจากนี้ยังพบป้ายประกาศ ป้ายประชาสัมพันธ์จากราชการจำนวนมาก เช่น ป้ายชักชวนไปเลือกตั้ง และ ป้ายงานวัดงานบุญต่างๆ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพอจะสรุปได้ว่า “การสื่อระหว่างบุคคล” และ “การสื่อสารระหว่างกลุ่ม” ยังคงเป็นรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญยิ่งสำหรับชุมชนบางคุวัด แม้ว่าในปัจจุบัน สังคม

เกษตรที่เริ่มเปลี่ยนไปสู่สังคมเมืองจะส่งผลให้ผู้คนต่างต้องรีบเร่งในการดำเนินชีวิตจะนำไปสู่ความ
 ห้างเหิน ตลอดจนทำให้บทบาทของการสื่อสารระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มลดน้อยลง ทั้งยังปรากฏ
 การย้ายเข้ามาอาศัยและทำกินของกลุ่มคนจากพื้นที่อื่น ที่ไม่มีความผูกพันรักถิ่นฐานชุมชนบางคูรัด
 ซึ่งทำให้เกิดลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการสื่อสารระหว่างชาวบ้านดั้งเดิมกับชาวหมู่บ้าน และเป็นจุด
 เริ่มของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง

โจทย์ข้อที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัว ทอง จังหวัดนนทบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัย
 พบว่า กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ในชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัด
 นนทบุรี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ

- 1) ช่วงจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนโดยแกนนำชุมชนบางคูรัด
 (พ.ศ. 2541- 2543)
- 2) ช่วงเดินหน้าร่วมทัพบวงศรยามาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก
 (พ.ศ. 2544 – 2546)
- 3) ช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดพร้อมชุมชนอื่นทั่วประเทศ (พ.ศ. 2546)

ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดด้านการรณรงค์มาใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอข้อมูล
 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด ปรากฏข้อสรุปดังนี้

1. ช่วงจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนโดยแกนนำชุมชนบางคูรัด (พ.ศ. 2541-2543)

◆ เป้าหมายในการรณรงค์

จากการสัมภาษณ์แกนนำการรณรงค์ทั้งสามท่าน คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายกอบต.บางคูรัด
 นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูรัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ได้ข้อสรุปตรงกันว่า สถานการณ์

ยาเสพติดในช่วงต้นทศวรรษ 2540 ค่อนข้างรุนแรง ชาวบางคูรัด กว่า 60 % เกี่ยวข้องกับยาบ้า และมีอัตราการระบาดรวดเร็ว จนเกิดความเป็นห่วงร่วมกันว่า ชุมชนบางคูรัดจะกลายเป็นที่ของสุ่มวัยรุ่นติดยา และ ผู้ค้าขาย จนทำลายระบบวิถีชีวิตสงบที่เคยเป็นอยู่

นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายกอบต.บางคูรัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ได้ยื่นให้เห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่บางคูรัดในปี 2542 ว่า สถานการณ์รุนแรง และปรากฏผลกระทบจากปัญหาเสพติดไปทั่วทั้งชุมชน จนต้องเริ่มผลักดันการรณรงค์ในชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีขนาดของชุมชนบางคูรัดเป็นเดิมพันเลยทีเดียว

“ผมอยากให้ยาเสพติดหมดไปจากตำบลของเราเลยผลักดันเรื่องงบประมาณเต็มที่... ตำบลบางคูรัด จะแก้ไขปัญหาเสพติดให้ได้ซึ่งในขณะนั้นนี่รุนแรงมากนะ รุนแรงมาก... .. ก็มีการประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องชาวตำบลบางคูรัดมารวมตัวกัน ร่วมพลังกัน แสดงพลังจุดยืนว่า ตำบลของเรานั้นไม่ให้ยาบ้าเข้ามาคุกคามลูกหลานของเรา..ต้องเสียเงินห้าล้านให้กับลูกหลานของชาวตำบลบางคูรัดนี้ ผมยินดี ... มันคุ้ม”

(สัมภาษณ์: นายวันเพ็ญ เกตุอำ ,นายก อบต. บางคูรัด : 26 สิงหาคม 2546)

“มันจุดประกายเริ่มแรกเลย ก็คือความสงสารเขาอะ สงสารทั้งครอบครัวผู้ที่มีลูกชาย ลูกสาวติดยาเสพติด ส่วนหนึ่ง สงสารตัวผู้ติดยาเสพติดส่วนหนึ่ง สงสารสังคมที่จะต้องได้รับผลกระทบกระเทือนจากผู้ติดยาเสพติดส่วนหนึ่ง ก็คือสรุปแล้วเดือดร้อนกันไปทั่ว ที่เราได้รับผลกระทบจากปัญหาคนคนเดียวติดยา และที่นี้ไม่ใช่คนเดียวในพื้นที่นี้ เรียกว่าตามสายตาของอาตมานะ ก็ประมาณว่าซัก 50 เปอร์เซ็นต์ พุดง่าย ๆ ว่าแทบจะ 1 ครอบครัว สมมติมีซัก 3 คน เข้าไปแล้ว 1 คน จะต้องมี 1 คนที่ว่าติดยาเสพติด มันเกิดความเดือดร้อนเห็นๆ มันจะมีความเดือดร้อนที่มันเกิดขึ้นทั่วๆ ไปเยอะมาก เกี่ยวกับเรื่องอาชญากรรม เรื่องปัญหา ครอบครัว...”

(สัมภาษณ์ : ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา, วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2547)

จากการประเมินสถานการณ์ด้านยาเสพติดในชุมชนดังกล่าว ทำให้แกนนำเห็นเห็นว่า ชุมชนกำลังตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากด้วยปัญหาเสพติดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเกิดการปรึกษาขึ้นระหว่าง

บุคคลซึ่งเป็นแกนนำ และนำไปสู่การจุดประกายแนวคิดเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน บางคูรัด โดยเป้าหมายการรณรงค์ในช่วงแรกมุ่งไปที่ “การปกป้องถิ่นฐานจาก มหันตภัยยาเสพติด” ซึ่งกล่าวได้ว่า แนวคิดในการรณรงค์ในช่วงนี้ จึงถือได้ว่าเป็นการจุดประกายจากปัจจัยในชุมชนอย่างแท้จริง เพราะเริ่มดำเนินการก่อนที่รัฐบาลจะประกาศสงครามยาเสพติดนานถึง 2 ปี

◆ วัตถุประสงค์

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า กระบวนการสื่อสารในช่วงจุดประกายนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อกระตุ้นชุมชนให้เกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องปัญหาวิกฤตยาบ้าที่แพร่ระบาดในชุมชน ตลอดจนกระตุ้นชุมชนให้มีส่วนร่วมแสดงจุดยืนต่อการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ในระดับครอบครัวขึ้นมาถึงระดับหมู่บ้านและระดับชุมชนตามลำดับ และ ส่งสัญญาณเตือนให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรู้ว่ามีอาการจับตามองเกิดขึ้นแล้วในบางคูรัด

“ผมก็เข้าไปประกาศในที่ประชุม นะว่า ตำบลบางคูรัดจะทำเกี่ยวกับแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ซึ่งในขณะนั้นรุนแรงมากนะ... รุนแรงมาก ร่วมพลังกันแสดงพลัง แสดงจุดยืนนะครับว่า ตำบลของเรานั้น ไม่ให้ยาบ้ามาคุกคามลูกหลานของเรา เรามารวมตัวกันนะครับ...”

(สัมภาษณ์นายวันเพ็ญ เกตุอำ , นายก อบต. บางคูรัด : 26 สิงหาคม 2546)

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

ทั้งนี้ การศึกษาข้อมูลยังทำให้ทราบว่า ในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ของชาวบางคูรัด ระหว่าง พ.ศ. 2541-2543 นี้ มีกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในการรณรงค์ดังกล่าว 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มแกนหลัก
- 2) กลุ่มพันธมิตรหลัก
- 3) กลุ่มประชาชน

1) กลุ่มแกนหลัก

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มแกนหลัก ประกอบด้วยบุคคล 3 ท่าน ดังนี้

- ง. นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายก อบต. บางคูรัด
- จ. นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูรัด
- ฉ. ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา

นายวันเพ็ญ เกตุอำ นักการเมืองท้องถิ่น ตำแหน่งนายกอบต.บางคูรัด เป็นชาวชุมชนบางคูรัด โดยกำเนิด ที่มีความรัก ผูกพันกับชุมชนสูง ด้วยวัยต้น 40 และทำงานเพื่อชุมชนหลายปี นอกเหนือจากการเป็นนักธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง แล้วยังเป็นผู้นำโดยตำแหน่งการบริหารงานด้านท้องถิ่น มีอำนาจทางการเมืองการปกครองในชุมชน เริ่มต้นวิถีทางการเมืองด้วยการเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 และในฐานะชาวบางคูรัดที่อุทิศและทุ่มเท นายวันเพ็ญ เกตุอำ เริ่มจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดด้วยความห่วงใยอนาคตชุมชนบ้านเกิดและมีโอกาสเจือจางต่อวิกฤตยาเสพติดในชุมชนอีกต่อไป มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการจากแนวคิดให้เป็นรูปธรรม

นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต. บางคูรัด เป็นผู้ประสาน เป็นคนนอกชุมชนที่เข้ามาในส่วนของข้าราชการที่สนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ ตลอดจนสนับสนุนการทำงานของนายกอบต.และท่านเจ้าอาวาส ตลอดระยะเวลาหลายปี ด้วยบุคลิกภาพคล่องแคล่ว อัจฉริยะดี เป็นมิตรกับทุกกลุ่ม กับวิสัยทัศน์ และ การทำงานที่ปราดเปรื่อง ผู้ริเริ่มหลายโครงการที่สร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการรณรงค์ในชุมชนทุกทิศทาง และมีบทบาทสำคัญในการรณรงค์ในฐานะตัวเชื่อมระหว่างแกนนำกับพันธมิตร ระหว่างพันธมิตรกับชุมชน และระหว่างรัฐและชุมชน กล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ประสานที่ประสานทั้งในและนอกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เป็นฟันเฟืองสำคัญของการทำงานในชุมชนบางคูรัด

เจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ผู้นำด้านศาสนาในชุมชน และเป็นผู้นำด้านจิตใจ มีอำนาจบารมีที่คนเชื่อถือศรัทธา ท่านมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในฐานะผู้นำทางศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจคนในชุมชน ชาวชุมชนมักมาขอพบเพื่อขอคำปรึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตอยู่อย่างสม่าเสมอ ทำให้มีโอกาสถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ไปสู่ชาวบางคูรัด นอกจากนี้ ท่านยังอุทิศทุนทรัพย์ส่วนบุคคล เพื่อเป็นค่าดำเนินการรณรงค์ด้านยาเสพติด สนับสนุนการศึกษาของเยาวชน ตลอดจนการยกที่ดินของท่าน ให้ใช้เป็นศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดระดับตำบลอีกด้วย

“หลวงพ่อยាយเอากิจกรรมต่างๆเข้ามาในวัด...พยายามคิดกิจกรรมต่างๆเพื่อให้ชาวบ้าน หลีกไกลยาเสพติด ...ประเพณีต่างๆ ในวัดก็จะแสดงให้เห็นถึงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้ ดินะ...อย่างตอนนี้หลวงพ่อกำลังรณรงค์เรื่องนั่งสมาธิด้านยาเสพติด คือว่าประเพณีเกี่ยวกับการถือศีล นะครับ ตอนนี้ได้ทราบข่าวว่าหลวงพ่อกำลังสร้างอาคารอีกประมาณ 10 ล้านบาทเพื่อให้เราเข้าไปทำ สมาธิกัน ..ท่านพยายามสนับสนุนทุกรายการนะครับ แม้แต่ทุนการศึกษาท่านก็ให้”

(สัมภาษณ์บุคคลากรภาคการศึกษาตำบลบางคูวัด : 26 สิงหาคม 2546)

2) กลุ่มพันธมิตรหลัก

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มพันธมิตรหลักในช่วงจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติด ใน ชุมชนบางคูวัด สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม คือ

ก.พันธมิตรกลุ่ม ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่ ในตำบลบางคูวัด

ข. พันธมิตรกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ได้แก่ ผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพนับถือในชุมชน

พันธมิตรกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลบางคูวัด อันประกอบด้วย กำนัน 1 คน และผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ จำนวน 10 หมู่ รวม 11 คน กำนันที่มีบทบาทสำคัญในการ รณรงค์ในชุมชน คือ นายสมพงษ์ อุ่นเปีย กำนันหมู่ 4 ซึ่งทำงานเชิงรุกอย่างแข็งขันในการสื่อสารกับ ชาวชุมชน ด้วยความที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดกับชาวบ้านอยู่เดิมและยังเป็นคนตรงไปตรงมา จึง สื่อสารกับชุมชนได้ดี ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงภัยจากยาเสพติด ที่ คุกคามเข้ามาถึงในบ้านเรือน

พันธมิตรกลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวชุมชนบางคูวัดดั้งเดิม มีบทบาท สำคัญในฐานะผู้ส่งสารที่มีความน่าไว้วางใจน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพโดยคนในชุมชนดั้งเดิม ที่ยังมี วิถีชีวิตแบบไทย ไปวัดทุกวันพระ 8 คำ 15 คำ พบปะพูดคุยกับตามงานเทศกาลทางศาสนา ที่วัด ตาม งานกิจกรรมท้องถิ่นที่ทาง อบต. จัดขึ้น บางท่านยังอุทิศตนเป็นอาสาสมัครชุดเฉพาะกิจประจำตำบล ผู้อาวุโสบางท่านแม้มีอายุกว่า 60 ปี แต่ยังแข็งแรง และมีบุตรหลานเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือที่ทำงานในชุด เฉพาะกิจก็ลงมาร่วมทำงานอย่างแข็งขัน

3) กลุ่มประชาชน

การศึกษาข้อมูล ทำให้ทราบว่า ประชาชนชาวบางคูรัด แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวบ้านดั้งเดิม ชาวหมู่บ้านจัดสรร และชาวจรคือคนงานที่รับจ้างทั่วไปในพื้นที่ ซึ่งทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งถือเป็น “กลุ่มเป้าหมายหลัก” ของการรณรงค์นี้ ยังไม่มีความตระหนักและตื่นตัวเท่าที่ควรในระยะแรก อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในของกลุ่มเป้าหมายที่มีทัศนคติเชิงลบในการรณรงค์ การไม่ยอมรับความจริงว่าปัญหายาเสพติดคุกคามมาถึงในบ้านและลูกหลานแล้ว ส่งผลให้ปฏิเสธความร่วมมือกับแกนนำและพันธมิตรในกระบวนการรณรงค์

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรณรงค์ระยะจุดประกาย คือ มุ่งกระตุ้นให้ชาวบางคูรัดตื่นตัวต่อปัญหาเสพติด และเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ กลุ่มแกนนำจึงมุ่งเน้นการสื่อสารกับประชาชนโดยมี “แก่นของสาร” คือ ‘การระดมพลังชุมชนบางคูรัด และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อขจัด ไข้ได้ ยาบ้าให้หมดไป’

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ข้อความที่แกนนำใช้สื่อสารกับชาวบางคูรัดมีลักษณะตรงไปตรงมา โดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผล (Rational Appeal) เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ร้ายแรงที่ยาเสพติดกำลังทำลายชุมชน ลูกหลานอาจไม่มีอนาคต ถ้าไม่ร่วมกันลุกขึ้นมาป้องกันแก้ไข

นอกจากนี้ แกนนำยังใช้จุดจับใจชี้ให้เห็นพิษภัย อันตรายเป็นยาเสพติด ในลักษณะของ Fear Appeal ตลอดจนใช้การอุปมาอุปมัยเปรียบเทียบให้เห็นภาพของการทำลายครอบครัว และทำลายชุมชนของยาเสพติด

◆ ช่องทางการสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในกระบวนการสื่อสารในช่วงจุดประกายการรณรงค์ต้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ระหว่าง พ.ศ. 2541 – 2543 นี้ มุ่งเน้นไปที่

การใช้ “สื่อบุคคล” ทั้งในการสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม โดยมีสื่อเฉพาะกิจของชุมชนเป็นช่องทางเสริม ดังนี้

1) การปรึกษาหารือของแกนนำเรื่องสถานการณ์ยาบ้าในชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีการใช้ “การประชุม” เพื่อการปรึกษาหารือเรื่องสถานการณ์ยาบ้าในชุมชน เพื่อหาแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหา การสื่อสารเริ่มต้นจาก ผู้ริเริ่มการรณรงค์ คือ นายวันเพ็ญ เกตุอ่ำ และนายพรพิชัย ดิสโร ซึ่งได้ปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการ ถึงสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนบางคูรัด และเกิดความตระหนักถึงปัญหาและความรุนแรงของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ที่ลุกลามและขยายตัวอย่างรวดเร็วในชุมชน สร้างความเสียหายเป็นอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตชาวชุมชน และอนาคตลูกหลาน จึงนำเรื่องไปขอคำปรึกษาเพิ่มเติมจากเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ซึ่งเป็นแกนนำอีกท่านหนึ่ง

หลังจากแกนนำได้ปรึกษาหารือ และเห็นพ้องต้องกันว่า ปัญหาเสพติดในชุมชนบางคูรัด เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกคนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการรณรงค์และแก้ไขปัญหา นายวันเพ็ญ เกตุอ่ำ และนายพรพิชัย ดิสโร จึงได้จึงเริ่มประสานไปยังกลุ่มผู้นำชุมชน คือ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 10 หมู่ของตำบลบางคูรัด เพื่อร่วมระดมสมอง และรวบรวมข้อมูลเชิงประชากร สถิติ ปัญหาและแนวโน้มยาเสพติด ณ ปัจจุบันเป็นข้อมูลตั้งต้นในการรณรงค์ และกลุ่มแกนนำยังได้ใช้เวทีการพูดคุยปรึกษาหารือ เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินการสื่อสารกับชาวชุมชนอย่างทั่วถึง

“ตอนที่เริ่มใหม่ๆ ...ก็เรียกผู้นำทั้งหมดมาประชุมกันทั้งหมด ...ประชุม อบต. ก็ให้แต่ละหมู่ชี้แจงว่า ตั้งแต่หมู่ 1 ไล่ยันถึงหมู่ 10 มีชุมชนหรือว่าเด็กเยาวชนของเราติดยาเสพติดไหม ก็ให้ผู้ใหญ่บ้าน รายชื่อส่งมา ...ก็เริ่มทำมาตั้งแต่ 2542 ตอนนั้นยังไม่มียาขายรัฐเข้ามาเลยครับ”

(สัมภาษณ์นายผิว ท่วมตุ้ย , รองนายกอบต.บางคูรัด : 17 มีนาคม 2547)

จากการศึกษา ยังพบด้วยว่า ในการประชุมปรึกษาหารือนี้ ยังเป็น “เวที” สำหรับการคัดกรองข้อมูลและนโยบายต่างๆ จากภายนอกชุมชน กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารที่ชาวบางคูรัดได้รับมักจะมา จาก 2 ช่องทาง ได้แก่ ข้อมูลจากทางอำเภอ จังหวัด ที่ผ่านมาจากผู้ใหญ่บ้าน และข้อมูลจากทาง อบต.

ซึ่งผ่านมาทาง นายก อบต. และ ปลัด อบต. ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มีทั้งข้อมูลข่าวสารที่สามารถบอกกล่าวแก่ชาวบ้านได้เลย อย่างเรื่องการขอความร่วมมือสอดส่องเฝ้าระวังยาบ้าเด็ดรอดเข้ามาในพื้นที่ อีกส่วนหนึ่งต้องนำมาพูดคุยปรึกษาหารือในการประชุมแกนนำหมู่บ้าน เช่น การทำแผนรณรงค์ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐที่กำหนดมาให้จัดตั้งชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดระดับตำบล ซึ่งต้องมีการประชุมที่มืองาน และทิศทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ ล้วนอาศัยเวทีประชุมปรึกษาหารือ เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร แลกเปลี่ยนทัศนคติ ตลอดจนตัดสินใจร่วมกันอีกด้วย

2) การเคาะประตูบ้าน

วิธีการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการพูดคุยปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มแกนนำ กับกลุ่มกำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่างเสนอว่า ควรพูดคุยกับลูกบ้านเป็นรายบุคคล เพื่อชี้แจงและขอความร่วมมือร่วมใจต่อต้านยาบ้า โดยใช้ 'วิธีเคาะประตูบ้าน' เพื่อรุกเข้าหาประชาชนในพื้นที่

กลุ่มแกนนำ และกลุ่มกำนัน - ผู้ใหญ่บ้านจึงได้เริ่มลงพื้นที่ด้วยกัน เพื่อหาข้อมูลและเบาะแสเพิ่มเติมเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมทั้งเข้าไปสำรวจในแต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้าน เพื่อบันทึกข้อมูลเบื้องต้นว่า ในแต่ละครัวเรือนมีคนอยู่ที่คน ประกอบอาชีพอะไร บุตรหลานจำนวนเท่าไร เพราะโดยพื้นฐานแล้ว ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นคนในพื้นที่ ก็มีความคุ้นเคยกับชาวบ้านดั้งเดิมอยู่แล้ว การไปเยี่ยมเยียนก็เพื่อสร้างความไว้วางใจ ตลอดจนเพื่อบอกเล่าข่าวสาร และสถานการณ์ที่เป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวนั้นๆ ทั้งยังมีการเตือนจากแกนนำ สู่ ชาวชุมชน ให้มีความตระหนักรู้ต่อ การระบาดของหนักของยาบ้า และขอให้ช่วยกันระแวดระวังอีกด้วย

“เราก็ไปคุยกับชาวบ้าน ชาวบ้านบางคนก็เชื่อ เพราะผู้ใหญ่ไปด้วยนะ เจ้าหน้าที่ตำรวจไปด้วย สมาชิกอบต.บางวันแต่งเครื่องแบบไปตามบ้าน ไปตรวจเยี่ยม ทุกบ้าน เราทำมาตลอด ...ปัจจุบันนี้ยังตรวจเยี่ยมอยู่ทุกวัน ที่อื่นเขาคงไม่ทำอย่าง อบต. บางคูรัดหรอกครับ”

(สัมภาษณ์นายผิว ท่วมตุ้ย , รองนายกอบต.บางคูรัด : 17 มีนาคม 254)

จากการศึกษาพบว่า ด้วยช่องทางการสื่อสารแบบรุกเข้าถึงตัวบุคคล ด้วยวิธีการ “เคาะประตูบ้าน” นี้ ทำให้ผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่ รวมถึงแกนนำการรณรงค์

มีโอกาสนี้สื่อสารกับชาวชุมชน และเมื่อประกอบกับความคุ้นเคยกับคนในชุมชน ตลอดจนความนับถือ ความเคารพ และความไว้วางใจที่ได้รับจากชาวบ้าน จึงทำให้กลุ่มแกนนำและกลุ่มกำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง ซึ่งสามารถถอดคดี และทำคดีเชิงลบของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี

3) การแสดงธรรมเทศนาของท่านเจ้าอาวาสวัดบางคูวัด

การนำเสนอสารการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดสู่กลุ่มเป้าหมายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความเข้าใจ ในช่วงการจตุประกายการรณรงค์มาจากคนในชุมชน จึงจำเป็นต้องอาศัยคนในชุมชนที่ชาวบ้านนับถือศรัทธา เมื่อปูฐานได้ดีพอสมควรแล้วจึงเริ่มดำเนินกิจกรรมรณรงค์

บุคคลที่ทำหน้าที่เผยแพร่สารดังกล่าวได้แก่ ผู้นำทางศาสนาพุทธ คือ เจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ที่สื่อสารกับชุมชนในลักษณะการแสดงธรรมเทศนา ซึ่งท่านเจ้าอาวาสก็ได้สอดแทรกคำสอนทางธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกรงกลัวต่อบาป ถ้าติดยา จะให้พ่อแม่เสียใจ ตลอดจนเตือนสติไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะเป็นมหันตภัยต่อชีวิตและอนาคต

ช่องทางการสื่อสารที่ผ่านผู้นำทางศาสนา นี้ นับเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถเยียวยาปัญหาของทีมงานในช่วงแรกของการจตุประกายการรณรงค์ ซึ่งบางครั้งทีมที่ลงพื้นที่มักจะเผชิญปัญหาในการทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และความคาดไม่ถึงว่ายาเสพติดจะเข้ามาคุกคามถึงครัวเรือน หรือบางกรณีครอบครัวรับรู้แต่มีอาจทำให้ยอมรับความจริงได้ว่ามีสมาชิกในครอบครัวติดยาหรือพัวพันกับยาเสพติด ส่งผลให้ผู้ปกครองมักเป็นคนสุดท้ายที่รับรู้ว่ามีสมาชิกในครอบครัวติดยา เมื่อสมาชิกในครอบครัวถูกจับหรือได้รับการแจ้งจากโรงเรียน หรือเจ้าหน้าที่รัฐบาลติดต่อขอเข้าพบ เป็นต้น เมื่อผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาของบุตรหลานเป็นบุคคลที่ผู้ปกครองให้ความเคารพเชื่อถือ กลุ่มผู้ปกครองมักจะยอมรับสภาพ แต่ในกรณีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเป็นผู้ปกครองในระดับท้องถิ่นที่มีหน้าที่กำกับดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่ มักพบว่ามีการปะทะกันทางวาจา เนื่องจากผู้ปกครองไม่เชื่อว่าบุตรหลานของตนเสพยา

ทางออกสำหรับผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรศาสนา คือ ‘วัด’ ในฐานะคำตอบที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเสพติดของสมาชิกในครอบครัวตน มีอิทธิพลในการตัดสินใจส่งบุตรหลานไปบวชเรียน เพื่อให้วัดช่วยขัดเกลาและแก้ไขปัญหาเสพติดของลูกหลาน

4) รถกระจายเสียงของอบต.

เป็นอีกสื่อหนึ่งที่สำคัญ ในการสื่อสารระหว่างแกนนำกับชาวบ้าน เพราะ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้านบางคุวัดทั้งสิบหมู่บ้าน กล่าวคือ มีการกำหนดเส้นทางเดินรถกระจายเสียงไว้ตามย่านสำคัญต่างๆ ทั่วตำบลบางคุวัด ลักษณะของการกระจายข่าวสารผ่านรถกระจายเสียง ซึ่งมีคนพูดสดๆ นั่งไปกับรถ และมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) กับประชาชนด้วยการตอบคำถามข้อสงสัยต่างๆ ส่วนใหญ่คนที่ดำเนินการคือ นายพรพิชัย ดิสโร ปลัดอบต.บางคุวัด

“รถนี้ก็วิ่งกันไป จากนี้ อบต. วิ่งไปรอบพื้นที่ในตำบลบางคุวัดเลย มีเครื่องเสียงใหญ่ เปิดประชาสัมพันธ์เรื่อยไป”

(สัมภาษณ์กลุ่มพันธมิตรหลัก : วันที่ 26 สิงหาคม 2546)

5) การประชุมชาวบ้าน

เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสื่อสารหลักระหว่าง กลุ่มแกนนำและกลุ่มพันธมิตร กับชาวบ้าน โดยจัดการประชุมขึ้น แล้วแต่วาระ โดยปกติแล้วเดือนละ 1 ครั้ง อาศัยบ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการประชุมของแต่ละหมู่

เวทีการประชุมชาวบ้านนี้ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชน ตลอดจนชี้แจงกระบวนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ร่วมกันของชาวบ้านและกลุ่มแกนนำ ไม่เพียงเท่านั้น ยังเป็นช่องทางในการสื่อสารที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทาง และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติด ตลอดจนการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการระดมแนวคิดอีกด้วย

6) การพูดคุยของชาวบ้าน

ช่องทางในการสื่อสารดังกล่าว เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่เป็นการบอกเล่าข่าวสารที่ได้รับจากผู้นำชุมชน จากกลุ่ม อบต. และข่าวสารต่างๆ จากทางราชการ

◆ กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ระยะแรกนี้ ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก โดยทุกกลุ่มล้วนเป็นกลุ่มที่จำเป็นจะเกิดการตระหนักต่อความสำคัญของปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์อย่างทั่วถึง ได้แก่

2) กลุ่มผู้นำชุมชน

เนื่องจากการรณรงค์ในระยะจุดประกายจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อร่วมกันสืบค้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของยาเสพติดในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจ และกระตุ้นการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาให้กลุ่มดังกล่าวได้ทราบ ซึ่งเมื่อกลุ่มผู้นำทางความคิดเหล่านี้เห็นชอบกับการจัดปัญหาเสพติดในชุมชน ก็ย่อมจะส่งกระจายแนวคิดในการรณรงค์ไปสู่ชุมชนต่อไป

3) ประชาชนในหมู่บ้านดั้งเดิม

กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่กับพื้นที่มานาน และมีความผูกพันตลอดจนห่วงแหนชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นกลุ่มที่เผชิญกับปัญหาเสพติดโดยตรง และเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนการรณรงค์ด้านยาเสพติดให้เป็นรูปธรรมต่อไป จึงควรจะได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และเกิดความรู้สึกร่วมกันว่า ชาวชุมชนบางครัวเรือนต้องร่วมกันแก้ไข

4) ประชาชนในหมู่บ้านจัดสรร

กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นชาวบางครั้ดดั้งเดิมแต่เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร ที่มีอยู่หลายโครงการตามการขยายตัวของเมือง เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวก็ตกอยู่ในภาวะวิกฤตของยาเสพติดเช่นเดียวกัน แต่มีอุปสรรคในการเข้าร่วมรณรงค์มากกว่ากลุ่มชาวบ้านดั้งเดิม เนื่องจากมีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างปิดตัว ไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับชุมชน จึงต้องเร่งกระตุ้นให้กลุ่มนี้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาใกล้ตัวอย่างยิ่ง และหันมามีส่วนร่วมในการรณรงค์ในที่สุด

5) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

เนื่องจากแกนนำตระหนักดีว่า การรณรงค์ภาคชุมชนไม่อาจทำได้อย่างโดดเดี่ยวโดย

ปราศจากการสนับสนุนจากภาครัฐ ในการรณรงค์ระยะจุดประกายนี้ แม้ชาวบ้านและแกนนำชุมชนจะเป็นหัวใจของกระบวนการ แต่ก็ยังคงอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรรัฐในภาคการปกครอง โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการปกครองท้องถิ่น อย่าง อบต. ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ต้องรุกเข้าไปสร้างความเข้าใจ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และเข้ามาร่วมหัวจมท้ายในการรณรงค์กับประชาชนต่อไป

◆ ผลจากการสื่อสารเพื่อการรณรงค์

จากการศึกษาวิเคราะห์ ทำให้ทราบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในระยะจุดประกายนี้ ส่งผลให้ทั้งกลุ่มแกนนำ และพันธมิตร ซึ่งส่วนใหญ่คือกลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน) มีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาสาเหตุในชุมชนยิ่งขึ้น อันนำไปสู่ความตระหนักในความสำคัญของปัญหา และความจำเป็นที่ชาวชุมชนบางครัวต้องเกิดความตื่นตัว และเกิดความตระหนักว่า ปัญหาสาเหตุเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวที่ไม่สามารถมีใคร คนใดคนหนึ่งจะแก้ไขได้และไม่อาจเพิกเฉยหากต้องอาศัยพลังสามัคคี ความรักและต้องการปกป้องถิ่นฐานบ้านเกิด และความห่วงใยลูกหลานที่เป็นอนาคตของชุมชน ทุกองค์ประกอบร่วมกัน โดยเริ่มขับเคลื่อนแนวคิดโดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง นำมาซึ่งการตอบสนองเชิงบวกด้วยการให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินการเจรจาสื่อสารเพื่อสร้างความตื่นตัวในการรณรงค์กับกลุ่มลูกบ้านของตนอย่างจริงจังในที่สุด

ทางด้านประชาชนทั่วไปในพื้นที่ ก็เริ่มเกิดความเกรงกลัวต่อผลกระทบต่างๆ ที่อาจตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกในชุมชน ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และทำให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ และขับเคลื่อนการดำเนินการไปได้ดีในระดับหนึ่ง

ไม่เพียงเท่านั้น ผู้วิจัยยังพบว่า กระบวนการสื่อสารในระยะนี้ ส่งผลต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทางด้านการปกครอง ซึ่งได้แก่ ปลัดอำเภอบางบัวทอง ซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ ได้สื่อสารกับแกนนำท้องถิ่น อบต. และเข้ามาร่วมสนับสนุนการทำงานของชาวชุมชน ทั้งในด้านการดำเนินงานเชิงนโยบาย ตลอดจนอำนวยความสะดวกทุกด้าน ทำให้การทำงานระดับชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่นอีกด้วย

2. ช่วงเดินหน้าร่วมทัพสงครามยาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก (พ.ศ. 2544 – 2546)

หลังจากชุมชนได้เริ่มต้นจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดขึ้นใน พ.ศ. 2541-2543 แล้วนั้น ในปี 2544 – 2546 การรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนดังกล่าว ก็ได้เชื้อเพลิงเสริมแรงยิ่งขึ้นด้วยการสนับสนุนจากนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาลทักษิณ 1 ในปี 2544-2546 ซึ่งกลไกสนับสนุนจากภาครัฐบาลทั้งด้านบุคลากรและทุนทรัพย์เอื้อผลเชิงบวกที่โดดเด่นเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ การทำงานด้านยาเสพติดของแกนนำชุมชนบางคูวัดมีทิศทาง ได้รับความร่วมมือที่ดี และมีประสิทธิผลมากขึ้น

◆ เป้าหมายของการรณรงค์

จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ยาบ้าพุ่งขึ้นสู่จุดวิกฤติอีกครั้ง กลางปี 2544 เมื่อการจุดประกายการรณรงค์ในปี 2542 ที่ผ่านมา สร้างได้เพียงความตระหนักและความตื่นตัวในระดับหนึ่ง ไม่สามารถนำไปสู่ระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืนถาวร หรือลดปริมาณอุปสงค์ อุปทานยาบ้าในชุมชนลงในพื้นที่ทันใด

เป้าหมายของการรณรงค์ช่วงนี้ แม้ว่าจะยังคงมุ่งเน้น “การปกป้องชุมชนถิ่นฐานจากมหันตภัยยาเสพติด” อันเป็นเป้าหมายต่อเนื่องจากการรณรงค์ในระยะแรก แต่ชุมชนก็เล็งเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือ มุ่งสร้างประสิทธิผลในการรณรงค์ด้านยาเสพติดที่เป็นรูปธรรมระดับชุมชนภายใต้การร่วมมือกับรัฐบาลต่อต้านแก้ไขปัญหายาเสพติดจากระดับท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า เป้าหมายในการรณรงค์ครั้งนี้ เป็นแรงเสริมที่ขับเคลื่อนจากภายนอกชุมชนกล่าวคือ เป็นการตอบสนองนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาล ร่วมกับความต้องการปกป้องชุมชนถิ่นฐานและอนาคตลูกหลานจากมหันตภัยยาเสพติด โดยมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม คือ “การเร่งสร้างพลังแผ่นดิน พลังชุมชน เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันบางคูวัดจากยาบ้า และ สร้างชุมชนบางคูวัดเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวร

◆ วัตถุประสงค์

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า การรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัด ในช่วงเดินหน้าร่วมทัพบงสงครามยาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก (พ.ศ. 2544 – 2546) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวตระหนักในความสำคัญและปัญหาวิกฤตยาบ้าในชุมชน ควบคู่ไปกับกระตุ้นการมีส่วนร่วมระดับชุมชนรากหญ้า ให้ร่วมแสดงพลังสามัคคี ดำเนินการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 ของรัฐบาล ตลอดจนเพื่อสร้างชุมชนปลอดภัยอย่างถาวร

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การรณรงค์ในช่วงที่ 2 นี้ ยังคงปรากฏกลุ่มนักสื่อสาร 3 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแกนนำ กลุ่มพันธมิตร และกลุ่มประชาชน อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว มีการเพิ่มสมาชิกใหม่เข้ามาร่วมรณรงค์ด้วย ดังนี้

1) กลุ่มแกนนำ

กลุ่มแกนนำในการรณรงค์ระยะที่ 2 นี้ ประกอบด้วย แกนนำกลุ่มเดิม และกลุ่มแกนนำใหม่ ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด

ก. แกนนำกลุ่มเดิม ประกอบด้วย “แกนนำในชุมชนบางคูวัด” ซึ่งดำเนินการรณรงค์ต่อเนื่องมาจากการรณรงค์ในระยะจุดประกาย ได้แก่

- นายวันเพ็ญ เกตุอำ้า นายก อบต. บางคูวัด
- นายพรชัย ดิสโร ปลัด อบต. บางคูวัด
- ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา

ข. แกนนำกลุ่มใหม่ เป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการรณรงค์ ประกอบด้วย

- นายสุรพล วาณิชเสณี นายอำเภอบางบัวทอง เป็นแกนนำในส่วนนโยบาย
- นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร ปลัดอำเภอบางบัวทอง แกนนำในฝ่ายความมั่นคงที่มาส่ง

เสริมการทำงานระดับชุมชนตามกลไกรัฐ

- พ.ต.อ.ธงชัย เย็นประเสริฐ ผู้กำกับการตำรวจนครบาลบางบัวทอง ร่วมเป็นแกนนำในด้านการปราบปรามจับกุม และดำเนินคดีตามกฎหมายต่อผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร พบว่า กลุ่มแกนนำใหม่ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐเหล่านี้ ได้ริเริ่ม “นโยบาย และกลยุทธ์บูรณาการ 2002” โดยมีการดำเนินการในระดับอำเภอ และระดับตำบล กล่าวคือ

1. ระดับอำเภอ ได้จัดตั้งศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด อำเภอบางบัวทอง ทำหน้าที่ด้านการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษา โดยการป้องกันปัญหาเสพติดจะกระทำควบคู่ไปกับการบำบัดรักษา

2. ระดับตำบล นอกเหนือจากแนวทางการป้องกัน – รักษา ภายใต้ความร่วมมือพหุภาคีในระดับอำเภอดังกล่าวข้างต้น โดยมี อบต.บางคูรัดเป็นแกนนำในการดำเนินการป้องกันปัญหาเสพติดในตำบล โดยมีการตั้งศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจเพื่อป้องกันยาเสพติดขึ้นในระดับตำบล ทำหน้าที่ในการสอดส่อง ดูแลการจัดจำหน่าย และการบริโภคยาเสพติดในพื้นที่ ตลอดจนทำหน้าที่เฝ้าระวังและติดตามพฤติกรรมของผู้เสพยาอย่างใกล้ชิด ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากทาง อบต. นอกจากนี้ อบต. ยังประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่เพื่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดอีกด้วย

“การดูแลเรื่องยาเสพติดนั้น... ค่อนข้างที่จะยากพอสมควร วัลย์รุ่นเยอะนะครับ จากข้างนอกก็มี ..ต้องคอยกดดันพวกชุมนุมกลางคืน คอยเฝ้าระวังการชุมนุมของเยาวชนเด็กนะครับ”

(กลุ่มแกนนำภาครัฐ (อบต.) สัมภาษณ์ , 26 สิงหาคม 2546)

2) กลุ่มพันธมิตร

จากการศึกษาพบว่า ภาพของกลุ่มพันธมิตรในการรณรงค์ระยะที่ 2 นี้ มีความแตกต่างไปจากกลุ่มพันธมิตรในการรณรงค์ช่วงจุดประกาย โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม กล่าวคือ

ก. กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน

ข. กลุ่มพันธมิตรภาครัฐ

กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน

ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่เป็นชาวชุมชนบางคูรัด ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน (กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน) พร้อมทั้งกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งได้ร่วมบุกเบิกการรณรงค์ด้านยาเสพติดมาตั้งแต่ปี 2541 นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มีพันธมิตรกลุ่มใหม่ซึ่งเป็นชาวชุมชนบางคูรัดที่เข้ามาหนุนเสริมในฐานะ “พันธมิตรหลัก” ดังนี้

- กลุ่มอาสาสมัครพลังแผ่นดิน เป็นพันธมิตรกลุ่มใหม่ที่เข้ามาด้วยระบบส่งเสริมกลไกของรัฐ ว่าด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน สร้างทีมงานจากบุคลากรที่เป็นชาวชุมชน กลุ่มอาสาสมัครพลังแผ่นดินร่วมงานกับแกนนำอย่างแข็งขัน และเป็นกิจวัตรร่วมสอดส่องเฝ้าระวัง ซึ่ง การจัดชุดเฉพาะกิจ / ชุดอาสาสมัครพลังแผ่นดิน (อพปร.) ออกสอดส่อง ตรวจตรา เฝ้าระวังในพื้นที่และพื้นที่เสี่ยง ถือเป็นพันธมิตรหลักที่มีความสำคัญยิ่ง

“...หน้าที่ของผม คือ การไปติดตามว่าหลังจากที่เราทำแล้ว ยังพอมีพฤติกรรมแบบนั้นอยู่ไหม ก็คือ ไปตรวจกันตามบ้านเลย ส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือนะครับว่าเขาเลิกได้...”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน 26 สิงหาคม 2546)

- กลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครในชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยยาบ้าจากการเสพของคนในครอบครัว และมีความตระหนักถึงพิษภัยของยาบ้าเป็นอย่างดี ตลอดจนมีเจตนาธรรมที่ต้องการป้องกันคนในครอบครัวให้ห่างไกลจากยาเสพติดทุกประเภท

กลุ่มพันธมิตรภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า การรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด ในระยะ “ร่วมทัพสงครามยาเสพติดระยะแรก” มีกลุ่มเจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในกระบวนการรณรงค์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ 5 กลุ่มหลัก ดังนี้

- สมาชิก อบต.บางคูรัด เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้ามามีส่วนร่วมบูรณาการการรณรงค์ด้านต่าง ๆ เช่น การเฝ้าระวัง อบรมฟื้นฟู ฝึกอาชีพ ช่างงานรองรับเพื่อแก้ปัญหาระยะยาว รวมถึงการให้คำปรึกษาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ปลอดภัยยาเสพติด ยั่งยืนถาวร

- **เจ้าหน้าที่สาธารณสุข** เป็นเจ้าหน้าที่จากองค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องอีกฝ่ายหนึ่ง เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกับแกนนำด้านการอบรม ฟันฟู และสร้างภูมิคุ้มกันเชิงจิตวิทยา ทั้ง จิตวิทยาครอบครัว (ครอบครัวประสานใจ) และ จิตวิทยาการดำเนินชีวิตห่างไกลยาเสพติด (ทางใหม่ ชีวิตใหม่ หรือ รู้จักกันในปี 2546 ว่า โครงการ สายใยสัมพันธ์)

- **เจ้าหน้าที่ตำรวจครู D.A.R.E.** ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมบูรณาการการรณรงค์ด้านต่าง ๆ เช่น การเฝ้าระวัง อบรมฟันฟู ฝึกอาชีพ ช่วงหางานรองรับเพื่อแก้ปัญหาระยะยาว รวมถึงการให้คำปรึกษาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ปลอดภัยห่างไกลยาเสพติดยั่งยืนถาวร ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการป้องกันตนเองจากภัยยาเสพติด หลักสูตร 17 สัปดาห์ในสถานศึกษาต่างๆ ภายในตำบลบางคูวัด

- **เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายจับกุมปราบปราม** เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าร่วม ในการรณรงค์ โดยเน้นการสอดส่องดูแล จับกุม และดำเนินคดีตามกฎหมายกับกลุ่มผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด

- **บุคลากรภาคการศึกษา** เป็นกลุ่มพันธมิตรที่มีบทบาทในการให้การศึกษ และอบรมเยาวชนในสถานศึกษาภายในชุมชนให้เกิดความตระหนักต่อพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนร่วมรณรงค์ในสถานศึกษา โดยนำนโยบายจากชุมชนไปสู่การปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

3) กลุ่มประชาชน

การศึกษาข้อมูลพบว่า กลุ่มประชาชนที่ร่วมในการรณรงค์ยังคงประกอบด้วย **กลุ่มชาวชุมชนดั้งเดิม และชาวบ้านจัดสรร** โดยในการรณรงค์ระยะที่ 2 นี้ “ชาวหมู่บ้านจัดสรร” ในตำบลบางคูวัด ได้ส่งตัวแทนมาเข้าร่วมมากขึ้น แม้ว่าจะยังคงมีลักษณะการเข้าร่วมที่ห่างเหินเพราะรูปแบบการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์แบบต่างคนต่างอยู่ ทำให้ไม่มีเวลาและโอกาสปฏิสัมพันธ์กันเท่าไรนัก

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร สามารถจำแนกประเภท และลักษณะของ “สาร” ที่ใช้ในการรณรงค์ในช่วง “ร่วมทัพสงครามยาเสพติด ระยะที่ 1” ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 ได้ 4 ประเภท ดังนี้

4. สารสู่ผู้เสพยา: เพียงยอมแสดงตน ชุมชนพร้อมให้โอกาส

ช่วงนี้มีการเน้นสารที่มีเนื้อหาในเชิงฟื้นฟูจิตใจและให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม เป็นการ
ใช้สารเชิงจิตวิทยาต้านกำลังใจสนับสนุน ดังจะปรากฏในป้ายรณรงค์ใจชุมชนที่มีใจความว่า
“ไม่ซ้ำเติมกัน ถ้าแสดงตนก็พร้อมช่วยเหลือไม่รอรี และขอคืนคนดีสู่สังคม”

5. สารสู่ครอบครัวผู้เสพยา: ให้ความรัก กำลังใจ และให้อภัย

เนื้อหาสารเน้นการให้ข้อมูลเชิงจิตวิทยา ภายใต้การใช้เหตุผลสนับสนุน โดย
มุ่งเน้นว่า “ปัญหาเสพยาเสพติดเริ่มต้นแก้ไขได้ที่ครอบครัว ครอบครัวที่เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุด และเป็น
กำลังใจสำคัญที่สุดในการลด ละ เลิก ยาเสพติด” นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลยังพบว่า มีเนื้อหา
สารสู่ครอบครัวที่มีเนื้อหาเชิงเหตุผล กล่าวคือ มุ่งนำเสนอว่า “ครอบครัวที่เข้าใจและให้โอกาส จะช่วย
ให้ผู้ที่ติดยาเสพติด สามารถเลิกยาได้ และกลับมาเป็นคนดีของสังคม” โดยสารเหล่านี้ ปรากฏในการ
อบรมครอบครัวผู้หลงผิดตามโครงการครอบครัวประสานใจ โดยทีมงานสาธารณสุขอำเภอ และ
ตลอดจนการให้คำปรึกษาของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา

“มันเริ่มตั้งแต่...เราเน้นพูดให้ความรู้ผู้ปกครองที่ว่าด้วยผลกระทบของยากับสุขภาพจิต
ที่จะกระทบในครอบครัว ผลลบที่จะเกิด... ทำให้เขายอมรับให้ได้นะ คือว่าทำให้เขายอมรับสภาพให้ได้
ที่ถูกเป็นอย่างนี้ (ติดยาเสพติด) และจะยอมให้ลูกเป็นอย่างนี้ต่อไปไหม? เราจะรอให้เขาตั้งสติ พอเขา
ตั้งสติได้แล้ว จากที่ตอนแรกต่อต้านปฏิเสธส่วนมากก็จะให้มา

...อันนี้เรามาทำที่ปลายเหตุแล้ว สมองเขาติดเหล้า แล้วเขาเห็นสิ่งกระตุ้นทั้งหลาย
แหล่ เช่น เขาไปเจอแม่ที่กำลังโมโหอยู่ น้ำหน้าอย่างแกลจะเลิกได้สักกี่วัน เสร็จเลยคะ..เลยต้องมาเน้น.
เรื่องของความรู้เรื่องของสุขภาพจิต เรื่องการสื่อสารในครอบครัวด้วย”

(เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบางบัวทอง , สัมภาษณ์ , 2 กันยายน 2546)

6. สารสู่ผู้ค้ายาเสพติด

จากการศึกษาข้อมูลในชุมชนบางคูวัดพบว่า มีการประกาศเตือนให้ชุมชนร่วมมือกับ
รัฐบาลในการกวาดล้างยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเนื้อหาสารกล่าวถึง “การดำเนินคดีตามกฎหมายอย่าง
เอาจริงเอาจังต่อผู้ค้ายาเสพติด และมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการค้ายาเสพติด”

7. สารสู่ชุมชน

สารดังกล่าวสื่อถึงการ กระตุ้นพลังแผ่นดิน พลังชุมชน ให้มีความสำคัญกับรากหญ้า เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาเสพติดให้เกิดขึ้นในชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวรต่อไปตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 ของรัฐบาลในที่สุด

◆ ช่องทางการสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในกระบวนการสื่อสารในช่วงร่วมทัพสงครามยาเสพติดระยะแรกของชุมชนบางคูรัด ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 นี้ ไม่เพียงใช้ “สื่อบุคคล” ทั้งในการสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่มเป็นหลักเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับ “สื่อเฉพาะกิจ” ของชุมชน ตลอดจนการจัด “กิจกรรมรณรงค์” เพื่อให้การรณรงค์ในระยะเวลาดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1) การปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบางคูรัด

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า การปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในช่วงร่วมทัพสงครามยาเสพติดระยะแรก ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 นั้น มีการพบปะพูดคุยเพื่อปรึกษาหารือกันอย่างกว้างขวางและหลากหลายระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการรณรงค์ โดยลักษณะของการพูดคุยมุ่งเน้นการสื่อสารระดับบุคคล ในลักษณะของการพูดคุยปากต่อปาก ตัวต่อตัว ซึ่งได้แก่ การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มแกนนำเดิม – กลุ่มแกนนำใหม่ การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มแกนนำ – กลุ่มพันธมิตร การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน - กลุ่มพันธมิตรภาครัฐ การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มแกนนำ – ชุมชน และการปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มพันธมิตร - ชุมชน

ก. การปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มแกนนำเดิม – กลุ่มแกนนำใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การปรึกษาหารือระหว่างแกนนำภาคชุมชน และแกนนำภาครัฐ ในระยะนี้ มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตามสถานการณ์ด้านยาเสพติด และดำเนินการปราบปรามแก้ไข รวบรวมรายชื่อ ผู้หลงผิดและผู้เกี่ยวข้องยาเสพติด จากแต่ละหมู่บ้านเพื่อส่งไปเข้ารับการอบรมฟื้นฟู ระดับตำบล และ อำเภอ ตามลำดับ อันเป็นการขับเคลื่อนการทำงานระดับชุมชนรากหญ้าอย่างมีระบบ และมีทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ

ทั้งนี้ การปรึกษาหารือส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารสองทาง เพื่อนำเสนอฐานข้อมูลด้านยาเสพติดในชุมชน จากแกนนำภาคชุมชนสู่แกนนำซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อเตรียมการดำเนินการเชิงระบบ และส่งแผนปฏิบัติการกลับคืนสู่ชุมชนเพื่อดำเนินการโดยช่วยส่งเสริม (Empower) แกนนำชุมชนร่วมกับอาสาสมัครพลังแผ่นดินของตำบลบางคูรัด ให้มีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ โดยที่ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่ผ่านการอบรมด้านจิตวิทยาการบำบัดยาเสพติดลงพื้นที่ในการรณรงค์ร่วมกับชาวชุมชน

ข. การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มแกนนำ - กลุ่มพันธมิตร

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อรัฐมีการกำหนดยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ที่กระจายอำนาจการดำเนินการสู่ชุมชน แกนนำชาวบางคูรัดในฐานะแนวร่วมรัฐบาลจึงขานรับ และได้มีการปรึกษาหารือกับ "กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน" เพื่อขอความร่วมมือทั้งด้านเวลาและกำลัง โดยกลุ่มแกนนำได้พบปะพูดคุยเพื่อปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่ รวมถึงอดีตกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ยังมีบารมี เป็นที่นับถือ ศรัทธาในหมู่บ้าน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกระบวนการดำเนินการ และเพื่อส่งต่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดลงสู่กลุ่มชาวบ้าน ตลอดจนกระตุ้นการมีส่วนร่วมการเป็นอาสาสมัครพลังแผ่นดินของชาวบ้าน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มีการใช้การปรึกษาหารือเป็น "เวทีการสื่อสาร" ระหว่างกลุ่มแกนนำกับ "พันธมิตรภาครัฐ" กล่าวคือ มีการพูดคุยปรึกษาในลักษณะของการสอบถามความคืบหน้า และรายงานสถานการณ์ล่าสุด อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อติดตามความคืบหน้าการดำเนินการ และแสวงหาแนวทางปรับปรุงเพื่อประสิทธิผลในการรณรงค์ ตลอดจนสรุปแจ้งผลการดำเนินการเพื่อนำเสนอต่อแกนนำภาครัฐต่อไป

ค. การปรึกษาหารือระหว่าง กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน - กลุ่มพันธมิตรภาครัฐ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การสื่อสารระหว่างพันธมิตรภาคชุมชนกับพันธมิตรภาครัฐ เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการรณรงค์ระยะนี้ด้วยเช่นกัน โดยช่องทางการสื่อสารดังกล่าว เป็นเวทีสำหรับการแสวงหาแนวทาง และคำตอบจากสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ ตั้งแต่การให้ความรู้การจัดทำฐานข้อมูลผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การสอดส่อง ฝ้าระวังอบรมพื้นที่ รวมถึงการจับกุม

ง. การปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มแกนนำ - ชุมชน

เป็นปรึกษาหารือ และพูดคุยเพื่อให้ความรู้ ลดความรู้สึกต่อต้านการดำเนินการรณรงค์ และลดอคติต่อกลุ่มแกนนำ ทั้งแกนนำเดิมและแกนนำใหม่ ตลอดจนกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

จ. การปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มพันธมิตร - ชุมชน

ช่องทางการสื่อสารดังกล่าว ใช้เมื่อกลุ่มพันธมิตรลงสู่ชุมชนเพื่อดำเนินการรณรงค์ ทั้งในด้านการให้ความรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรณรงค์ด้านยาเสพติดแก่ชาวชุมชน บางครั้ง รวมถึงเป็นช่องทางการสื่อสารสำคัญที่นำไปสู่การระดมความร่วมมือจากประชาชน ให้เข้าร่วมดำเนินการด้านยาเสพติดร่วมกับกลุ่มพันธมิตร

2) การเคาะประตูบ้าน

เป็นช่องทางการสื่อสารแบบประชิดตัว เพื่อสื่อสารกับผู้ปกครองในการขอความร่วมมือส่งบุตรหลานที่เสพยาเข้ารับการบำบัดเลิกยาเสพติด

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า เมื่อทีมงานที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เข้าพบ ผู้ปกครองมักตอบสนองเชิงลบ เพราะเข้าใจว่ามาจับบุตรหลาน ในขณะที่เดียวกันพบว่าการเคาะประตูบ้านเพื่อจับเข้าคุกกันระหว่างทีมงานที่เป็นชาวชุมชนกับผู้ปกครอง ถึงแม้ปรากฏปฏิบัติการต่อต้านน้อยกว่า แต่ก็ยังมี การประทะเกิดขึ้นบ้าง ทั้งในลักษณะข่มขู่ขับไล่ทางวาจา แม้กระทั่งการข่มขู่ขับไล่แบบรุนแรง

“เราก้เข้าไปกันหลายคน ...บางบ้านนี้ ชักปืนไล่เลยนะ “

(สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน – แกนนำการรณรงค์ : ผู้ใหญ่บ้าน : 2546)

“... เราก้มีปัญหานะ เกี่ยวกับเรื่องผู้ปกครองบางที่ไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมืออะไรเลย... คือว่า เราก้ไปเป็นทีม ท่านผู้กำกับธงชัยไป หน่วยกล้าตายก็ไป ไปเหมือนกับให้ Counselling อะไรอย่างนั้นนะ (การให้คำปรึกษา) เพื่ออธิบายว่าจริง ๆ แล้ว เราไม่ได้มาจับ

... บางทีชาวบ้าน เขาเห็นตำรวจจับ เขาก้ตะโกนแล้ว ว่าลูกเขาทำอะไรผิดใช้ไหม แต่ถ้าไม่เอาตำรวจเข้าไปก็ไมยอมเปิดรับเรา...

เราก้ต้อง...ให้ตำรวจนำเข้าไปก่อนว่า คนนี้อยู่ไหม? ถ้าอยู่ เราก้จะเข้าไปเสริม ไปพูดคุย แนะนำก่อนคะ พอดีว่าเรามีโครงการนี้ (โครงการอบรมสายใยสัมพันธ์ หรือชื่อใหม่ว่า โครงการทาง

ใหม่ ชีวิตใหม่) เขาจะยอมหรือไม่ยอมให้ไปให้ความรู้แก่ถ้าเมื่อลูกคุณเป็นพวกที่ใช้ (ยาเสพติด) มานานแล้ว และคุณเป็นพวกที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์...”

(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบางบัวทอง : 2 กันยายน 2546)

“ตอนแรก ๆ เขาก็ไม่พอใจ พอลูกเขาเลิกได้เขาก็ดีใจ ยกมือไหว้ผม ร้องไห้กอดผม แต่ช่วงแรกเค้าไม่เชื่อว่าลูกเขาติดยา ผมบอกลูกเขาเสพยา เขาก็ไม่เชื่อต่อว่าผมต่าง ๆ นานา ผมก็ไม่รู้ว่า ผมก็ตกเดือนเด็กแล้วก็ปล่อยไป ครั้งที่ 1 ก็ปล่อย ครั้งที่ 2 ก็ปล่อย พอครั้งที่ 3 ผมก็บอกพ่อแม่ เอากันละนะ ผมจะช่วยพาไปบำบัด”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

3) การแสดงธรรมเทศนา

เป็นช่องทางสื่อสารที่ใช้ต่อเนื่องมาจากการรณรงค์ในระยะจุดประกาย ผู้วิจัยพบว่า ในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดตามนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาล ระหว่างปี 2544 – 2546 นั้น เมื่อที่มีการทำบุญวันพระ และ ประเพณีสำคัญทางศาสนาที่วัดเต็มรักพัฒนา ซึ่งเป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชนบางคูรัด ท่านเจ้าอาวาสจะแสดงธรรมเทศนา และเสริมด้วยแนวความคิดดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติด โดยหยิบยกเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาว่าด้วยกฎแห่งกรรม ซึ่งได้แก่ การติดยาทำให้บุพการีเป็นทุกข์ และยาเสพติดเป็นอบายมุขที่ควรหลีกเลี่ยงไม่เกี่ยวข้องของทุกกรณี มาเป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้ชาวชุมชนบางคูรัดเกิดความตระหนักถึงโทษของยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ

4) ศูนย์เฉพาะกิจยาเสพติดตำบลบางคูรัด

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบางคูรัดได้จัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจยาเสพติดขึ้นหน้าหมู่บ้าน พฤษภา 3 เพื่อเป็นศูนย์รับแจ้งข่าวสาร และเบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติดจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเอื้อต่อการดำเนินการสอดส่องเฝ้าระวังเรื่องการจัดจำหน่าย และการบริโภคยาเสพติดภายในชุมชนของเจ้าหน้าที่ชุดเฉพาะกิจ ช่องทางการสื่อสารดังกล่าว จึงนับเป็นช่องทางสื่อสารระหว่างชาวบางคูรัด และคณะทำงานด้านยาเสพติดของชุมชน

5) สื่อเฉพาะกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ในระยะนี้ คณะทำงานด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด ทั้งแกนนำและพันธมิตรภาคชุมชนและภาครัฐ ได้บูรณาการสื่อเฉพาะกิจต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้เพื่อการรณรงค์ด้านยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำป้ายประกาศตามจุดต่าง ๆ เพื่อเตือนสติผู้ใช้ยาเสพติด สื่อสิ่งพิมพ์ สติกเกอร์ และรถกระจายเสียง อบต. เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในพิษภัยของยาเสพติด และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง สื่อบางประเภท เช่น แผ่นป้าย ธงราว ก็ได้มาจากอำเภอ

6) การใช้กิจกรรม

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลา 3 ปี ที่ชุมชนบางคูรัดเข้าร่วมรณรงค์ประกาศสงครามกับยาเสพติดตามแนวนโยบายของรัฐ ใน พ.ศ. 2544 – 2546 ได้มีการใช้กิจกรรมรณรงค์ด้านยาเสพติดอย่างหลากหลาย ได้แก่ การจัดประชุม การเดินขบวนขับไล่ยาเสพติด กิจกรรมนันทนาการด้านยาเสพติด กิจกรรมทางศาสนาต้านยาเสพติด กิจกรรมด้านยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมรณรงค์ในสถานศึกษา กิจกรรมบำบัด และฟื้นฟูจิตใจผู้เสพยาเสพติด

ก. การจัดประชุม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า การประชุมเป็นช่องทางการสื่อสารของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดหลายกลุ่มด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

การประชุมแกนนำ

แกนนำภาคชุมชนและแกนนำภาครัฐมีการพบปะประชุมกันอย่างเป็นทางการ สม่ำเสมอทุกเดือน โดยเมื่อทางอำเภอบางบัวทองรับนโยบายจากเบื้องบนมาปฏิบัติ ก็จะนำมาถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยเรียกประชุมเฉพาะกิจกับแกนนำภาคชุมชน คือ นายกอบต.บางคูรัด ปลัดอบต.บางคูรัด ร่วมกับผู้นำชุมชน โดยจัดการประชุมขึ้นที่ว่าการอำเภอบางบัวทอง นอกจากนี้ อาจมีการประชุมในวาระพิเศษขึ้นด้วยในกรณีที่มีปัญหาเร่งด่วน

สำหรับแกนนำภาคชุมชนในส่วนตำบลบางคูรัดนั้น นอกจากมีการประชุมเรื่องการดำเนินการรณรงค์ด้านยาเสพติดทุกวันพุธต้นเดือนแล้ว กับผู้บริหารภาครัฐแล้ว ยังมีการประชุม

ระหว่างที่มงานระดับตำบลกันทุกสัปดาห์ที่ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจด้านยาเสพติดประจำตำบล รวมถึงจัดการประชุมที่ อบต.บางคูรัดอีกด้วย

การประชุมผู้นำชุมชน

เป็นวงประชุมแบบเฉพาะกิจ กล่าวคือ จะจัดขึ้นต่อเมื่อมีการรับนโยบายรัฐมาปฏิบัติ และต้องการความร่วมมือดำเนินการจากทุกฝ่าย ผู้นำชุมชนจึงต้องทำความเข้าใจและมีข้อตกลงร่วมกันในทิศทางเดียวกันตามกระบวนการที่กำหนด เช่น การจัดชุดเฉพาะกิจระดับตำบลออกกดดันผู้เสพยาเสพติด การออกสำรวจพื้นที่เสี่ยงแบบเจาะลึก (X-Ray พื้นที่เสี่ยง) การกระตุ้นการทำงานของอาสาสมัครพลังแผ่นดิน และการสรุปสถานการณ์ยาบ้าในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังปรากฏ การประชุมทีมงานปฏิบัติงานเฉพาะกิจด้านยาเสพติดตำบลบางคูรัด ซึ่งมุ่งเสนอข่าวสาร เเบาะแสด้านยาเสพติดในพื้นที่ ตลอดจนติดตามด้านการเฝ้าระวัง รวมทั้งยังมีการ การประชุมชาวบ้าน ตามแต่วาระที่จะต้องชี้แจง และทำความเข้าใจกับชุมชนอีกด้วย

การเดินทางพบไข้ยาบ้า

เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความโดดเด่นในการประกาศสงครามกับยาเสพติดของชาวบางคูรัด การเดินทางพบไข้ดังกล่าว จัดขึ้นในวันที่ 11 สิงหาคม 2545 โดยได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนอย่างท่วมท้น โดยมีสมาชิกในตำบลเข้าร่วมงานราว 6-7 พันคน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารดังกล่าว มิได้ถูกใช้เพื่อมุ่งประณามหรือขับไล่ผู้ค้ายาบ้า แต่เป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ของชาวบางคูรัดในการขจัดด้วยยาบ้าให้หมดไปจากพื้นที่ โดยนำเสนอผ่านผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน ควบคู่ไปกับการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมดังกล่าวเป็นไปภายใต้บรรยากาศที่คึกคัก มีการใช้ดนตรีเข้ามาประกอบการเดินทางเพื่อเรียกความสนใจจากทุกฝ่าย นอกจากนี้ การเดินทางพบไข้ยาบ้า ยังเป็นเสมือนเวทีที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความคิดของตนต่อปัญหาเสพติดอีกด้วย

“.....ตอนแรกก็คิดค้ำกันหลายส่วนว่าทำไปทำไม ไม่มีเหตุผลที่ต้องมาไล่ยาบ้า ยาบ้ามีชาหรือยังไรนะ ยาบ้าไม่มีชาก็วิ่งไม่ได้..ก็พยายามคุยจัดขบวนการขึ้นมา ก็มีการประชาสัมพันธ์

ให้พี่น้องชาวตำบลบางคูรัดมาร่วมตัวกันร่วมพลังกัน แสดงพลังจุดยืนว่าตำบลของเรานั้นไม่ให้ยาบ้าเข้ามาคุกคามลูกหลานของเรา

(สัมภาษณ์นายวันเพ็ญ เกตุอำ ,นายก อบต. บางคูรัด : 26 สิงหาคม 2546)

“... ขบวนการคนมากันหมด เป็นพัน ๆ แห่ไปตามเส้นทางต่าง ๆ และมีกิจกรรมหลายอย่าง มีขบวนการมีแสดงทำท่าจับตัวประกัน (เหตุการณ์สมมติคนเมายาบ้าจับตัวประกัน) ให้เห็นถึงพิษภัยยาเสพติด คนร่วมขบวนการก็พวกเรานี้แหละแสดงบทบาท ชื่อ ขาย จับ เช่น จะจับผู้ร้ายที่มียาบ้าในกระเป๋า มีแสดงเป็นเสียขายยาบ้า... ผู้ใหญ่เล่นเป็นเสีย เป็นพ่อค้ารายใหญ่ ไปดูจะเหมือนของจริงเลย เหมือนจริงมาก เตรียมการกันเป็นเดือน”

(สัมภาษณ์ กลุ่มแม่บ้านอาสาสมัคร : 26 สิงหาคม 2546)

“... พิณแคนนี่มีนะครับ เสียงค่อนข้างดัง ก็แห่รอบตำบลเราวันนั้นถือเป็นวันประกาศจุดยืนว่า ตรงไหนค้ายาบ้าก็แห่ไปตรงนั้น รถกว่าร้อยคัน คนประมาณพันคนร่วมแห่ประกาศ

... ตอนนั้นผมก็พูดประชาสัมพันธ์ว่า ถึงเวลาแล้ว... เราชาวบางคูรัดไม่ต้องการยาบ้าไม่ต้องการให้ยาบ้า ไม่ต้องการให้ยาบ้าเข้ามาอยู่ในตำบลของเรา และทำลายลูกหลานของเรา ประกาศเชิงปลุกกระดมประชาชน ออกไมค์เสียงดัง ข้างล่างก็แห่ งานก็ดี คือ ชาวบ้านมากันเยอะ..

...มันกระเทือนนะครับ คือ การรวมพลังนี้ทำให้ชาวบ้านเขาเห็นความสำคัญของปัญหา เห็นพิษภัย จากเดิมที่ไม่กล้าออกมาไม่กล้าพูดไม่กล้าแสดงออก”

(สัมภาษณ์นายวันเพ็ญ เกตุอำ ,นายก อบต. บางคูรัด : 26 สิงหาคม 2546)

“... คนเกือบพันคนนี่ เขามาแห่ไล่ยาบ้าออกไปจากตำบลบางคูรัดแต่เขาไม่ได้แห่ไล่คนที่ค้าที่ขายคนที่เสพนะ แต่เขาแห่ไล่ยาบ้า ประเด็น 1 คือ แห่ไล่ยาบ้า ประเด็น 2 คือ ถวายแก้สมเด็จพระราชินี ถือเป็นการถวาย 12 สิงหา นะครับ สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือแสดงความรู้สึกและจุดยืน...มีสองส่วนที่เข้ามาร่วมกัน คือ ชุมชนดั้งเดิมแล้วก็มีหมู่บ้านจัดสรร หมู่บ้านจัดสรรเข้ามาร่วมประมาณ 30% แต่ก็ถือเป็นมิตรหมายที่ดี ที่ชาวหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนดั้งเดิมมาร่วมกิจกรรมกัน ถือเป็นมิตรหมายที่ดีครับ”

(กลุ่มแกนนำภาครัฐ – ผู้นำชุมชน (อบต.) , สัมภาษณ์ , 26 สิงหาคม 2546)

กิจกรรมนันทนาการด้านยาเสพติด

การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ทำให้ทราบว่า ชุมชนบางคุวัดได้ใช้ “ดนตรี” และ “กีฬา” เป็นหนึ่งในกิจกรรมด้านยาเสพติดด้วย

สำหรับด้าน “ดนตรีด้านยาเสพติด” นั้น เป็นการส่งเสริมเยาวชนให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และยังสอดแทรกแนวคิดเรื่องการต้านยาเสพติด ซึ่ง ได้รับความสนใจจากชาวบ้านทั้งกลุ่มเดิมและชาวหมู่บ้านจัดสรร

ส่วนด้าน “กีฬา” ทางชุมชนบางคุวัดได้เปิดพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ให้เป็นลานกีฬาต้านยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็น แอโรบิค เปตอง พร้อมทั้งจัดกิจกรรมแข่งกีฬา เช่น ฟุตบอล เป็นประจำทุกเดือน

กิจกรรมด้านยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า มีการเผยแพร่แนวคิดการรณรงค์สอดแทรกลงในการจัดเทศกาล งานบุญ ตามวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เพื่อกระตุ้นเตือนชาวบ้าน และกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มให้เห็นความสำคัญของการรณรงค์ด้านยาเสพติด

กิจกรรมรณรงค์ในสถานศึกษา

สำหรับสถานศึกษานั้น มีการใช้กิจกรรมรณรงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนในการใช้ชีวิตให้ห่างไกลยาเสพติดผ่านกิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้า โดยครูอาจารย์ในโรงเรียนจะเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเป็นประจำ รวมถึงให้เยาวชนปฏิญาณตนไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

“...กิจกรรมหน้าเสาธงเคารพธงชาติ ก็มีพูดเรื่องไม่ให้เด็กเข้าไปยุ่งกับยาเสพติด โดยอาจเล่าข่าวที่น่ากลัว เกี่ยวกับอันตรายเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการให้ความรู้ และเตือนให้กลัว เตือนให้เด็กคิดว่า ค้ายาบ้านะ เตี้ยวันนี้ถึงตาย เค้าก็จะได้ไปเล่าผู้ปกครองต่อ ...ทุกเช้ามีปฏิญาณหน้าเสาธง ปลูกฝังว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาบ้า แสดงความจงรักภักดี มีพูดทุกวัน”

(สัมภาษณ์ อาจารย์สุรัชย์ : อาจารย์ใหญ่โรงเรียนเต็มรักศึกษา : 2546)

นอกจากกิจกรรมรณรงค์โดยกลุ่มบุคลากรภาคการศึกษาแล้ว ยังปรากฏกิจกรรมการรณรงค์ที่มุ่งให้ความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกด้านยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาอีกกิจกรรมหนึ่ง คือ “กิจกรรมรณรงค์ด้านยาเสพติด โดย กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจครู D.A.R.E.” ซึ่งมุ่งเน้นการ

ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการป้องกันตนเองจากภัยยาเสพติด ภายใต้หลักสูตร 17 สัปดาห์ในสถานศึกษา

“เรามีการฝึกอบรม คนที่ไปสอนต้องมีเทคนิค ไม่น่าเบื่อ เด็กชอบครู D.A.R.E. เพราะสอนสนุก ...”

(สัมภาษณ์ รัตต.สายชล : หัวหน้าทีมครู D.A.R.E. อำเภอบางบัวทอง)

กิจกรรมบำบัด และฟื้นฟูจิตใจผู้เสพยาเสพติด

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า กิจกรรมดังกล่าวเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างพันธมิตรภาครัฐ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับกลุ่มผู้เสพยา กิจกรรมการบำบัด และฟื้นฟูจิตใจนี้ เป็นไปเพื่อกระตุ้นและปลูกฝังจิตสำนึกผ่านกระบวนการเชิงจิตวิทยาที่เปิดโอกาสให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ในลักษณะการรักษาทั้งด้านร่างกาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตใจของผู้ติด ผู้เสพ และครอบครัว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ยังใช้ขยายผลกิจกรรมดังกล่าว ออกไปเป็นการช่วยสื่อสารกับชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ และให้โอกาสผู้ติดผู้เสพที่กลับตัว ให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

“... ลักษณะที่เข้าอบรมคือ แต่ละหมู่คือเด็กของใครก็ได้ใครดูแลกันเอง ไม่มีตามใจว่าอบรมก็ได้ ไม่อบรมก็ได้ ... ไม่มี ...จะต้องบังคับไปทุกคน คือว่าไม่ไปจะต้องจับตรวจ”

(สัมภาษณ์ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน : 2 กันยายน 2546)

“... สรุปแล้วในปี 2544 เราทำ 20 รุ่น 1,190 คน เดือนหนึ่ง 2 ค่าย ... เดือนหนึ่ง 2 ค่าย... ผู้กำกับธงชัย ... ไปคุยด้วยตัวเอง เพราะว่าผู้ปกครองคนไหนไม่ให้ตรวจปัสสาวะเราจะเก็บปัสสาวะไปตรวจ บอกเงื่อนไขว่า ถ้าตรวจเจอผมจะต้องจับ ถ้าไม่เข้าค่าย จะต้องดำเนินคดี”

(สัมภาษณ์ ปลัดอำเภอบางบัวทอง, สัมภาษณ์ , 2 กันยายน 2546)

“คนที่ไปบำบัดเหอ...มีทุกวัย ตั้งแต่ 13 – 14 – 15 จนถึงแก่เลย ประมาณ 50”

(สัมภาษณ์ กลุ่มผู้ปกครองเยาวชนและเยาวชนที่ผ่านการอบรม : 4 กันยายน 2546)

“ก็มีการออกกำลัง แล้วหมอก็คจะมาคุยเรื่องสภาพความเป็นอยู่ในบ้านนิดหน่อย...คุยปรับจิตใจเราให้เข้มแข็ง ...แล้วก็ช่วยกันหาทางแก้ และก็พักผ่อน แต่ก็นอนเป็นเวลา...เขาก็มีการรวมเพื่อน การรักษา การสร้างความสามัคคี ช่วยกันให้มีการพึ่งพา”

(สัมภาษณ์ เยาวชนที่ผ่านการอบรม : 27 สิงหาคม 2546)

◆กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์

จากการศึกษาพบว่า ในระยะที่ 2 ของการรณรงค์ ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2) ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนในฐานะกลุ่มนักปกครองที่เข้าถึงกลุ่มชาวบ้านรากหญ้าได้ใกล้ชิดที่สุด ทั้งยังเป็นผู้นำทางความคิดที่สำคัญ ยังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการรณรงค์ระยะนี้ ยิ่งเมื่อมีการนำนโยบายภาครัฐมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมด้วยแล้ว กลุ่มผู้นำชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านนี้ ย่อมเป็นกลไกหลักที่จะนำนโยบายไปสู่การดำเนินการในชุมชนอย่างแท้จริง

3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในฐานะพันธมิตร

ในระยะนี้ มีการผลักดันให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์มากยิ่งขึ้น โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ เพื่อสนองยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติดของรัฐ และเพื่อเชื่อมต่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชน โดยรับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ตามภารกิจของแต่ละองค์กร จึงกล่าวได้ว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ฝ่ายการปกครอง การปราบปรามจับกุมดำเนินคดี จึงไม่เพียงเป็นกลไกที่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนการรณรงค์อย่างเป็นระบบเท่านั้น แต่ยังเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ช่วยสะท้อนปัญหาในพื้นที่ไปถึงผู้กำหนดนโยบาย และรับเอานโยบายมาร่วมคิดร่วมแก้ไขกับคนในพื้นที่ด้วย

4) ชาวบางคูวัดดั้งเดิม

กลุ่มดังกล่าวยังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่จะสะท้อนถึง “พลังแผ่นดิน” ให้สมบูรณ์นอกจากนี้ เนื่องจากการรณรงค์ในระยะจุดประกายยังไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงในกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ในระยะนี้ จึงได้รุกเข้ารณรงค์กับกลุ่มดังกล่าว เพื่อให้เกิดความร่วมมือ

ในการรณรงค์ทุกด้าน ทั้งการเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลชุมชนของตน และการส่งบุตรหลานที่ติดยาเสพติดเข้าบำบัด ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์อย่างสม่ำเสมอ

5) ชาวหมู่บ้านจัดสรร

เช่นเดียวกันกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้านดั้งเดิม กลุ่มบ้านจัดสรรที่ยังคงขาดการมีส่วนร่วม ยังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่แกนนำในการรณรงค์ต้องการกระตุ้นให้เกิดความตระหนัก และเข้ามามีบทบาทร่วมกับชุมชนในการรณรงค์ด้านยาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลมากขึ้น

6) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ทั้งผู้ค้า และผู้เสพ)

เพื่อให้ปัญหาเสพติดหมดสิ้นไปจากบางคูรัด กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรงอย่างผู้ค้า และผู้เสพจึงยังคงตกเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ชุมชนต้องเร่งจัดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยกลุ่มผู้เสพนั้น เน้นการโน้มน้าวให้เข้าสู่กระบวนการบำบัด อันจะนำไปสู่การลดอุปสงค์ในการเสพยาเสพติด และช่วยตัดวงจรด้านอุปทานของกลุ่มผู้ค้า ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ค้าก็ถูกจับตามองเป็นพิเศษ และมุ่งที่จะดำเนินการกับผู้ค้าอย่างจริงจังด้วยมาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้กลุ่มผู้ค้าหมดไปจากบางคูรัด

◆ ผลจากการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า การรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 ตามแนวนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาล ได้รับการตอบสนองของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่มข้างต้น

สำหรับกลุ่มชาวบ้าน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ในระยะดังกล่าว พบข้อมูลที่ตรงกันว่า กลุ่มชาวบ้านทั้งชาวชุมชนดั้งเดิม และชาวหมู่บ้านจัดสรรมีความเกรงกลัวในมาตรการเอาจริงเอาจังของภาครัฐที่ทำงานประสานกับภาคชุมชนอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยตนเอง และให้ความร่วมมือในการรณรงค์กันมากขึ้น แม้ในระยะแรกจะมีบางกลุ่มที่ต่อต้านการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐเพราะรู้สึกเหมือนถูกบังคับ แต่ท้ายที่สุดก็ค่อยๆ ตาม และให้ความร่วมมือในการสอดส่องดูแล และเฝ้าระวังการระบาดของยาเสพติดทั้งในครอบครัวของตนเอง และภายในชุมชนของตนเป็นอย่างดี สำหรับกลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร แม้จะยังคงมีวิถีชีวิต

แบบคนเมือง และมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่ค่อนข้างห่างเหิน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอยู่บ้าง แต่ก็พบว่า กลุ่มดังกล่าวมีความตื่นตัว และให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

ในด้านการดำเนินการรณรงค์ของคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยแกนนำภายในชุมชน แกนนำภาครัฐ ตลอดจนพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ปรากฏการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม มีการวางแผนกลยุทธ์ในการรณรงค์อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และสามารถระดมพลังชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างกว้างขวาง อันนำไปสู่ความสำเร็จในควบคุมการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ในระดับหนึ่ง

3. ช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดพร้อมชุมชนอื่นทั่วประเทศ(1 กุมภาพันธ์ 2546 – 2 ธันวาคม 2546)

การรณรงค์ในระยะ “รุกฆาต” นี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 29/2546 ลงวันที่ 28 มกราคม 2546 ว่าด้วยการประกาศสงครามขึ้นแตกหักกับยาเสพติด ในช่วงเวลา 11 เดือน ตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 – 2 ธันวาคม 2546 เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในมหามงคลวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

การรณรงค์ระยะนี้ รัฐบาลมุ่งใช้ยุทธศาสตร์ในการรณรงค์ โดยเน้นการแก้ปัญหาในลักษณะ “องค์รวม-ครบวงจร” ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยให้ “ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา” และยึด “พื้นที่” เป็นเป้าหมายการดำเนินงาน ทั้งการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษา รวมถึง เน้นการระดมสรรพกำลัง และการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และทรัพยากรที่ใช้ในพื้นที่อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ประกาศกร้าวไม่ประนีประนอมต่อทั้งผู้ค้า ผู้เสพ และผู้เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการค้าและเสพยาเสพติดทุกขั้นตอน เพื่อนำทัพประชาคมต้านยาเสพติดทั้งประเทศสู่เป้าหมายใหญ่ของการรณรงค์ระยะสุดท้ายนี้ ซึ่งการประกาศชัยชนะเหนือปัญหายาเสพติด และรณรงค์ให้ทุกชุมชนในประเทศไทย ปราศจากปัญหายาเสพติดในทุกๆ ด้านโดยสิ้นเชิง

◆ เป้าหมายในการรณรงค์

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงพบว่า นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลดังกล่าว ได้ส่งผลให้ชุมชนบางครัวเรือนมาสวมบทผู้สนับสนุนนโยบายของรัฐอย่างเต็มกำลัง ทั้งยังทำให้เป้าหมายในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางครัวเรือนในการรณรงค์ระยะ “รุกฆาต” นี้ เป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายการประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดของรัฐบาลทุกวิถีทางอย่างเอาจริงเอาจังเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมตามกรอบเวลาที่กำหนด ทั้งยังมุ่งหมายให้ยาเสพติดถูกกวาดล้างไปจากชุมชน และมุ่งสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน ในที่สุด

◆ วัตถุประสงค์

การรณรงค์ในระยะนี้ ยังคงเป็นไปเพื่อตอบสนองและเป็นแนวร่วมสนับสนุนนโยบายรัฐบาล ด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติด ทั้งยังมุ่งกำจัดยาบ้าให้หมดไปจากชุมชนบางครัวเรือนอย่างยั่งยืนถาวรและเฝ้าระวังการระบาด ตลอดจนมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชุมชนให้ดี มีทิศทาง หลักการ และห่างไกลยาเสพติด

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารพบว่า กลุ่มนักสื่อสารที่มีบทบาทในการรณรงค์ระยะรุกฆาตนี้ ยังคงเป็นนักสื่อสารกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มที่มีบทบาทในการรณรงค์ระยะที่ 2 ทั้งกลุ่มแกนนำชุมชน แกนนำภาครัฐ กลุ่มพันธมิตรหลัก และพันธมิตรรอง ดังนี้

1) กลุ่มแกนนำ

1.1 แกนนำชุมชน

กลุ่มแกนนำชุมชน ยังคงเป็นกลุ่มเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นจุดประกายการรณรงค์ในชุมชน ซึ่งได้แก่ นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายกอบต. บางคูวัด นายพรชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูวัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา

1.2 แกนนำภาครัฐ

กลุ่มแกนนำซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ยังคงร่วมมรดงศ์ในพื้นที่บางคูรัดอย่างเหนียวแน่น ซึ่งกลุ่มดังกล่าวยังคงประกอบด้วย นายสุรพล วาณิชเสนี นายอำเภอบางบัวทอง นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร ปลัดอำเภอบางบัวทอง และพ.ต.อ.ธงชัย เย็นประเสริฐ

2) กลุ่มพันธมิตร

จากการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มพันธมิตรที่เข้ามาสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการมรดงศ์ระยะนี้ ยังคงประกอบด้วยกลุ่มพันธมิตรหลัก และพันธมิตรรองกลุ่มเดิม ดังนี้

2.1 พันธมิตรภาคชุมชน

พันธมิตรกลุ่มดังกล่าวประกอบด้วย พันธมิตรกลุ่มเดิม ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้สูงอายุ และผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มอาสาสมัครพลังแผ่นดิน และกลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครในชุมชน

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์พบว่า ในระยะนี้มีการประสานความร่วมมือไปยัง “พันธมิตรกลุ่มใหม่ในชุมชน” ซึ่งได้แก่ กลุ่มองค์กรธุรกิจต่างๆ เพื่อเอื้อโอกาสทางการประกอบอาชีพแก่เยาวชนผู้หลงผิด ซึ่งได้ผ่านการบำบัด และผ่านการอบรมให้เลิกขาดจากยาเสพติดตามกระบวนการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และโครงการบำบัดผ่านกิจกรรมทางศาสนาแล้ว เพื่อตอบสนองจุดยืนของการมรดงศ์ของชุมชน ที่ไม่ซ้ำเติมผู้หลงผิด และพร้อมจะต้อนรับกลุ่มคนเหล่านี้กลับสู่สังคมในฐานะบุคลากรที่มีคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ชัดว่า มีกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งได้แก่ โกดังสินค้าของกลุ่มบริษัทเซเว่น-อีเลฟเว่น ได้ขานรับนโยบายดังกล่าว เนื่องจากบริษัทเองมีนโยบาย “โรงงานสีขาวปลอดยาเสพติด” ที่สอดคล้องกับการดำเนินการสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดของรัฐอยู่แล้ว โดยทางบริษัทได้จัดการอบรมพนักงาน และจัดกิจกรรมมรดงศ์ด้านยาเสพติดอยู่เป็นกิจวัตรอยู่แล้ว จึงทำให้เป็นปัจจัยที่เอื้อให้กลุ่มบริษัทดังกล่าว ก้าวเข้าสู่กระบวนการที่พวกฆาตประกาศชัยเหนือปัญหายาเสพติดของบางคูรัด อย่างเต็มตัว

2.2 พันธมิตรภาครัฐ

เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้ามาร่วมมรดงศ์ในระยะนี้ ยังคงเป็นกลุ่มสมาชิก อบต. บางคูรัด ซึ่งร่วมมรดงศ์ในด้านกรกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชน ทั้งยังเสริมทัพด้วยการให้กลุ่มผู้ผ่านการบำบัดเข้ามาร่วมงานกับ อบต. ในลักษณะสาธารณะประโยชน์โดยเป็นลูกจ้าง

ชั่วคราว อาทิ เก็บขยะ ดูแลสวนและต้นไม้ ส่วนด้านเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ก็ยังคงเข้าร่วมดำเนินการอบรม และฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เสียหายเสพติดอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเดินทางไปสร้าง ความเข้าใจกับครอบครัวเพื่อรับผู้ผ่านการบำบัดกลับสู่ครอบครัวด้วยความเข้าใจ และสามารถดูแล ตลอดจนให้กำลังใจผู้ผ่านการบำบัดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม *เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายจับกุมและปราบปราม* ได้เข้ามาสนับสนุนการจับกุมผู้ค้าและผู้เสพเพื่อดำเนินคดีอย่างเข้มข้น สนองนโยบายการปราบปรามแบบไม่ประนีประนอมของภาครัฐ ขณะที่พันธมิตรอย่างฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ *D.A.R.E.* รวมถึงกลุ่มบุคลากรด้านการศึกษา ยังคงรุกเข้ารณรงค์กับกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและจิตใจให้แก่ลูกหลานชาวบางคูรัด เพื่อคงเจตคติในการใช้ชีวิตแบบปลอดยาเสพติดให้คงงามอย่างยั่งยืนต่อไป

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

สำหรับสารที่ใช้ในการรณรงค์ในระยะรูกษานี้ จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า ยังคงมีการออกแบบสารจำเพาะเจาะจงไปตามกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ต่างๆ เช่นเดียวกับการใช้สารในการรณรงค์ระยะที่ 2 หากในระยะรูกษานี้ มีการใช้สารที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายหลัก 3 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ กลุ่มชาวชุมชนบางคูรัด ซึ่งผนวกเอากลุ่มผู้เสพยาเสพติด กลุ่มครอบครัวของผู้เสพยาเสพติด รวมถึงประชาชนทุกครัวเรือนในพื้นที่บางคูรัดเข้าไปด้วยกัน นอกจากนั้น ยังปรากฏสารถึงกลุ่มพันธมิตร และกลุ่มผู้ค้า เพิ่มเติมจากการรณรงค์ระยะที่แล้วมา ดังนี้

1) เนื้อหาสารสู่ชุมชน

ในระยะที่ 3 นี้ มีการใช้เนื้อหาสารที่มุ่งเน้นการสร้าง และกระตุ้นให้ทุกครัวเรือนออกมา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเดือดร้อนในชุมชน โดยนำเหตุผล (Rational Appeal) มาเชื่อมโยง ทั้งยังใช้จุดจับใจด้านความกลัว (Fear Appeal) ทั้งยังกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของปัญหาว่า เป็นปัญหาร่วมกันของคนทั้งชุมชน และทุกคนกำลังตกอยู่ในสถานการณ์วิกฤตร่วมกัน (Crucial Common Concerns) จึงจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันขจัดปัญหา และนำพาชุมชนผ่านพ้นมหันตภัยดังกล่าวไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งได้แก่การเป็นหนึ่งในชุมชนดีเด่นที่ประกาศชัยชนะเหนือยาเสพติดตามเป้าหมายของรัฐบาล

2) เนื้อหาสารสู่พันธมิตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สารถึงพันธมิตรในระยะนี้นั้น มุ่งเน้นการสร้าง ความมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นให้กลุ่มพันธมิตรมองเห็นถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันในลักษณะ ของภาคีพันธมิตร และมุ่งระดมพลังภาคีกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาแก้ไขปัญหาภายในชุมชน นอกจากการ ระดมพลังด้วยการชี้ให้เห็นความสำคัญของพลังชุมชน-พลังแผ่นดินแล้ว ยังพบว่า มีการดึงเอาจุดจับใจ ด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (Loyalty Appeal) มาเชื่อมโยง ให้เกิด ความภาคภูมิใจในการสนองคุณแผ่นดิน และอุทิศตนในฐานะพลกนิกรผู้จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดให้หมดไปอย่างจริงจัง

3) เนื้อหาสารสู่ผู้ค้า

สารสู่ผู้ค้ายาเสพติดในระยะรุกฆาตประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดนี้ มุ่งเน้นการสื่อ ถึงความเด็ดขาด จริงจังในการปราบปรามของภาครัฐชนิดตาต่อตาฟันต่อฟัน และไม่มีการ ประนีประนอมต่อผู้ค้า และผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการซื้อขายและกระบวนการลำเลียงทุกชั้นตอน

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า มีการใช้จุดจับใจด้านความกลัวซึ่งแสดงถึงมาตรฐาน ในการดำเนินการปราบปรามขั้นเด็ดขาดของรัฐบาล และการ “ไม่ประนีประนอม” ถ้าไม่ปฏิบัติตาม อย่างเคร่งครัด ทั้งยังใช้หลักเหตุผลในลักษณะ Informative Cause to Effect กล่าวคือ “ผู้เสพตาย ผู้ขายติดคุก” เพื่อให้เห็นความเอาจริงเอาจังในการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อผู้เสพด้วย

◆ ช่องทางการสื่อสาร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในกระบวนการสื่อสารใน การรณรงค์ระยะรุกฆาต มีการระดมใช้สื่อเพื่อการรณรงค์ทุกช่องทางแบบบูรณาการ ทั้ง “สื่อบุคคล” ซึ่งได้แก่ การสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม ร่วมด้วย “สื่อเฉพาะกิจ” ของชุมชน ตลอดจนการจัด “กิจกรรมรณรงค์” เพื่อให้การรณรงค์ในระยะเวลาดังกล่าวอย่างเข้มข้น และเพิ่ม ความถี่ในการเผยแพร่สื่อชุมชน และตลอดจนเพิ่มความถี่ของกิจกรรมรณรงค์เพื่อบรรลุเป้าหมาย

ทั้งนี้ ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในการรณรงค์ระยะสุดท้าย ยังคงประกอบด้วย การ บริการหรือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบางครัวเรือนของกลุ่มนักสื่อสารกลุ่มต่างๆ การ

เคาะประตูบ้าน การแสดงธรรมเทศนา การสื่อสารผ่านศูนย์เฉพาะกิจยาเสพติด ต. บางคูรัด และการระดมใช้สื่อเฉพาะกิจในชุมชน

1) การปรึกษาหารือ

การปรึกษาหารือของแกนนำในขณะนี้ยังคงเป็นการร่วมกำหนดทิศทางการรณรงค์ร่วมกันระหว่างแกนนำภาคชุมชนและแกนนำภาครัฐ โดยมีกรอบนโยบายรัฐว่าด้วย ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเป็นตัวกำหนดรูปแบบ(Pattern) และกระบวนการ (Process) ในลักษณะเดียวกับการรณรงค์ในช่วงที่ 2

จากการศึกษาพบว่า การปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มแกนนำชุมชนกับแกนนำภาครัฐ การพูดคุยระหว่างกลุ่มแกนนำกับกลุ่มพันธมิตร การร่วมระดมสมองและปรึกษาหารือของเหล่าพันธมิตรในชุมชนกับพันธมิตรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตลอดจนทั้งการปรึกษาหารือร่วมกับชุมชนของทั้งกลุ่มแกนนำและพันธมิตรยังคงดำเนินไปเช่นเดียวกันกับการรณรงค์ในระยะที่ 2

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการรณรงค์ระยะสุดท้ายนี้ มีการประสานความร่วมมือไปยังกลุ่มพันธมิตรใหม่ในชุมชนเอง ซึ่งได้แก่กลุ่มธุรกิจเอกชน เพื่อให้เกิดการขยายโอกาสทางการประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มผู้เสพยาที่ผ่านการบำบัดตามกระบวนการของรัฐและกระบวนการของชุมชนแล้ว จากการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า แกนนำภาครัฐภายใต้การนำของปลัดอำเภอบางบัวทอง นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร แกนนำในฝ่ายความมั่นคงที่มาส่งเสริมการทำงานระดับชุมชนตามกลไกรัฐ ได้ทำหนังสือประสานไปยังผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง เพื่อเชิญมาประชุมที่อำเภอบางบัว และปรึกษาหารือด้านโอกาสความเป็นไปได้ที่จะรับกลุ่มผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดเข้าทำงาน

2) การเคาะประตูบ้าน

ในการรณรงค์ระยะสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารแบบประชิดตัว เพื่อสื่อสารกับผู้ปกครองในการขอความร่วมมือส่งบุตรหลานที่เสพยาเข้ารับการบำบัดเลิกยาเสพติดนี้ ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในด้านดังกล่าวมากขึ้น เนื่องจากเริ่มได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งมีความเข้าใจถึงเจตนาอันดีของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมากขึ้น ทำให้ลดการต่อต้านลง และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้ช่องทางการสื่อสารดังกล่าวเปิดกว้าง และสามารถเข้าถึงครัวเรือนต่างๆ ได้มากขึ้นในระยะนี้ด้วย

3) การแสดงธรรมเทศนา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบางคูวัด ยังคงแสดงธรรมเทศนา และเสริมแนวคิดด้านการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง และใช้ทุกโอกาสเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนการเผยแพร่แนวคิดในการรณรงค์สู่บุคคลที่เข้ามาสัมผัสการในแต่ละวันอยู่ไม่ขาด

อย่างไรก็ตาม ในโค้งสุดท้ายของเส้นทางสู่ชัยชนะในสงครามยาเสพติดนี้ ผู้วิจัยพบว่า ท่านเจ้าอาวาสไม่เพียงหยิบยกเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาว่าด้วยกฎแห่งกรรม อย่างการติดยาทำให้บุพการีเป็นทุกข์ และยาเสพติดเป็นอบายมุขที่ควรหลีกเลี่ยงไม่เกี่ยวข้องกับทุกกรณี มาเป็นเครื่องมือการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการโน้มน้าวใจให้ประชาชนชาวบางคูวัดทุกคนเข้ามาร่วมมือร่วมใจกันขจัดปัญหาบาปเสติดในฐานะ “พลังแผ่นดิน” เพื่อแสดงจิตกตัญญูต่อประเทศชาติ และเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็งในการรณรงค์โค้งสุดท้าย ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนบางคูวัดปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน

4) การใช้กิจกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การรณรงค์ในโค้งสุดท้ายเพื่อรุกฆาตประกาศชัยชนะเหนือวิกฤตการณ์ยาเสพติดนี้ พันธมิตรทุกฝ่ายได้รวมพลังกันดำเนินกิจกรรมในพื้นที่อย่างแข็งขัน เมื่อประกอบกับการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐ จึงทำให้การจัดกิจกรรมรณรงค์ด้านยาเสพติดในระยะสุดท้ายนี้ สามารถกระทำได้มากขึ้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการใช้กิจกรรมในการรณรงค์ระยะนี้ ยังคงประกอบด้วยกิจกรรมเช่นเดียวกันกับการรณรงค์ระยะที่ 2 โดยมีกลุ่มพันธมิตรภาครัฐเข้ามาหนุนนำให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างเต็มกำลัง ซึ่งได้แก่ การประชุม ทั้งการประชุมผู้นำชุมชน และการประชุมที่ปฏิบัติงานเฉพาะกิจด้านยาเสพติดตำบลบางคูวัด ซึ่งยังคงมีการพบปะประชุมกันอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

นอกจากนั้น กลุ่มพันธมิตรภาครัฐด้านสาธารณสุข ยังมี กิจกรรมรณรงค์ด้านจิตวิทยา และกิจกรรมบำบัด เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในครอบครัว เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และไม่ซ้ำเติมบุตรหลานที่หลงผิดไปกับยาเสพติด โดยการส่งบุตรหลานไปเข้าค่ายอบรมนั้น ในช่วงที่

3 ของการรณรงค์ที่มีมาตรการรัฐเด็ดขาดจริงจังนั้น กล่าวได้ว่า ทุกผู้เสพผู้ค้าต้องเข้ารับการบำบัดให้หายขาด การเข้าค่ายบำบัดรักษาเป็นไปภายใต้หลักการ “ถ้าไม่เข้าค่าย ก็ไปเข้าคุก”

“... ส่วนใหญ่จะเป็นบังคับมากกว่า ที่มตรวจเขาแข็งนะ ... เขาคุมตรงนี้ได้ เพราะว่าผู้บริหารของตำรวจลงไปสัมผัสด้วย..... ไม่ปล่อยแล้ว พอถึงระยะนี้ เรบบังคับเลยว่า ต้องไปบำบัด บังคับมากกว่า”

(สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ: 2 กันยายน 2546)

“...เรารุกหนักเรื่องทำกิจกรรมครอบครัวประสานใจ เขียมากลุ่มเดี่ยวประมาณ 30 คน คือทำเป็นกิจกรรมสั้นทนาการไปก่อน คือ กิจกรรมใหม่ ๆ เอาไปนำเข้าแล้วจะไปคุยเกี่ยวกับการอบรมว่า ถ้าเป็นคนในครอบครัวเราจะทำอะไร เอาความรู้สึกร่วมกับเขามา Share กัน Share ประสบการณ์กัน การดูแลคนที่ผ่านคนที่ผ่านค่ายมา ควรจะดูแลอย่างไร... ใช้วิธีการ Reflection ให้เขาได้คิดว่าถ้าเกิดกับลูกหลานของเขาเขาจะแก้ปัญหาอย่างไร?”

(เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบางบัวทอง , สัมภาษณ์ , 2 กันยายน 2546)

ขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำศาสนา ยังคงเดินทางไปใช้กิจกรรมทางศาสนา เพื่อร่วมรณรงค์ โดยยังคงมีวัดเต็มรักพัฒนาเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการแสดงธรรมเทศนา รวมถึงการร่วมกันพัฒนาศาสนสถานของกลุ่มที่เข้ารับการบำบัดยาเสพติดยังเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการรณรงค์ระยะนี้

ไม่เพียงเท่านั้น ภาคชุมชนก็ยังมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับการรวมพลังกวาดล้างยาเสพติดให้หมดจากชุมชนไปสู่ชาวบางคูรัด พร้อมทั้งใช้กิจกรรมนันทนาการต่อต้านยาเสพติด อย่างดนตรี และกีฬาต้านยาเสพติด ซึ่งเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการรณรงค์ช่วงที่ 2 มาเป็นช่องทางการสื่อสารในการรณรงค์ด้วย

5) การใช้ อบต. เป็นศูนย์ร่วมข่าวสาร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในระยะดังกล่าว อบต. ก็ยังคงบทบาทของช่องทางสื่อสารสำคัญที่เชื่อมโยงประชาชนชาวบางคูรัดเข้าสู่กระบวนการรณรงค์ ในฐานะศูนย์รับข้อมูลด้านเบาเสยาศพติดจากประชาชนที่ร่วมกันเป็นหูเป็นตาอย่างแข็งขัน ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการกระจายข่าวสารด้านยาเสพติดจากภาครัฐไปสู่ชุมชนอีกด้วย

6) สื่อเฉพาะกิจในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ในโค้งสุดท้ายของการรณรงค์นี้ สื่อเฉพาะกิจในชุมชนทั้งป้ายประกาศ แผ่นปลิว แผ่นพับ สติกเกอร์ รวมถึงรถกระจายเสียงของ อบต. ยังคงเป็นสื่อเฉพาะกิจหลักในการถ่ายทอดสารเกี่ยวกับการรณรงค์ไปสู่พันธมิตร และกลุ่มเป้าหมายในชุมชนอย่างเข้มข้น เพื่อตอกย้ำถึงพลังแผ่นดินที่จะร่วมกันขจัดปัญหาเสยาศพติดให้พ้นไปจากชุมชนบางคูรัดในเร็ววัน เพื่อมุ่งสู่การเป็นชุมชนปลอดยาเสพติดถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

◆ กลุ่มเป้าหมาย

ยังคงเป็นกลุ่มเดียวกันต่อเนื่องมาจากการรณรงค์ในระยะจุดประกายและระยะที่ 2 กล่าวคือ

1) ผู้นำชุมชน

เมื่อเป้าหมายในการรณรงค์โค้งสุดท้ายมุ่งให้เกิด “พลังแผ่นดิน” เพื่อการมีส่วนร่วมในการขจัดปัญหาเสยาศพติดให้หมดไปในระยะเวลาอันจำกัด กลุ่มผู้นำชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการทำให้นโยบายจากภาครัฐไปสู่การปฏิบัติในระดับชุมชนอย่างจริงจัง เนื่องจากกลุ่มดังกล่าว เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงภาครัฐทั้งด้านการปกครอง ความมั่นคง และด้านการสาธารณสุขเข้ากับกลุ่มประชาชนระดับรากหญ้า และสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างคล่องตัว รวมทั้งสามารถกระตุ้นลูกบ้านให้เข้าร่วมกระบวนการขจัดปัญหาเสยาศพติดในพื้นที่ได้บรรลุเป้าหมายในที่สุด

2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะพันธมิตร

จากนโยบายเร่งด่วนของรัฐ มุ่งให้กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ที่

เชื่อม โยงนโยบายรัฐไปสู่ชุมชน ทั้งการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และมุ่งดำเนินการกิจของตนตามหน่วยงานที่สังกัดเพื่อสนับสนุนการรณรงค์ในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมาย และกรอบเวลาที่รัฐกำหนด

3) ชาวบางคูวัดดั้งเดิม

เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์นับตั้งแต่การจุดประกายการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ผสมกับความผูกพันในพื้นที่ ความรักและห่วงแหนชุมชน ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดมาโดยตลอด จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ ที่จะสามารถสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้สำเร็จลุล่วงได้ ทั้งยังช่วยสอดส่องดูแล และเฝ้าระวังปัญหาดังกล่าวในระยะยาว เพื่อการเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืนต่อไปด้วย

4) ชาวหมู่บ้านจัดสรร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการรณรงค์ไม่มากนักมาโดยตลอด ฉะนั้น ในการรณรงค์ครั้งล่าสุดทำยนี้ จึงควรประสานความร่วมมือไปยังกลุ่มดังกล่าว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

5) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ทั้งผู้ค้า และผู้เสพ)

เพื่อให้ชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างถาวร กลุ่มผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติดจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง ที่แกนนำในการรณรงค์ ตลอดจนพันธมิตรทุกกลุ่มจะต้องช่วยลดปริมาณของกลุ่มดังกล่าวลงให้จงได้ โดยสำหรับกลุ่มผู้ค้านั้น มุ่งใช้การปราบปรามและจับกุมอย่างเด็ดขาดชนิดถอนรากถอนโคนเป็นหลัก ขณะที่กลุ่มผู้เสพนั้น ชุมชนและพันธมิตรได้เร่งเข้าไปใช้กระบวนการเชิงจิตวิทยาเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวกลับใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดและกลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ ตลอดจนสร้างเจตคติในการดำเนินชีวิตแบบปลอดยาเสพติด เพื่ออำรงเจตนารมณ์ที่จะไม่หวนกลับไปพึ่งพายาเสพติดต่อไป อันเป็นการลดอุปสงค์ด้านการเสพยา และช่วยตัดตอนของอุปทานจากผู้ค้าไปในตัว ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนเป็นชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างถาวรในอนาคต

◆ ผลจากการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การฉีกกำลังระหว่างแกนนำ ทั้งภาคชุมชนและภาครัฐ และการประสานความร่วมมือของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ควบคู่ไปกับการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่เพื่อรวมพลังกันรณรงค์ในโค้งสุดท้ายอย่างเข้มข้นนี้ ตลอดจนการทุ่มเทกำลังความสามารถ และอุทิศตนเองอย่างเต็มกำลังของแกนนำและพันธมิตร พบว่า ผลการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งกลุ่มผู้อาวุโส และกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่ของบางคูวัด ต่างอุทิศตนเพื่อการรณรงค์อย่างสุดความสามารถ ทั้งการร่วมสื่อสารแบบเคาะประตูบ้าน ออกตรวจตราเฝ้าระวังอย่างไม่มีย่อท้อ ทั้งยังกระจายข่าวสารการรณรงค์สู่ลูกบ้าน และเข้าร่วมประชุมรับนโยบาย และแสดงความคิดเห็นเพื่อดำเนินการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ก็ร่วมมือร่วมใจในการผลักดันการรณรงค์ในพื้นที่ร่วมกับชุมชน โดยเร่งนโยบายเร่งด่วนจากรัฐบาลลงสู่ชุมชน ทั้งยังร่วมคิดร่วมสร้างการรณรงค์อย่างเป็นระบบครบวงจรร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงเท่านั้น เป้าหมายในการร่วมประกาศชัยชนะในสมรภูมียาเสพติด ยังทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทุ่มเทความสามารถในการจัดกิจกรรมรณรงค์ในความรับผิดชอบของตนเองอย่างเข้มข้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ฝ่ายบริหารกำหนด

ในส่วนของกลุ่มประชาชนชาวบางคูวัด ทั้งชาวชุมชนดั้งเดิมและชาวหมู่บ้านจัดสรร จากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนชาวบางคูวัด มีความเปลี่ยนแปลงไปจากการรณรงค์ในระยะจุดประกาย และระยะที่ 2 อย่างเด่นชัด กล่าวคือ ชาวชุมชนบางคูวัดดั้งเดิม ที่ให้ความร่วมมือดีกว่า 2 ช่วงแรก ขณะที่ชาวหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งปกติมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินเนื่องจากภาระหน้าที่การงานยุ่งเหยิง กลับเริ่มส่งตัวแทนมาร่วมประชุมระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์ ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดมากยิ่งขึ้น

ทางด้านผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติด ข้อมูลจากเอกสารของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายจับกุมปราบปรามชี้ว่า สามารถดำเนินคดีกับผู้ค้าได้ถึง 7 รายการ โดยคิดเป็น มูลค่ากว่ารวมทรัพย์สินที่ยึดได้ทั้งสิ้นประมาณ 4,350,000 บาท

และสำหรับการบำบัดผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่บางคูรัด ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขนั้นพบว่า มีผู้ตัดสินใจเข้ารับการบำบัดยาเสพติดถึง 159 ราย สามารถบำบัดผู้หลงผิดให้เลิกการเสพยาเสพติดเด็ดขาดได้ 129 ราย ทั้งยังปรากฏสถิติยืนยันว่า กลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดนี้ ผ่านการอบรมอาชีพ และมีอาชีพรองรับกลับสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพถึง 24 ราย

ผลจากการรณรงค์ของกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ นำไปสู่ผลสำเร็จอันงดงามในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะต่อยาเสพติด กล่าวคือ ชุมชนบางคูรัดสามารถประกาศตนว่าเป็นชุมชนที่ชาวสะอาดปราศจากปัญหาเสพติด ด้วยสถิติผู้ติดยาทั้งชุมชนไม่ถึงร้อยละ 5 ได้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2546 ซึ่งนับเป็นความสำเร็จที่รวดเร็วกว่าหลาย ๆ ชุมชนในประเทศ และนับว่าสามารถดำเนินการกวาดล้างปัญหาเสพติดระดับชุมชนได้สำเร็จก่อนเส้นตายที่รัฐบาลกำหนดถึง 2 เดือน

อนึ่ง ภายหลังจากพันธมิตรที่อุทิศตนเพื่อการรณรงค์มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้แก่ กำนัน สมพงษ์ อุ่นเปีย กำนันหมู่ 4 และ นายชัยรัตน์ นิลทัด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แห่งตำบลบางคูรัด ได้รับการยกย่องให้ได้รับ “รางวัลนักรบพลังแผ่นดิน” เจ้าของรางวัลแทนทองคำ 2 ปี ช้อน เป็นรางวัลประกาศเกียรติคุณระดับประเทศแก่แกนนำชุมชนในฐานะอาสาสมัครพลังแผ่นดินที่มีผลงานดีเด่นด้านการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในระดับชุมชน ซึ่งเชิดชูการทำงานในฐานะผู้นำชุมชนที่มีผลงานโดดเด่นเป็นตัวอย่างที่ดี

ไม่เพียงเท่านั้น ชุมชนบางคูรัดยังได้รับรางวัล “ชุมชนดีเด่นปลอดยาเสพติด” ซึ่งนำความภาคภูมิใจมาสู่ชาวบางคูรัดในฐานะ “พลังแผ่นดิน” ผู้ร่วมผลักดันให้ชุมชนพัฒนาไปสู่สุขภาวะอันดีปราศจากปัญหาเสพติดได้ในที่สุด

โจทย์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตร ในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

กว่า 100 สัปดาห์ มากกว่า 700 วันแห่งสงครามยาเสพติดนั้น สะท้อนถึงข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ว่า “สงครามที่ปราศจากยุทธศาสตร์ที่ดีไม่มีโอกาสชนะ”

สำหรับการรณรงค์ด้านยาเสพติดในตำบลบางคูรัดนั้น ดำเนินการด้วย”ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน “ ด้วยการกระตุ้นระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน มาก่อนรัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติดและยุทธศาสตร์ต่างๆ การระดมพลังชุมชนมีความจำเป็นยิ่งยวดเนื่องจากยาเสพติดเป็นศัตรูตัวฉกาจที่ไม่ได้แผ่อิทธิพลไปในระดับชุมชนเท่านั้น แต่เป็นถึงศัตรูระดับชาติ ที่มีระบบการระบาดเชิงลึก ทำให้ต้องอาศัยเวลาและกำลังรวมถึงความเสียสละมหาศาลต้องการปราบปราม ผนึกกำลังคนในชุมชนและเร่งกระตุ้นการร่วมแรงร่วมใจในการขจัดปัญหาอย่างจริงจังในทุกภาคีในชุมชน ซึ่งถือได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ส่งผลให้การรณรงค์บรรลุเป้าหมาย

การสื่อสารกับพันธมิตรกลุ่มต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง นับเป็นโจทย์ที่ทำทนายสำหรับกลุ่มแกนนำชุมชน เนื่องจากกระบวนการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือ และขับเคลื่อนพลังชุมชนนั้นไม่อาจกระทำได้โดยขาดความคำนึงถึงกลยุทธ์ และกลวิธีต่างๆ

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ตลอดการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ทั้ง 3 ช่วง ในพื้นที่ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แกนนำชุมชนได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรอย่างต่อเนื่อง โดยประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 ด้าน ได้แก่

1. กลยุทธ์ด้านบุคคล
2. กลยุทธ์ด้านสาร
3. กลยุทธ์ด้านสื่อ (ช่องทางการสื่อสาร)

◆ กลยุทธ์ด้านบุคคล

ผู้วิจัยพบว่า “บุคคล” ในฐานะ “ผู้สื่อสาร” มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาเสพติดในชุมชนเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานความร่วมมือกับประชาชน ตลอดจนบุคลากรในชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบกลยุทธ์ด้านบุคคลที่แกนนำชุมชนใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติด ในพื้นที่ชุมชนบางคูรัด ดังนี้

1) การใช้ผู้นำชุมชนเป็นผู้สื่อสารหลักกับกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิม

เนื่องจากสภาพสังคมของชุมชนบางคูรัด ส่วนหนึ่งยังเป็นวิถีชีวิตแบบชนบท แม้จะเป็นชนบทที่ใกล้เมืองมาก แต่ก็ยังปรากฏชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ยังคงผูกพันกับวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบสังคมเกษตร ผู้วิจัยพบว่า กลยุทธ์ดังกล่าว ปรากฏในการรณรงค์ตลอดทั้ง 3 ช่วง กล่าวคือ “กลุ่มผู้นำชุมชน” กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อาวุโสในชุมชนได้ก้าวเข้ามาสู่กระบวนการรณรงค์ในฐานะ “พันธมิตรหลัก” ซึ่งทำหน้าที่สื่อสาร สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนกับชาวบ้าน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์

“ปีแรกผมใช้ไม่อ่อน ไปสร้างสรรค์ ก็พยายามเชื่อมกับแม่เขา พ่อเขา คอยให้เขาฟัง ถ้าเราปล่อยไว้แบบนี้ ลูกท่านจะเป็นอย่างนั้นนะ ดูที่อื่นเขา ที่แรกไปดีครับ ค่อยอย่างดีเลย บางคนไม่ออกจากบ้านเลยแม่ไม่เรียกไม่ออก นายกฯ ญาติเขา ลูกบิดประตูดิ่งออกมา หลานๆ หลายคนติดยา แกก็พยายามไปตามบ้าน บ้านนี้หลานติด บางคนไม่ออกจากบ้าน ให้แม่เรียกไม่ออก หมอมาก็เยี่ยม เขาแะประตูออกเลย ลูกบิด ดิ่งตัวออกมามาพูดกัน และเขาก็เอาหลาน นายกฯ เป็นคนสร้างสรรค์ เขาก็คุยในหลักการ กับเด็กนะ ว่าเด็กต้องการอะไรบ้าง”

(สัมภาษณ์นายฉิว ท้วมตุ้ย, รองนายกอบต.บางคูรัด : 17 มีนาคม 2547)

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนดังกล่าว ล้วนสืบทอดอำนาจการปกครองในชุมชนโดยสายเลือด และก้าวเข้ามาเป็นพันธมิตรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชน

ดั้งเดิม บนพื้นฐานของการมีเชื้อสายชาวบางคูวัดโดยกำเนิด ซึ่งถือเป็นวงศ์วานว่านเครือเดียวกันกับกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมส่วนใหญ่ นอกจากความเป็นคนเก่าคนแก่ในชุมชนที่เป็นที่นับถือโดยธรรมชาติที่ชาวชุมชนเชื้อใจและยอมรับอยู่แล้ว กลุ่มบุคคลดังกล่าว ยังมีภาพของความโปร่งใสในการทำงานเพื่อชุมชนด้วยใจรัก เพื่อสื่อถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันขับไล่ยาเสพติดจากชุมชนบางคูวัดเพื่ออนาคตของลูกหลานและชุมชน ซึ่งส่งผลให้สามารถสื่อสารกันได้อย่างดี

“ชาวบ้านเขารู้จักเรามาเนาน...เขาเชื้อใจเรา ว่าเราไม่ใช่คนประเภทที่จะไปเที่ยวเป็นกล่าวร้ายป้ายสีลูกเขา เราหวังดี อยากจะให้ลูกเขาเลิก”

(สัมภาษณ์นายผิว ท่วมตุ้ย,รองนายกอบต.บางคูวัด : 17 มีนาคม 2547)

ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนดังกล่าว มีกลวิธีสื่อสารผ่านคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ส่งสารอันประกอบไปด้วย

- ♥ ความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness)
- ♥ ความไว้วางใจ (Reliability)
- ♥ ความซื่อสัตย์ภักดี (Loyalty)
- ♥ ความจริงใจ (Sincerity)
- ♥ ความเป็นชาวชุมชนโดยกำเนิด (Community Related)
- ♥ ความรักชุมชนและความใส่ใจชุมชน (Community Ties)
- ♥ ความเป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leadership)
- ♥ ความอาวุโส (Maturity)
- ♥ ความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่จะเปลี่ยนชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น (Goal-Oriented)

2) การเลือกผู้นำศาสนาเป็นผู้สื่อสารกับชุมชน

ด้วยแนวคิดที่ว่า “วัด” และ “พระ” เป็นที่พึ่งทั้งทางกาย และทางใจยามที่เป็นทุกข์ ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ และสำหรับชุมชนบางคูวัดด้วยแล้ว “วัด” และ “พระสงฆ์” ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านไว้ได้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะ “พระสงฆ์” ซึ่งมีวัตรปฏิบัติอันดีงาม และอุทิศตนเพื่อการพัฒนาชุมชนมาโดยตลอดเช่น “ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา” จึงเป็นผู้สื่อสารที่ได้สามารถระดมพลังความร่วมมือร่วมใจจากพุทธศาสนิกชนชาวบางคูวัดอย่างกว้างขวาง

ภายใต้กลยุทธ์บุคคลดังกล่าว ผู้วิจัยยังสามารถวิเคราะห์ถึงกลวิธีการสื่อสารผ่านคุณสมบัติเฉพาะตัวของท่าเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนาได้ ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นนักบวช (Religion Represent)

สถานภาพของผู้ที่อยู่ร่วมกาสาวพัตร์ นำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน กล่าวในอีกนัยหนึ่งได้ว่า ชาวบางคูวัดให้ความเคารพยำเกรงด้วยความรู้สึ ศรัทธาโดยแท้ ซึ่งแตกต่างจากการเกรงกลัวเพราะอำนาจหน้าที่หรือการบีบบังคับใดๆ จึงทำให้ลดปฏิบัติการต่อต้านของกลุ่มเป้าหมายลงได้อย่างสิ้นเชิง และสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายทุกระดับชั้นได้ด้วยดี

1.2 ความเป็นศูนย์รวมจิตใจ (Spiritual Leadership)

ด้วยธรรมชาติของชุมชนที่ยังคงความเป็นชนบทอยู่มาก และมีความผูกพันใกล้ชิดกับศาสนา “พระ” และ “วัด” จึงยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนบางคูวัดอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการรวมตัวของชาวบ้านในเทศกาลงานบุญ และวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ การเป็นศูนย์รวมจิตใจนี้ จึงทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกระดับเช่นกัน

2.3 ความเป็นที่พึ่งทางใจ (Sanctuary of Mind)

ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา เป็นสมณะที่ให้ความเมตตา และกรุณาต่อชาวบางคูวัดมาโดยตลอด จนกล่าวได้ว่า เป็นเสมือนที่พึ่งทางจิตวิญญาณของคนบางคูวัดทั่วไปอย่างไม่เลือกชนชั้นวรรณะ และไม่เลือกปฏิบัติ หากแต่มุ่งให้เกิดความสงบทางจิตใจ และดับทุกข์ได้ถูกต้องตรงสาเหตุตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งบทบาทของท่านในด้านการรณรงค์ด้านยาเสพติดก็เช่นเดียวกัน

“อาตมาให้ความรักแก่เขา ให้เขามีความศรัทธาในตัวเรา อาตมาจะไม่เคยไปตำหนิว่ามันไม่ดี ว่ามันผิด อาตมาไม่เคยตำหนิตรงนี้กับผู้เสพเลย ไม่เคยพูดถึงเรื่องว่าเสพนีมันผิดนะ มันเลวนะ มันชั่วนะ ไม่ไปตอกย้ำ ก็จะไม่บอกว่ามันไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เราต้องอยู่ร่วมในสังคม เลิกชะเถอะ เรา รู้แล้ว เราลองแล้ว เราอย่าไปหลงใหลมัน”

(เจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2547)

3) การเปิดโอกาสให้กลุ่มรากหญ้าได้มีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า “กลุ่มรากหญ้า” ซึ่งได้แก่กลุ่มประชาชนในพื้นที่นั้น เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า กลยุทธ์ด้านบุคคลที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่แกนนำการรณรงค์ใช้ในการ ดำเนินการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดภายในชุมชนบางคูรัด ตั้งแต่ระยะจุดประกาย จนถึงช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติด ในปี 2546 ประกอบด้วย

3.1 การสร้างความรู้สึกร่วมในฐานะ “เจ้าของถิ่นฐาน”

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า มีการกำหนดให้วิกฤตยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด เป็น “วาระสาธารณะ” หรือ Public Agenda ที่ทุกคนในชุมชนต้องมีจิตสำนึกร่วมสาธารณะในการร่วมรับผิดชอบร่วมกันแก้ปัญหา แกนนำการรณรงค์กำหนดประเด็นปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของชุมชน เพื่อกระตุ้นประชาชนให้เกิดความตระหนัก สำนึกในชะตากรรมของชุมชนร่วมกัน ซึ่งถือเป็นขั้นแรกของการกระตุ้นสำนึกของประชาชนในการปฏิบัติ (Action) ร่วมมือร่วมใจแก้ปัญหาตามกระบวนการรณรงค์อย่างมีระบบต่อไป จึงนับเป็นกลยุทธ์บุคคลที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

3.2 การให้ชาวบ้านได้ “สวมบทเด่น” ในการรณรงค์

กลยุทธ์ดังกล่าว ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา โดยให้มีหน้าที่เป็นอาสาสมัครพลังแผ่นดิน แม่บ้านอาสาสมัคร และตำรวจชุมชน คอยดูแล ตรวจตราสอดส่องร่วมกับแกนนำการรณรงค์และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งยัง เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนรากหญ้ามียากมีเสียง สามารถสื่อสารกันได้ในหมู่ชาวบ้านด้วยตนเอง (ในลักษณะ Horizontal) ตลอดจนหนุนนำให้ชาวบ้านสามารถนำเสนอปัญหาต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ในลักษณะ Bottom-Up) เพื่อนำไปสู่การดำเนินนโยบายตามกลไก ปรียบปรามยาเสพติดตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ และเกิดการทำงานสอดประสานกับกลุ่มแกนนำการรณรงค์ในทุกกระบวนการ อันจะนำมาซึ่งการแก้ปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนถาวรในชุมชนในที่สุด

“พลังแผ่นดินเข้ามาดูแลในส่วนของหมู่บ้านเขา และตรงไหนอย่างไรมีเด็กตรงไหนที่ ๆ ที่ที่จริงผมมีประชุมช่วงสัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนเพื่อสอบถามสถานการณ์ของแต่ละหมู่บ้าน

สอบถามในแต่ละหมู่บ้านว่าเขาดอนนี้มีเด็กที่เพราะว่าพวกนี้ผู้ใหญ่บ้านเขาจะรู้จักหมด ตอนนี้มีเด็กคนไหนพฤติกรรมน่าสงสัย”

(สัมภาษณ์นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร, ปลัดอำเภอบางบัวทองฝ่ายความมั่นคง:2 กันยายน 2547)

“ในการออกตรวจ ก็มีที่ตั้งเวรยาม หมู่ 1 หมู่ 2 จะอยู่คู่กัน มีผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ผู้ช่วย ตลอดถึงตำรวจชุมชน อาสาสมัครพลังแผ่นดิน เขาจะตรวจ 3 คืนต่อหนึ่งครั้ง ออกเวลาประมาณสามทุ่มเที่ยงคืน หรือตีหนึ่ง...”

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. จะคอยกดดันพวกชุมนุมกลางคืน คอยเฝ้าระวังการชุมนุมของเยาวชนเด็กกันนะครับ ก็รู้สึกว่ามันน้อย แทบจะไม่มีนะครับ”

(สัมภาษณ์สมาชิกอบต.และอาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

1) การใช้เจ้าหน้าที่ภาครัฐขับเคลื่อนนโยบายรัฐสู่ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ในช่วงที่ 2-3 ของการรณรงค์ ที่รัฐบาลมีนโยบายว่าด้วยสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 ปี 2544-2546 และ สงครามยาเสพติดขั้นแตกหักในปี 2546 นั้น มีการใช้บุคคลเป็นผู้ส่งสารเพิ่มเข้ามาอีกหนึ่งกลุ่มคือกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐฝ่ายปกครอง ฝ่ายความมั่นคง ฝ่ายปราบปราม และ สาธารณสุข

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐนั้น มีกลวิธีในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

1.1 ใช้ตำแหน่งหน้าที่และสถานะทางสังคมในการสร้างความน่าเชื่อถือและโน้มน้าวให้เกิดการปฏิบัติ ด้วยอำนาจบังคับใช้ที่ได้จากรัฐ และ ความเกรงใจ

ผู้วิจัยพบว่า กลวิธีดังกล่าวมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มเจ้าหน้าที่ และอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

4.1.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐฝ่ายความมั่นคง ได้แก่ นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร ปลัดอำเภอบางบัวทอง ซึ่งมีลักษณะการทำงานที่เด็ดขาด จริงจัง และรุกเข้าแก้ปัญหาตามนโยบายรัฐด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันปราบปราม ภายใต้กลวิธีการสื่อสารต่างๆ กล่าวคือ

- ก. ใช้ความจริงจัง (Determination) ในการแก้ปัญหาเสพติดตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินของรัฐบาล
- ข. ใช้ความมีระบบและทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนตามเครือข่ายสายงาน (Functional)
- ค. ใช้ความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ตรวจสอบได้ (Transparent)

“24 ชั่วโมง ... ช่วง 3 เดือนแรกที่ประกาศ ผมอยู่อำเภอน่าจะทั้งวันทั้งคืน กว่าจะนอนตี 2 ตี 3 ตี 5 ตื่นออกไปตรวจบ้าน และมีผมอยู่คนเดียวฝ่ายความมั่นคงทั้งอำเภอ

เข้าเย็นเราจะออกตรวจพื้นที่นะ เย็นจะต้องมามานั่งพิมพ์งานส่งจดหมายส่งหนังสือ ตี 5 ออกอีกแล้ว 3ทุ่ม 4ทุ่มออกตรวจอีกแล้ว ตรวจพวกพลับบริการพวกคาเฟ่พวกอะไรอย่างนี้ก็จะกลับตี 2 ตี 3 ตี 5 ออกอีกแล้วมันจะเป็นอย่างนี้มาเป็นชีวิตประจำวันนะครับ”

ผมจะมี อภปร ที่ผมตั้งเป็นชุดปฏิบัติของผมพิเศษที่คอยช่วยเข้าไปหาข่าว ช่วยออกด้วย เป็นชาวบ้าน เข้ามาอาสาสมัครเขาเรียกอาสาสมัคร มันเป็นอาสาสมัครของกระทรวงมหาดไทยนะครับ อภปร”

(สัมภาษณ์นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร, ปลัดอำเภอบางบัวทองฝ่ายความมั่นคง:2 กันยายน 2546)

4.1.2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐฝ่ายสาธารณสุข คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบางบัวทอง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลบางคูรัด ใช้ลักษณะการทำงานส่งเสริมจิตวิยาชุมชนเชิงรับ ตามนโยบายรัฐด้านการอบรมฟื้นฟู และจิตวิทยาครอบครัว และใช้กลวิธีในการสื่อสาร ดังนี้

- ก. ใช้ความจริงใจและมุ่งมั่นในการทำงาน (Goal-Oriented and a Sense of Sincerity)
- ข. ใช้ความเอื้ออาทร (Care & Compassion)

- ค. ใช้ความห่วงใยใส่ใจชุมชนอย่างแท้จริง (Community Ties) ใช้ความมีระบบและการดำเนินงานตามขั้นตอน (Well-Trained & Professional Counsel)

จากการศึกษาข้อมูล สรุปได้ว่า ตลอด 3 ช่วงของการรณรงค์ด้านยาเสพติดในพื้นที่ตำบลบางคูรัด มีจุดร่วมในการใช้ “กลยุทธ์บุคคล” เป็น “ตัวชูโรง” ที่ขับเคลื่อนการรณรงค์ในชุมชน โดยมี “ความไว้เนื้อเชื่อใจ” เป็นรากฐานของทุกกลยุทธ์ ทั้งนี้ เนื่องด้วยสภาพสังคมของชุมชน ซึ่งยังคงมีสายใยแบบสังคมชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ยังคงเกาะเกี่ยวกันแน่นแฟ้น จึงทำให้การสื่อสารโดยใช้กลยุทธ์บุคคล ทั้งการใช้ผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาเป็นผู้สื่อสาร หรือแม้กระทั่งการสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มรากหญ้า ซึ่งล้วนเป็น “คนใน” ที่คลุกคลีอยู่กับพื้นที่เป็นนิจ นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันบุคลากรภาครัฐซึ่งแม้จะเป็น “คนนอกชุมชน” ก็เข้ามามีบทบาทในดำเนินกลยุทธ์ทางการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล และด้วยความตำแหน่ง ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อสนองนโยบายรัฐอย่างเป็นระบบ

◆ กลยุทธ์ด้านสาร (Message Strategies)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตลอดทั้ง 3 ระยะในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ปรากฏกลยุทธ์ด้านสารที่กลุ่มแกนนำชุมชนใช้เพื่อสร้างความร่วมมือในกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การตอกย้ำประเด็นหลักอย่างต่อเนื่อง: **รู้ทันสถานการณ์-สำนึกรักฐานถิ่น –พลังแผ่นดินร่วมแก้ไข- ลูกหลานห่างไกลยาเสพติด**

จากการศึกษาพบว่า ทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าว ปรากฏในเนื้อหาสารที่ใช้ในการประสานความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์มาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้นจุดประกายการรณรงค์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า แกนนำชุมชนได้นำเสนอสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “สถานการณ์การระบาดของยาเสพติดในพื้นที่” แก่กลุ่มพันธมิตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้พันธมิตรตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในระยะจุดประกาย ทั้งยังนำเสนอเนื้อหาด้านนี้อย่างสม่ำเสมอมาจนถึงการรณรงค์ในระยะที่ 2

และ 3 ซึ่งมุ่งเน้นให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ยาเสพติด อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์เพื่อ
แก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน

“ปัญหาเสพติดผมคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ และเรื่องที่สำคัญมากเพราะว่ายาเสพติดเข้าไปใน
ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งทำให้เกิดความไม่อบอุ่นในครอบครัวเกิดความเดือดร้อนในครอบครัวทำให้
ครอบครัวแตกสลายทีนี้ถ้าหากว่าเราไม่ช่วยไม่ร่วมมือกัน คงไม่มีความสุขแน่นอน

(ผู้ใหญ่ชัยรัตน์ นิลทัด สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2547)

สำหรับการนำเสนอสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “ความรักถิ่นฐานบ้านเกิด” นั้น เป็นประเด็นที่ถูกใช้
เป็นธงนำในการรณรงค์มาโดยตลอด เนื้อหาเกี่ยวกับสำนึกรักในพื้นที่สะท้อนอยู่ในเจตนารมณ์ที่แนชัด
ที่มุ่งคว่ำบาตรยาเสพติด เพื่อให้ชุมชนบางคูวัดเป็นชุมชนที่ชาวสะอาด และหลุดพ้นจากมหันตภัย
ยาเสพติด อันแสดงถึงการปกป้อง และห่วงแหนมาตุภูมิของตนเองทางหนึ่ง

ประเด็นเกี่ยวกับ “การใช้พลังชุมชน” แก้ไขปัญหาเสพติดนั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอ
ประเด็นดังกล่าวมาตั้งแต่ช่วงจุดประกายการรณรงค์โดยกลุ่มแกนนำในชุมชนเอง เพื่อมุ่งสนับสนุนการ
มีส่วนร่วมของประชาชน และพันธมิตรทุกหมู่เหล่าภายในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่
อย่างไรก็ตาม เมื่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาร่วมหนุนเสริมในการรณรงค์ระยะที่ 2 และ 3 ตามยุทธศาสตร์
“พลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติด” ของรัฐบาล แนวคิดเกี่ยวกับพลังชุมชน ได้รับการกล่าวขานใหม่ใน
นาม “พลังแผ่นดิน” หากก็ยังคงให้ความหมายถึงการร่วมมือร่วมใจของชาวบางคูวัดเพื่อปราบปราม
ยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนเช่นเดิม

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องลูกหลาน และอนาคตของชุมชนจากยาเสพติดนั้น ได้รับการ
การเน้นย้ำมาตั้งแต่เริ่มจุดประกายการรณรงค์ ทั้งยังมีการเน้นเนื้อหาดังกล่าวอย่างเข้มข้นในช่วงท้าย
ของการรณรงค์ซึ่งพุ่งเป้าไปสู่การสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืนในที่สุด

2) การออกแบบสารที่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ดังกล่าว ประกอบกับการศึกษา

ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า แกนนำชุมชนได้พยายามที่จะออกแบบสารในการรณรงค์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ ทั้งนี้ เนื่องจากแกนนำชุมชนตระหนักดีว่า เป้าหมายในการรณรงค์ของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน และระดับความเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็ยังคงแตกต่างกันไปด้วย ส่งผลให้แกนนำชุมชนเลือกใช้เนื้อหาสาร ตลอดจนใช้กลวิธีด้านจุดจับใจในสารที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดประสิทธิผลทางการสื่อสารสูงสุด ดังที่การดำเนินกลยุทธ์ปรากฏต่อเนื่องในการรณรงค์ระยะที่ 2-3

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า ภายใต้กลยุทธ์การออกแบบสารที่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย ยังชี้ให้เห็นถึงการนำเสนอแก่นของสาร ตลอดจนการใช้จุดจับใจที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในแต่ละกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย ดังนี้

2.1 สารสำหรับผู้เสพ

มุ่งโน้มน้าวใจให้ผู้เสพยาเสพติดเข้าร่วมการรณรงค์ โดยเข้าสู่การรับการบำบัดฟื้นฟูทุกคน และต้องรับการอบรมให้เลิก-ละยาเสพติดโดยเด็ดขาด นอกจากนี้ เนื้อหาในสารยังมุ่งเน้นการฟื้นฟูจิตใจ และให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม ซึ่งนับเป็นการให้กำลังใจแก่กลุ่มผู้เสพยาเสพติดในการลด-ละ-เลิก และกลับมาเป็นคนดีของสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แกนนำในการรณรงค์ เลือกใช้หลักจุดจับใจในการนำเสนอสารสู่ผู้เสพ ดังนี้

2.1.1 การให้เหตุผล (Rational Appeal) ดังปรากฏในข้อมูลจากสัมภาษณ์ คือ

“พวกเราอยากให้เขาเลิกได้กลับมาทำมาหากิน ครอบครัวยุคใหม่เขาจะได้มีความสุข ... ยกตัวอย่าง ว่าบ้านนั้นบ้านนี้ ลูกเขาไม่ติดยา พ่อแม่ก็มีความสุข ถ้าเกิดลูกเราติดยาพ่อแม่อีกก็จะมีแต่ความทุกข์ อีกอย่างต้องงัดไฉโนนไฉนไปขาย บางคนมันเป็นแบบนี้ เราต้องพูดกับเขาดีๆ “

(สัมภาษณ์นายชัยรัตน์ นิลทัต , นักរបพลังแผ่นดิน : 17 มีนาคม 2547)

2.1.2 การใช้จุดจับใจประเภทความกลัว (Fear Appeal) ได้แก่ การชี้ให้เห็นผลร้ายจากยาเสพติดต่อสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่การทำลายสมอง และบั่นทอนอนาคตที่สดใสของผู้เสพเอง

2.1.3 การแสดงความเห็นใจและเอื้ออาทร (Care & Compassion Appeal) กล่าวคือ มุ่งสื่อถึงการเอื้อโอกาสให้กลุ่มผู้เสพยาเสพติด กลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพเมื่อสามารถเลิกยาได้อย่างเด็ดขาด ทั้งสร้างความรู้สึกที่ว่า ชุมชนไม่มีเจตนาจะซ้ำเติมผู้เสพยา ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเพียง “ผู้หลงผิด” ไปกับยาเสพติด ในทางตรงกันข้ามทุกฝ่ายพร้อมที่จะโอบอุ้มและดูแลผู้เสพยาด้วยกันทั้งสิ้น

“เดี๋ยวนี้เด็กทุกคนมีเกียรติหมด สามารถเอาเกียรติบัตรมาโชว์ให้เราดูได้ ผ่านการอบรมเรียบร้อยหมดแล้ว ผมมีเกียรติบัตร ผมเลิกแล้ว ผมมีงานทำแล้ว ของเรามีหมด และเด็กทุกคนอยู่กับเราเรียบร้อย ต้องการวันไหน ถ้าจะมาสัมภาษณ์อีก บางที่ผมเรียกมาให้ได้ เพราะเด็กทำงานอยู่กับเราตั้งหลายคน และเขาเป็นคนดี และทุกวันนี้เขาเห็นว่าพวกเรามีความสำคัญกับเขา เขาจะได้มีความภูมิใจว่า ผู้นำทั้งหมดในต.บางคูรัด ดูแลเขา “ไม่ได้ปล่อยปละละเลย”

(สัมภาษณ์นายผิว ท้วมตุ้ย, รองนายกอบต.บางคูรัด : 17 มีนาคม 2547)

1.1 สารสำหรับครอบครัวผู้เสพ

มุ่งเน้นให้ครอบครัวของผู้เสพ ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวในฐานะ “ภูมิคุ้มกัน” ที่ช่วยให้ผู้เสพมีจิตใจเข้มแข็ง และสามารถเอาชนะการติดยาได้ โดยเนื้อความในสาร มุ่งเสนอประเด็นที่ว่า ครอบครัวที่อบอุ่นและเข้าใจกัน จะช่วยให้บุตรหลานที่หลงผิดสามารถกลับตัวได้ และ “ไม่กลับไปติดยาเสพติดอีก

จากการศึกษาพบว่า เกณฑ์ในการรณรงค์ได้ใช้ “จุดจับใจ” เพื่อโน้มน้าวให้กลุ่มครอบครัวของผู้เสพร่วมมือในการรณรงค์ภายใต้เนื้อหาสารข้างต้น ดังนี้

2.2.1 การให้เหตุผล (Rational Appeal) โดยชี้ให้เห็นว่า หากครอบครัวเข้าใจและให้โอกาส ก็จะช่วยให้ผู้ติดยาเสพติด สามารถเลิกยาได้ และกลับมาเป็นคนดีของสังคม

2.2.2 ใช้จุดจับใจแบบ Status ด้านความห่วงหาอาทร (Concern) กล่าวคือ
 จูงใจให้ครอบครัวของผู้เสพสังเกตเห็นถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวในฐานะภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่ง
 ที่สุดต่อปัญหาเสพยาเสพติด และบทบาทในการดูแลผู้เสพทั้งทางร่างกาย และการให้กำลังใจ

1.2 สารสำหรับผู้ค้า

ผู้วิจัยพบว่า สารสำหรับผู้ค้ามุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นที่ชี้ชัดถึงการต่อต้านกลุ่ม
 ดังกล่าว โดยประกาศชัดว่า จะไม่ขอคบค้าสมาคมกับผู้ค้า ตลอดจนประกาศกว้างที่จะดำเนินการ
 จับกุม และดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือแม้กระทั่งจะดำเนินการวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งเป็นการทำให้
 กลุ่มผู้ค้าเกิดความเกรงกลัว พร้อมกับกดดันกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวทั้งด้วยกฎหมายของชุมชน และ
 กฎหมายของบ้านเมือง เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวยุติการค้ายาเสพติดในชุมชนโดยเร็ว

จึงอาจกล่าวได้ว่า สารถึงผู้ค้านั้น ใช้จุดจับใจประเภทความกลัว (Fear Appeal) เป็น
 หลัก โดยสื่อถึงการจับกุมปราบปรามอย่างเอาจริงเอาจัง และไม่มีการผ่อนผันหรือประนีประนอมใดๆ
 ทั้งสิ้น

2.4 สารสำหรับพันธมิตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แกนนำชุมชนได้ใช้สารเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์
 ตลอดจนกระตุ้นการมีส่วนร่วมของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในการรณรงค์ต้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัด
 อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กลยุทธ์ ใช้จุดจับใจแบบเหตุผล (Rational Appeal) ควบคู่ไปกับการใช้จุดจับใจ
ประเภท Status โดยเน้น Community Empowerment

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) การนำเสนอสารอย่างตรงไปตรงมา และถูกต้องชัดเจน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นอกเหนือจากการใช้จุดจับใจเพื่อโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรณรงค์แล้ว กลุ่มแกนนำชุมชนยังมีการนำเสนอสารที่เป็นข้อเท็จจริง ในลักษณะตรงไปตรงมาประกอบกันด้วย

ทั้งนี้ กลยุทธ์การนำเสนอสารอย่างตรงไปตรงมา พบได้ในการรายงานสถานการณ์ระบาดของยาบ้าในชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ข้อมูล และนำเสนอข้อเท็จจริงเป็นหลัก เพื่อให้พันธมิตรทุกกลุ่มได้ทราบถึงเคลื่อนไหวของสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ และนำมาซึ่งการคิดวิเคราะห์ เพื่อหาทางจัดการแก้ไขปัญหา ตลอดจนจัดกระบวนการพิชิตในการรณรงค์เพื่อชิงความเป็นต่อในการรณรงค์ท่ามกลางสถานการณ์นั้นๆ ต่อไปได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ภายใต้การนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมานั้น แกนนำชุมชนยังให้ความสำคัญกับความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย ดังจะเห็นได้ว่า กลุ่มแกนนำชุมชนได้เลือกใช้ข้อมูลที่ผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสำหรับชุมชนแล้ว ข้อมูลดังกล่าวถือเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ระดับหนึ่งทีเดียว

4) การใช้จิตวิทยาความเอื้ออาทร

จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ดังกล่าวถูกเลือกมาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ระหว่างกลุ่มแกนนำชุมชนกับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและครอบครัว โดยนำหลักการสื่อสารเชิงจิตวิทยา มาเป็นหัวใจสำคัญ พร้อมทั้งถ่ายทอดสารภายใต้กลวิธีการสื่อสารเชิงจิตวิทยา ดังนี้

4.1 ใช้สารที่สื่อถึง “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา”

กลวิธีนี้ ปรากฏในสารสู่ผู้เสพ โดยมีเนื้อหาที่เน้นการให้กำลังใจ ทั้งกำลังใจจากครอบครัวของตนเอง และกำลังใจจากคนในชุมชน เพื่อให้ผู้เสพตัดสินใจเข้ารับการรักษา ตลอดจนมีกำลังใจในการเอาชนะใจตนเองเพื่อลด ละ และเลิกยาเสพติดต่อไป

4.2 ใช้สารที่สื่อถึง “ความห่วงใย และการให้โอกาสซึ่งกันและกัน”

กลวิธีการสื่อสารดังกล่าว อาศัยจุดจับใจแบบ “We Share” Status เข้ามาเป็นกลวิธีหลัก กล่าวคือ แขนงนำในการรณรงค์มุ่งสื่อสารกับกลุ่มครอบครัวของผู้เสพ ในลักษณะที่ทำให้กำลังใจกับครอบครัวดังกล่าว ตลอดจนสร้างความเข้าใจกับครอบครัวถึงอิทธิพลของครอบครัวต่อการเลิกเสพยาของผู้เสพ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มครอบครัวของแกนนำในการรณรงค์ยังใช้กลวิธีดังกล่าว เพื่อแสดงเจตนาารมณ์ในการยื่นมือช่วยเหลือบุตรหลานที่ติดยาเสพติดด้วยความเข้าใจ และไม่ซ้ำเติมกัน อันเป็นการสร้างทัศนคติอันดีต่อการรณรงค์อีกด้วย

“เด็กที่เคยติดยาร้อยกว่าคนที่เข้าสู่ศูนย์บำบัดชีวิตใหม่ ทุกวันนี้พ่อแม่ผู้ปกครองก็เข้าใจเราแล้ว เราให้โอกาสทุกคนที่เคยเสพยา”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

5) การสร้างความรู้สึกร่วม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารพบว่า แกนนำชุมชนได้เลือกใช้กลยุทธ์การสร้างความรู้สึกร่วม เพื่อให้กลุ่มพันธมิตรต่างๆ ในชุมชน เกิดความตระหนักในพิษภัยของยาเสพติด ทั้งยังก็ให้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนไปทุกหย่อมหญ้า และทุกคนก็ล้วนได้รับผลร้ายนั้นหากไม่ร่วมกันแก้ไข

ไม่เพียงใช้กลวิธีการสื่อสารที่สร้างความรู้สึกร่วมในฐานะ “ชาวบางคูรัด” แล้ว ยังมีการใช้กลวิธีการสื่อสารที่สร้างความรู้สึกร่วมในฐานะ “ประชาชนชาวไทย” และ “พลสภานักสู้รักภักดี” ประกอบกันด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบกลวิธีการสื่อสารภายใต้กลยุทธ์การสร้างความรู้สึกร่วม ดังนี้

5.1 ใช้จุดจับใจที่แสดงพิษภัยของยาเสพติด (Fear & Rational)

จากการศึกษาพบว่า แกนนำได้ถ่ายทอดสารที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของปัญหาเสพติดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่มุมที่ยาเสพติดเป็นมหันตภัยที่บั่นทอนอนาคตของเยาวชน

และอนาคตของชุมชนเอง ซึ่งในการดังกล่าว ได้อาศัยจุดจับใจด้านความกลัว (Fear Appeal) เข้ามาเป็นกลไกในการโน้มน้าวใจกลุ่มพันธมิตรให้เกิดความรู้สึกร่วมถึงภาวะคุกคามดังกล่าว

“...จะสอนให้เห็นพิษภัยของยาเสพติดว่า ทำให้คนเป็นบ้าได้ จะชี้ให้เห็นตัวอย่างที่มีอยู่จริง แต่จะไม่ห้ามเรื่องการคบเพื่อน เน้นให้ชี้ให้เห็นเหตุเห็นผลของการเสพยา ตักเตือนเป็นรายบุคคล”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มแกนนำในการรณรงค์ ยังใช้เหตุผลที่ต้องประกาศสงครามและเอาชนะปัญหายาเสพติดในชุมชนในการสื่อสารกับกลุ่มพันธมิตรเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการเผชิญกับปัญหาเสพติดอีกด้วย

5.2 ใช้จุดจับใจที่สะท้อน “การตกอยู่ในชะตากรรมร่วมกัน”

(Crucial Common Concerns)

ผู้วิจัยพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้ใช้สารที่มีสื่อถึงปัญหาเสพติดในชุมชนบางจุดเพื่อสื่อสารกับพันธมิตรแทบทุกกลุ่มว่า ชุมชนกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องจากยาเสพติดมีแต่จะทวีความรุนแรงขึ้น และกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนอนาคตของชุมชน สารดังกล่าวสะท้อนถึงการตกอยู่ในสถานการณ์ร้ายแรงของยาเสพติดร่วมกัน

5.3 ใช้หลัก “ความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

(Loyalty)

ด้วยสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักของชาติ ที่คนไทยทุกคนให้ความจงรักภักดี จากการศึกษาพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้เลือกจุดจับใจที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความภักดีต่อองค์พระประมุขของชาติ มาเป็นกลวิธีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มพันธมิตรให้ร่วมรณรงค์อย่างแข็งขัน เพื่อสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการสร้างความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งประกาศชัยชนะในสงครามยาเสพติด เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“เราสะท้อนอยู่ในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดประมาณวันที่ 12 สิงหาคม 2545 ใช้กิจกรรมในช่วงนั้นพอดี มีคนมาเยอะ มีการจัดเลี้ยงคนช่วยทำงาน แล้วพ่อแม่ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย อบต. มอบโล่ให้กับเด็กที่เคยเสพยา โดยการคัดเลือกจากรายชื่อ “

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

◆ กลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสาร

เนื่องจากการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของพันธมิตรทุกกลุ่ม เพื่อให้เกิดพลังชุมชนในการปราบปราม และเฝ้าระวังการระบาดของยาเสพติด และยังเมื่อประกอบกับปัจจัยด้านความหลากหลายของกลุ่มพันธมิตรในการรณรงค์ซึ่งมีทั้งกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มบุคลากรด้านการศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และองค์กรธุรกิจต่างๆ สื่อที่ใช้จึงจำเป็นต้องเข้าถึงคนในชุมชนทุกระดับในเชิงลึก และสอดคล้องกับเป้าหมายในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือในแต่ละกลุ่มพันธมิตรอีกด้วย

“ ผมเน้นบุคคลโลบาย...เน้นทุกสื่อที่มี ส่วนใหญ่จะออกไปคุย บางทีก็กระจายเสียง ใช้รถกระจายเสียงของอบต.วิ่งเข้าไปในหมู่บ้าน”

(สัมภาษณ์นายพรพิชัย ดิสโร,ปลัดอบต.บางคูรัด : 2 ธันวาคม 2546)

จากการศึกษาพบว่า ตลอดทั้งสามช่วงของการรณรงค์ แคนนำได้เน้นการบูรณาการสื่อทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการเข้าถึงทั้งกลุ่มชาวบ้านบางคูรัดดั้งเดิม และ กลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร ทั้งนี้เพราะสื่อแต่ละชนิดมีข้อดีต่างกัน เมื่อนำเอาข้อดีของสื่อแต่ละชนิดมาใช้ร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการสื่อสารที่สูงที่สุดได้

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบกลยุทธ์ด้านสื่อ (ช่องทางการสื่อสาร) ที่แคนนำใช้ในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ดังนี้

1. การใช้สื่อบุคคลที่มีความใกล้ชิดในพื้นที่

เนื่องจากชุมชนบางคูรัดมีลักษณะเฉพาะของชุมชน ที่ค่อนข้างมีความเหลื่อมล้ำระหว่างสภาพชุมชนแบบสังคมเมือง และสังคมชนบทซึ่งเป็นสภาพสังคมส่วนใหญ่ของบางคูรัดปัจจุบัน การใช้

สื่อบุคคลที่สามารถรุกเข้าถึงตัวกลุ่มพันธมิตร จึงยังคงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งทั้งกลุ่มแกนนำและกลุ่มพันธมิตรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ทันที

อย่างไรก็ดี จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า กลยุทธ์การใช้สื่อบุคคลในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัดนั้น อาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของกลุ่มบุคคลต่างๆ ในพื้นที่บางคูวัดเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยการสื่อสารโดยใช้วิธีการพูดคุยกันโดยตรง โดยอาศัยการพูดคุยกันตัวต่อตัวแบบเห็นหน้า การพูดคุยกันโดยตรงโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ การพูดคุยผ่านโทรศัพท์ และการใช้สื่อบุคคลโดยเชื่อมผ่านโครงการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) การพูดคุยกันตัวต่อตัวแบบเห็นหน้า (Face-to-Face Communication)

จากการศึกษาพบว่า การใช้สื่อบุคคลดังกล่าว เป็นการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มแกนหลักกับกลุ่มพันธมิตร ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารกันแบบไม่เป็นทางการ คู่สื่อสารได้มีโอกาสสื่อสารถึงกันเป็นการส่วนตัว โดยไม่ผ่านเทคโนโลยีทางการสื่อสารใดๆ ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยกันแบบเห็นหน้า คำตา ใช้ในการปรึกษาหารือ ประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือแจ้งเบาะแส

การสื่อสารด้วยวิธีการพูดคุยกันตัวต่อตัวแบบเห็นหน้านี้นับสนุนให้เกิดการประสานความร่วมมือได้โดยการที่คู่สื่อสารมีโอกาสใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่มีอยู่แล้วมาพูดคุยกัน ทำให้การทำงานร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันง่ายขึ้น ทั้งยังสามารถแสดงออกได้ถึงความจริงใจในการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

1.2) การพูดคุยกันโดยตรงโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร

การพูดคุยลักษณะดังกล่าว ได้แก่ การพูดคุยผ่านโทรศัพท์ ทั้งโทรศัพท์พื้นฐาน และโทรศัพท์มือถือ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารผ่านช่องทางการสื่อสารดังกล่าว เป็นการติดต่อสื่อสารกันแบบไม่เป็นทางการ ระหว่างกลุ่มแกนนำกับพันธมิตรที่มีความสัมพันธ์กันแบบใกล้ชิดอยู่ก่อนแล้ว

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ช่องทางการสื่อสารดังกล่าว มักใช้ในกรณีรีบด่วน คือการแจ้งการประชุมด่วน หรือการขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ซึ่ง ปลัด อบต.บางคูวัดมักเป็นผู้โทรศัพท์ติดต่อประสานงานกับแกนนำและพันธมิตรเรื่องการนัดหมายประชุม หรือ ยืนยันการนัดหมายที่ได้ออกหนังสือเชิญไปแล้ว และยังเป็นช่องทางการสื่อสารหลักระหว่างทีมงานเพื่อรายงานสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชน ซึ่งทางทีมอาสาสมัครพลังแผ่นดินและทางอบต.บางคูวัด เป็นกลุ่มพันธมิตรที่นิยมใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านโทรศัพท์นี้

“.....โทรศัพท์หากัน คุยกัน... บางทีเรานัดหมาย...เข้าใจ 'ไม่มี'การเปลี่ยน”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารโดยการพูดคุยกันโดยตรงผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารนี้ ยังส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในพื้นที่บางคุร์ดอย่างแน่นแฟ้น เพราะทำให้การชี้แจงกันในการทำงานสามารถเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที เมื่อเกิดความสงสัยหรือไม่เข้าใจในสิ่งใด และทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน

1.3 การใช้สื่อบุคคลโดยเชื่อมผ่านโครงการ

การใช้สื่อบุคคลโดยเชื่อมผ่านโครงการนี้ เป็นการสื่อสารระหว่างแกนนำ กับพันธมิตร และกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ตำบลบางคุร์ด ซึ่งได้แก่ การจัดทำโครงการขึ้นมาเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้มีโอกาสเข้าไปพบปะ อบรม และให้ความรู้แก่เยาวชนในพื้นที่ การใช้สื่อบุคคลเชื่อมผ่านโครงการนี้เป็นการที่เจ้าหน้าที่รุกเข้าไปหาโรงเรียน การเข้าไปอบรมนี้ เจ้าหน้าที่จะใช้ตนเองเป็นสื่อในการพูดคุยให้เยาวชนทราบถึงปัญหาและวิธีการป้องกันภัยจากยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า ด้วยกลไกสนับสนุนจากภาครัฐในปี 2544-2546 ที่ได้ส่งบุคลากรภาครัฐที่ผ่านการอบรมด้านต่างๆ ลงมาทำงานด้านยาเสพติดในชุมชน เช่น ครู D. A. R. E. เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักระมัดระวังตนเองจากภัยยาเสพติด จะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาตั้งแต่ยังไม่เกิดปัญหาเกิดขึ้น และเด็กเยาวชนจะนำเรื่องที่เขาได้รับรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้ปกครองและคนที่บ้านได้ตระหนักถึงการร่วมมือร่วมใจกันป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

การใช้สื่อบุคคลโดยเชื่อมผ่านโครงการที่ปรากฏในชุมชนบางคุร์ดประกอบด้วย

♥โครงการ 5 นาทีหน้าเสาธง

เป็นโครงการที่เชื่อมโยงกลุ่มแกนนำ เข้ากับบุคลากรภาคการศึกษา ซึ่งเป็นสื่อบุคคลที่คุ้นเคยกับเยาวชนในสถานศึกษาเป็นอย่างดี

โครงการ 5 นาทีหน้าเสาธง เป็นโครงการที่โรงเรียนมีการพูดหน้าเสาธงในช่วงเช้าหลังจากนักเรียนเข้าแถวเคารพธงชาติแล้ว เพื่อปฏิญาณตนว่าจะจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยการไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่ากรณีใดๆ

♥โครงการวิทยากรอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนตามโครงการ D. A. R. E.

เป็นอีกโครงการหนึ่งที่น่าเอาแนวคิดของแกนนำในการรณรงค์ทั้งภาคชุมชน และภาครัฐมา ผสานกัน และดึงความร่วมมือจากพันธมิตรด้านการปราบปรามจับกุม เข้ามาเป็นผู้สื่อสารเรื่องการ ป้องกันมหันตภัยยาเสพติดกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่

โครงการวิทยากรอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนตามโครงการ D.A.R.E. คือโครงการที่ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลบางบัวทองเข้าไปเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ยาเสพติด ตลอดจนสอนให้เด็กนักเรียนให้เด็กรู้จักปฏิเสธ และป้องกันตัวเองจากยาเสพติด ทาง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีแบบเรียนเข้ามาสอนเด็กเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด และในครั้งสุดท้ายจะมีการสอบ วัดความรู้ โดยทางโรงเรียนจะจัดชั่วโมงให้ตำรวจเข้ามาสอนเด็กนักเรียน ตลอด 1 ภาคเรียน เป็นเวลา ทั้งหมด 17 ชั่วโมง อาทิตย์ละ 1 วัน วันละ 1 ชม. ซึ่งจะเป็นการอบรมนักเรียนชั้น ป.5-ป.6

“...โครงการ Dare จะเป็นโครงการหนึ่ง มันจะมีบทเรียนอยู่ 17 บทคือว่าชั่วโมงหนึ่งก็ จบบทหนึ่งเลย เริ่มต้นจะแนะนำโครงการเข้าใจผลกระทบ เข้าใจผลที่จะตามมา เปลี่ยนความ เชื่อนี้เรียนรู้เทคนิคในการที่จะต้องปฏิเสธ นำสนใจนะ เคารพตนเองแสดงออกสิทธิ จัดการกับ ความเครียดโดยไม่ต้องพึ่งยา ...

เราปลูกฝังเด็กที่มัน ป.6 นี่คือเด็กที่กำลังจะขึ้นวัยรุ่น เขาปลูกฝังนะเขาจะมีภูมิด้ำน ทานขึ้นเพาะว่าเลยวัยไปเขาเริ่มจะแอนตี้แล้วเขาตัดสินใจเองอย่างนี้ เราเลยปลูกฝังจากวัย ที่กำลังจะโตและจะปลูกฝังในวัยนี้ ป.5 ป.6 เป็นที่ยังหัวอ่อนอยู่...เด็กมีส่วนร่วมกับเรานะ คือว่าบทที่เราสอนเราจะให้เด็กมีส่วนร่วมกับเราทุกครั้งทุกบท

สมมติว่าเราเล่าเหตุการณ์สอนบทนี้ให้เด็กแสดงตัวอย่างว่า เด็กจะหลีกเลี่ยง ยาเสพติดอย่างนี้ให้เด็กมาแสดงให้เราดูเขาจะชอบมาก”

(สัมภาษณ์กลุ่มตำรวจครู D.A.R.E. วันที่ 4 กันยายน 2546)

2) การระดมสมองในการกระตุ้นการมีส่วนร่วม

กลยุทธ์การใช้เวทีระดมสมองนี้ เป็นกลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือในกลุ่มพันธมิตรที่สำคัญยิ่ง โดยการประชุมในที่นี้ หมายความว่ารวมถึงการประชุมร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ณ เวลานั้น เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้สื่อประเภทนี้จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต้องการมีความคิดเห็นร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่า การจัดการประชุมระดมสมองเป็นการสื่อสารในรูปแบบของการสื่อสารหลายทาง และเป็น การสื่อสารกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งการจัดการประชุมระดมสมองนี้ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เป็นทั้งผู้รับฟัง และเป็นผู้แสดงความคิดเห็นในการทำงาน รวมทั้งเป็นการเชื่อมคนและงานเข้าด้วยกัน

การจัดการประชุมระดมสมองจะแบ่งการประชุมออกเป็น 3 ระดับ คือ

2.1 การประชุมร่วมกันของกลุ่มแกนหลัก และกลุ่มพันธมิตร

ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกวันพุธต้นเดือนที่ อบต.บางคูวัด ทางชุดเฉพาะกิจต่อต้านยาเสพติดตำบลบางคูวัดร่วมกับนายอำเภอบางบัวทอง และปลัดอำเภอบางบัวทอง มีการประชุมระดมพลังสมองเพื่อติดตามผลความคืบหน้าสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด ทุกวันพุธที่สองของเดือน ที่ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตำบลบางคูวัด

“เราประชุมร่วมกันทุกวันพุธที่สองของเดือนๆ ว่า สถานการณ์ยาเสพติดตอนนี้เป็นอย่างไรร อยู่ในช่วงจังหวะเวลา เช่น ถ้าคนเริ่มใช้ยากันเยอะ ก็จะไปเดินรณรงค์ ในการประชุมร่วมจะมีหลาย ๆ ฝ่ายมาร่วมกัน มีตำรวจ ชาวบ้าน หมอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมานั่ง”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

“เราตั้งประเด็นไว้ พุธ ที่ 2 ของเดือน เราจะต้องประชุมแกนนำทั้งหมด ไล่แต่ละหมู่บ้านนี้เดือนนี้ หมู่ 1 เรื่องยา มีอะไรเข้ามาขายไหม ผู้ใหญ่แต่ละหมู่บ้านต้องรายงานนายอำเภอ รายงานท่านปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และสาธารณสุข...สมาชิก อบต. 5 คน 10 หมู่ก็ประมาณ 50 กว่าคน ถ้าเกิดผู้ใหญ่บ้านไม่อยู่ก็เอาตัวแทน ผู้ช่วยมาชี้แจง หมอสาธารณสุขอำเภอมาหมด 3-4 คน และอนามัย 2 อนามัย ต้องมาทั้งคู่ ...เขาจะต้องมาร่วมประชุมทุกเดือน ปลัดอำเภอ ...นายอำเภอ แกมาทุกเดือนเลย ถ้านายอำเภอไม่มา ก็ต้องปลัดมา มาชี้แจง”

(สัมภาษณ์นายผิว ท่วมต้อย ,รองนายกอบต.บางคูรัด : 17 มีนาคม 2547)

2.2 การประชุมภายในหมู่บ้านแต่ละแห่ง

การประชุมดังกล่าว ประกอบด้วยกลุ่มประธานและคณะกรรมการหมู่บ้าน การประชุมภายในนี้จะมีการเชิญกลุ่มแกนหลัก คือ เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาร่วมรับฟังด้วย

2.3 การประชุมระดับจังหวัด

ระหว่างที่มงานอาสาสมัครชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดระดับตำบลบางคูรัดร่วมกับ ปลัดอำเภอบางบัวทองและนายอำเภอบางบัวทองเป็นประธานการประชุม มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงาน สถานการณ์ความคืบหน้าด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด

“...จะมีการเสนอข้อมูลปัญหาโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ให้กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเรารู้ข้อมูลจริง แล้วจะสะท้อนปัญหาขึ้นไป ให้ตำรวจเป็นพี่เลี้ยง และร่วมกันปฏิบัติงาน ถ้าเป็นเรื่องที่ล่อแหลมในการปฏิบัติงาน จะมีการทำหนังสือขอความเห็นไปที่อำเภอหรือจังหวัดเพื่อขอทราบว่าจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ที่เราจะทำได้หรือไม่”

(สัมภาษณ์นายพรพิชัย ดิสโร,ปลัดอบต.บางคูรัด : 2 ธันวาคม 2546)

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่องเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ :

“...จะมีการประชุมกัน ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานอย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด มีการติดตามผล โดยตามไปที่บ้านเด็กทุกอาทิตย์ แล้วก็ทิ้งระยะห่างออกมาเรื่อยๆ แต่จะไม่ปล่อยเลย เพราะถ้าปล่อยเด็กจะกลับไปเสพยาอีก เมื่อพบรายใหม่ ก็จะแจ้งไปที่หมอให้ไปตรวจบัสสาวะถึงบ้าน ข้อมูลตรงนี้หมอจะเก็บเป็นทะเบียนประวัติไว้ที่โรงพยาบาลบางบัวทอง ซึ่งเราทำแบบนี้มา 2-3 ปีแล้ว ทุกตำบลจะมีกระบวนการเหมือนกันหมด แต่จะอยู่ที่ความเข้มแข็งของแต่ละตำบลว่าเขาจริงเอาแค่ไหน”.

(สัมภาษณ์นายพรพิชัย ดิสโร,ปลัดอบต.บางคูรัด : 2 ธันวาคม 2546)

3. การใช้ อบต.เป็นศูนย์รวมข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารผ่านช่องทางสำคัญอีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งได้แก่ การใช้ที่ทำการ อบต. บางคูรัด เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการรณรงค์ด้านยาเสพติด เพื่อให้พันธมิตรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้ รวมถึงเป็นศูนย์กลางที่รับฝากข่าวต่างๆ เพื่อแพร่กระจายไปยังผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลบางคูรัด และเป็น การหาข้อมูลย้อนกลับจากคนในชุมชนอีกด้วย อบต. บางคูรัด จึงเป็นช่องทางการสื่อสารอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งใช้ในการกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชนบางคูรัดได้เป็นอย่างดี

4. การใช้กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงพันธมิตร

จากการศึกษาพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้นำสื่อกิจกรรมมาเป็นกลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสารอีกประการหนึ่ง เพื่อเชื่อมโยงพันธมิตร และกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในการรณรงค์ได้ออกมาแสดง การมีส่วนร่วมในการทำงาน และเป็นสื่อที่ให้โอกาสคนในพื้นที่ได้มีโอกาสในการแสดงออก ทั้งยังเป็น กลยุทธ์ด้านสื่อที่ใช้ในการให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสมาพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นกันอีกด้วย

ในการใช้กิจกรรมเป็นช่องทางการสื่อสารเชิงกลยุทธ์นั้น พบว่า ในการใช้กิจกรรมเพื่อประสาน ความร่วมมือของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ประกอบด้วย กลวิธีทางการสื่อสาร ดังนี้

4.1 การจัดกิจกรรมเพื่อต้านยาเสพติดโดยตรง

รูปแบบของกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ กิจกรรมดนตรี-กีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมการ เดินรณรงค์ขับไล่ยาบ้า เป็นต้น

“อบต. จะเป็นแกนนำในการดำเนินงาน จะมีคนมาร่วมเดินประมาณ 200 – 1,000 คน จะเป็นชาวบ้านทั่วไป พ่อแม่เด็กที่เคยติดยา เด็กที่เคยเสพยาแล้วกลับตัว ซึ่งเจ้าหน้าที่หลาย ฝ่ายก็มาช่วยกัน จากอำเภอ จังหวัด แล้วแต่โอกาสที่ อบต. กำหนด”

(สัมภาษณ์อาสาสมัครพลังแผ่นดิน : 26 สิงหาคม 2546)

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมดนตรีและกีฬาต้านยาเสพติดซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำตามคำบอกเล่าของหนึ่งในแกนนำการรณรงค์

“บ่อยครั้ง ที่อบต.บ่าง ที่หมู่บ้านบ่าง วันที่ 3 ก็มีอีกแล้ว...จัดแข่งขันกีฬา เอาเด็กพวกนี้มาแข่งกีฬา ให้ห่างพวกยา ก็เอาเด็กพวกนี้มาแข่งกีฬา เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. เด็กพวกนี้เล่นกีฬากัน จัดบ่อยครั้งเลย 2 ครั้งให้เด็กพวกนี้ได้ห่าง เราก็จะไม่ปล่อยปละละเลยเขาจะดูแลเขา”

(สัมภาษณ์นายพรพิชัย ดิสโร,ปลัดอบต.บางคูรัด : 2 ธันวาคม 2546)

4.2 การสอดแทรกการรณรงค์ด้านยาเสพติดในกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ

ได้แก่ การแทรกสาระ และการประสานความร่วมมือร่วมใจในการรณรงค์ด้านยาเสพติดเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีต่างๆ ที่ชาวชุมชนยึดถือปฏิบัติมานาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ และ ประเพณีลอยกระทง การจัดกิจกรรมมีในช่วงวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา และวันเทศกาลประจำปี เช่น วันปีใหม่ และกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

5. การใช้สื่อเฉพาะกิจในชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า กลยุทธ์ดังกล่าว ได้แก่ การใช้สื่อที่ถูกต้องพิมพ์ หรือจัดทำขึ้นมาเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในแง่ของโทษพิษภัย และแง่ของการทำงานรณรงค์เพื่อชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้ในการเสริมการทำงานของสื่อบุคคล โดยเข้ามามีบทบาทในการทำงานเริ่มตั้งแต่ช่วงหาแนวร่วมในการทำงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ช่วงดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 และสงครามยาเสพติดขั้นแตกหัก เพื่อ สร้างภาวะหาแนวร่วมสอดส่องเฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสื่อสารเพื่อแสดงจุดยืนอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่รัฐบาลในการสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวร ถวายเป็นพระราชกุศลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา

สื่อเฉพาะกิจที่ใช้ในการดำเนินงานรณรงค์ด้านยาเสพติดในพื้นที่บางคูรัด ได้แก่

5.1 การใช้หนังสือและจดหมายราชการ

หนังสือและจดหมายราชการจัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนหลักและกลุ่มพันธมิตรในการเชิญประชุม หรือขอความร่วมมือในการทำงาน โดยมักจะใช้หลังจากที่ได้มีการพูดคุยกันผ่านทางโทรศัพท์แล้ว เพื่อให้เกิดเป็นเอกสารหลักฐานตามระเบียบของทางราชการเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า หนังสือและจดหมายราชการเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือได้ เพราะทำให้ผู้ร่วมงานได้เห็นข้อมูลในรายละเอียดที่ชัดเจน สามารถเป็นหลักฐานยืนยันได้ ทำให้ไม่เกิดความสับสนในการทำงาน

5.2 แผ่นพับ ใบปลิว โปสเตอร์

เป็นสื่อที่ออกมาในรูปแบบของเอกสารที่ให้คำแนะนำแก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพื่อให้เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดแก่กลุ่มประชาชน เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้เห็นผ่านสายตาทลอดเวลา

จากการศึกษาพบว่า แผ่นพับ ใบปลิว และโปสเตอร์นี้ ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในการทำงานได้เนื่องจากเป็นสื่อที่ตอกย้ำให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

5.3 สติกเกอร์

สื่อนี้เป็นสื่อที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดทำขึ้นโดยการจะไปติดตามบ้านของประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการประกาศตัวแสดงความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สติกเกอร์นี้ ประกอบด้วยข้อความคำขวัญ หรือสโลแกนสั้นๆ ที่จะเป็นการแสดงความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ไปติดตามบ้านเรือนของประชาชนข้อความหลากหลายมีอยู่ข้อความหนึ่งที่สะท้อนตัวตนการรณรงค์ของชาวบางคูรัดได้ดีที่สุด คือ “เป็นคนดีต้องมีคุณธรรม เป็นผู้นำต้องมีความกล้า ช่วยขจัดยาบ้าให้ลูกหลานพ้นภัย”

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สื่อชนิดนี้ก่อให้เกิดประสานความร่วมมือได้ เพราะสื่อสตีกเกอร์นี้มีข้อความที่กระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองได้เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมประกาศตนเป็นผู้ร่วมการรณรงค์เพื่ออนาคตที่มั่นคงปลอดภัยจากยาเสพติดของลูกหลานจึงต้องให้ความร่วมมือทุกๆ ด้านที่จะทำให้เกิดการปลอดยาเสพติดให้ได้

5.4 รถกระจายเสียง อบต.

อบต.บางคูรัด ได้ใช้รถกระจายเสียง อบต. ซึ่งเป็นรถกระบะเปิดประทุนติดเครื่องขยายเสียง ดำเนินการโดยปลัด อบต. และ ทีมงาน อบต.บางคูรัด วิ่งเข้าไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อสื่อสารกับชุมชน

กลวิธีการสื่อสารผ่านรถกระจายเสียงนี้ ไม่เพียงเป็นช่องทางที่ประสิทธิภาพในการนำข้อมูลข่าวสารไปยังพันธมิตรแบบถึงบ้านเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำชุมชนที่นึ่งประชาสัมพันธ์ไปกับรถกระจายเสียง กับประชาชนได้อีกด้วย กล่าวคือ ประชาชนสามารถตรงเข้ามาซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และข้อก้ำกัเกี่ยวกับกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ได้อีกด้วย โดยมีความถี่ประมาณเดือนละ 1 ครั้งจากคำบอกเล่าของหนึ่งในรองนายกอบต.บางคูรัด

5.5 สื่อแผ่นป้ายของ อบต.

เป็นการใช้สื่อที่มีขนาดใหญ่ โดดเด่น สะดุดตา เพื่อกระตุ้นเตือนให้ประชาชนที่สัญจรผ่านไปมาตามจุดต่างๆ ในชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติด และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ดังกล่าวไปในขณะเดียวกัน

6. การใช้วัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจ

เนื่องจากชาวบางคูรัด ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ผูกพันกับศาสนาอย่างแน่นแฟ้น “วัด” จึงเป็นช่องทางการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้วยความเอื้ออำนวยด้านสถานที่ตั้ง

“ลานกิจกรรมจะมีการจัดที่วัด เพราะวัดอยู่กลางตำบลเลย”

(เยาวชนที่ผ่านการอบรม , สัมภาษณ์ , 27 สิงหาคม 2546)

“กิจกรรมประทับใจที่วัด อย่างการละเล่น การรวมเพื่อน การรักษา การมีความ
สามัคคี ช่วยกันให้มีการพึ่งพามีทุกวัย ตั้งแต่อายุ 13 – 14 – 15 จนถึงแก่เลยประมาณ 50”
(คนวัยทำงานที่ผ่านการอบรม , สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2546)

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า กลยุทธ์ช่องทางการสื่อสารโดยใช้วัดเป็นศูนย์รวม
จิตใจนี้ ประกอบด้วยกลวิธีการสื่อสาร 2 ลักษณะ คือ

6.1 การแสดงธรรมเทศนาของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา

เป็นกิจกรรมที่นำวิธีการหรือคำสอนทางศาสนามาเชื่อมโยงกับการชี้ให้เห็นถึงความ
เป็นบาป หากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนานำหลักธรรมของ
ศาสนาพุทธมาสอนและกล่อมเกลา ตลอดจนถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ต้านยาเสพติดใน
ชุมชนจากตัวท่านเจ้าอาวาสเองในฐานะกลุ่มแกนนำไปสู่พันธมิตรกลุ่มต่างๆ ที่มาร่วมทำบุญที่วัด
อย่างต่อเนื่อง

6.2 การอุปสมบท / บรรพชา สามเณร ภาค ฤดูร้อน / การบรรพชาเพื่อเลิก ยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธีดังกล่าวเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชน
และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่กลับใจ และหันเข้าสู่โครงการบำบัดยาเสพติดของ
ภาครัฐ ซึ่งมักจะเข้ามาร่วมการอุปสมบทเพื่อขัดเกลาคิดใจประกอบกัน ก่อนกลับสู่สังคมต่อไป

กิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญยิ่ง ที่จะเผยแพร่ความ
เข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงความร่วมมือในกลุ่มเป้าหมายทั้งเยาวชน
และผู้เสพยาเข้าสู่กระบวนการรณรงค์ได้เป็นอย่างดี

“เคยบวชภาคฤดูร้อนต่อต้านยาเสพติดนะ อยู่วัด... พี่สาวเขาเอาเข้าไป เสาร์ อาทิตย์
จัดกิจกรรม เด็กเยอะนะ”

(เยาวชนที่ผ่านการอบรม , สัมภาษณ์ , 27 สิงหาคม 2546 , อบต.บางคูวัด)

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ทางการสื่อสารของกลุ่มแกนนำทั้ง 3 ด้านซึ่งได้แก่ กลยุทธ์ด้านบุคคล กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสาร ล้วนเป็นหัวใจสำคัญทางการสื่อสารที่ช่วยเชื่อมโยงพันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ และสามารถสร้าง “พลังชุมชน” และ “พลังแผ่นดิน” เพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเจตนารมณ์ไว้ได้ในที่สุด

โจทย์ข้อที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

สถานการณ์วิกฤตยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ตั้งแต่มี 2541 เป็นต้นมา ถือเป็นประเด็นสาธารณะ และเป็นวาระร่วมกันแห่งชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการจุดประกายการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนขึ้น โดยแกนนำการรณรงค์ซึ่งเป็นชาวชุมชน ร่วมด้านคนในชุมชนบางคูรัด เพื่อบรรลุเป้าหมายการรณรงค์ คือ ขจัดยาบ้าให้หมดไป เพื่อผนึกชุมชนบางคูรัดเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า เบื้องหลังความสำเร็จในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดนั้น การทำงานสอดประสานกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ นับว่าเป็นพลังสำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการรณรงค์ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีปัจจัยที่นำมาซึ่งความร่วมมือของเหล่าพันธมิตรในการรณรงค์ 2 ระดับ ได้แก่

- 1) ปัจจัยภายใน
- 2) ปัจจัยภายนอก

◆ ปัจจัยภายใน

1) ปัจจัยด้านบุคคล

ผู้วิจัยพบว่า “บุคคล” ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการรณรงค์ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ดี การที่บุคคลเหล่านี้ก้าวเข้ามาช่วยในการรณรงค์ ล้วนก่อปรด้วยปัจจัยขับเคลื่อนจากภายในตัวบุคคลเอง ที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน อันนำไปสู่ผนึกกำลังกันในฐานะ “พันธมิตร” ในการรณรงค์ในที่สุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยด้านบุคคลที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด ประกอบด้วย

1.1 ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

เนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และทุกฝ่ายตระหนักดีว่าปัญหาดังกล่าวจะเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความสงบสุข และความก้าวหน้าของชุมชน ความหวงแหนชุมชนของตนเอง ตลอดจนความผูกพันกับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมซึ่งได้อาศัยอยู่ในตำบลบางคูรัดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบางคูรัดเกิดความรู้สึกร่วมต่อการจัดการปัญหาดังกล่าวในฐานะ “เจ้าของบ้าน” และต้องการปกป้องชุมชนของตนให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ดังกล่าว

1.2 ความศรัทธาที่มีต่อบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือ

ด้วยสภาพสังคมของชุมชนที่ยังคงเป็นสังคมชนบท บุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนาจึงยังคงเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง การที่บุคคลซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นนายยก อบต. ปลัด อบต. ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ก้าวเข้ามาเป็นผู้ริเริ่มและจุดประกายการรณรงค์ จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า บุคคลผู้ริเริ่มการรณรงค์เหล่านี้ มีบุคลิกภาพของ “ผู้นำชุมชน” ที่โปร่งใส เป็นผู้นำทางความคิดที่มีความจริงใจ และอุทิศตนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเป็นชาวบางคูรัดโดยกำเนิด และมีความคุ้นเคยกับชาวบางคูรัดเป็นอย่างดี จึงช่วยให้เกิดความไว้วางใจ และสามารถสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น

สำหรับกรณีของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนาด้วยแล้ว บทบาทของท่านในฐานะ “ผู้นำทางศาสนา” นั้น เป็นที่เชื่อถือศรัทธาของชาวบางคูรัดโดยทั่วไปทั้งในฐานะนักบวชผู้มีวัตรอันงดงาม เป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พักใจของชาวบ้านมาโดยตลอด จึงช่วยเสริมแรงให้กลุ่มพันธมิตรและประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์มีความเชื่อถือศรัทธา นำมาซึ่งการให้ความร่วมมือของพันธมิตรในชุมชนอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การรณรงค์ในขั้นจุดประกาย และยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ยึดโยงกลุ่มพันธมิตรให้เข้ามาร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องในการรณรงค์ในช่วงที่ 2 และ 3 อีกด้วย

1.1 ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพโดยตำแหน่งหรือเกียรติยศ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ในการรณรงค์ช่วงที่ 2 และ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ได้เข้ามาร่วมรณรงค์ในตำบลบางคูรัด แม้ว่าบุคคลกลุ่มดังกล่าว

จะไม่ใช้คนในชุมชนโดยกำเนิด แต่ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานของกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ส่งผลให้ชาวบางคูวัดส่วนใหญ่ให้เกียรติ และให้ความเคารพยำเกรง

แม้ว่าตำแหน่งหน้าที่ทางการงานของกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ จะทำให้เกิดช่องว่างในการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ในระยะแรก เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวไม่ใช่บุคคลในพื้นที่ จึงทำให้พันธมิตรต่างๆ รู้สึกไม่คุ้นเคย แต่ด้วยความเอาจริงเอาจัง ใส่ใจในการแก้ปัญหา ตลอดจนการรุกเข้าร่วมปฏิบัติงานกับชุมชนอย่างเข้มแข็ง จึงทำให้อุปสรรคด้านความไม่คุ้นเคยลดลง และพันธมิตรให้ความเชื่อมั่น เคารพยำเกรงกลุ่มแกนนำจากภาครัฐ นำมาให้ความร่วมมือในการนำเอานโยบายภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับชุมชนมาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุด

1.2 ความรู้สึกห่วงกังวลต่ออนาคตลูกหลาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทั้งกลุ่มพันธมิตร และผู้ปกครองของเยาวชนชาวบางคูวัด ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อประกอบกับในช่วงการจุดประกายการรณรงค์ชุมชนเองได้เปิดรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาเช่น ร้านเกมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ปกครองก็เฝ้าสังเกตอยู่แล้วว่า กลุ่มวัยรุ่นได้เข้าไปพบปะกันในสถานที่ดังกล่าว และหวังเกรงว่าจะเป็นแหล่งมั่วสุม ทั้งยังได้รับทราบข้อเท็จจริงจากแกนนำว่า พื้นที่บางคูวัดมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทั้งปรากฏข้อมูลด้านผู้เสพ และผู้ค้าอยู่ในพื้นที่ ทั้งยังเป็นเส้นทางในการพักยาเสพติดเพื่อลำเลียงออกสู่จังหวัดอื่นๆใกล้เคียง จึงทวีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตลูกหลานยิ่งขึ้นไปอีก

การที่พันธมิตร และกลุ่มผู้ปกครองเกิดความตื่นตัว และตระหนักถึงอันตรายจากยาเสพติดที่คุกคามเข้ามาใกล้ตนเอง และบุตรหลาน จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด

2) ปัจจัยด้านชุมชน

นอกเหนือจากปัจจัยเฉพาะตัวบุคคลแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยภายในอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้กลุ่มพันธมิตรเข้ามาร่วมมือกันในการรณรงค์ ก็คือปัจจัยด้านชุมชน ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของชุมชนเองที่ขั้บต้นให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการรณรงค์อย่างกว้างขวาง

ทั้งนี้ ปัจจัยภายใน ด้านชุมชน ที่ส่งเสริมให้พันธมิตรเข้ามาร่วมมือกันในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัด ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.1 ความใกล้ชิด และเครือข่ายสื่อสารในชุมชน

เนื่องจากสภาพสังคมในชุมชนที่ยังมีสัมพันธ์ภาพเกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้น ทำ

ให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทั้งยังปรากฏความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติซึ่งช่วยเอื้อต่อการสื่อสาร สามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกันได้อย่างถ้วนทั่ว

นอกจากสื่อบุคคลที่สัมพันธ์กันฉันท์ญาติมิตรที่เป็นคนในพื้นที่เดียวกันแล้ว ยังปรากฏการสื่อสารของกลุ่มแกนนำ และพันธมิตรที่เป็นผู้นำชุมชน อาทิ กลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีการเข้าถึงลูกบ้านอย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว จึงทำให้เครือข่ายทางการสื่อสารระหว่างผู้นำทางความคิดของชุมชน กับชาวบ้านเป็นไปอย่างเข้มแข็ง

ขณะเดียวกัน การสื่อสารผ่านผู้นำทางศาสนา ซึ่งมีวัดเต็มรักพัฒนาเป็นเวทีสำคัญตลอดจนความใกล้ชิดคุ้นเคยระหว่างพันธมิตรกลุ่มต่างๆ กับท่านเจ้าอาวาสซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวชุมชนให้ความเคารพนับถือนั้นก็ยังมีบทบาทสำคัญในการร้อยรัดพันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษา ผู้วิจัยยังพบว่า นอกจากบุคคลในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยกันและสามารถเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารในชุมชนทั้งที่เป็นทางการอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังปรากฏการระดมใช้สื่อเฉพาะกิจของชุมชนเพื่อช่วยกระจายข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการรณรงค์ตลอดจนสถานการณ์การระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกันอีกด้วย

จึงสรุปได้ว่า ความใกล้ชิดกันและเครือข่ายการสื่อสารที่ครอบคลุมกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ในชุมชนบางครุฑนี้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญภายในชุมชนที่ช่วยให้พันธมิตรเกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และให้ความร่วมมือในการรณรงค์ในที่สุด

1.2 ช่องทางการสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วมในการรณรงค์

จากการศึกษาพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้ใช้กลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสาร โดยใช้สื่อในชุมชน การจัดประชุมระดมความคิด ตลอดจนจัดกิจกรรมรณรงค์ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสแสดงตนเป็นแนวร่วม ทั้งร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมการดำเนินการรณรงค์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้แกนนำระดมความร่วมมือได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากด้วยช่องทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ทำให้กลุ่มพันธมิตรตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในฐานะผู้พัฒนาชุมชน และช่วยส่งเสริมให้ฐานความคิดเดิมที่มุ่งให้เกิด “พลังชุมชน” ในการรณรงค์ให้มีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่าความคิดเห็น หรือการกระทำเพื่อรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนของตนเองมีความสำคัญ และสามารถผลักดันไปจนเกิดการดำเนินการได้จริง โดยผู้นำชุมชนและแกนนำในการรณรงค์ไม่ได้เพิกเฉยต่อความคิดเห็นของ

ชาวบ้าน แต่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วม และรับฟังความคิดเห็นต่างๆ อย่างใส่ใจ จึงทำให้ชาวบ้านรู้สึกอยากมีส่วนร่วมให้มากขึ้น และเกิด “พลังชุมชน” ในการรณรงค์อย่างเหนียวแน่นตลอดทั้ง 3 ช่วงในการรณรงค์อีกด้วย

1.3 การตระหนักร่วมกันถึงปัญหายาเสพติดในฐานะปัญหาใกล้ตัวที่ไม่อาจเพิกเฉย

จากการศึกษาพบว่า ด้วยเจตนาที่มุ่งเน้นแก่นนำได้มีในการพัฒนาชุมชนบางคุ้รัดไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด และการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในพื้นที่ ตลอดจนความจำเป็นที่จะต้องรณรงค์ด้านยาเสพติดอย่างจริงจัง ทำให้ชาวชุมชนบางคุ้รัดต่างก็เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเสพติดยิ่งขึ้น และตระหนักดีว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวของทุกคน ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนบางคุ้รัดในวงกว้าง

ด้วยการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเสพติดนี้เอง จึงทำให้พันธมิตรกลุ่มต่างๆ เกิดความตื่นตัว และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการรณรงค์ เพื่อให้ชุมชนปลอดจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน

1.4 ความตกลงร่วมกันที่จะแก้ปัญหาชุมชน

จากการศึกษาพบว่า แก่นนำในการรณรงค์ระดับชุมชนได้เริ่มจุดประกายในการรณรงค์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ ตลอดจนความสำคัญของการแก้ไขปัญหามาไปยังพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ทั้งยังได้ขอความคิดเห็นในการดำเนินการรณรงค์ด้านยาเสพติด ซึ่งพันธมิตรล้วนเห็นชอบในการรณรงค์ดังกล่าวอย่างจริงจัง

เมื่อเกิดการตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคุ้รัดแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นเสมือนเข็มทิศให้ทุกฝ่ายมุ่งไปสู่เป้าหมายในการรณรงค์ และทั้งยังเป็นแม่เหล็กเหนี่ยวนำให้พันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมคิด และร่วมดำเนินการรณรงค์อย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ขั้นแรกของการรณรงค์จนถึงการประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดซึ่งเป็นเสมือนเส้นชัยในการรณรงค์ในระยะที่ 3 ในที่สุด

◆ ปัจจัยภายนอก

นอกเหนือจากปัจจัยภายในชุมชนบางคุ้รัดเองแล้ว ผู้วิจัยยังศึกษาพบว่า มีปัจจัยภายนอกชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมให้กลุ่มพันธมิตรเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการเมือง: “นโยบายรัฐบาลว่าด้วยสงครามยาเสพติด”

จากการศึกษาพบว่า “นโยบายรัฐบาลว่าด้วยสงครามยาเสพติด” เริ่มต้นในปี 2544-2546 ซึ่งมุ่งให้เกิดการกวาดล้างยาเสพติดในทุกหย่อมหญ้าของประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหา ยาเสพติด พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ในชุมชนอย่างจริงจัง ทั้งในเชิงนโยบาย การดำเนินการและสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งถือเป็นกลไกสนับสนุนจากภาครัฐลงสู่การรณรงค์ระดับชุมชน และนับเป็นปัจจัยภายนอกประการสำคัญ ที่ช่วยขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของพันธมิตรฝ่ายต่างๆ ในชุมชนบางคูวัด

อย่างไรก็ดี ในปัจจัยเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านนโยบายด้านสงครามยาเสพติดนั้น ประกอบปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการรณรงค์อีก 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านการให้สิ่งจูงใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยด้านนโยบาย

ปัจจัยดังกล่าว ปรากฏในรูปแบบ คำสั่งดำเนินการต่างๆจากเบื้องบน คือ คำสั่งรัฐบาลลำดับต่างๆที่ว่าด้วยการเสริมอำนาจการบริหารลงสู่ระดับชุมชน จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในชุมชนบางคูวัด ปรากฏชัดในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีตามแนวยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ดังนี้

ก. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายสำคัญและเร่งด่วน ซึ่งประกอบด้วย 9 แนวทาง และหนึ่งในแนวทางเหล่านั้น ได้แก่ การปลุกพลังแผ่นดินและการป้องกัน ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกของปวงชนในชาติให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดที่มีต่อประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก เยาวชน และกลุ่มเสี่ยงตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็ง และคุณธรรมให้แก่สถาบันทางสังคม โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด ร่วมกับหลักการป้องกันนำหน้าการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการบำบัดรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาด การแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานการณ์ปัจจุบัน จะต้องคิดใหม่ ทำใหม่ โดยทุกองคาพยพในสังคมจะต้องผนึกกำลังร่วมกันให้เป็นพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดให้ได้โดยเร็ว โดยการยึดพื้นที่เป็นหลักในการ

ดำเนินงานเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนให้ความสำคัญกับการลดอุปสงค์ควบคู่ไปกับการลดอุปทานด้วย

ทั้งนี้ กำหนดแนวทางการรณรงค์เริ่มต้นด้วยการปลุกจิตสำนึกของประชาชนทุกหมู่เหล่า และการทำให้สมาชิกในทุกภาคส่วนของสังคมให้ต่อต้านยาเสพติด ถือเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกในการแก้ไขปัญหาเสพติดของประเทศ กระบวนการดึงเอาปวงชนทั้งแผ่นดินเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจะต้องเริ่มต้นจากครอบครัว และการดำเนินงานมุ่งเน้นไปยังพื้นที่ระดับหมู่บ้านและชุมชน โดยที่การดำเนินงานของภาคประชาชนได้รับการส่งเสริมให้สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง หรือร่วมกับภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวนโยบายดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ ทั้งยังปูทางให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในฐานะ “ฟันเฟือง” ชั้นหลัก ที่จะขับเคลื่อนวงล้อของการรณรงค์ในระดับชุมชนให้ไปถึงจุดมุ่งหมายในที่สุด

ข. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2544

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารพบว่า คำสั่งดังกล่าว กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด (คพส.) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานกรรมการและมีผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ อีก 21 ท่านเป็นกรรมการ

จะเห็นได้ว่า ผลพวงจากคำสั่งนี้ ทำให้กลุ่มพันธมิตรได้เห็นชัดขึ้นว่า ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปกครองประเทศ เห็นความสำคัญ และลงมาร่วมหัวจมท้ายในสงครามยาเสพติดครั้งนี้ อีกทั้งตัวนโยบายเองก็เป็นกรอบกำหนดให้พันธมิตรฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมแรงร่วมใจในการรณรงค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแนวทางที่กำหนดไว้ในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับแรก

ค. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า สำนักนายกรัฐมนตรีได้ออกคำสั่ง ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ให้มีแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2544 – 2545 เพื่อสั่งการมอบหมายให้ทุกส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างมี

ประสิทธิภาพและเห็นเป็นรูปธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนฯ คือการระดมทุกส่วนในสังคม ให้เกิดเป็นพลังของแผ่นดินเพื่อต่อสู้เอาชนะปัญหาเสพติด ด้วยการหยุดยั้งการขยายตัวของปัญหาและลดระดับความรุนแรงของปัญหาลงจนหมดไปในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชน ตลอดจนทั้งกลุ่มนักเรียนและเยาวชน หลังจากนั้น ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหภายใต้กรอบแผนแม่บทการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2545 - 2549 ซึ่งเอื้อต่อการดำเนินการรณรงค์ด้านยาเสพติดในระดับชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

คำสั่งดังกล่าว นับเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำนโยบายจากฝ่ายบริหารลงสู่ภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการรณรงค์แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกรอบกำหนดแห่งนโยบายภาครัฐเป็นเข็มทิศในการดำเนินการ

ง. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549)

ข้อมูลจากเอกสาร ชี้ชัดว่า จากมติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2546 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบ ให้สนับสนุนแผนแม่บทเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน

ข้อมูลจากเอกสารเชิงนโยบายดังกล่าว เป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการระดมสรรพกำลังในพื้นที่เข้ามาร่วมกันกวาดล้างและประกาศสงครามกับยาเสพติดอย่างจริงจัง ซึ่งนับเป็นการผลักดันในประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วม และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่องค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าไปหนุนเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการรณรงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด

1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำและพันธมิตรในการรณรงค์ครั้งนี้ พบว่า การสนับสนุนงบประมาณในการรณรงค์จากรัฐบาล ก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้อุปกรณ์พันธมิตร และแกนนำสามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจเช่นปัจจุบัน

ผู้วิจัยพบว่า การรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด อาศัยงบประมาณการดำเนินงานจาก 2 แหล่งงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากอำเภอบางบัวทอง และงบประมาณสนับสนุนจาก อบต.

แม้ว่างบประมาณดังกล่าวจะไม่ได้ใช้เพื่อเป็นค่าตอบแทนในการร่วมดำเนินการรณรงค์แก่พันธมิตร แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า งบประมาณดังกล่าว เป็นเสมือน “น้ำมันหล่อลื่น” ที่เอื้อให้กลุ่มแกนนำ และพันธมิตรในการรณรงค์สามารถสร้างสรรค์ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการรณรงค์ ตลอดจนสามารถผลิตสื่อเพื่อการรณรงค์ในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังดึงการมีส่วนร่วมจากพันธมิตรต่างๆ ตลอดจนประชาชนในบางคูรัดได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

1.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่การบูรณาการทีมงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานด้านการปกครอง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เจ้าหน้าที่ด้านการปราบปราม ด้านการอบรมและฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เสพยาเสพติด เข้ามาทำงานร่วมกันในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นการระดมพันธมิตรจากนอกชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านการดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนมีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านตามภาระหน้าที่ของแต่ละคนเป็นทุนสำคัญ ทำให้สามารถใช้ประสบการณ์ในวิชาชีพของตนเข้ามาประยุกต์ใช้ให้การรณรงค์แต่ละด้านประสบความสำเร็จ และสามารถระดมพลังชุมชนเข้ามาร่วมกันเอาชนะปัญหา ยาเสพติดได้

1.2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ: รางวัลนักสู้พลังแผ่นดิน และรางวัลหมู่บ้านดีเด่น

จากการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากการให้การสนับสนุนด้านนโยบาย และด้านบุคลากรจากภาครัฐแล้ว ยังพบว่า รัฐบาลยังให้แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเร่งประกาศชัยชนะต่อยาเสพติด และเร่งดำเนินการรณรงค์เพื่อให้แต่ละชุมชนเป็นชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืนตามกรอบเวลาที่กำหนด จึงได้จัดมอบ “รางวัลนักสู้พลังแผ่นดิน” แก่ผู้นำชุมชน และพันธมิตรที่มีส่วนร่วมในการรณรงค์ และสามารถนำพาชุมชนไปสู่เส้นชัยเหนือยาเสพติดได้อย่างน่าสนใจ ตลอดจนจนมีกาประเมิน “หมู่บ้านดีเด่นปลอดยาเสพติด” เพื่อแสดงความชื่นชม และประกาศเกียรติคุณแก่ชาวชุมชนที่สามารถรณรงค์ด้านยาเสพติดได้ประสบผลสำเร็จอีกด้วย

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ปัจจัยดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มี “ศักดิ์ศรีของชุมชน” เป็นเดิมพัน ซึ่งปัจจัยจากภาครัฐประการนี้นับว่าสอดคล้องกับความภาคภูมิใจในชุมชน และความรักความผูกพันต่อชุมชน ของชาวบางคูรัดได้อย่างลงตัว จึงกล่าวได้ว่า การเสริมแรงจูงใจผ่านรางวัล และประกาศเกียรติคุณเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่สามารถกระตุ้นให้ทุกฝ่ายลงแรงลงใจทุ่มเทให้การรณรงค์ในโค้งสุดท้ายอย่างเต็มที่

2) ปัจจัยด้านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ

ตั้งแต่รัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติดในปี 2544 เป็นต้นมา สื่อมวลชนมีบทบาท สำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างความรับรู้ และ นำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสงครามยาเสพติด ผู้คนไทยทั่วประเทศ

สำหรับชุมชนบางคูรัด สื่อประเภทโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์รายวัน นับเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในพื้นที่บางคูรัดได้อย่างทั่วถึง และ สร้างจิตสำนึกร่วมได้ เป็นอย่างมาก

ไม่เพียงเท่านั้น สื่อมวลชนยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความฮึกเหิมให้เกิดขึ้นในการ รณรงค์ กล่าวคือ การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์ และรายงานความคืบหน้าในการประกาศ ชัยชนะต่อยาเสพติดในแต่ละพื้นที่ เป็นเสมือนแรงกระตุ้นให้ชุมชนรากหญ้าภูมิใจในผลงานและมีกำลังใจ ทำงานต่อไป เพื่อบรรลุเป้าหมายในการรณรงค์โดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนับถอยหลังการประกาศชั ยชนะสงครามยาเสพติด ก่อนเดือนธันวาคม 2546 นั้น สื่อมวลชนได้มีส่วนหลัก ในการกระตุ้นประชาชน ระดับรากหญ้าสู่การมีส่วนร่วมแสดงผลงานและพลังแผ่นดินอย่างจริงจังและเข้มข้นยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สื่อมวลชน ยังเป็นช่องทางที่สื่อสารถึงผู้ค้ายาด้วยภาพข่าวที่ค่อนข้าง รุนแรง เป็นการกระตุ้นเตือนว่า ภาครัฐ และประชาชนพร้อมที่จะจัดการกวาดล้างกลุ่มผู้ค้าอย่าง เด็ดขาด เพื่อให้ปัญหายาเสพติดหมดไปจากสังคมไทย และข่าวสารด้านการวิสามัญฆาตกรรมยัง ก่อให้เกิดความหวั่นเกรงในหมู่ประชาชนเอง ทำให้เกิดความหวาดกลัวที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับ กระบวนการซื้อขาย และการเสพยาเสพติดอีกด้วย

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ทั้งปัจจัยภายในชุมชนบางคูรัด และปัจจัย ภายนอกทั้งจากภาครัฐ และสื่อมวลชน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเหนี่ยวนำให้พันธมิตรกลุ่ม ต่างๆ ในชุมชนบางคูรัดเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านยาเสพติดด้วยกันทั้งสิ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ เรื่อง ยาเสพติดระดับชุมชน ตำบล บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตร ในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แกนนำชุมชนบางคูรัด พันธมิตรในการรณรงค์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) บุคลากรภาคการศึกษา กลุ่มอาสาสมัคร ผู้นำทางศาสนา (พุทธ) ที่เป็นที่เคารพนับถือในชุมชน กลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมที่เข้าเป็นอาสาสมัคร แนวนร่วมในการรณรงค์ และตัวแทนหมู่บ้าน จัดสรร รวมทั้งสิ้น 24 คน ผู้ให้ข้อมูลจะมีลักษณะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และเป็น Key Player โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 20 กันยายน 2546 – วันที่ 20 มีนาคม 2547 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นการตั้งคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลตอบและแสดงความคิดเห็น รวมทั้งได้มีการขออนุญาตใช้เทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมได้ และผ่านการวิเคราะห์แล้ว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับต่อไปนี้

- 1) กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูรัดเป็นอย่างไร
- 2) แกนนำชุมชนมีกลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนอย่างไร
- 3) ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่อง ยาเสพติดระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

สรุปผลการวิจัยเพื่อตอบปัญหานำวิจัย

โจทย์ข้อที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชน ในชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ ช่วงจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนโดยแกนนำชุมชนบางคูรัด (พ.ศ. 2541- 2543) ช่วงเดินหน้าร่วมทัพสงครามยาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก (พ.ศ. 2544 – 2546) และช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดพร้อมชุมชนอื่นทั่วประเทศ (พ.ศ. 2546) โดยกระบวนการสื่อสารในแต่ละช่วงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วงจุดประกายการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนโดยแกนนำชุมชนบางคูรัด(พ.ศ. 2541-2543)

◆ เป้าหมายในการรณรงค์

ระยะจุดประกายนี้ เป็นช่วงที่ แกนนำการรณรงค์ทั้งสามท่าน คือ นายวันเพ็ญ เกตุอ่ำ นายกอบต.บางคูรัด นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูรัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ได้ข้อสรุปตรงกับว่า สถานการณ์ยาเสพติดในช่วงต้นทศวรรษ 2540 ค่อนข้างรุนแรง จึงเกิดการจุดประกายแนวคิดเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนบางคูรัด โดยพุ่งเป้าหมายการรณรงค์ในช่วงแรกนี้ไปที่ “การปกป้องถิ่นฐานจากมหันตภัยยาเสพติด”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

◆ วัตถุประสงค์

กระบวนการสื่อสารในช่วงจุดประกายนี้ เป็นไปเพื่อกระตุ้นชุมชนให้เกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องปัญหาวิกฤตยาบ้าที่แพร่ระบาดในชุมชน ตลอดจนกระตุ้นชุมชนให้มีส่วนร่วมแสดงจุดยืนต่อการแก้ปัญหาพร้อมกัน และเตือนให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรู้ว่ากำลังถูกจับตามอง

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

ในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ของชาวบางคูรัด ระหว่าง พ.ศ. 2541-2543 นี้ มี

กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในการรณรงค์ดังกล่าว 3 กลุ่ม คือ

- 1) **กลุ่มแกนหลัก** ประกอบด้วย นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายก อบต. บางคูรัด นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูรัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่ผูกพันกับชุมชนเป็นผู้นำทางความคิด ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากชาวบางคูรัดโดยทั่วไป และอุทิศตนเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยความจริงใจและโปร่งใสมาโดยตลอด
- 2) **กลุ่มพันธมิตรหลัก** ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่ ในตำบลบางคูรัด และกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ที่เป็นที่เคารพนับถือในชุมชน
- 3) **กลุ่มประชาชน** ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวบ้านดั้งเดิม ชาวหมู่บ้านจัดสรร และชาวจีคือคนงานที่รับจ้างทั่วไปในพื้นที่ ซึ่งยังไม่มี ความตระหนักและตื่นตัวเท่าที่ควรในระยะแรก และไม่ยอมรับความจริงว่าปัญหายาเสพติดคุกคามมาถึงในบ้านและลูกหลานของตน

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

“แก่นของสาร” คือ ‘การระดมพลังชุมชนบางคูรัด และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อขจัด จับได้ ยาบ้าให้หมดไป’ ใช้สารที่มีลักษณะตรงไปตรงมา โดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผล (Rational Appeal) เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ร้ายแรงที่ยาเสพติดกำลังทำลายชุมชน ลูกหลานอาจไม่มีอนาคต ถ้าไม่ร่วมกันลุกขึ้นมาป้องกันแก้ไข พร้อมจุดจับใจที่ชี้ให้เห็นพิษภัย อันตรายของยาเสพติด ในลักษณะ

ของ Fear Appeal พร้อมอุปมาอุปมัยเปรียบเทียบให้เห็นภาพของการทำลายครอบครัว และทำลายชุมชนของยาเสพติด

◆ ช่องทางการสื่อสาร

มุ่งเน้นการใช้ **“สื่อบุคคล”** ทั้งในการสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม ได้แก่ การปรึกษาหารือของแกนนำเรื่องสถานการณ์ยาบ้าในชุมชน การเคาะประตูบ้าน การแสดงธรรมเทศนาของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา การประชุมชาวบ้าน และการพูดคุยของชาวบ้าน ทั้งยังมี **สื่อเฉพาะกิจของชุมชน** อย่างรถกระจายเสียงของ อบต. เป็นช่องทางการสื่อสารเสริม

◆ กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ระยะแรกนี้ ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประชาชนในหมู่บ้านดั้งเดิม ประชาชนในหมู่บ้านจัดสรร

◆ ผลจากการสื่อสารเพื่อการรณรงค์

กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในระยะจุดประกายนี้ ส่งผลให้ทั้ง **กลุ่มแกนนำ และพันธมิตร** มีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาเสพติดในชุมชนยิ่งขึ้น อันนำไปสู่ความตระหนักในความสำคัญของปัญหา นำมาซึ่งการตอบสนองเชิงบวกด้วยการให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินการเจรจาสื่อสารเพื่อสร้างความตื่นตัวในการรณรงค์กับกลุ่มลูกบ้านของตนอย่างจริงจัง ทางด้าน **ประชาชนทั่วไปในพื้นที่** เริ่มเกิดความเกรงกลัวต่อผลกระทบต่างๆ ที่อาจตามมาตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์

- 2) ช่วงเดินหน้าร่วมทัพสงครามยาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก (พ.ศ. 2544 – 2546)

◆ เป้าหมายของการรณรงค์

เนื่องจากช่วงนี้ รัฐบาลเริ่มมีนโยบายจัดการกับปัญหายาเสพติดในระยะแรก เป้าหมายของการรณรงค์ที่ชุมชนได้ริเริ่มไว้แต่เดิมซึ่งเน้น “การปกป้องชุมชนฐานรากมหันตภัยยาเสพติด” จึงถูกบูรณาการเข้ากับเป้าหมายเพื่อตอบสนองนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาล คือ “การเร่งสร้างพลังแผ่นดิน พลังชุมชน เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันบางคูวัดจากยาบ้า และ สร้างชุมชนบางคูวัดเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวร

◆ วัตถุประสงค์

การรณรงค์ต้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัด ในช่วงเดือนหน้าร่วมทัพสงครามยาเสพติดตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะแรก (พ.ศ. 2544 – 2546) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวตระหนักในความสำคัญและปัญหาวิกฤตยาบ้าในชุมชน กระตุ้นการมีส่วนร่วมระดับชุมชนรากหญ้า ให้ร่วมแสดงพลังสามัคคีในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 ของรัฐบาลเพื่อสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างถาวร

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

จากการศึกษาสรุปได้ว่า มีกลุ่มนักสื่อสารเพิ่มขึ้นจากในระยะจุดประกาย โดยมีแกนนำและพันธมิตรที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาร่วมรณรงค์ดังนี้

1) **กลุ่มแกนนำ** ประกอบด้วย **แกนนำกลุ่มเดิม** ได้แก่ นายวันเพ็ญ เกตุอำา นายก อบต. บางคูวัด นายพรชัย ดิสโร ปลัด อบต. บางคูวัด และท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา และ **แกนนำกลุ่มใหม่** ซึ่งเป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการรณรงค์ ได้แก่ นายสุรพล วาณิชเสนี นายอำเภอบางบัวทอง เป็นแกนนำในส่วนนโยบาย นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร ปลัดอำเภอ บางบัวทอง แกนนำในฝ่ายความมั่นคงที่มาส่งเสริมการทำงานระดับชุมชนตามกลไกรัฐ พ.ต.อ.ธงชัย เย็นประเสริฐ ร่วมเป็นแกนนำในด้านการปราบปรามจับกุม และดำเนินคดีตามกฎหมายต่อผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติด

2) **กลุ่มพันธมิตร** ประกอบด้วย **กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน** ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน) พร้อมทั้งกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มอาสาสมัครพลังแผ่นดิน และ กลุ่มแม่บ้าน

อาสาสมัครในชุมชน นอกจากนี้ยังมี **กลุ่มพันธมิตรภาครัฐ** ได้แก่ สมาชิก อบต.บางคูวัด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจจรู D.A.R.E. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายจับกุมปราบปราม และ บุคลากรภาคการศึกษา

3) **กลุ่มประชาชน** ซึ่งยังคงประกอบด้วย กลุ่มชาวชุมชนดั้งเดิม และชาวบ้านจัดสรร

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า มีการออกแบบสารในการรณรงค์ตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ดังนี้

1. **สารสู่ผู้เสียหาย** นำเสนอสารที่ขอให้เปิดเผยตัว ฟันฟูจิตใจ ให้โอกาสกลับคืนสู่สังคมให้กำลังใจสนับสนุน

1. **สารสู่ครอบครัวผู้เสียหาย** เน้นการใช้เหตุผลสนับสนุนว่า ปัญหายาเสพติดเริ่มต้นแก้ไขได้ที่ครอบครัว ครอบครัวที่เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุด และเป็นกำลังใจสำคัญที่สุดในการลด ละ เลิกยาเสพติด และครอบครัวที่เข้าใจและให้โอกาส จะช่วยให้ผู้ที่ติดยาเสพติด สามารถเลิกยาได้ และกลับมาเป็นคนดีของสังคม

3. **สารสู่ผู้ค้ายาเสพติด** ประกาศเตือนให้ชุมชนร่วมมือกับรัฐบาลในการกวาดล้างยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเนื้อหาสารกล่าวถึง “การดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเอาจริงเอาจังต่อผู้ค้ายาเสพติด และมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการค้ายาเสพติด”

4. **สารสู่ชุมชน** สื่อถึงการกระตุ้นพลังแผ่นดินพลังชุมชนให้ความสำคัญกับรากหญ้าเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงรูปธรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดขึ้นในชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวรต่อไปตามนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 ของรัฐบาลในที่สุด

◆ ช่องทางการสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในกระบวนการสื่อสารในช่วงร่วมทัพสงครามยาเสพติดระยะแรกของชุมชนบางคูวัด ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 นี้ ไม่เพียงใช้ **“สื่อบุคคล”** ทั้งในการสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนบางคูวัด การเคาะประตูบ้าน และการแสดงธรรมเทศนาเป็นหลักเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับ **“สื่อเฉพาะกิจของชุมชน”** ทั้งป้ายประกาศ

แผ่นพับ ใบปลิว สติกเกอร์ รถกระจายเสียง อปต. มีการใช้ อปต. เป็นศูนย์ข่าวสาร ตลอดจนเพิ่มการจัด “กิจกรรมรณรงค์” เข้ามาเสริมการรณรงค์ ซึ่งได้แก่ การจัดประชุม การเดินขบวนขับไล่ ยาเสพติด กิจกรรมนันทนาการต้านยาเสพติด กิจกรรมทางศาสนาต้านยาเสพติด กิจกรรมต้านยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมรณรงค์ในสถานศึกษา กิจกรรมบำบัด และฟื้นฟูจิตใจผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้การรณรงค์ในระยะเวลาดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย

◆ กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์

ในการรณรงค์ระยะที่ 2 นี้ ยังคงสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ยังเป็นกลุ่มเดิม คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในฐานะพันธมิตร ชาวบางคูรัดดั้งเดิม ชาวหมู่บ้านจัดสรร กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ทั้งผู้ค้า และผู้เสพ) โดยมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ในฐานะพลังแผ่นดินมากขึ้น

◆ ผลจากการรณรงค์

กลุ่มชาวบ้านมีความเกรงกลัวในมาตรการเอาจริงเอาจังของภาครัฐที่ทำงานประสานกับภาคชุมชนอย่างแข็งขัน ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยตนเอง และให้ความร่วมมือในการรณรงค์กันมากขึ้น และลดการต่อต้านการทำงานของทีมรณรงค์ลง ขณะที่คณะทำงานซึ่งประกอบด้วยแกนนำภายในชุมชน แกนนำภาครัฐ ตลอดจนพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ปรากฏการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม มีการวางแผนกลยุทธ์ในการรณรงค์อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และสามารถระดมพลังชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างกว้างขวางกว่าในการรณรงค์ระยะจุดประกาย

3. ช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดพร้อมชุมชนอื่นทั่วประเทศ (1 กุมภาพันธ์ 2546 – 2 ธันวาคม 2546)

◆ เป้าหมายในการรณรงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่มุ่งประกาศชัยชนะเหนือปัญหายาเสพติดให้ทันภายในวันที่ 2 ธันวาคม 2546 ได้ส่งผลให้ชุมชนบางคูวัดหันมาสวมบทผู้สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลอย่างเต็มกำลัง ทั้งยังทำให้เป้าหมายในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูวัดในการรณรงค์ระยะ “รุกฆาต” เป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายการประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดของรัฐบาลทุกวิถีทางอย่างเอาจริงเอาจังเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมตามกรอบเวลาที่กำหนด

◆ วัตถุประสงค์

การรณรงค์ในระยะนี้ เป็นไปเพื่อตอบสนองและเป็นแนวร่วมสนับสนุนนโยบายรัฐบาล ด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติด และมุ่งกำจัดยาบ้าให้หมดไปจากชุมชนบางคูวัดอย่างยั่งยืนถาวร

◆ กลุ่มนักสื่อสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสาร สรุปได้ว่า กลุ่มนักสื่อสารที่มีบทบาทในการรณรงค์ระยะรุกฆาตนี้ ยังคงเป็นนักสื่อสารกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่มีบทบาทในการรณรงค์ระยะที่ 2 ทั้งกลุ่มแกนนำชุมชน แกนนำภาครัฐ กลุ่มพันธมิตรภาคชุมชน และพันธมิตรภาครัฐ อย่างไรก็ตาม มีการประสานความร่วมมือเพิ่มไปยัง “พันธมิตรภาคธุรกิจชุมชน” เพื่อแสวงหาช่องทางประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มผู้ผ่านการบำบัดแล้ว โดยพันธมิตรทุกฝ่ายในระยะนี้ต่างเข้ามาร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการรณรงค์อย่างเข้มข้น และให้การสนับสนุนการรณรงค์อย่างเต็มที่

◆ สารที่ใช้ในการรณรงค์

ยังคงมีการออกแบบสารจำเพาะเจาะจงไปตามกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ต่างๆ คล้ายคลึงกับการใช้สารในการรณรงค์ระยะที่ 2 ดังนี้

1) **เนื้อหาสารสู่ชุมชน** ใช้เนื้อหาสารที่มุ่งเน้นการสร้าง และกระตุ้นให้ทุกครัวเรือนออกมามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาบ้าขั้นเด็ดขาดในชุมชน นำเหตุผล (Rational Appeal) มาเชื่อมโยง คู่กับจุดจับใจด้านความกลัว (Fear Appeal) ทั้งยังกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของปัญหา

ว่า เป็นปัญหาร่วมกันของคนทั้งชุมชน และทุกคนกำลังตกอยู่ในสถานการณ์วิกฤตร่วมกัน (Crucial Common Concerns)

2) **เนื้อหาสารสู่พันธมิตร** มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม โดยสื่อสารให้กลุ่มพันธมิตร เห็นถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันในลักษณะของภาคีพันธมิตร และมุ่งระดมพลังภาคีกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาแก้ไขปัญหายาบ้าในชุมชน พร้อมทั้งดึงเอาจุดจับใจด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (Loyalty Appeal) มาเชื่อมโยงให้เกิดความภาคภูมิใจในการสนองคุณแผ่นดิน และอุทิศตนในฐานะพลกนิกรผู้จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

3) **เนื้อหาสารสู่ผู้ค้า** มุ่งเน้นการสื่อถึงความเด็ดขาดจริงจังในการปราบปรามของภาครัฐชนิดตาต่อตาฟันต่อฟัน โดยการใช้จุดจับใจด้านความกลัวซึ่งแสดงถึงคู่ไปกับหลักเหตุผลในลักษณะ Informative Cause to Effect “ผู้เสพตาย ผู้ขายติดคุก” เพื่อให้เห็นความเอาใจจริงเอาใจในการดำเนินคดีตามกฎหมาย

◆ ช่องทางการสื่อสาร

ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ระยะรุกฆาต มีการระดมใช้สื่อเพื่อการรณรงค์ทุกช่องทางแบบบูรณาการ ทั้ง “สื่อบุคคล” ซึ่งประกอบกรสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม อาทิ การปรึกษาหารือของกลุ่มแกนนำ พันธมิตร และชุมชน การเคาะประตูบ้าน การแสดงธรรมเทศนา ร่วมด้วย “สื่อเฉพาะกิจ” ของชุมชน ตลอดจนการจัด “กิจกรรมรณรงค์” เพื่อให้การรณรงค์ในระแวกดังกล่าวอย่างเข้มข้น และเพิ่มความถี่ในการเผยแพร่สื่อชุมชน และตลอดจนเพิ่มความถี่ของกิจกรรมรณรงค์เพื่อบรรลุเป้าหมาย

◆ กลุ่มเป้าหมาย

ยังคงเป็นกลุ่มเดียวกันต่อเนื่องมาจากการรณรงค์ในระยะจุดประกายและระยะที่ 2 กล่าวคือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในฐานะพันธมิตร ชาวบางคูวัดดั้งเดิม ชาวหมู่บ้านจัดสรร กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ทั้งผู้ค้า และผู้เสพ) โดยมุ่งระดมพลังการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพื่อให้กวาดล้างยาเสพติดให้หมดไปจากพื้นที่ และสามารถสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดได้ตามเส้นตายของรัฐในที่สุด

◆ ผลจากการรณรงค์

การรณรงค์กำลังระหว่างแกนนำ ทั้งภาคชุมชนและภาครัฐ และการประสานความร่วมมือของ พันธมิตรกลุ่มต่างๆ ควบคู่ไปกับการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่เพื่อรวมพลังกันรณรงค์ในโค้งสุดท้าย อย่างเข้มข้นนี้ ทำให้จำนวนผู้เสพ และผู้ค้าในพื้นที่บางคุ้งลดลงอย่างรวดเร็ว และสามารถประกาศ ตนว่า เป็นชุมชนที่ชาวสะอาดปราศจากปัญหายาเสพติดได้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2546 ซึ่งนับเป็น ความสำเร็จที่รู้दनกว่าหลายๆ ชุมชนในประเทศ และนับว่าสามารถดำเนินการกวาดล้างปัญหา ยาเสพติดระดับชุมชนได้สำเร็จก่อนเส้นตายที่รัฐบาลกำหนด 1 เดือน ขณะเดียวกันแกนนำในพื้นที่ก็ ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง อันส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจด้านยาเสพติดให้ ชุมชนต่อไปในอนาคต ในด้านชุมชนเองก็ได้รับประกาศเกียรติคุณจากรัฐบาล เชิดชูให้เป็น “ชุมชน ดีเด่นปลอดยาเสพติด” ซึ่งนำพาความภาคภูมิใจมาสู่ชาวบางคุ้ง

โจทย์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตร ในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่ตำบลบางคุ้ง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ตลอดการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ทั้ง 3 ช่วง ในพื้นที่ตำบลบางคุ้ง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แกนนำชุมชนได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความ ร่วมมือกับพันธมิตรอย่างต่อเนื่อง โดยประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านบุคคล กลยุทธ์ด้าน สาร และ กลยุทธ์ด้าน ช่องทางการสื่อสาร

◆ กลยุทธ์ด้านบุคคล

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบกลยุทธ์ด้านบุคคลที่แกนนำชุมชนใช้ในการสื่อสารเพื่อ สร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติด ในพื้นที่ชุมชนบางคุ้ง ดังนี้

1) การใช้ผู้นำชุมชนเป็นผู้สื่อสารหลักกับกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิม กลุ่มผู้นำชุมชนที่สืบ ทอดอำนาจการปกครองในชุมชนโดยสายเลือด และก้าวเข้ามาเป็นพันธมิตรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งใน การสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชนดั้งเดิม บนพื้นฐานของการมีเชื้อสายชาวบางคุ้งโดยกำเนิด เป็นคน

เก่าแก่ในชุมชนที่เป็นที่นับถือโดยธรรมชาติที่ชาวชุมชนเชื่อใจและยอมรับ มีภาพของความโปร่งใสในการทำงานเพื่อชุมชนด้วยใจรัก ส่งผลให้สามารถสื่อสารกันได้อย่างดี

2) **การเลือกผู้นำศาสนาเป็นผู้สื่อสารกับชุมชน** “ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา” เป็นผู้สื่อสารที่ได้สามารถระดมพลังความร่วมมือร่วมใจจากพุทธศาสนิกชนชาวบางคูวัดอย่างกว้างขวาง โดยกลวิธีการสื่อสารผ่านคุณสมบัติเฉพาะตัวของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา คือ **ความเป็นนักบวช (Religion Represent) ความเป็นศูนย์รวมจิตใจ (Spiritual Leadership) และ ความเป็นที่พึ่งทางใจ (Sanctuary of Mind)**

3) **การเปิดโอกาสให้กลุ่มรากหญ้าได้มีส่วนร่วม** ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลยุทธ์ด้านบุคคลที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่แกนนำการรณรงค์ใช้ในการ ดำเนินการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด ตั้งแต่ระยะจุดประกาย จนถึงช่วงรุกฆาตประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดในปี 2546 ประกอบด้วย การสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมในฐานะ “เจ้าของถิ่นฐาน” และการให้ชาวบ้านได้ “สวมบทเด่น” ในการรณรงค์

4) **การใช้เจ้าหน้าที่ภาครัฐขับเคลื่อนนโยบายรัฐสู่ชุมชน**

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า กลุ่มดังกล่าวสามารถดึงความร่วมมือจากพันธมิตรได้เป็นอย่างดี โดยผ่านกลวิธีการสื่อสารที่ใช้ตำแหน่งหน้าที่และสถานะทางสังคมในการสร้างความน่าเชื่อถือและโน้มน้าวให้เกิดการปฏิบัติ ด้วยอำนาจบังคับใช้ที่ได้จากรัฐ และ ความเกรงใจ โดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ **ฝ่ายความมั่นคง** จะมีลักษณะการทำงานที่เด็ดขาด จริงจัง และรุกเข้าแก้ปัญหาตามนโยบายรัฐ ส่วน **ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันปราบปราม** ก็ใช้ความจริงจังในการแก้ปัญหาเสพติดตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินของรัฐบาล ตลอดจนอาศัยความมีระบบและทิศทางการทำงานที่ชัดเจนตามเครือข่ายสายงาน (Functional) และใช้ความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ตรวจสอบได้ (Transparent) ส่วนด้าน **ภาครัฐฝ่ายสาธารณสุข** คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบางบัวทอง ใช้ลักษณะการทำงานส่งเสริมจิตวิทยาชุมชนเชิงรับ ตามนโยบายรัฐด้านการอบรมฟื้นฟู และ จิตวิทยาครอบครัว และใช้กลวิธีการสื่อสาร คือ ใช้ความจริงใจและมุ่งมั่นในการทำงาน (Goal-Oriented and a Sense of Sincerity) ใช้ความเอื้ออาทร (Care & Compassion) ใช้ความห่วงใยใส่ใจชุมชนอย่างแท้จริง (Community Ties) และใช้ความมีระบบและการดำเนินงานตามขั้นตอน (Well-Trained & Professional Counsel)

◆ กลยุทธ์ด้านสาร (Message Strategies)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตลอดทั้ง 3 ระยะในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัด ปรากฏกลยุทธ์ด้านสารที่กลุ่มแกนนำชุมชนใช้เพื่อสร้างความร่วมมือในกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ดังต่อไปนี้

5) การตอกย้ำประเด็นหลักอย่างต่อเนื่อง: **รู้ทันสถานการณ์-สำนึกรักฐานถิ่น – พลังแผ่นดินร่วมแก้ไข- ลูกหลานห่างไกลยาเสพติด** จากการศึกษาพบว่า ทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าว ปรากฏในเนื้อหาสารที่ใช้ในการประสานความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์มาโดยตลอดนับตั้งแต่ เริ่มต้นจุดประกายการรณรงค์ โดยนำเสนอสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “สถานการณ์การระบาดของ ยาเสพติดในพื้นที่” แก่กลุ่มพันธมิตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้พันธมิตรตระหนักถึงความสำคัญของ ปัญหาในระยะจุดประกาย สำหรับการนำเสนอสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “ความรักถิ่นฐานบ้านเกิด” นั้น เป็นประเด็นที่ถูกใช้เป็นธงนำในการรณรงค์ เนื้อหาแสดงถึงการปกป้อง และห่วงหาอาดูภูมิ ของตนเองทางหนึ่ง ประเด็นเกี่ยวกับ “การใช้พลังชุมชน” แก้ไขปัญหายาเสพติด ก็มีการนำเสนอ ประเด็นดังกล่าวมาตั้งแต่ช่วงจุดประกายการรณรงค์โดยกลุ่มแกนนำในชุมชนเอง เพื่อมุ่งสนับสนุนการ มีส่วนร่วมของประชาชน และพันธมิตรทุกหมู่เหล่าภายในชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และ ได้รับการกล่าวขานใหม่ในนาม “พลังแผ่นดิน” ตามนโยบายรัฐในเวลาต่อมา ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับการปกป้องลูกหลาน และอนาคตของชุมชนจากยาเสพติดนั้น ได้รับการเน้นย้ำมาตั้งแต่เริ่มจุด ประกายการรณรงค์ ทั้งยังมีการเน้นเนื้อหาดังกล่าวอย่างเข้มข้นในช่วงท้ายของการรณรงค์ซึ่งพุ่งเป้า ไปสู่การสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืนในที่สุด

6) การออกแบบสารที่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย

แกนนำชุมชนได้พยายามที่จะออกแบบสารในการรณรงค์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายใน การรณรงค์ ทั้งนี้ เนื่องจากแกนนำชุมชนตระหนักดีว่า เป้าหมายในการรณรงค์ของแต่ละกลุ่มที่ แตกต่างกัน และระดับความเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็ยังคงต่าง กันไปด้วย ส่งผลให้แกนนำชุมชนเลือกใช้เนื้อหาสาร ตลอดจนใช้กลวิธีด้านจุดจับใจในสารที่แตกต่าง กันไป เพื่อให้เกิดประสิทธิผลทางการสื่อสารสูงสุด ดังที่การดำเนินกลยุทธ์ปรากฏต่อเนื่องในการ รณรงค์ระยะที่ 2-3 โดยแบ่งออกเป็นสารสำหรับผู้เสพ สารสำหรับครอบครัวผู้เสพ สารสำหรับผู้ค้า และ สารสำหรับพันธมิตร

7) การนำเสนอสารอย่างตรงไปตรงมา และถูกต้องชัดเจน

กลยุทธ์การนำเสนอสารอย่างตรงไปตรงมา พบในการรายงานสถานการณ์ระบาดของยาบ้าในชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ข้อมูล และนำเสนอข้อเท็จจริงเป็นหลัก เพื่อให้พันธมิตรทุกกลุ่มได้ทราบถึงเคลื่อนไหวของสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ และนำมาซึ่งการคิดวิเคราะห์ เพื่อหาทางจัดการแก้ไขปัญหา โดยให้ความสำคัญกับความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย

8) การใช้จิตวิทยาความเอื้ออาทร

กลยุทธ์ดังกล่าวถูกเลือกมาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ระหว่างกลุ่มแกนนำชุมชนกับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและครอบครัว โดยมุ่งใช้สารที่สื่อถึง “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” และใช้สารที่สื่อถึง “ความห่วงใย และการให้โอกาสซึ่งกันและกัน”

5) การสร้างความรู้สึกร่วม

แกนนำชุมชนได้เลือกใช้กลยุทธ์สารที่สร้างความรู้สึกร่วม เพื่อให้กลุ่มพันธมิตรต่างๆ ในชุมชนเกิดความตระหนักในพิษภัยของยาเสพติด ทั้งยังก็ให้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนไปทุกหย่อมหญ้า และทุกคนก็ล้วนได้รับผลร้ายนั้นหากไม่ร่วมกันแก้ไข โดยใช้กลวิธีการสื่อสารด้านจุดจับใจที่แสดงพิษภัยของยาเสพติด (Fear & Rational) จุดจับใจที่สะท้อน “การตกอยู่ในชะตากรรมร่วมกัน” (Crucial Common Concerns) พร้อมสร้างความรู้สึกร่วมในฐานะ “ประชาชนชาวไทย” และ “พสกนิกรผู้จงรักภักดี” ประกอบกันด้วย

◆ กลยุทธ์ด้านสื่อ (ช่องทางการสื่อสาร)

จากการศึกษา สรุปว่า ตลอดทั้งสามช่วงของการรณรงค์ แกนนำได้เน้นการบูรณาการสื่อทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการเข้าถึงทั้งกลุ่มชาวบ้านบางคูรัดดั้งเดิม และ กลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร ทั้งนี้เพราะสื่อแต่ละชนิดมีข้อดีต่างกัน เมื่อนำเอาข้อดีของสื่อแต่ละชนิดมาใช้ร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการสื่อสารที่สูงสุดได้

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบกลยุทธ์ด้านสื่อ (ช่องทางการสื่อสาร) ที่แกนนำใช้ในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ดังนี้

2. การใช้สื่อบุคคลที่มีความใกล้ชิดในพื้นที่

กลยุทธ์การใช้สื่อบุคคลในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดนั้น อาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของกลุ่มบุคคลต่างๆ ในพื้นที่บางคูรัดเป็นสำคัญ โดยประกอบด้วยการสื่อสารโดยใช้วิธีการ**พูดคุยกันโดยตรง** โดยอาศัยการพูดคุยกันตัวต่อตัวแบบเห็นหน้า การ**พูดคุยกันโดยตรงโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร** ซึ่งได้แก่ การพูดคุยผ่านโทรศัพท์ และการ**ใช้สื่อบุคคลโดยเชื่อมผ่านโครงการ**

2. การระดมสมองในการกระตุ้นการมีส่วนร่วม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า การจัดการประชุมระดมสมองเป็นการสื่อสารในรูปแบบของการสื่อสารหลายทาง และเป็น การสื่อสารกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งการจัดการประชุมระดมสมองนี้ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เป็นทั้งผู้รับฟัง และเป็นผู้แสดงความคิดเห็นในการทำงาน รวมทั้งเป็นการเชื่อมคนและงานเข้าด้วยกัน แบ่งการประชุมออกเป็น 3 ระดับ คือ การประชุมร่วมกันของกลุ่มแกนหลักและกลุ่มพันธมิตร การประชุมภายในหมู่บ้านแต่ละแห่ง และการประชุมระดับจังหวัด

3. การใช้ อบต.เป็นศูนย์รวมข่าวสาร

จากการศึกษา ได้ข้อสรุปว่า แกนนำในการรณรงค์ได้ใช้ที่ทำการ อบต. บางคูรัด เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการรณรงค์ด้านยาเสพติด เพื่อให้พันธมิตรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้ รวมถึงเป็นศูนย์กลางที่รับฝากข่าวต่างๆ เพื่อแพร่กระจายไปยังผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลบางคูรัด และเป็นการหาข้อมูลย้อนกลับจากคนในชุมชน

4. การใช้กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงพันธมิตร

แกนนำในการรณรงค์ได้นำสื่อกิจกรรมมาเป็นกลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสารอีกประการหนึ่ง เพื่อเชื่อมโยงพันธมิตร และกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในการรณรงค์ได้ออกมาแสดงการมีส่วนร่วมในการทำงาน และเป็นสื่อที่ให้โอกาสคนในพื้นที่ได้มีโอกาสในการแสดงออก โดยกิจกรรมเพื่อประสานความร่วมมือของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด ประกอบด้วยกลวิธีทางการสื่อสาร คือ **การจัดกิจกรรมเพื่อด้านยาเสพติดโดยตรง** ได้แก่ กิจกรรมดนตรี-กีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมการเดินทางรณรงค์ขับไล่ยาบ้า และ **การสอดแทรกการรณรงค์ด้านยาเสพติดในกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ** ได้แก่ การแหกสวาระ และการประสานความร่วมมือร่วมใจในการรณรงค์ด้านยาเสพติดเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีต่างๆ ที่ชาวชุมชนยึดถือปฏิบัติมานาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ และ ประเพณีลอยกระทง

5. การใช้สื่อเฉพาะกิจในชุมชน

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้ในการเสริมการทำงานของสื่อบุคคล โดยเข้ามามีบทบาทในการทำงานเริ่มตั้งแต่ช่วงหาแนวร่วมในการทำงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดช่วงดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 และสงครามยาเสพติดขั้นแตกหักเพื่อสร้างภาวะหาแนวร่วมสอดส่องเฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสื่อสารเพื่อแสดงจุดยืนอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่รัฐบาลในการสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดยั่งยืนถาวร ถวายเป็นพระราชกุศลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา โดยสื่อเฉพาะกิจที่ใช้ในการดำเนินงานรณรงค์ด้านยาเสพติดในพื้นที่บางคูรัด ได้แก่ การใช้หนังสือและจดหมายราชการ แผ่นพับ โบปปลิว โปสเตอร์ สติกเกอร์ รถกระจายเสียง อบต. และสื่อแผ่นป้ายของ อบต.

6. การใช้วัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจ

จากการศึกษาข้อมูลสรุปว่ากลยุทธ์ช่องทางการสื่อสารโดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจนี้ประกอบด้วยกลวิธีการสื่อสาร 2 ลักษณะ คือ การแสดงธรรมเทศนาของท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา และการอุปสมบท / บรรพชา สามเณร ภาค ฤดูร้อน / การบรรพชาเพื่อเลิกยาเสพติด ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญยิ่ง ที่จะเผยแพร่ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงความร่วมมือในกลุ่มเป้าหมายทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ทางการสื่อสารของกลุ่มแกนนำทั้ง 3 ด้านซึ่งได้แก่ กลยุทธ์ด้านบุคคล กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสาร ล้วนเป็นหัวใจสำคัญทางการสื่อสารที่ช่วยเชื่อมโยงพันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ และสามารถสร้าง “พลังชุมชน” และ “พลังแผ่นดิน” เพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัดไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเจตนารมณ์ไว้ได้ในที่สุด

โจทย์ข้อที่ 3 ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษา สรุปได้ว่า มีปัจจัยที่นำมาซึ่งความร่วมมือของเหล่าพันธมิตรในการรณรงค์ 2 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก

◆ ปัจจัยภายใน

1) ปัจจัยด้านบุคคล

ปัจจัยด้านบุคคลที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชน บางครั้ง ประกอบด้วย

1.1 ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

ความหวงแหนชุมชนของตนเอง ตลอดจนความผูกพันกับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมซึ่งได้อาศัยอยู่ในตำบลบางคูรัดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบางคูรัดเกิดความรู้สึกร่วมและต้องการปกป้องชุมชนของตนให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ ดังกล่าว

1.2 ความศรัทธาที่มีต่อบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือ

การบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนาจึงยังคงเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธาของ ประชาชนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง การที่บุคคลซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในชุมชน ก้าวเข้ามาเป็นผู้ริเริ่ม และจุดประกายการรณรงค์ ช่วยส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เมื่อประกอบกับ “ผู้นำชุมชน” ที่มีบุคลิกภาพโปร่งใส เป็นผู้นำทางความคิดที่มีความจริงใจ และอุทิศตนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเป็นชาวบางคูรัดโดยกำเนิด และมีความคุ้นเคยกับชาวบางคูรัดเป็น อย่างดี จึงช่วยให้เกิดความไว้วางใจ และสามารถสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น

1.3 ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพโดยตำแหน่งหรือเกียรติยศ

ในการรณรงค์ช่วงที่ 2 และ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2546 เจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ต่างๆ ของรัฐ ได้เข้ามารณรงค์ในตำบลบางคูรัด แม้ว่าบุคคลกลุ่มดังกล่าวจะไม่ใช่คนในชุมชนโดย กำเนิด แต่ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานของกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ส่งผลให้ชาวบางคูรัดส่วนใหญ่ให้ เกียรติ และให้ความเคารพยำเกรง

1.4 ความรู้สึกห่วงกังวลต่ออนาคตลูกหลาน

จากการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ทั้งกลุ่มพันธมิตร และผู้ปกครองของเยาวชนชาวบางคูรัด ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อประกอบกับในช่วงการจุดประกายการรณรงค์ ชุมชนเองได้เปิดรับสิ่งใหม่ๆ ที่ยั่วยุการติดยาเสพติดเข้ามา จึงทวีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต ลูกหลานยิ่งขึ้นไปอีก ทำให้กลุ่มพันธมิตร และกลุ่มผู้ปกครองเกิดความตื่นตัว และตระหนักถึงอันตราย จากยาเสพติดที่คุกคามเข้ามาใกล้ตนเอง และบุตรหลาน จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด

2) ปัจจัยด้านชุมชน

ปัจจัยภายใน ด้านชุมชน ที่ส่งเสริมให้พันธมิตรเข้ามาร่วมมือกันในการรณรงค์ด้านยาเสพติดของชุมชนบางคูรัด ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

2.1 ความใกล้ชิด และเครือข่ายสื่อสารในชุมชน

เนื่องจากสภาพสังคมในชุมชนที่ยังมีสัมพันธภาพเกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้น ทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทั้งยังปรากฏความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติซึ่งช่วยเอื้อต่อการสื่อสาร สามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลกันได้อย่างถ้วนทั่ว ทั้งยังปรากฏการสื่อสารของกลุ่มแกนนำ และพันธมิตรที่เป็นผู้นำชุมชน อาทิ กลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีการเข้าถึงลูกบ้านอย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว จึงทำให้เครือข่ายทางการสื่อสารระหว่างผู้นำทางความคิดของชุมชนกับชาวบ้านเป็นไปอย่างเข้มแข็ง ขณะเดียวกัน การสื่อสารผ่านผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวชุมชนให้ความเคารพนับถือนั้นก็ยังมีบทบาทสำคัญในการรณรงค์พันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี จึงสรุปได้ว่า ความใกล้ชิดกันและเครือข่ายการสื่อสารที่ครอบคลุมกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ในชุมชนบางคูรัดนี้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญภายในชุมชนที่ช่วยให้พันธมิตรเกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และให้ความร่วมมือในการรณรงค์ในที่สุด

2.2 ช่องทางการสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วมในการรณรงค์

จากการศึกษาพบว่า แกนนำในการรณรงค์ได้ใช้กลยุทธ์ด้านช่องทางการสื่อสาร โดยใช้สื่อในชุมชน การจัดประชุมระดมความคิดเห็น ตลอดจนจัดกิจกรรมรณรงค์ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสแสดงตนเป็นแนวร่วม ทั้งร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมการดำเนินการรณรงค์ ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าความคิดเห็น หรือการกระทำเพื่อรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนของตนเองมีความสำคัญ และสามารถผลักดันไปจนเกิดการดำเนินการได้จริง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกอยากมีส่วนร่วมให้มากขึ้น และเกิด “พลังชุมชน” ในการรณรงค์อย่างเหนียวแน่นตลอดทั้ง 3 ช่วงในการรณรงค์

2.3 การตระหนักร่วมกันถึงปัญหายาเสพติดในฐานะปัญหาใกล้ตัว

ที่ไม่อาจเพิกเฉย

ทั้งแกนนำ พันมิตรและชาวชุมชนบางคูรัดต่างก็เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา ยาเสพติดยิ่งขึ้น และตระหนักดีว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวของทุกคน ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนบางคูรัดในวงกว้าง จึงทำให้พันธมิตรกลุ่มต่างๆ เกิดความตื่นตัว และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการรณรงค์ เพื่อให้ชุมชนปลอดจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน

2.4 ความตกลงร่วมกันที่จะแก้ปัญหาชุมชน

การเห็นชอบร่วมกันในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดแล้ว ทำให้ทุกฝ่ายมุ่งไปสู่เป้าหมายในการรณรงค์ และทั้งยังเป็นแม่เหล็กเหนี่ยวนำให้พันธมิตรกลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมคิดและร่วมดำเนินการรณรงค์อย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ขั้นแรกของการรณรงค์จนถึงการประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดซึ่งเป็นเสมือนเส้นชัยในการรณรงค์ในระยะที่ 3 ในที่สุด

◆ ปัจจัยภายนอก

นอกเหนือจากปัจจัยภายในชุมชนบางคูวัดเองแล้ว ผู้วิจัยยังศึกษาพบว่า มีปัจจัยภายนอกชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมให้กลุ่มพันธมิตรเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านสื่อมวลชน ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการเมือง: “นโยบายรัฐบาลว่าด้วยสงครามยาเสพติด”

“นโยบายรัฐบาลว่าด้วยสงครามยาเสพติด” เริ่มต้นในปี 2544- 2546 ซึ่งมุ่งให้เกิดการกวาดล้างยาเสพติดในทุกหย่อมหญ้าของประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติด พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ในชุมชนอย่างจริงจัง ทั้งในเชิงนโยบาย การดำเนินการและสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งถือเป็นกลไกสนับสนุนจากภาครัฐสู่การรณรงค์ระดับชุมชน และนับเป็นปัจจัยภายนอกประการสำคัญ ที่ช่วยขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของพันธมิตรฝ่ายต่างๆ ในชุมชนบางคูวัด

1.1 ปัจจัยด้านนโยบาย ปรากฏในรูปแบบ คำสั่งดำเนินการต่างๆจากเบื้องบน คือ คำสั่งรัฐบาลลำดับต่างๆที่ว่าด้วยการเสริมอำนาจการบริหารลงสู่ระดับชุมชน จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ของพันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในชุมชนบางคูวัด ปรากฏชัดในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีตามแนวยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน ทั้งใน คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2544 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ซึ่งล้วนเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการระดมสรรพกำลังในพื้นที่เข้ามา ร่วมกันกวาดล้างและประกาศสงครามกับยาเสพติดอย่างจริงจัง ซึ่งนับเป็นการผลักดันในประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วม และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่องค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าไปหนุนเสริมให้เกิด ประสิทธิภาพในการรณรงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด

1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า การรณรงค์ด้าน

ยาเสพติดของชุมชนบางคูวัด อาศัยงบประมาณการดำเนินงานจาก 2 แหล่งงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนจากอำเภอบางบัวทอง และงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. ซึ่งเอื้อให้กลุ่มแกนนำ และพันธมิตรในการรณรงค์สามารถสร้างสรรค์ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการรณรงค์ ตลอดจนสามารถผลิตสื่อเพื่อการรณรงค์ในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังดึงการมีส่วนร่วมจากพันธมิตรต่างๆ ตลอดจนประชาชนในบางคูวัดได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

1.3 ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ การบูรณาการทีมงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรรัฐที่

เกี่ยวข้องกับหน่วยงานด้านการปกครอง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เจ้าหน้าที่ด้านการปราบปราม ด้านการอบรมและฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เสพยาเสพติด เข้ามาทำงานร่วมกันในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นการระดมพันธมิตรจากนอกชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านการดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนทั้งสามารถใช้ประสบการณ์ในวิชาชีพของตนเข้ามาประยุกต์ใช้ให้การรณรงค์แต่ละด้านความสำเร็จ ได้

1.4 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ รัฐบาลได้ให้แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเร่งประกาศชัย

ชนะต่อยาเสพติด และเร่งดำเนินการรณรงค์เพื่อให้แต่ละชุมชนเป็นชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน ตามกรอบเวลาที่กำหนด จึงได้จัดมอบ “รางวัลนักสู้พลังแผ่นดิน” แก่ผู้นำชุมชน และพันธมิตรที่มีส่วนร่วมในการรณรงค์ และสามารถนำพาชุมชนไปสู่เส้นชัยเหนือยาเสพติดได้อย่างน่าสนใจ ตลอดจนจนมีการประเมิน “หมู่บ้านดีเด่นปลอดยาเสพติด” เพื่อแสดงความชื่นชม และประกาศเกียรติคุณแก่ชาวชุมชนที่สามารถรณรงค์ด้านยาเสพติดได้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเสริมแรงจูงใจผ่านรางวัล และประกาศเกียรติคุณเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่สามารถกระตุ้นให้ทุกฝ่ายลงแรงลงใจทุ่มเทให้การรณรงค์ในโค้งสุดท้ายอย่างเต็มที่

2) ปัจจัยด้านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ตั้งแต่รัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติดในปี 2544 เป็นต้นมา สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างความรับรู้ และ นำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสงครามยาเสพติด สู่คนไทยทั่วประเทศ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความฮึกเหิมให้เกิดขึ้นในการรณรงค์ กล่าวคือ การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์ และรายงานความคืบหน้าในการประกาศชัยชนะต่อยาเสพติดในแต่ละพื้นที่ เป็นเสมือนแรงกระตุ้นให้ชุมชนรากหญ้าภูมิใจใน

ผลงานและมีกำลังใจทำงานต่อไป เพื่อบรรลุเป้าหมายในการรณรงค์โดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนับถอยหลังการประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติด ก่อนเดือนธันวาคม 2546 นั้น สื่อมวลชนได้มีส่วนหลักในการกระตุ้นประชาชนระดับรากหญ้าสู่การมีส่วนร่วมแสดงผลงานและพลังแผ่นดินอย่างจริงจังและเข้มข้นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สื่อมวลชน ยังเป็นช่องทางที่สื่อสารถึงผู้ค้ายาด้วยภาพข่าวที่ค่อนข้างรุนแรง เป็นการกระตุ้นเตือนว่า ภาครัฐ และประชาชนพร้อมที่จะจัดการกวาดล้างกลุ่มผู้ค้าอย่างเด็ดขาด เพื่อให้ปัญหายาเสพติดหมดไปจากสังคมไทย และข่าวสารด้านการวิสามัญฆาตกรรมยังก่อให้เกิดความหวั่นเกรงในหมู่ประชาชนเอง ทำให้เกิดความหวาดกลัวที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการซื้อขาย และการเสพยาเสพติดอีกด้วย

จึงสามารถสรุปได้ว่า ทั้งปัจจัยภายในชุมชนบางคูวัด และปัจจัยภายนอกทั้งจากภาครัฐ และสื่อมวลชน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเหนี่ยวนำให้พันธมิตรกลุ่มต่างๆ ในชุมชนบางคูวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านยาเสพติดด้วยกันทั้งสิ้น

◆ อภิปรายผล

โจทย์การวิจัยข้อที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ช่วงที่ 1 : ช่วงจุดประกายการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่ตำบลบางคูวัด โดยแกนนำชุมชนบางคูวัด (พ.ศ.2541-2543)

ผลการวิจัยพบว่าช่วงแรกของการรณรงค์เป็นช่วงสร้างความตระหนักถึงมหันตภัยยาเสพติด เพื่อ กระตุ้นการมีส่วนร่วมในชุมชนในการรณรงค์ขจัดยาเสพติด

กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน (Community Campaign Focus on War against Drugs) เป็นการขับเคลื่อนกระบวนการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดจากระดับรากหญ้า กล่าวได้ว่า เป็นการให้ความสำคัญกับพลังมวลชน ที่เป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า แนวทางการแก้ปัญหาสังคมที่ถูกต้อง น่าจะเริ่มที่หน่วยสังคมย่อย ด้วยมาตรการที่ให้ชุมชนดูแลจัดการกันเองโดยมีกรอบรัฐช่วยกำกับดูแลและให้การ

สนับสนุนและเครื่องมือที่เหมาะสมคือ กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participation Communication) ที่กระตุ้นให้เกิดพันธสัญญา (Commitment) ที่ต้องร่วมกันทำกิจกรรม ร่วมกันแก้ไขอย่างจริงจัง ให้ไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน สอดคล้องกับ ปารีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล (2543) กับแนวคิดที่ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participation Communication Process) ของสมาชิกในสังคม นำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสาธารณะ (Public Conscientization) และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Process) ระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมและเป็นที่เห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในสังคม ชาวตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการดำเนินการรณรงค์แบบมีส่วนร่วมในชุมชนมาเกือบทศวรรษ และ มีความน่าสนใจ ด้วย ความจริงจัง ความต่อเนื่อง และ ความรักชุมชนที่เด่นชัด ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมยุคปัจจุบัน

ย้อนหลังไปในช่วงต้นทศวรรษ 2540 ขณะที่ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาวิกฤตที่ตระหนกกันทั่ว เมื่อพูดถึง “ปัญหายาเสพติด” ในชุมชนขณะนั้น ดูจะปรากฏในลักษณะ “นามธรรม” คือ พูดกันทั่วไป เจอหน้ากันก็เล่าสู่กันฟัง ปรับทุกข์กัน แต่บางคูรัดยังไม่ได้มีการดำเนินอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ รู้ว่ามีอยู่ รู้ว่าอันตราย รู้ว่าไม่ควรยุ่งเกี่ยว จากปากต่อปาก กลุ่มหนึ่งสู่กลุ่มหนึ่ง แต่ยังไม่ได้ก้าวมาถึงจุดที่ว่า เมื่อปัญหาบ้ำสร้างผลกระทบเชิงลบทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมาย เช่นนี้ จะแก้ไขอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่า ชุมชนบางคูรัดโดยพื้นฐานแล้ว มี การรับรู้ มีประสบการณ์ร่วม มีการปรึกษากันบ้าง แต่ขาดการจัดการเชิงระบบ ยังไม่มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจน ซึ่งการระบาดของยาเสพติด เป็นปัญหาสังคมที่ต้องการการดำเนินการจริงจังมากกว่าแค่การยอมรับสถานภาพด้านพิษภัย และการออกห่างเท่านั้น แต่ยังต้องการการประสานพลังจากทุกฝ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน มุมมองต่อยาเสพติดของชาวบางคูรัด ณ ช่วงเวลานั้น สามารถ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ

- **กลุ่มคนรุ่นเก่า** : ยาเสพติดอันตราย ไม่ควรยุ่งเกี่ยว
 - ภาพนามธรรมเชิงลบ
 - (เชิงปฏิบัติ – มีการเสพยาขยัน เพื่อทำงานได้มาก และทนมานานแล้ว แต่ไม่คิดว่านั้นคือยาเสพติด)
- **กลุ่มวัยรุ่น** : การเสพยาทำให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม
 - ภาพนามธรรมเชิงบวก

(เชิงปฏิบัติ – มีการเสพบ้าเพื่อแสดงภาวะผู้นำและ
ความเป็นสมาชิกของกลุ่ม)

- **กลุ่มแกนนำการรณรงค์** :ไม่ต้องการให้มียาบ้าในตำบลบางคูรัดและ
ต้องการให้ชาวชุมชนร่วมกันแสดงจุดยืนในการ
รณรงค์ด้านยาเสพติด
 - ภาพนามธรรมเชิงลบของยาเสพติดสู่การจัดการ
กำจัดที่เป็นรูปธรรม ด้วยการขับเคลื่อนการรณรงค์
- **กลุ่มอื่น** :ยาเสพติดเป็นเรื่องไกลตัว ไม่สนใจเพราะมีเรื่อง
อื่นน่าสนใจกว่า เช่น ทำมาหากิน (หาเช้ากินค่ำ /
ทำงานในเมือง)

โดยลักษณะการดำรงชีพแล้ว วิถีชีวิตของชาวบ้านบางคูรัดค่อนข้างเรียบง่าย คือมี
พื้นที่จำกัด มีความผูกพันกับท้องถิ่นสูง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และคุณสมบัติเหล่านี้มีความ
สำคัญต่อการสื่อสารเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดบางพื้นที่ในประเทศไทยโดยเฉพาะในชุมชนย่อย
ชานเมืองเช่นชุมชนบางคูรัดนี้ ชาวบ้านยังมีวิถีชีวิตบริสุทธิ์ตามแบบสังคมพุทธเกษตร(ประเวศ วะสี :
2538)และมีการพบปะสื่อสารกันตามงานวัดงานบุญอยู่เสมอ ในขณะที่วิถีธรรมชาติดำเนินไปอย่าง
สงบ ทว่าท่ามกลางความสงบนี้ ชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ก็ยังเป็นอีกชุมชน
หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติด ใน ระดับ รหัสแดง (Code Red) ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2540
สถานะปัญหาเหมือนภูเขาไฟที่แลดูสงบ แต่ความคุกรุ่นเบื้องล่างเป็นสิ่งที่มิอาจนิ่งนอนใจด้วยว่าจะ
ระเบิดได้ตลอดเวลา และ นำไปสู่ บทอวสาน เช่นเดียวกับลักษณะปัญหาเสพติดและการรับรู้
ปัญหาเสพติดในชุมชนบางคูรัดที่มีมาโดยตลอด วันแล้ววันเล่าส่งผลให้เกิดก้าวแรกของการริเริ่ม
การรณรงค์ โดย ชาวชุมชน ที่เป็นผู้บริหาร และนักการเมืองท้องถิ่น คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ
นายกอบต.บางคูรัด ร่วมกับ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่ บริหารและประสานภาครัฐ
และชุมชนเข้าด้วยกัน คือ นายพรพิชัย ดิสโร ปลัดออบต.บางคูรัด ผนึก พลังเข้ากับ ผู้นำทาง
ศาสนาพุทธในชุมชน คือท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา เริ่มสื่อสารเพื่อดำเนินการรณรงค์เป็น
การภายในตั้งแต่ปี 2542 ด้วยเป้าหมายมุ่งมั่น เพื่อปกป้องชุมชนถิ่นฐานจากมหันตภัยยาเสพติด ด้วย

ความประหวั่นต่ออนาคตลูกหลานและบ้านเกิด ว่า จะกลายเป็นขยะสังคม และหมดอนาคต ได้ข้อสรุปว่า ต้องเริ่มเคลื่อนไหวต่อต้านยาเสพติดโดยด่วน ต้องหาแนวร่วมเป็นพันธมิตรในชุมชน เพื่อสื่อสารกับชาวชุมชนอย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้ชาวบางคูวัดแสดงจุดยืนรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโดยเท่าเทียมกัน การรณรงค์ด้านยาเสพติดในบางคูวัดเป็นงานของชาวบางคูวัดทุกคนและมิได้จำกัดคนทำงานเฉพาะผู้บริหารชุมชนเท่านั้น

การสื่อสารการรณรงค์ที่อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมและเสรีทางความคิดเห็นนี้ สอดคล้องกับ “กระบวนทัศน์ทางเลือกของการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม”(The Alternative Paradigm of Communication for Social Change) โดย ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล (2543) ได้กล่าวถึงปรัชญาและแนวคิดด้านประชาธิปไตยทางการสื่อสาร(Democratic Communication) ไว้ว่า กระบวนการสื่อสารสนทนาโต้ตอบกันระหว่างสมาชิก จำเป็นต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของบุคคล สิทธิ และเสียงของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น

กลุ่มผู้ริเริ่มการรณรงค์ทั้งสามท่านมีหลักแนวคิดในการจัดการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยเริ่มจากการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชาวบางคูวัดด้วยกลยุทธ์ทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางสังคม – จิตวิทยา ดังต่อไปนี้

- ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ต่ออนาคตชุมชน
- ความเดือนร้อน ความไม่พึงพอใจร่วมกันต่อวิกฤตยาเสพติดในชุมชน
- การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนในทิศทางที่ปรารถนา คือ การแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นด้วยพลังสามัคคีของชุมชน
- การเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม โดย ให้ความสำคัญกับชาวบ้านที่เข้าร่วม ให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และ เป็นสมาชิกแนวร่วมดำเนินการ
- การมีอิสรภาพและมีเวลาที่จะมีส่วนร่วม
- สร้างแรงจูงใจจากความสำเร็จของกลุ่มในที่นี้คือความสำเร็จแห่งเป้าหมายร่วมกัน คือ การกำจัดยาบ้าให้หมดไปจากชุมชน

นอกจากเงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เงื่อนไขทางด้านสังคมและจิตวิทยาของบุคคล และกลุ่ม ยังเป็นสถานการณ์ผลักดันให้บุคคลรวมกลุ่มกันวางแผน และร่วมกันแก้ไขปัญหามาร่วม โดย สากล สถิตวิทยานันท์ (2532, น. 166 – 167) ให้ความเห็นว่ากรณีมีส่วนร่วมเกิดจาก

- 1) ความใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน
- 2) ความเดือนร้อน และความไม่พอใจร่วมกัน
- 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

เงื่อนไขแห่งปัญหาสังคม ที่นำไปสู่การกระตุ้นทางจิตวิทยานี้ เป็นเส้นทางที่แกนนำการรณรงค์ ทั้งสามท่านเห็นพ้องว่า ควรเดินหน้าต่อไปเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนโดยด่วน และริเริ่มขับเคลื่อนแนวความคิดการรณรงค์สู่ภาคปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อกระตุ้นชุมชนให้เกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องปัญหาวิกฤตยาบ้าที่แพร่ระบาดในชุมชน (Critical Common Concern on Community Crisis) เพื่อกระตุ้นชุมชนให้มีส่วนร่วมแสดงจุดยืนต่อการแก้ปัญหา (Public Participation on Situation Solving) และเพื่อส่งสัญญาณเตือนให้ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับยาเสพติดรู้ว่ามีการจับตามองเกิดขึ้นแล้วในชุมชน (Strictly Surveillance Sign)

โดยพื้นฐานแล้วชุมชนบางคูวัดมีความใกล้ชิดผูกพันกันในลักษณะประชาสังคม ที่ชาวบ้านมีความรัก ความผูกพันถิ่นฐานสูง จึงกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวได้ไม่ยากบนพื้นฐานของจิตสำนึกร่วมที่มีต่อบ้านเกิด การรวมตัวของชาวบางคูวัดเพื่อดูแลรักษาแก้ปัญหาภายในชุมชนนี้ เป็นกิจกรรมในลักษณะ “การรื้อฟื้นชุมชน” หรือ Community Rebuilding ที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมของนักวิชาการหลายท่าน อาทิ

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และ วีรบูรณ์ วิสารทสกุล , 2540 : 4) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมไว้ว่า “เป็นการสร้างความเป็นชุมชน (Community Building) คือ การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน จะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการภายในกลุ่ม”

เจมส์ แอลเครตัน (แปลและเรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ 2543 : 19-24) ที่กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และ ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

แฟรงคิน ลิสค์ (Frankin Lisk ,1985 อ้างถึงใน ชินรัตน์ สมสืบ , 2539 :23) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญสามประการ คือ 1. ความสนใจและความห่วงร่วมกันของส่วนรวม 2. ความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกัน และ 3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

ในช่วงแรกของการจัดประกายการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดนี้ กลุ่มแกนนำและพันธมิตรได้ขับเคลื่อนการรณรงค์ ที่มีเป้าหมายชัดเจนว่า“ความต้องการปกป้องถิ่นฐานจากมหันตภัยยาเสพติด” ใช้แรงจูงใจในความรักถิ่นฐานบ้านเกิด และความห่วงใยลูกหลานที่เป็นอนาคตของชุมชน สื่อสารกับประชาชนในชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นชาวชุมชนบางคูวัดดั้งเดิม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกก่อร่วมในการร่วมแรงร่วมใจแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น เป็นการชี้เป้าหมายเชิงจิตวิทยาชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา มุกดาอนันต์ (2544) ที่กล่าวว่าหัวใจสำคัญของการจัดการนั้น คือการที่คนในชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ภายในชุมชนท้องถิ่นของตน

การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการบรรลุเป้าหมายแห่งความต้องการปกป้องชุมชนถิ่นฐานจากมหันตภัยยาเสพติดนี้ ผู้บริหารทั้ง 2 ท่านคือนายวันเพ็ญ เกตุอำ และ นายพรพิชัย ดิสโร ใช้กลยุทธ์ด้านจิตวิทยาโดยเริ่มจากการให้ข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติดที่ระบอบอย่างตรงไปตรงมา ด้วยรูปแบบการนำเสนอแบบให้ข้อมูลเชิงเหตุผล (Informative / Rational – Cause to Effect) และ สื่อสารโดยใช้รูปแบบการกระตุ้นเชิงหายนะ (Fear & Disaster) “มรณานุสติ” เตือนถึงอันตรายใหญ่หลวงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และอนาคตบุคคลอันเป็นที่รัก ว่าการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยเหตุผลและวิธีการใดก็ตามเท่ากับนับถอยหลังสู่รณานิคมช้าก็เร็ว ชาวบางคูวัดต้องรีบดำเนินการขบไล่ยาบ้าเพื่อรักษาชีวิตและอนาคตของชุมชนอย่างเร่งด่วนและเลือกช่องทางการสื่อสารด้านบุคคล ด้วยความเข้าใจลักษณะธรรมชาติชุมชนบางคูวัดอย่างถ่องแท้ จึง สื่อสารผ่านผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้อาวุโสที่มีบทบาทและความสำคัญในฐานะผู้นำความคิดเห็นของชุมชน ลักษณะการทำงานของแกนนำการรณรงค์ในการเลือกสื่อสารผ่านผู้นำชุมชนนี้เป็นการใช้บทบาทและสถานะของผู้สื่อสารเพื่อจูงใจกลุ่มเป้าหมายคือชาวชุมชนให้เกิดความเชื่อถือและยอมรับปฏิบัติ บนพื้นฐานความเชื่อถือศรัทธา ไว้วางใจในตัวผู้ส่งสาร ซึ่งคุณสมบัติของผู้ส่งสารเชื่อต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการจูงใจและกระตุ้นชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ เอ็ดการ์ แอล มอร์เฟต (Edgar L. Morphet ,1976) ที่กล่าวว่า ผู้นำชุมชน คือ บุคคลที่ใช้อิทธิพลของเขาที่มีต่อบุคคลอื่นๆในชุมชนนั้น เพื่อให้ได้รับความ

ร่วมมือจากทุกคนในการดำเนินงานต่างๆของชุมชนให้ลุล่วงไปด้วยดี รวมทั้งสอดคล้องกับเดือนเพ็ญ คังชะ ฤกษ์ (2523) มีความเห็นว่า ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายของชุมชนมากที่สุด เป็นบุคคลที่ผู้อื่น ยอมรับนับถือ และยินยอมให้เป็นผู้ดำเนินกิจการต่างๆของสังคมนั้นๆ

การรณรงค์แบบมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแนวใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม และการประสานความร่วมมือกันของบุคคลต่าง ๆ แต่การที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้นั้น จะต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น และนำมาซึ่งการประสานความร่วมมือ ได้ ก็ ได้แก่ การสื่อสาร ดังที่มิลลิแกนและแบล็คเมอร์ (Millikan&Blackmer อ้างในเสถียร เศษประทับ, 2538) ได้กล่าวว่า “สิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสังคม คือ การที่ประชาชนจะต้อง เปลี่ยนแปลงตัวเอง” หมายความว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัว บุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของคนใน สังคม โดยอาศัยการสื่อสาร ดังนั้น การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมย่อมต้องมีอิทธิพลต่อกัน

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม รณรงค์ระดับชุมชนชุมชน คือ เงื่อนไขโครงการ และตัวผู้ขับเคลื่อน ดังที่ ไพบูลย์ เจริญทรัพย์ (2534, น. 7 – 10 และ น. 25-26) กล่าวว่า โครงการรณรงค์ระดับชุมชนจะต้องมีความเรียบง่าย และมีความ สะดวกต่อประชาชนที่จะมาเข้าร่วม รวมทั้งมีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชน ร่วมกันเป็นเจ้าของ

กรณีการรณรงค์ในบางคูัดนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีพื้นฐานมาจากความ เดือดร้อนร่วมกันและต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้แรงเสริมจากความไว้วางใจและเชื่อมั่นในตัว บุคคลที่เป็นแกนนำการรณรงค์และผู้นำชุมชน ที่ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีโอกาส มีปาก มีเสียง ใน การแสดงความคิดเห็นและร่วมดำเนินการในกระบวนการต่างๆ ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participation Communication for Community Campaign)

กล่าวโดยสรุปจากผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติด ระดับชุมชนในระยะที่ 1 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจุดประกายการรณรงค์และการกระตุ้นการมีส่วนร่วม ของชุมชนบางคูัดนี้ ผู้ริเริ่มขับเคลื่อน การรณรงค์ คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายก อบต.บางคูัดที่

เป็นชาวชุมชนบางคูวัดโดยกำเนิด และเป็น ผู้นำโดยตำแหน่งบริหารงานด้านท้องถิ่น มีอำนาจทางการเมืองการปกครองในชุมชน ได้มีการสังเกตและสังเกตเห็น ว่า สังคมบางคูวัดเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตแล้ว และเป็นการเปลี่ยนแปลงขาลง เพราะ การเข้ามาของยาเสพติดและตัวเลขการข้องเกี่ยวกับยาเสพติดของชาวบางคูวัดมีอัตราสูงจนน่าตกใจ ในเวลาเดียวกับนายพรพิชัย ดิสโรปลัดอบต. บางคูวัดที่เป็นผู้ประสาน ถึงแม้เป็นคนนอกชุมชนที่เข้ามาในฐานะข้าราชการสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ แต่ก็มีความรักความผูกพันกับบางคูวัดไม่น้อย ก็ได้เห็นถึงปัญหาสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนเช่นเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างมีการสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) เพื่อตรึงร่องประเมินสถานการณ์และพยายามหาทางออกต่อการคุกคามของยาเสพติดที่เกิดขึ้นกับชุมชน

การสื่อสารภายในตนเองของผู้บริหารชุมชนทั้งสองท่านนี้นำมาสู่การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ซึ่งปรึกษาหารือ กฤษฎีการแก้ปัญหา ได้ข้อสรุปว่า ปัญหาใหญ่เช่นนี้ ต้องอาศัยพลังสามัคคี การประสานความร่วมมือจากชุมชนอย่างมีทิศทางและจริงจัง แต่ทำอย่างไร จึงจะได้ความร่วมมือนั้น ในที่สุดคำตอบสุดท้ายคือ ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนาที่เป็นชาวชุมชนบางคูวัดโดยกำเนิด เป็น ผู้นำศาสนาในชุมชน และ ผู้นำด้านจิตใจ มีอำนาจบารมีที่คนเชื่อถือ ศรัทธา โดยการขอความร่วมมือจากท่านในการสื่อสารกับชุมชน ด้วยวิธีการของท่านคือ การแสดงธรรมเทศนา และการอบรมสั่งสอน ด้วยหลักการ Epistemology ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรเบิร์ต เบลล่าห์ (Robert bellah, 1964 อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์ , 2541 : 51) ที่ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ในทุกระดับสังคม มีปัญหาและต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและ ความหมายของชีวิต ก็หันมาหาศาสนา เพื่อแสวงหาทางออกของปัญหาและที่พึ่งทางใจ

ท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนาได้มีทัศนคติสอดคล้องกับผู้บริหารท้องถิ่นทั้งสองท่าน กล่าวคือ ท่านเป็นห่วงอนาคตของชุมชนและปรารถนาให้บางคูวัดปลอดยาเสพติด และมีความเชื่อวาทลักษณ์ทางศาสนาและร่วมกาสาวพัสตร์จะกล่อมเกลามาให้ผู้หลงผิดทั้งหลายกลับตัวได้ในที่สุด นอกจากนี้วัดพร้อมเป็นที่พึ่งพิง ร่วมโพธิ์ร่วมไทรแก่พ่อแม่ที่เป็นทุกข์จากการที่บุตรหลานติดยาให้เข้ามาปรึกษาและช่วยกันแก้ไข ส่วนใหญ่แล้วก็จะส่งลูกส่งหลานมาบวชเพื่อให้มาใกล้ชิดศาสนาและเลิกยา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ โอมูเน (2542) เป็นการศึกษากรณีของพระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตส์โลที่พบว่า การปลุกจิตสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรม และการใช้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดอย่างฉับพลันของเยาวชน

บุคคลที่เป็นแกนนำและมีบทบาทสำคัญในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัดทั้งสามท่าน มีความเท่าเทียมกัน ในกระบวนการรณรงค์ เป็น **Key Player** ที่จุดประกายให้ชุมชนตระหนัก และ แสดงจุดยืนต่อต้านยาบ้าร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการดำเนินการ คือ เจตนาธรรมและความมุ่งมั่นต่อการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนและความสามารถในการบูรณาการทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติ ทั้งทางโลกและทางธรรมของแกนนำภาคชุมชนบางคูรัด

นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้นำถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จากการศึกษาของ ปรัชญา เวสารัชช (2528, น. 153-162) พบว่าผู้นำต้องมีความรับผิดชอบ เข้าใจในระบบประชาธิปไตย ทำตัวให้ประชาชนเลื่อมใส ยุติธรรม ทำตัวเป็นกลาง มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเสียสละซึ่งเป็นเทคนิคในการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมเทคนิคการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 วิธีหลัก ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เทคนิคทางจิตวิทยา

- การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยการกระตุ้นและให้การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจับกลุ่มพูดคุย การถกเถียงปัญหา ฯลฯ
- การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมผัส เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทำงาน
- การสร้างความภูมิใจให้กับสมาชิก โดยผู้นำต้องให้ความสนใจต่อสมาชิก

ในกลุ่ม เท่า ๆ กัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. เทคนิคการประชาสัมพันธ์

- การใช้สื่อบุคคลในการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง เช่น การประชุมการพบปะ การติดต่อ ผ่านผู้นำ ฯลฯ การใช้รถกระจายเสียงอบต. เพื่อแจ้งข่าวสารและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม การใช้เทคนิคดังกล่าวประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งในการสื่อสารกับชาวบ้านดั้งเดิมเนื่องจากชาวบ้านมักตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ชิดกันหรือในบริเวณเดียวกัน ซึ่งสะดวกต่อการเข้าถึง และยังคงความสัมพันธ์เชิงเครือญาติต่อกัน

- ในกลุ่มคนยากจน หรือผู้ด้อยโอกาส จะต้องกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยการช่วยเหลือ หรือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น เงิน ข้าว วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา มีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาพและการสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ชุมชนด้าน การศึกษา ประเพณี และ กิจกรรมชุมชนเสมอ

3. เทคนิคด้านการบริหาร

- การวางแผนดำเนินกิจกรรมของชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการ การของประชาชนในชุมชน ในที่นี้ ชาวบางคูวัดมีความต้องการตรงกันที่ไม่ต้องการให้มียาบ้าในชุมชน

- การใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการทำงาน

- การพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นโดยการฝึกอบรม กล่าวคือ เมื่อมีนโยบายรัฐบาล ว่าด้วยสงครามยาเสพติด โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินนั้น ผู้นำชุมชนล้วนมีบทบาทสำคัญในการ เป็นทีมงานเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติด และ เป็นอาสาสมัครพลังแผ่นดิน

- การจัดโครงข่ายข้อมูลประสิทธิภาพ ด้วยกลไกสนับสนุนจากภาครัฐ ฐาน ข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องพัวพันกับยาเสพติดจะถูกจัดส่งจากหมู่บ้าน สู้ตำบล สู้อำเภอ เพื่อดำเนินการสื่อสาร เพื่อส่งไปบำบัดฟื้นฟูตามโครงการที่เกี่ยวข้อง

- การสนับสนุนทรัพยากร เงิน วัสดุ วิชาการ และเทคโนโลยี

- พฤติกรรมของผู้นำต้องทำตัวเป็นตัวกลาง มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมี

ความเสียสละ

แกนหลักในฐานะผู้ริเริ่ม คือ นายก อบต. บางคูวัด , ปลัด อบต.บางคูวัด และเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ได้มีการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสื่อสารระหว่างนายวันเพ็ญ เกตุอำ กับ นายพรพิชัย ดิสโร ปราบกฏในลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคล **เชิงปรึกษาหารือ (Informal Interpersonal Communication – Discuss / Brainstorm)** เพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน และได้มีการสื่อสารในเชิงปรึกษาขอคำชี้แนะจากท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรัก

พัฒนา ซึ่งเป็นลักษณะ Formal Interpersonal Communication – Advise Seeking เนื่องจากท่านเจ้าอาวาส เป็นบุคคลที่มีคุณูปการ และบารมี (Charisma) เป็นที่นับถือศรัทธาของชาวบางคูรัดอย่างปราศจากข้อกังขา รวมถึงการมีบทบาทเป็นพระนักพัฒนา ที่เด่นชัด ทางผู้ริเริ่มการรณรงค์ทั้งสองจึงขอให้ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้สื่อสารหลักกับชาวชุมชน เพื่อ กระตุ้นความมีส่วนร่วม ซึ่งในส่วนนี้ได้สอดคล้องกับการวิจัยของโฮฟแลนด์ เจนิส และ เคลเลย์ (Hovland , Janis And Kelley) เกี่ยวกับการสื่อสารและการจูงใจพบว่า ถ้าคนยึดมั่นในบุคคลใด หรือสถาบันใดแล้ว เขาจะมีความเชื่อถือในบุคคลหรือสถาบันนั้นด้วย โดยองค์ประกอบของความน่าเชื่อถือที่สำคัญคือ ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ผู้รับสารมีต่อผู้ส่งสาร และเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาในสถาบันศาสนาที่ชาวบางคูรัดมีต่อท่านเจ้าอาวาสในฐานะศูนยรวมจิตใจในชุมชน

หรืออีกนัยหนึ่ง การสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดฯขึ้นระยะที่ 1 เพื่อสร้างความตระหนักและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ **เริ่มต้นในรูปแบบการปรึกษาหารือ** ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากความตระหนักและตระหนักจากความเพิกเฉยในมหันตภัยยาเสพติดในชุมชน ที่เข้ามาคุกคามลูกหลานอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยผู้ริเริ่มการรณรงค์ 2 ท่าน และ **สื่อสารขอความร่วมมืออย่างเป็นทางการ** จากท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ต่อมาเมื่อมาถึงกระบวนการดำเนินการรณรงค์ ได้มีการ**สื่อสารแบบเป็นทางการในรูปแบบการประชุมระหว่างผู้ริเริ่ม แกนนำชุมชน สู่พันธมิตรการรณรงค์ในชุมชน** เพื่อการผลักดันแนวคิดการรณรงค์สู่การดำเนินการรณรงค์ที่เป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อมีการหาข้อสรุปการดำเนินงานระหว่างแกนนำทั้ง 3 ท่าน แกนนำการรณรงค์ คือ นายวันเพ็ญ เกตุอ่ำ และ นายพรพิชัย ดิสโร ซึ่งเป็นผู้บริหารในชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน โดยเริ่มจากการประสานกับบุคคลที่จะเชิญมาเป็น “พันธมิตรร่วม” คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนโดยตำแหน่ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้อาวุโส ผู้หลักผู้ใหญ่ ที่มีสถานภาพและศักยภาพความน่าเชื่อถือในชุมชนสูงและส่งผลเชิงบวกต่อการสื่อสารกับชุมชน ซึ่งลักษณะการเลือกใช้สื่อบุคคลนี้ปรากฏสอดคล้องกับทฤษฎีของ Wilbur Shramm ที่ได้กล่าวถึง อิทธิพลของสื่อบุคคลว่าบุคคลมักจะทำให้การยอมรับและเชื่อถือในตัวผู้ส่งสารที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และมีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจโดยผู้รับสารไม่รู้ตัว

ส่วนท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนาได้ใช้บทบาทการเป็นผู้นำทางศาสนา และผู้นำความคิดด้านศีลธรรม สื่อสารกับชุมชนด้วยวิธีการทางธรรม กล่าวคือ การใช้หลักคำสอนทางพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของอารอนสันและโกลเดน (Aronson and Golden 1962 :135-136) ที่

กล่าวว่า การที่ชาวบ้านเชื่อถือและศรัทธาในผู้ส่งสารที่เป็นพระภิกษุ นั้น พบว่า สื่อบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านโดยเป็นความชำนาญที่มาจากประสบการณ์มากกว่าการศึกษา หรือสถานะทางสังคม ทั้งยังขึ้นอยู่กับความเป็นผู้มีไหวพริบ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความใจกว้าง เช่นเดียวกับ กรรณิการ์ โอมเถน (2526 : บทคัดย่อ) ที่พบ ว่า ความสามารถของพระสงฆ์ในการโน้มน้าวใจชาวบ้านไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น อาจมิได้มาจากทักษะการสื่อสารของผู้ส่งสารเท่าใดนัก หากแต่อยู่ที่การที่ชาวบ้านได้ประเมินคุณสมบัติบางประการของพระสงฆ์ที่ทำตัวเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง เช่น คุณสมบัติด้านความเสียสละ ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และความน่าไว้วางใจ ซึ่งท่านเจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนามีคุณูปการต่อชุมชนทุกด้านมิเพียงทางด้านจิตใจ แต่ยัง สนับสนุนการพัฒนาทุกด้านในชุมชน ด้วยการบริจาคทุนทรัพย์เป็นทั้งทุนการศึกษา ค่าดำเนินการกิจกรรมประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีหล่อเทียนพรรษา ตลอดจนดำเนินการก่อสร้างศูนย์อำนวยการยาเสพติดระดับตำบล

บทบาทของพระภิกษุในฐานะผู้ส่งสารที่มีอิทธิพลโน้มน้าวสูงด้วยบทบาทสถานะความเป็นตัวแทนสถาบันศาสนาที่มีความน่าเชื่อถือศรัทธาเลื่อมใสโดยปราศจากข้อกังขานี้และการบูรณาการหลักธรรมคำสอนประยุกต์สื่อสารกับชุมชนนี้ สอดคล้องกับ ศ.นพ. ประเวศ วะสี (2530) ที่กล่าวไว้ว่า ฐานที่สำคัญของสังคมไทยนอกจาก การเกษตรกรรม อีกฐานที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ วัฒนธรรมที่มีรากมาจากพระพุทธศาสนา จึงควรที่จะตั้งหลักการพัฒนาบนรากฐานของการเกษตรโดยมีวัฒนธรรมในพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการ การรณรงค์ระดับชุมชนก็เช่นเดียวกัน ควรมีการดำเนินการที่ประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติของชุมชนคือการเกษตรกรรมและศาสนธรรม จึงจะเกิดบรรลุมผล

ช่วงที่ 2- 3 ช่วงร่วมทัฬงศรรมยาเสพติดพร้อมชุมชนอื่นทั่วประเทศตามนโยบายสงครามกับยาเสพติดช่วงแรกของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ถึงช่วงรูกษาทประกาศสงครามขึ้นแตกหักกับยาเสพติดในปี พ.ศ.2546

เป็นช่วงหาแนวร่วมและพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคุร์ดโดยกลไกสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ และ บุคลากร

นอกจากความผูกพันใกล้ชิดแบบสังคมไทยชนบทที่ปรากฏกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิมแล้ว ในตำบลบางคุร์ดยังมีความเหลื่อมซ้อนของสังคมเมืองที่ปรากฏในกลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร ที่เป็นคนนอกชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ถึงแม้ไม่ได้มีความใกล้ชิดผูกพันกับบางคุร์ดมาก่อน แต่เมื่อตกลงปลงใจปักหลักพักอาศัย ก็เหมือนลงเรือลำเดียวกัน และต้องร่วมสถานการณ์กับชาวบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่ด้วยวิถีชีวิตที่รีบเร่งที่ต้องเข้าไปทำงานในเมืองแต่เช้า และกลับบ้านเมื่อมืดค่ำ จึงเป็นเหมือนสภาวะบังคับให้ต่างคนต่างอยู่ เพราะ เวลาจำกัด โอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันก็น้อย การขาดการสื่อสารนำไปสู่การขาดการเรียนรู้เข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งที่ต่างฝ่ายต่างไม่ได้มีอคติต่อกัน อันส่งผลให้ขาดการมีส่วนร่วมในระยะแรก (ต้นทศวรรษ 2540) ต่อเมื่อมีการส่งตัวแทนจากหมู่บ้านจัดสรรมาประชุมกับแกนนำภาคชุมชนในช่วงปี 2544 เป็นต้นมา ความเข้าใจและเห็นพ้องจึงบังเกิดและนำไปสู่การมีส่วนร่วมจากกลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรรมากขึ้น ลักษณะที่ปรากฏในบางคูวัดที่มีความเหลื่อมล้ำของสังคมเมืองและสังคมชนบทนี้ เป็นภาพสะท้อนที่ปรากฏทั่วไปตามสังคมชานเมือง ที่มีการผสมผสานการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวบ้านดั้งเดิมกับชาวเมืองที่ย้ายมาอยู่ใหม่ ที่ดูเหมือนจะเป็นภาพต่อที่ยังไม่สมบูรณ์ และ “การสื่อสาร” เป็นกิจกรรมที่จำเป็นที่จะทำให้ภาพนี้สมบูรณ์ ขึ้นมาได้

ลักษณะสังคมพหุโภชน หรือ ชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายของสมาชิกที่สามารถรวมตัวกันเพื่อเป้าหมายร่วมกันนี้อาจเรียกได้ว่า มีลักษณะของความเป็นประชาสังคม ซึ่งเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ่างในชูชัย ศุภวงศ์ ,2540 :71) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมในแง่ของ “อารยสังคม” โดยเน้นครอบคลุมไปถึงทุกชั้นในสังคม เรื่องความสมานฉันท์ ความกลมเกลียวในภาคประชาชนมากกว่าการดูที่ความแตกต่าง หรือ ความแตกแยกภายใน รวมถึง “คนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “จิตสำนึกความเป็นพลเมือง” โดยมิได้หมายถึงความเป็นชุมชนของสังคมชนบทเท่านั้น แต่รวมไปถึงคนชั้นกลางในเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติ หรือเป็นแบบ Face-to-Face Relationship แต่เป็นความผูกพัน (Bond) ของบุคคลที่หลากหลายต่อกันบนพื้นฐานแห่งความร่วมมือ และการแสวงหาการมีส่วนร่วม และด้วยจิตสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง หรือ Citizenship ที่เป็นอุดมการณ์

ในกรณีนี้ชาวหมู่บ้านจัดสรรที่มีความเป็นชาวเมืองสูงและมีส่วนร่วมในระดับชุมชนต่ำในช่วงต้นของการรณรงค์ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเมื่อมีกลไกภาครัฐรับเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีระบบ โดย ภาคชุมชน ภาคเอกชน และ ภาครัฐ ประสานการทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายร่วมกับชาวชุมชน คือ ปกป้องชุมชนจากวิกฤตยาเสพติด การดำเนินการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนที่เริ่มต้นขับเคลื่อนโดยชุมชน และได้รับการสนับสนุนอย่างมีระบบโดยกลไกภาครัฐ ที่เอื้อต่อการประสานการทำงานระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชนนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเอี่ยมเดือน ชัยหาญ (2542) เรื่อง ลักษณะเครือข่ายชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน

ชุมชน ที่พบว่า เครือข่ายชุมชนด้านยาเสพติดควรเกิดจากการรวมตัวของชุมชนเป็นหลักโดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณหรือการจัดการ เพื่อให้เกิดกิจกรรมด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขึ้นในชุมชน

การสนับสนุนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมของภาครัฐ ปรากฏเริ่มต้นในปี 2544 เมื่อรัฐบาลประกาศสงครามยาเสพติด ระยะที่ 1 ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เลขที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2544 เรื่องกำหนดยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติด ส่งเสริมการทำงานของแกนนำชุมชนบางคูวัด ให้มีการบูรณาการความร่วมมือของพันธมิตรในชุมชน ในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินของรัฐบาลที่ขับเคลื่อนลงสู่ชุมชนผ่านแกนนำภาครัฐ ในลักษณะ Top Down Communication ในรูปแบบนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจน ส่งเสริมการทำงานด้านยาเสพติดระดับชุมชนเป็นทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ ระยะแรกของนโยบายสงครามยาเสพติดนี้ แกนนำภาคชุมชนมีทำงานประสานกับแกนนำภาครัฐตามกรอบการทำงานของรัฐบาล ว่าด้วยการเสริมความเข้มแข็ง และอำนาจการจัดการบริหารต่างๆ การสร้างแนวร่วม พันธมิตร และ อาสาสมัครพลังแผ่นดินเพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของชุมชนโดยใช้การสื่อสารดำเนินการแนวระนาบ เพื่อแก้ปัญหาเชิงลึก หรือ สรุปได้ว่า ให้ชุมชนจัดการตนเองโดยมีรัฐบาลสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และปัจจัยอื่นที่ชุมชนต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของสาย หุตะเจริญ อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนคนแรกที่ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกันซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของนิรุฒ ไชยกุล อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่เอาบริการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตัวเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือระหว่างประชาชนและรัฐบาล

แกนนำการรณรงค์ที่ยังคงเป็นชาวชุมชนกลุ่มเดิม คือ นายวันเพ็ญ เกตุอำ นายพรพิชัย ดิสโร และ ท่านเจ้าอาวาสวัดเตมีย์รักพัฒนา ร่วมกับพันธมิตรภาคชุมชน คือ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ คือ ผู้อาวุโส ฝึกกำลังกับแกนนำภาครัฐ ฝ่ายบริหาร คือ นายอำเภอบางบัวทอง ปลัดอำเภอบางบัวทองฝ่ายความมั่นคง และผู้กำกับการตำรวจนครบาลบางบัวทอง ที่เป็นผู้ถ่ายทอดนโยบายรัฐลงสู่ภาคปฏิบัติในระดับชุมชน ได้จัดตั้ง

คณะทำงาน ชุดเฉพาะกิจตำบลบางคูรัด และมีหน่วยงานในพื้นที่บางคูรัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดเข้ามาเป็นพันธมิตรร่วมในการทำงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ บางบัวทอง, เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลบางคูรัด พันธมิตรรอง คือ เจ้าหน้าที่ภาคการศึกษาและองค์กรธุรกิจในพื้นที่

การสื่อสารที่ปรากฏช่วงนี้ เป็นการสื่อสารในลักษณะการร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมระดับชุมชน ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนบางคูรัดลงมาทำงานร่วมกันอย่างมีระบบตามกรอบนโยบายรัฐที่กำหนด (War on Drugs Campaign – Focus on Community Participation) ด้วยการใช้จิตวิทยาการมุ่งใจด้านความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (The Needs of Safety , Security and Stability) สู่ ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการของตนอย่างแท้จริง (Self-Actualization) คือ การเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม (การมีส่วนร่วม – การเป็นสมาชิกกลุ่ม- การมีความสำคัญในฐานะแนวร่วมปฏิบัติการ) และการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (ชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด) ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

เชอร์รี่ อาร์นสไตน์ (Sherry Arnstein) กล่าวว่า “โดยหลักการไม่มีใครดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เพราะ การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งดี ตามทฤษฎีแล้ว การมีส่วนร่วมของผู้ได้ปกครองในปกครองนั้น ถือเป็นหลักหินแห่งประชาธิปไตย...” การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมสะท้อนความเป็นประชาธิปไตย ว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสาร ถึงแม้จะเป็นการมีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองนโยบายรัฐ ทว่ามิได้เป็นเครื่องมือของรัฐ ในทางตรงกันข้าม ปัญหายาเสพติด ชุมชนไม่สามารถแก้ไขตนเองตามอัตภาพได้ กรณีนี้รัฐจึงเป็นเหมือนตัวช่วยไขกุญแจสู่ ทางออกที่เหมาะสมให้กับประชาชนและชุมชน

แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมนี้ดูจะเป็นแนวคิดเชิงอุดมคตินิยมและ ไม่สอดคล้องกับ บังอร ฤทธิภักดี (2538) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยแท้ของประชาชนนั้นไม่มี การมีส่วนร่วมที่ปรากฏนั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลกำหนด ประชาชนเพียงแต่ดำเนินการให้สอดคล้องเท่านั้น

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมในระยะนี้เป็นการมีส่วนร่วมในนโยบายรัฐที่ระดมการมีส่วนร่วมระดับชุมชนถือเป็นแกนกลางนโยบายรัฐบาล ที่ พยายามระดมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของมวลชนให้เป็นแนวร่วมรัฐบาล ในการแก้ปราบปรามยาเสพติดจากระดับรากหญ้า เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ

ในช่วงที่มีนโยบายรัฐบาลเป็นปัจจัยภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมการทำงานในชุมชน ชนนี้ การสื่อสารกับชุมชน มีความราบรื่นมากกว่าช่วงแรก เพราะมีกลไกภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ทั้งในส่วนบุคคล และงบประมาณเสริม ช่วงนี้ รูปแบบเนื้อหาสาระเป็นการให้ข้อมูลเชิงจิตวิทยาโดยบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรม (เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่คอยชี้ให้เห็นว่าการเลิกยาเสพติดจะช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นทุกด้าน) โดยใช้จุดจับใจที่ “ความเอื้ออาทร” ให้ความรัก ความเข้าใจ และโอกาสในการกลับคืนเป็นคนดีของสังคมและไม่ซ้ำเติมกัน การออกพบปะเยี่ยมเยียนชาวชุมชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยแกนหลักการรณรงค์และ พันธมิตร ร่วมกันเป็นทีมเฉพาะกิจ รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดระดับชุมชน ดำเนินการ “เคาะประตูบ้าน” กลุ่มเป้าหมายทุกวันทุกคืน เพื่อโน้มน้าวให้เข้าร่วมโครงการอบรมต่างๆ ที่ทางราชการทั้งระดับตำบลและระดับอำเภอจัดขึ้น เพื่ออบรมฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้เลิกยาอย่างยั่งยืนถาวร และฟื้นฟูสภาพจิตใจให้พร้อมกลับสู่สังคมอย่างมั่นคง ซึ่งทั้งผู้เสพและครอบครัวต่างมีความสำคัญในการรณรงค์แรงจูงใจหลักในการรณรงค์ช่วงนี้ มาจาก **“แรงจูงใจในความรักครอบครัวและจิตสำนึกสาธารณะในการรักชุมชนบ้านเกิด”**

กล่าวได้ว่าทางออกจากภาครัฐคือการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวร่วมกับการใช้ความรัก ความเข้าใจ และ การให้โอกาส และความช่วยเหลือจากครอบครัวและสังคม ที่ไม่ซ้ำเติม การเป็นกำลังใจในการเลิกยาเสพติด และกลับมาเป็นคนดีของชุมชนและสังคม

หัวใจหลักของสาร ในช่วงที่ 2 ของการรณรงค์นี้ เน้น จุดจับใจเชิงจิตวิทยา (Psychological Approach) เพื่อ กับกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ สื่อสารให้ผู้ติดยาเสพติดแสดงตนเพื่อเข้ารับการอบรม บำบัด ฟื้นฟู และฝึกอบรมอาชีพกับทางราชการ (การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่ติดยา) รวมถึงการขอความร่วมมือร่วมใจจากชาวบางคูรัดในการสอดส่องเฝ้าระวังและช่วยกันดูแลลูกหลานให้ปลอดภัยจากยาเสพติด (การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวชุมชนดั้งเดิมและชาวหมู่บ้านจัดสรร) และความแน่นแฟ้นแสดงพลังชุมชนบางคูรัด เพื่อบูรณาการพลังชุมชน ขับไล่อยาเสพติดให้หมดไป (การสื่อสารกับชาวชุมชนโดยภาพรวม)

ด้านช่องทางการนำเสนอสารสู่กลุ่มเป้าหมายนั้น เน้นการบูรณาการทุกสื่อที่มีในชุมชน โดยเน้นสื่อบุคคล โดยใช้ความใกล้ชิดและความน่าเชื่อถือโดยรูปแบบการสื่อสารมีทั้งแบบ การสื่อสารแบบเป็นทางการและการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ

การสื่อสารแบบเป็นทางการ เกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างบุคคลในการเจรจาขอความร่วมมือ จากแกนหลักการรณรงค์ ผู้พันธมิตร และผู้กลุ่มเป้าหมายการรณรงค์ ตามลำดับ ส่วนการสื่อสารแบบเป็นทางการระหว่างกลุ่ม เกิดขึ้นในการประชุมแกนนำ และการประชุมเพื่อขอความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ในรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล เกิดขึ้นในการเจรจาขอความร่วมมือ การพูดคุยกันนอกรอบระหว่างแกนนำผู้พันธมิตร และจากแกนนำสู่ชาวบ้านส่วนการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างกลุ่มนั้น ปรากฏในรูปแบบการปรึกษาหารือกัน

นอกจากนี้ ยังมีการสื่อสารในรูปแบบการใช้กิจกรรมพิเศษ ประกอบด้วย การเดินขบวนขับไล่ยาบ้า และการใช้กิจกรรมท้องถิ่น และกิจกรรมทางศาสนาพุทธ โดยมีหลวงพ่ोज้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา เป็นผู้เทศนาสอนเกี่ยวกับภัยยาเสพติด และทิศทางการใช้ชีวิตที่ปลอดภัยห่างไกลยาเสพติด

สิ่งที่เห็นชัดเจน และเป็นจุดร่วมระหว่างช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 ในการรณรงค์คือ ชุมชนบางคูวัด คือ เจ้าภาพหลัก ยังคง เป็น นายวันเพ็ญ เกตุอ่ำ นายก อบต.บางคูวัด, นายพรพิชัย ดิสโร ปลัด อบต.บางคูวัด, เจ้าอาวาสวัดเต็มรักพัฒนา ในส่วนของการสนับสนุนงบประมาณจากภาคชุมชนร่วมกับ ภาครัฐที่สนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และ บุคลากร ผ่านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ นายสุพจน์ ภูติเกียรติขจร ปลัดอำเภอบางบัวทองฝ่ายความมั่นคง ส่วนเจ้าภาพรองที่สนับสนุนด้านการดำเนินการประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) สาธารณสุข และฝ่ายธุรกิจต่าง ๆ

ท้ายที่สุด ในปี 2546 ถึงเวลารุกฆาต เมื่อ รัฐบาลประกาศสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติดโดยมีกองทัพชุมชนทั่วประเทศเป็นพันธมิตรแนวร่วม เล็งเป้าหมายเพื่อกวาดล้างยาบ้าให้หมดไป ตั้งแต่ระดับรากหญ้า สร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยห่างไกลยาเสพติดทั่วประเทศ โดยเน้นการรวมพลังสามัคคีของชาวไทย ร่วมกับความจงรักภักดี ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อ ประกาศชัยชนะสงครามกับยาเสพติดถวายเป็นพระราชกุศลในโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม 2546 โดยพร้อมเพรียง ช่วงเวลาการรณรงค์ดำเนินการ คือ 1 กุมภาพันธ์ – 2 ธันวาคม 2546 โดยมีพื้นที่ครอบคลุม 10 หมู่บ้านในตำบลบางคูวัด (ทั้งชุมชนดั้งเดิมและหมู่บ้าน

จัดสรร) ปัญหาสุขภาพจิตขณะนั้นลดลงมาก และ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความชัดเจนเป็นที่น่าพอใจ ความตึงเครียดจากการไม่เข้าใจกันจากการสื่อสาร บรรเทาลง เพราะ เป้าหมายชัดเจน ผลประโยชน์ร่วมชัดเจน ผลประโยชน์ร่วมในที่นี้ คือ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าบางคูัดเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยสุขภาพจิต

การสื่อสารรณรงค์ระยะนี้ เน้นการแก้ปัญหาในลักษณะ “องค์กรวม-ครบวงจร” ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยให้ “ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา” และยึด “พื้นที่” เป็นเป้าหมายการดำเนินงาน ทั้งการ ป้องกัน ปรามปราม และบำบัดรักษา รวมถึง เน้นการระดมสรรพกำลัง และการบูรณาการแผนงานโครงการกิจกรรมและทรัพยากรที่ใช้ในพื้นที่เป้าหมายโดยมีสารหลักในยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตว่า “คน ครอบครัว ชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีคุณธรรม มีความเอื้ออาทร มีภูมิคุ้มกัน อยู่ในสังคมที่เข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด และทุกภาคส่วนในสังคม มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ทุกชั้นตอน”

ด้านเทคนิคการใช้สารระดับชุมชนบางคูัดนั้นมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของรัฐบาลโดยพบว่า เน้น “จิตวิทยาการสื่อสาร” ร่วมกับ จุดจับใจ ด้าน “เอื้ออาทร” การให้โอกาสคืนคนดีสู่สังคม ความถี่ในการสื่อสารคือ ทุกโอกาสและเป็นกิจวัตรต่อเนื่องครบวงจร โดยมี Key Message ในการสื่อสาร ประกอบด้วย

- 1) พลังชุมชนบางคูัด เพื่อขับไล่อยาเสพติดให้หมดไป และสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติดยั่งยืนถาวร
- 2) ให้โอกาสผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแสดงตนเพื่อเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูอาชีพ และเตรียมงานไว้รองรับ เพื่อเป้าหมายในชีวิต ไม่กลับไปติดยาเสพติดอีก (คืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ)
- 3) ชุมชนบางคูัด มีเจตนารมณ์ และอุดมการณ์ ที่จะร่วมแสดงตนเป็นแนวร่วมสนับสนุนนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ในช่วงสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติดนี้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมกับแกนนำ และพันธมิตรในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนการรณรงค์ร่วมกันการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ มีมากกว่าสองช่วงแรก ช่วงนี้ เน้นการบำบัดฟื้นฟู ผู้เสพผู้ค้ำ เพื่อกลับคืนสังคมอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคีทั้งภาคการศึกษาภาคศาสนา ภาคปรามปราม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ปฏิบัติการภาคจิตวิทยา โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ผ่านการอบรมด้านจิตสังคมบำบัด เพื่อการสร้างทัศนคติที่ดีในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในครอบครัว เริ่มต้นที่ครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจ และไม่ซ้ำเติมบุตรหลาน

ฝ่าย อบต. ก็มีการประสานกับองค์กรธุรกิจ ในชุมชน ในการรับเยาวชนและกลุ่มที่ผ่านการอบรมฟื้นฟูเข้าทำงาน และยังมีการประสานเรื่องการสอดส่องเฝ้าระวัง ตลอดจนโครงการอบรมความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ชีวิตห่างไกลยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนนี้ เป็นการสื่อสารลักษณะปากต่อปาก (Words of Mouth) เป็นการสื่อสารทางเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ จากผู้นำชุมชนสู่ชาวชุมชนบอกต่อ ๆ กันไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพันธ์ ลิ้มปณชัญกุล (2545) ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้อาจเป็นเครือข่ายภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชนก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบปากต่อปากนี้มีความสอดคล้องกับ Emmanuel Rosen ที่ได้มีการถ่ายทอดผ่านทางหนังสือ “The Anatomy of Buzz” ไว้ว่า การบอกต่อ (Buzz) คือเรื่องราวทั้งหมด ที่เป็นคำพูดปากต่อปาก เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงเป็นเสียงเล่าอ้างใดก็ตามใด หรือแม้แต่ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่โดยปราศจากการบังคับนั้น ถึงแม้ เป็นเรื่องหนักๆ แต่ สามารถนำมาสื่อสารในบรรยากาศเบาๆระหว่างคนกันเองได้ ผ่านเชื่อมโยงโดยศูนย์กลางคือ Hub ที่เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสาร ในที่นี้ คือ ผู้ส่งสารที่เป็นแกนนำภาคชุมชน และ แกนนำภาครัฐ ผ่านเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร (Information Network) ที่เชื่อมโยงบุคคลที่เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่มองไม่เห็น (Invisible Network) และการที่เครือข่ายเหล่านี้เชื่อมโยงประสานกันทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นคล้ายตามกันได้ นอกจากนี้ความใกล้ชิดระหว่างบุคคลที่ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคล ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี จุฑาวิจิตร (2540) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลมีการพบปะสังสรรค์กันแบบซึ่งหน้า (Face-to-Face Communication) โดยผ่านสารที่แลกเปลี่ยนกันสองฝ่าย (Two Way Communication) ในลักษณะยุทธวิธีทางตรง (Direct Action Tactics) การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความเรียบง่าย ไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ คู่สื่อสารมีความใกล้ชิดกัน (Proximity) และสามารถมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Rogers (1971) ด้วยแนวคิดว่าการเปลี่ยนแปลงชุมชน จำเป็นต้องอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น ต้องอาศัยการนำเสนอตัวเองด้วยการพูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยนทัศนคติ เป็นตัวแทนของชุมชนนั้น เป็นผู้มีความรู้ (Expertise) ความ

น่าเชื่อถือไว้วางใจ(Trustworthiness)และความเข้าใจความต้องการตลอดจนปัญหาความเดือดร้อนต่างๆของชุมชน (Empathy-Common Concern) การสื่อสารจึงจะสัมฤทธิ์ผล

ผลที่เกิดขึ้นจากการการสื่อสารเพื่อการรณรงค์นี้ ทำให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในปัญหามากขึ้นจากการรับรู้ที่เป็นนามธรรมสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและตอบสนองเชิงบวกด้วยการร่วมมือ ดำเนินการสื่อสารกับลูกบ้านของตนอย่างแข็งขัน การสื่อสารทำให้เกิดสายใยสังคมที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และ ส่งผลให้เกิดการรวมพลังชุมชนอย่างมีระบบ เกิดประสิทธิผลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ด้านการลดอุปสงค์อุปทานยาบ้า อย่างน้อยการประกาศจุดยืนต่อต้านยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการภายในโดยการดำเนินการจัดการตนเองโดยชุมชน หรือเมื่อมีกลไกรัฐเข้ามาสนับสนุนนั้น ล้วนแต่เป็นสัญญาณแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

❖ ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

◆ ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนบางคูรัด

1) การให้ความสำคัญกับวัยรุ่นในฐานะกำลังสำคัญและอนาคตของชุมชน

ชุมชนบางคูรัดเป็นอีกหนึ่งชุมชนตัวอย่างที่ใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการรณรงค์แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม ด้วยลักษณะการดำเนินการจัดการแบบครอบครัวเป็นฐาน ด้วยความใกล้ชิดและผูกพันถิ่นฐานของชาวบ้านดั้งเดิมเป็นหลัก คุณสมบัตินี้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และยังได้รับผลพลอยได้ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการรวมตัวกัน แสดงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

สิ่งที่ไม่ควรมองข้ามคือ เราพบการประสานพลังสามัคคีกันในกลุ่มผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มวัยรุ่น ซึ่งหากไม่สร้างสำนึกรักชุมชนและรับผิดชอบร่วมในผลประโยชน์แห่งชุมชนให้บังเกิดในกลุ่มคนรุ่นใหม่แล้ว ในอนาคตหากต้องการรักษาความเป็นชุมชนไว้จากภาวะเปลี่ยนแปลงทั้งขาขึ้นและขาลง อาจทำได้ยากจากภาวะช่องว่างระหว่างวัยและการถ่ายทอดวัฒนธรรมชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น การเข้ามาของความเป็นเมืองและความทันสมัยทำให้เกิดความห่างเหิน และต่างคนต่างอยู่ ทำยที่สุดเมื่อเวลาผ่านไป ชุมชนบางคูรัดอาจขาดคนทำงานที่มีจิตสำนึกสาธารณะและทุ่มเทเพื่อประโยชน์ชุมชน เช่นทุกวันนี้

ทางออกคือ การให้ความสำคัญกับวัยรุ่น โดยใช้การสื่อสารรูปแบบต่างๆ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมให้เกิดในกลุ่มวัยรุ่น ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนในอนาคต โดยในวันนี้อาจเน้นการเปิดโอกาสให้บุตรหลานมีการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เช่น ดนตรี กีฬา เป็นต้น การดำเนินการเรื่องพื้นที่สาธารณะเพื่อกิจกรรมท้องถิ่น ตลอดจนการบริหารจัดการศึกษาในชุมชน ให้วัยรุ่นได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และได้ใช้เวลาอยู่ในชุมชนมากขึ้น

2) การเพิ่มบทบาทการสื่อสารเพื่อความเข้าใจที่จะนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างชาวบ้านบางคูรัดและชาวหมู่บ้านจัดสรร

เนื่องจากตำบลบางคูรัดเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับที่พักอาศัย สิ่งที่ปรากฏแน่นอนคือจำนวนการโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยคนนอกท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปี 2547 ที่รัฐบาลส่งเสริมการคืนชีพของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จากภาวะฟองสบู่แตกเมื่อหลายปีก่อน จึง

ควรส่งเสริมบทบาทการสื่อสารเชิงบวกและการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านดั้งเดิมเจ้าของที่ดินกับสมาชิกใหม่ของชุมชนเพื่อผลประโยชน์สาธารณะและการอยู่ร่วมกันในชุมชนบนพื้นฐานของการให้เกียรติกันทุกด้านและรับผิดชอบร่วมกันเพื่อความเป็นเอกภาพและสงบสุข

3) **การรักษาผลงานอันโดดเด่นด้านการณรงค์เพื่อชุมชนโดยชาวชุมชนแม้จะไม่มีนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลมากระตุ้นหรือสนับสนุน** เพื่อสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความรักชุมชนของชาวบางคูวัด เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลัง และเป็นภูมิคุ้มกันการกลับมาของปัญหา ยาเสพติด รวมถึงการเข้ามาของปัญหาอื่นในอนาคต

◆ ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนอื่น

1) **การสนับสนุนการมีส่วนร่วมครบวงจร** : ถ้าชุมชนอื่นต้องการรณรงค์เรื่องใดก็ตามให้ประสบความสำเร็จเช่นชุมชนบางคูวัดแล้ว ชุมชนนั้นควรส่งเสริมการรณรงค์แบบมีส่วนร่วมครบวงจร โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นโครงการ โดย ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไข้ปัญหา ดังที่ Cohen and Uphoff (1980, pp. 213 – 218) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า สามารถดำเนินการได้ในลักษณะต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล ในกรณีนี้อาจเป็นการให้รางวัลด้านสถานะทั้งสังคมจากการมีส่วนร่วม
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

สิ่งที่น่าจะได้ผลเชิงบวกที่เห็นได้ชัด คือการใช้ปัจจัยจูงใจ ด้านการให้รางวัลทันที จากความทุ่มเทและการให้สำคัญในการมีส่วนร่วมนั้น ในฐานะสมาชิกภาพของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์ระดับชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน การมีส่วนร่วมครบวงจรอาจเริ่มต้นด้วยจิตวิทยาวิถี เช่น การทำให้เกิดความรู้สึกผูกมัดต่อเรื่องนั้น

(Commit) และบทบาทสถานะในการปฏิบัติ (Behavior Component) และการดำเนินการในลักษณะเป็นสมาชิก ไม่ว่าจะ เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน เป็นกรรมการหรือ เป็นประธานกรรมการ ล้วนแต่ควรให้ความสำคัญ นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมประชาชนในลักษณะการมีส่วนร่วมด้านเวลา มั่นสมองและแรงงาน เช่น การมีส่วนร่วมประชุม การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมชักชวน การมีส่วนร่วมบริโภค การมีส่วนร่วมเป็นผู้เริ่ม การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เป็นต้น หรืออาจปรากฏในลักษณะการมีส่วนร่วมด้านทุนทรัพย์คือการมีส่วนร่วมออกเงิน

จึงกล่าวโดยสรุปจากตัวอย่างข้างต้นได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นหลากหลาย และเป็นเอกเทศ หัวใจของการมีส่วนร่วมมิได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือการวางแผนจากนโยบายรัฐ หากแต่อยู่ที่ประชาชน และความสำเร็จจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของประชาชนแห่งชุมชนนั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ อย่างครบวงจร และ เป็นอิสระ โดยเน้นการทำงานเป็นทีม และ อยู่ข้างเคียงกันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดนามธรรมด้านการมีส่วนร่วมที่เป็น “อุดมคติ” สู่กระบวนการปฏิบัติบูรณาการเชิงระบบ สู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็น “รูปธรรม” เพราะแค่ “ ยุทธศาสตร์ระดับพลังสมอง” ถึงแม้จะเป็นการเริ่มต้นที่ดี แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการรณรงค์ ประชาชนในฐานะปัจจัยสำคัญแห่งการขับเคลื่อนพลังชุมชนสู่การพัฒนาในระดับสูงสุดจึงควรมี “ยุทธศาสตร์การสื่อสาร” อย่างเท่าเทียม ระวังกันอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความตระหนักถึงเป้าหมายที่ต้องบรรลุร่วมกัน ตามวิธีการหรือกระบวนการที่มีข้อตกลงกันได้

2) **การเพิ่มศักยภาพองค์ประกอบการสื่อสารทุกด้าน** เช่น การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับชุมชนของตน ทั้งด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสาร โดยการวิเคราะห์ทำความเข้าใจชุมชนอย่างลึกซึ้ง

◆ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาล

1) **ภาครัฐควรมีบทบาทสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ระดับชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง** เมื่อเริ่มนโยบายใดที่เน้นการรณรงค์ระดับรากหญ้า หรือ การใช้ประชาชนเป็นฐานพลังขับเคลื่อนกระบวนการ ภาครัฐควรมีกองสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมครบวงจรเพื่อช่วยให้ประชาชนทำงานได้ง่ายขึ้น เช่น การสนับสนุนด้านนโยบาย ทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากร นอกจากนี้

ควรเน้นการเสริมแรง ด้วย การให้รางวัล เช่น การแต่งตั้งสถานะ หรือ สิทธิประโยชน์ เป็นแรงกระตุ้นคนทำงาน ในชุมชน นอกจากนี้การทำโครงการต่างๆ ตลอดจนการให้รางวัลต้องมีเหตุผล และมีความต่อเนื่อง รัฐควรยึดประชาชนเป็นหลักในการสร้างสรรค์โครงการรณรงค์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมองผลประโยชน์ของประชาชนในด้านต่างๆเป็นตัวตั้ง แล้วจึง ดำเนินนโยบายโครงการรณรงค์เพื่อประโยชน์นั้นๆของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมครบวงจร โดยได้รับการสนับสนุนอย่างดีที่สุดจากรัฐบาล โดยปราศจากการแทรกแซงกระบวนการดำเนินการของประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ระดับชุมชนนั้นมีประเด็นที่น่าศึกษาหลายประเด็น ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า **ควรเน้นที่ความต้องการของประชาชน ณ สถานการณ์ปัจจุบันเป็นหลัก** เพื่อขับเคลื่อนเป็นประเด็นสาธารณะและเพื่อนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน ณ ช่วงเวลานั้นๆ ประเด็นการวิจัยที่ดีน่าจะเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม เป็นประเด็นที่น่าจะนำไปสู่การพลิกผัน และเปลี่ยนแปลง หรือแม้แต่กรณีศึกษาที่มีแนวโน้มเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมายใดๆ ตั้งแต่ระดับรากหญ้าสู่ระดับมหภาค ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนรากหญ้าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศทุกด้าน จึงควรมีการสนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระดับชุมชนมากขึ้น โดยอาจใช้มุมมองอื่นนอกเหนือจากมุมมองด้านนิเทศศาสตร์ ผ่านกลวิธี Hybrid เช่น ศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร หรือ กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ระดับชุมชนแบบการมีส่วนร่วมวิเคราะห์เจาะลึกเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย และจิตวิทยาการขับเคลื่อนการรณรงค์แบบมีส่วนร่วมระดับชุมชน

2) ตราบใดที่ปัญหาเสพติดยังไม่หมดไปจากสังคมไทย **งานวิจัยด้านการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดเป็นสิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง** เพื่อเสาะหากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการหาทางออกร่วมกัน และ ควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศ ด้านยาเสพติดจนกว่าจะสามารถแสวงหากระบวนการดำเนินการแก้ปัญหาที่เหมาะสมได้

3) การวิจัยเรื่องการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชน ในอนาคต น่าจะ มีการศึกษา เจาะลึกถึง **กลยุทธ์ด้านบทบาทการขับเคลื่อนของชาวชุมชน** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลยุทธ์ด้าน ช่องทางการสื่อสาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. เอกสารและวารสารข้อมูลยาเสพติด.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด , 2546

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. สรุปการประกาศสงครามกับ

ยาเสพติดของรัฐบาลและแนวทางการดำเนินงานตาม Roadmap ระยะที่ 2-3.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด , 2546

จรัส สุวรรณเวลา. การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์. จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. 2521.

จิรบูรณ์ บำเพ็ญกรกิจ. มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา

ระเหย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2536.

จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2532.

ชีรวัดณ์ นิจนตร. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 269

กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2528.

ฐิติวรรณ ภูประเสริฐ. วารสารการต่อต้านยาเสพติด. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.

มกราคม - มิถุนายน, 2541.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. การสื่อสารในกลุ่ม. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร, 2534.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

ธนวดี บุญลือ. เอกสารประกอบการสอนการสื่อสารระหว่างบุคคล. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.
ในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์, 2527.

นิศากร วิณิชยภาค. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตร.
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหาร
ศาสตร์, 2530.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสารสุขภาพ. สำนักงานคณะกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ , 2546

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัยกรุงเทพมหานคร,
2520.

ประสพสุข ดีอินทร์. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านใน
ภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2521.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. มนุษย์สัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531.

พัชนี มะลิขาว. บทบาทของพฤติกรรมกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ที่มีต่อทัศนคติต่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านห้วยเขย่งอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

พิชัย นีรัญเจริญ. "ประชาสัมพันธ์บริการชุมชน" โลกของการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชฌเนศ, 2527.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.

วัฒนา พุทธางกูรานนท์. การประชาสัมพันธ์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร, 2526.

วิจิตร อวระกุล. เทคนิคการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

วินิจ เกตุขำ, คมเพชร ฉัตรศุภกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2522.

สถิติข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปีปฏิทิน 2540. ประเทศไทย. ปปส.

เสถียร เชนประทับ. การสื่อสารกับการพัฒนา. นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สุชาดา นิลมาก. ชุมชนบำบัด : การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2535 - 2539)
กรุงเทพมหานคร.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. ใน
ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.

อคิน รพีพัฒน์. ชุมชนแออัด และแนวทางเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัด / ในการสัมมนา
ปรับปรุงชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร : การเคหะแห่งชาติ. (27 - 29 กรกฎาคม, 2526)

อรวรรณ ปิณฑทไธวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2537.

ภาษาอังกฤษ

Allport, Gordon W. Attitudes Readings in Attitude Theory and Measurement. In Martin
Fish - Bein (ed.), New York. John Willey and Son, 1976.

Anderson Dwight. The Community Development Process. New York : Mc GrawHill, 1952.

Biddle William. The Community Development Process. New York : Mc GrawHill, 1952.

Blumer, Herbert. Symbolic interactionism Perspective and method. Englewood cliffs,
N.J. : Prentice - Hall, 1969.

Darwin Cartwright, Alvin Zander. Group dynamics : Research and Theory. New York
Harper & Row, 1968.

De Leon, G., Evaluation and research in the therapeutic community, Third World conference Of Therapeutic Community, Rome, September, 1978.

Fishbein, Malvin. Attitude Theory and Measurement. New York : John Willey, 1967.

Garder, Lindzey and Elliot, Arson. The Handbook of Social Psychology. Massachusetts : Addison - Wesley Publishing Company, 1969.

Lazarfeld, Paul F. and Menzet, Hervert. Mass Media and Personal influence. The Science of Human Communication. New York : The Basic Books, 1968.

Lazarfeld, T.M. Social Psychology. New York : Dryden press, 1954.

Mc quire, W.J. "The Nature of Attitude and Attitude change" : The Hand Book of Social Psychology. (2 d. ed.). Massachusetts, Addison Wesley Publishing Company, 1971.

Newcomb, T.M. Social Psychology. New York : Dryden Press, 1954.

Reeder, William W. Directive Factors in Social Action : A multiple Factor Theory of Social Action. 1963.

Roger, Everett M. and Shoemaker, F. Floyd. Communication of Innovations : A Cross Culture Approach. New York : The Free Press, 1971.

Schramm, Wilbur. Men, Messages and Media : A look ant Human Communication. New York : Hiarper & Row Publisher, 1973.

ภาคผนวก

โจทย์การวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์รณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูรัด เป็นอย่างไร
2. แกนนำชุมชนมีกลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนอย่างไร
3. ปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

โดยมีแนวคำถามเพื่อตอบโจทย์ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดระดับชุมชนในพื้นที่บางคูรัดเป็นอย่างไร
 - 1.1 สถานการณ์ยาเสพติดในตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
 - 1.2 การเข้ามาของยาเสพติด และ จุดเริ่มการจุดประกายการรณรงค์โดยคนในชุมชน ใครเป็นผู้ริเริ่ม ใครเป็นแนวร่วม ท่านมีวิธีการสื่อสารกันอย่างไร
 - 1.3 ใครเป็นแกนนำในการรณรงค์ และมีบทบาทในการรณรงค์อย่างไร
 - 1.4 ท่านเลือกให้ประเด็นใดในการสื่อสารเพื่อการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด มีการเลือกให้จุดใดเป็นแกนหลักในการรณรงค์
 - 1.5 ท่านมีรูปแบบการสื่อสารอย่างไรเพื่อการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชนบางคูรัด / ท่านสื่อสารกับชุมชนท่านด้วยการสื่อสารรูปแบบใด : การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือ กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม / ช่องทางและวิธีการสื่อสารของคนในพื้นที่ของท่าน / สื่อที่เป็นที่นิยมในชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง ท่านเลือกใช้สื่อเหล่านั้นบ้างหรือไม่ ท่านได้เลือกใช้สื่ออะไรในการสื่อสารกับชุมชนของท่าน / กิจกรรมต่าง ๆ ที่ศทางกาไหลของข่าวสาร
 - 1.6 ท่านแบ่งหน้าที่และภาระงานกันอย่างไร ในการดำเนินการ ใครทำอะไรบ้าง
 - 1.7 ท่านมีวิธีการสนับสนุนและประสานความร่วมมือกันในชุมชนบางคูรัดอย่างไร
 - 1.8 กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบางคูรัดแสดงออกในรูปแบบใดบ้าง

1.9 ท่านใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านปัญหายาเสพติดในชุมชนของท่านอย่างไร

1.10 ท่านใช้กระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลในการรณรงค์ต่อต้านปัญหาเสพติดในชุมชนของท่านอย่างไร

2. แกนนำชุมชนมีกลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดอย่างไร

2.1 กรุณาเล่าถึงรายละเอียดของชุมชนของท่านเชิงโครงสร้าง และความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดจากอดีตสู่ปัจจุบัน (เพื่อทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง Strength - จุดอ่อน Weakness – โอกาส Opportunity – ภัยคุกคาม Threat)

2.2 ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการรณรงค์อย่างไร เมื่อต้องสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือกับพันธมิตรท่านเลือกวิธีใด กรุณาระบุพันธมิตร และบทบาทความสำคัญของพันธมิตรเหล่านั้นในการรณรงค์

2.3 ท่าน ใช้ประเด็น และรูปแบบการสื่อสารแบบใดในการสื่อสารเพื่อความร่วมมือกับพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชน

2.4 ท่านมีรูปแบบและลักษณะการสื่อสารอย่างไรระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการรณรงค์

2.5 ท่านมีรูปแบบและลักษณะการสื่อสารอย่างไรกับพันธมิตรในพื้นที่ในการดำเนินการรณรงค์

2.6 เนื้อหาสาร ประเด็นในการสื่อสาร ที่สร้างความประทับใจและโน้มน้าวใจ ที่ท่านเลือกใช้ ในการสื่อสาร กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

2.7 ลักษณะการใช้กลยุทธ์เรื่องสื่อของท่าน ท่านเลือกใช้สื่อใด เพราะเหตุใด และทิศทางไหลของข่าวสารในชุมชนเป็นอย่างไร

2.8 รูปแบบการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ของการรณรงค์ของท่าน กรุณาให้รายละเอียด

2.9 ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แต่ละฝ่ายสามารถดำเนินการร่วมกัน และมีแนวทางที่สนับสนุนกันได้และ สิ่งเหล่านั้นมีผลอย่างไรต่อการสื่อสารในการรณรงค์ของท่าน

2.10 ท่านใช้วิธีการสื่อสารใดในการติดต่อประสานงานในชุมชนบางคูรัด และผ่านสื่อใด

2.11 ในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกันของการรณรงค์ ท่านมีเทคนิคและกลวิธีใดในการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในช่วงเวลาเหล่านั้น

2.12 รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านยาเสพติดของท่านในสถานการณ์ต่างๆ เป็นอย่างไร

3. ปัจจัยที่นำไปสู่การร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติด ระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

3.1 ลักษณะกระบวนการสื่อสารของท่านในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในชุมชนในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการรณรงค์กับการดำเนินการรณรงค์เป็นอย่างไร

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจด้านจิตสำนึกสาธารณะกับกิจกรรมการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชน

3.4 ท่านคิดว่าอะไรเป็นแรงจูงใจหลัก และ รอง ในการประสานความร่วมมือของพันธมิตรในชุมชน ที่เป็นรูปธรรมและประสบความสำเร็จ ในการรณรงค์ครั้งนี้

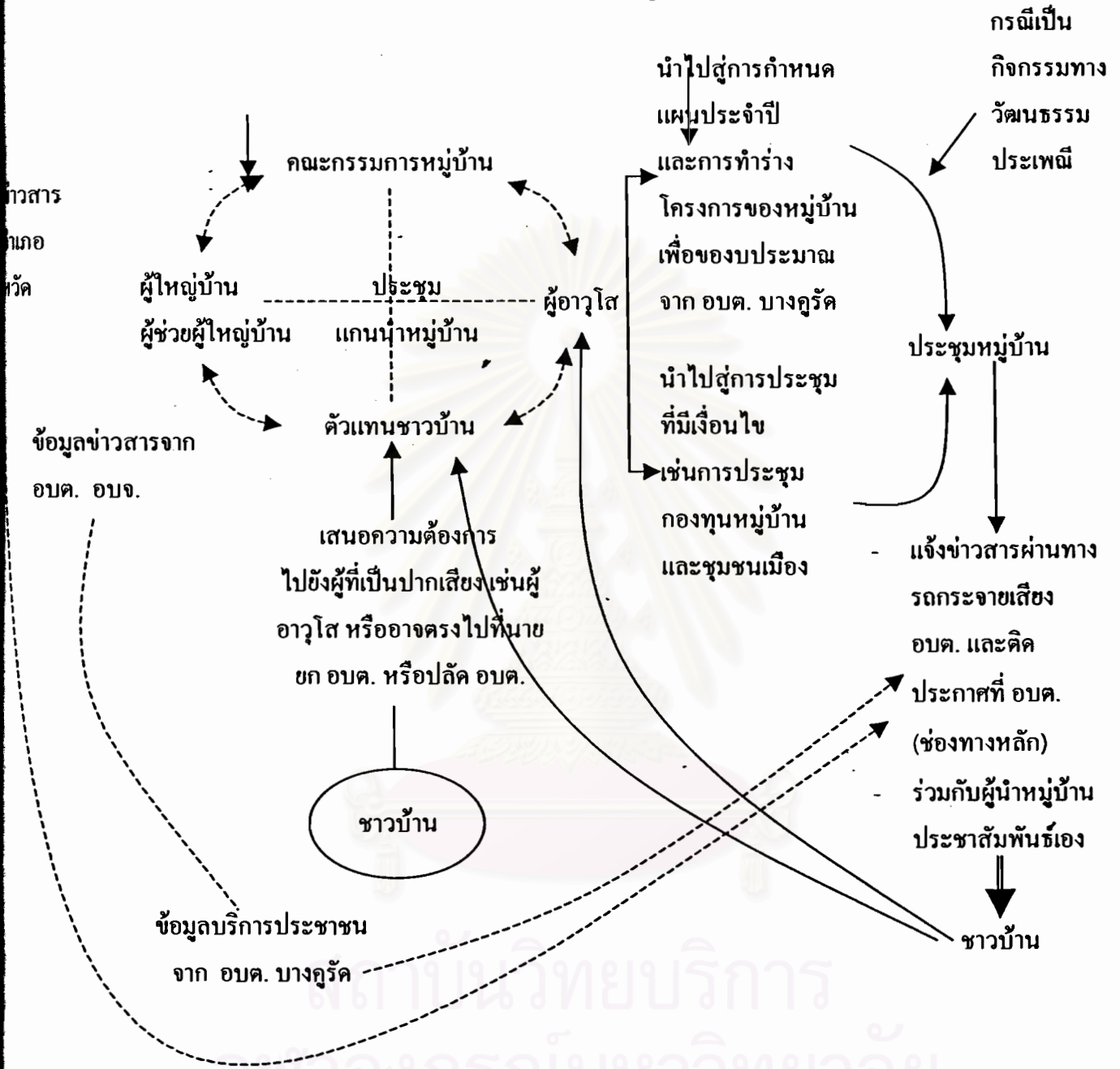
3.5 นโยบายรัฐบาลด้านยาเสพติด ในการประกาศสงครามขั้นแตกหักเพื่อเอาชนะยาเสพติดและ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ขจัดยาเสพติดจากชุมชนของท่าน มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ท่านนำนโยบายรัฐบาลมาเป็นจุดร่วมรณรงค์ครั้งนี้ด้วยหรือไม่

3.6 ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แต่ละฝ่ายประสานความร่วมมือ ดำเนินการรณรงค์ร่วมกันต่อต้านปัญหาเสพติดในชุมชนบางจุด

3.7 บทบาทและหน้าที่ของพันธมิตรในการรณรงค์เรื่องยาเสพติดในชุมชน

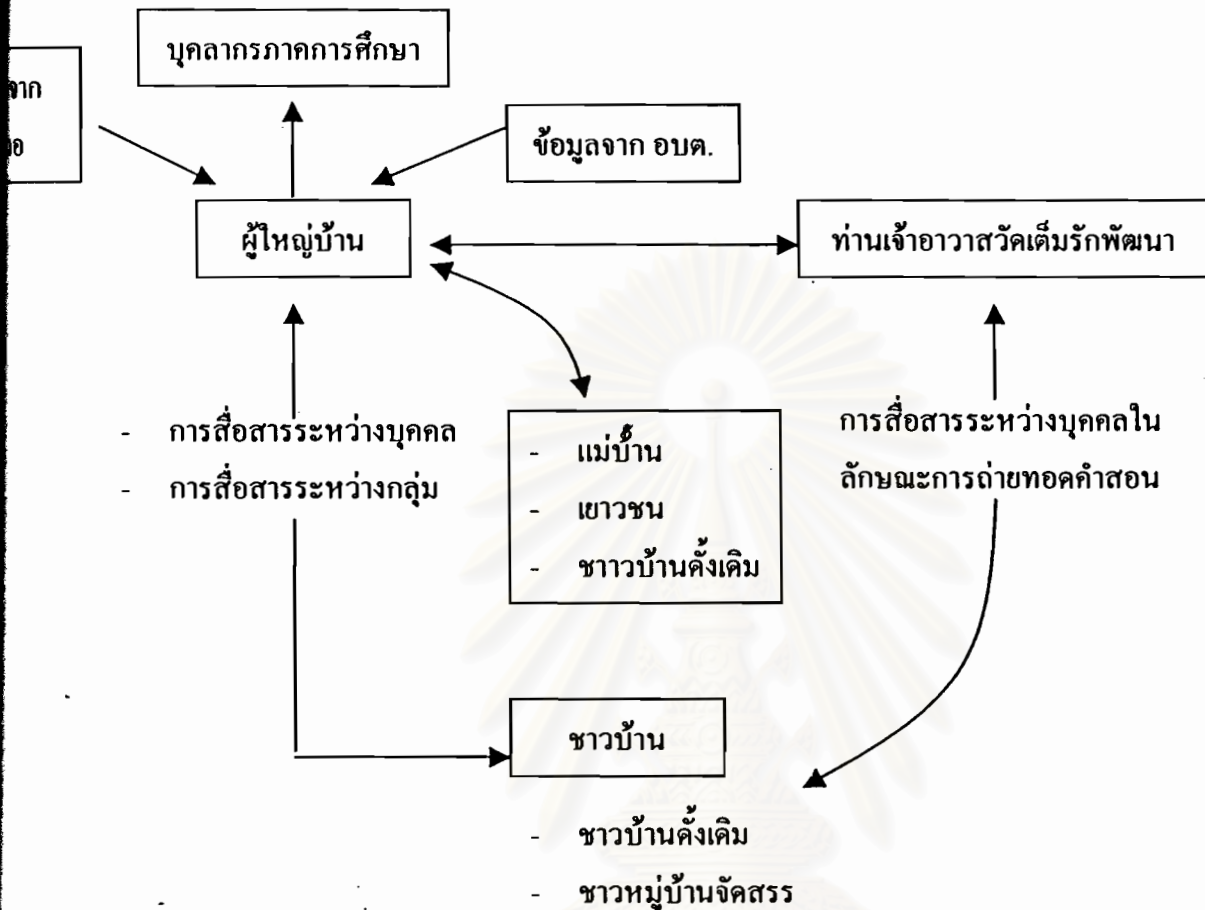
3.8 ความสอดคล้องและสอดคล้องประสานของความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชน กับนโยบายรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดระดับชุมชน

แบบจำลองการสื่อสารในตำบลบางคูรัด

จากแผนภูมิ ข้อมูลข่าวสารที่ชาวบางคูรัดได้รับมาจาก 2 ช่องทาง ได้แก่ ข้อมูลจากทางอำเภอ จังหวัด ที่ผ่านมาจากผู้ใหญ่บ้าน และข้อมูลจากทาง อบต. ซึ่งผ่านมาจาก นายก อบต. และ ปลัด อบต. ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มีทั้งข้อมูลข่าวสารที่สามารถบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ได้เลย อย่าง เรื่องการขอความร่วมมือสอดส่องเฝ้าระวังยาบ้าเถื่อนรอดเข้ามาในพื้นที่ อีกส่วนหนึ่งต้องนำมาพูดคุยปรึกษาหารือในการประชุมแกนนำหมู่บ้าน เช่น การทำแผนรณรงค์ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐที่กำหนดมาให้จัดตั้งชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดระดับตำบล ซึ่งต้องมีการประชุมทีมงาน และ ทิศทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

แบบจำลองการสื่อสารในระดับหมู่บ้านในตำบลบางคูรัด

ผู้ใหญ่บ้านสื่อสารสองทางกับชาวบ้านในกลุ่มดั้งเดิมที่อยู่ในบริเวณใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนชาวบ้านทั่วไปใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนในหมู่บ้าน เช่น เรื่องต่างๆ ที่ได้รับทราบจากอำเภอ หรือ อบต. นอกจากนี้ใช้การประชุมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการ เสนอ อบต. เพื่อจัดทำข้อบังคับของตำบล ส่วนการสื่อสารของชาวบ้านต่อผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งเรื่องที่เดือดร้อน รวมถึงแจ้งเบาะแสยาเสพติด เป็นต้น

การสื่อสารในระดับชุมชน

การสื่อสารในชุมชนประกอบด้วย

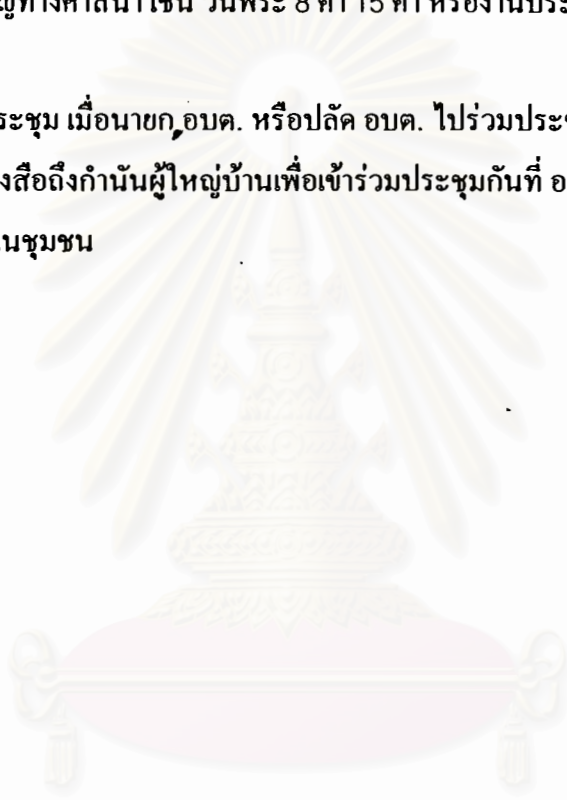
1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ เช่น ระหว่างแกนนำชมรณรงค์เพื่อการปรีกษาหารือ และการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน เช่น ขอความร่วมมือชาวบ้านในการให้ข้อมูล ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็บอกถึงปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ นอกจากนี้ก็เป็นการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกันเอง

2. รดกระจายเสียง อบต. ใช้ประกาศแจ้งข้อมูลของทางราชการหรือเชิญชาวบ้านมาประชุมในวาระต่างๆ ซึ่งรุดจะวิ่งไว้ตามจุดสำคัญในหมู่บ้านทั้งสิบหมู่

3. ที่ประชุมหมู่บ้าน การประชุมที่เป็นทางการ ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในสถานที่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเปิดประชุมอย่างเป็นทางการ พร้อมแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการ ทั้งนี้ในการประชุมหากหาข้อสรุปไม่ได้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามาช่วยควบคุมสถานการณ์

4. การรวมกลุ่มพูดคุย มีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างเครือข่าย และบริเวณบ้านใกล้เคียง ที่ประกอบอาชีพรับงานมาทำที่บ้านและว่างเว้นจากการทำงานบ้านแล้ว มารวมตัวกันทำบุญที่วัดเต็มรักพัฒนาในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ หรืองานประเพณีต่างๆ เป็นต้น

5. การใช้หนังสือเชิญประชุม เมื่อนายก อบต. หรือปลัด อบต. ไปร่วมประชุมที่อำเภอ และรับนโยบายมาปฏิบัติ ก็จะส่งหนังสือถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อเข้าร่วมประชุมกันที่ อบต. บางครั้ง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารในชุมชน

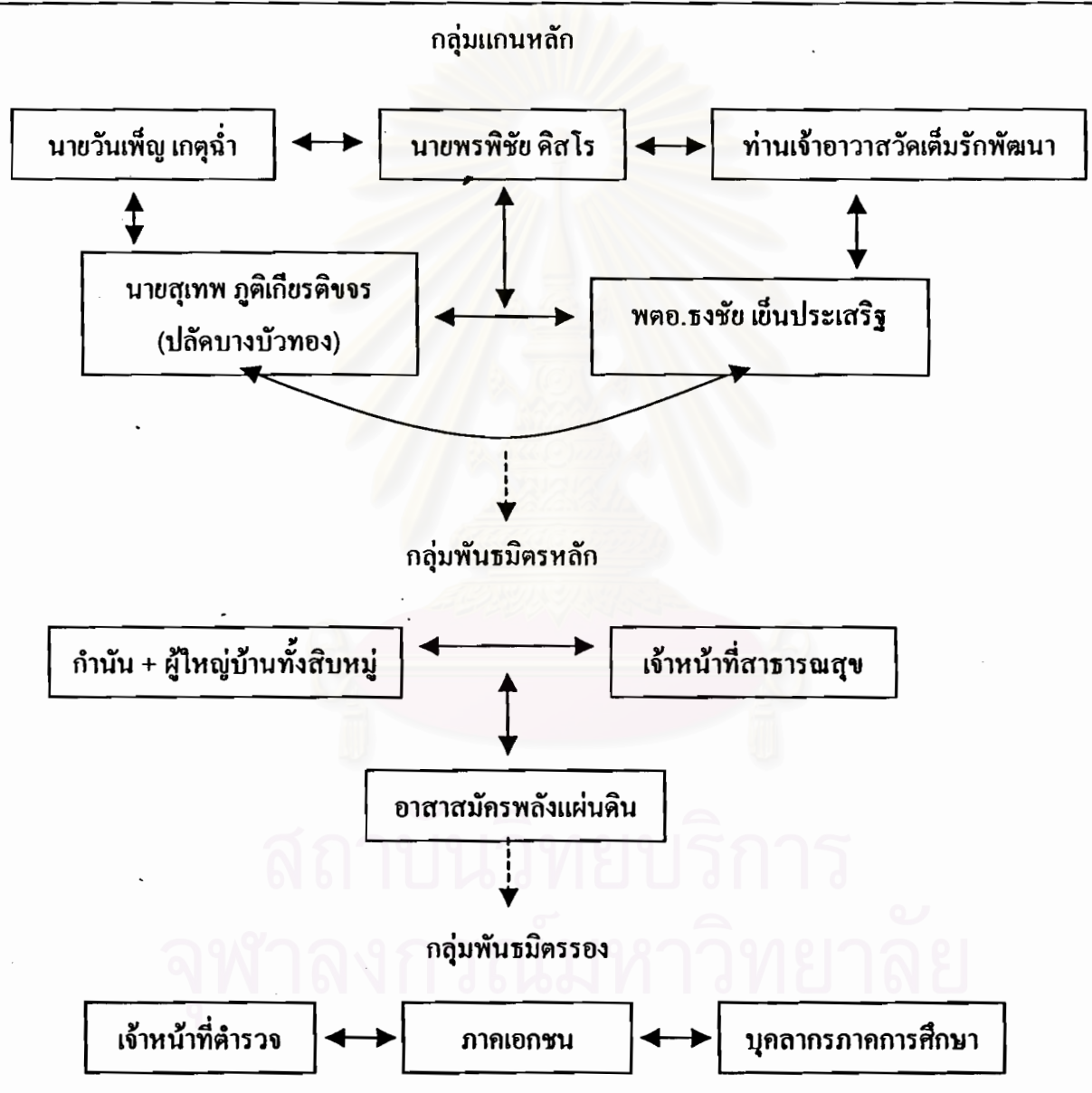

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โจทย์ข้อที่ 1 กระบวนการสื่อสารรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนตำบลบางคูรัด บางบัวทอง
นนทบุรี

ช่วงที่ 2 สถานการณ์ปี 2544 - 2546

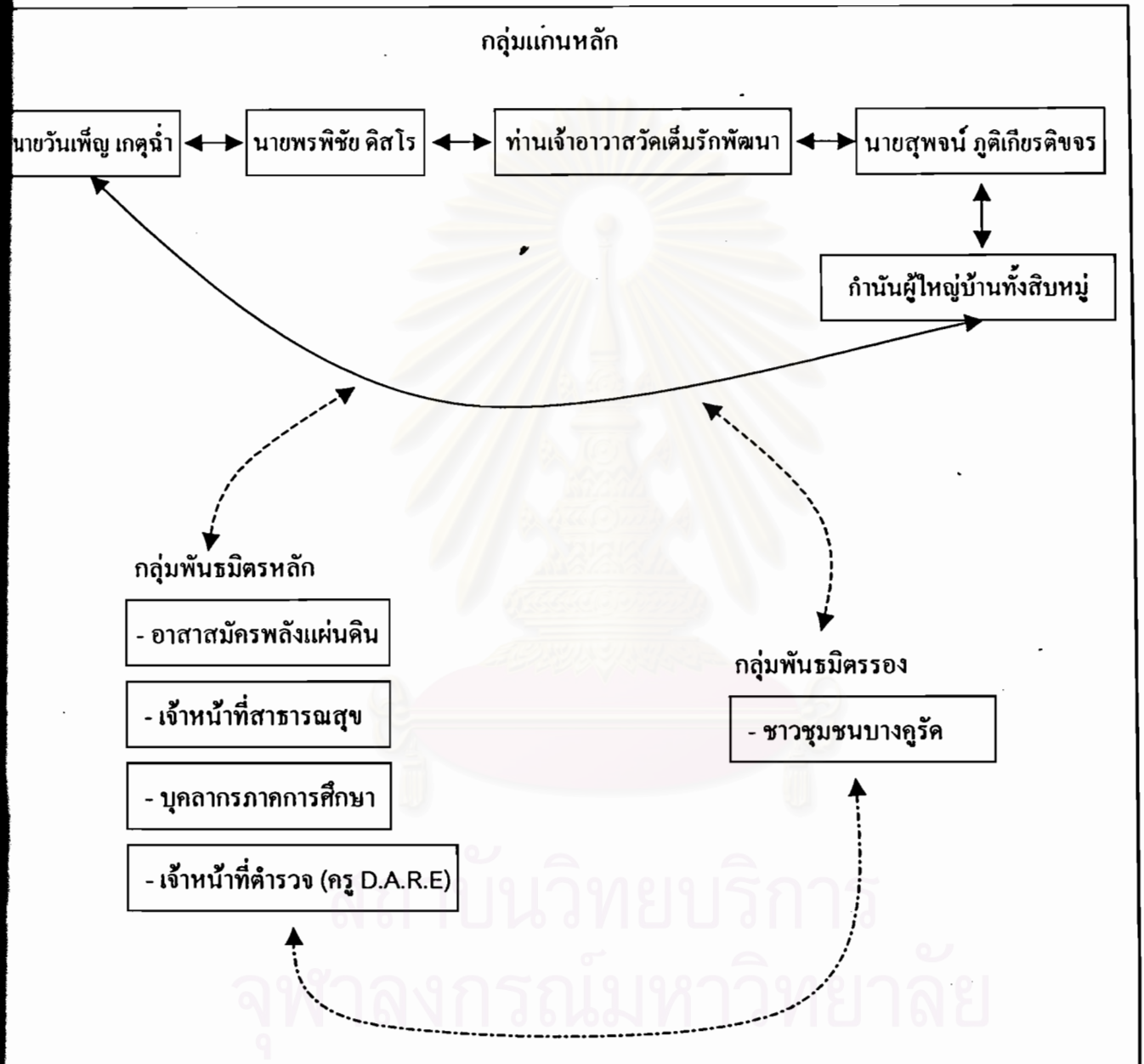
ช่วงร่วมทัฬงสงครามยาเสพติดระยะที่ 1 กับรัฐบาล พตท. ทักษิณ ชินวัตร

แผนภาพที่ 2 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูรัดในช่วงร่วมทัฬงสงครามยาเสพติด

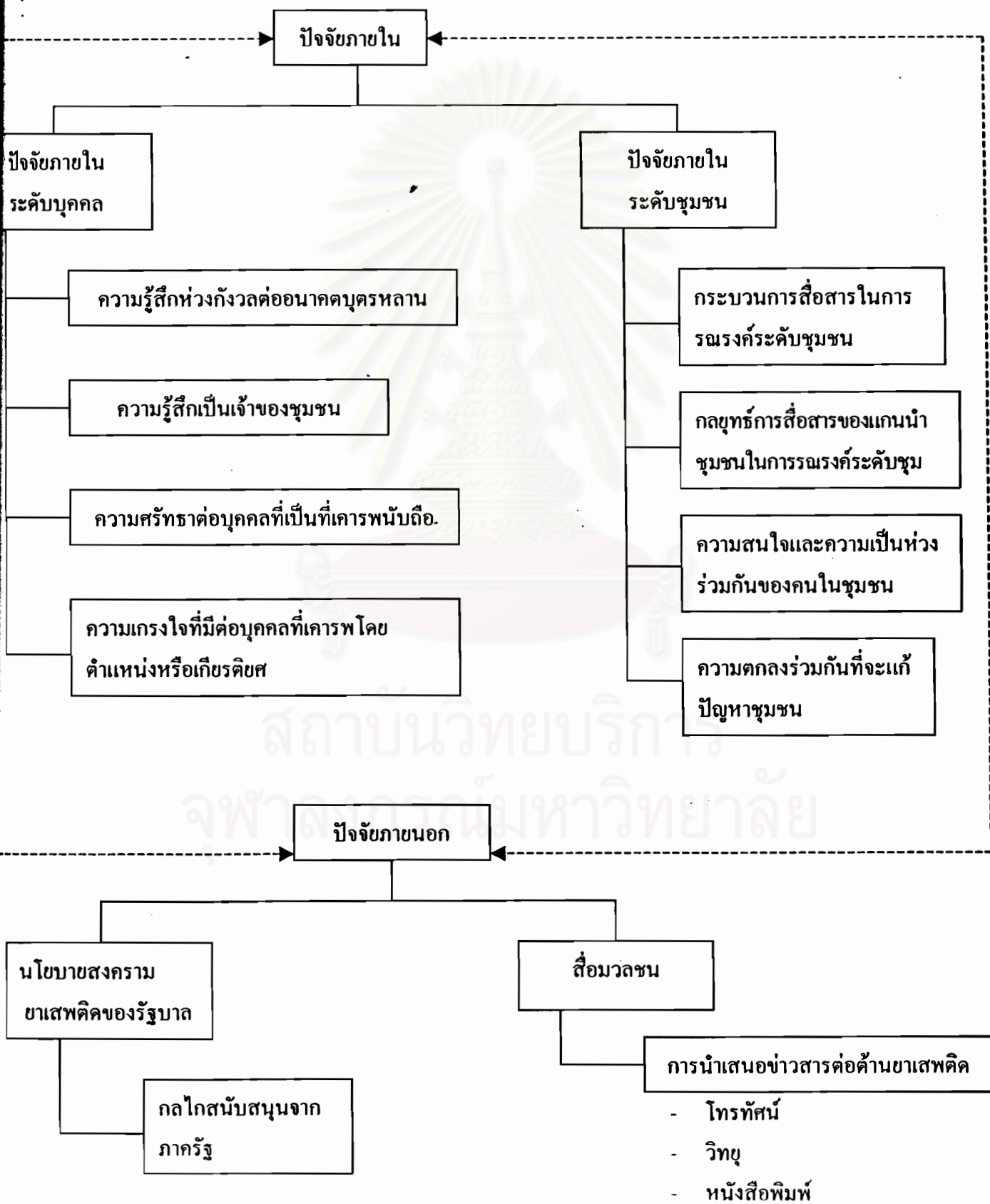
ช่วงที่ 3 สถานการณ์ปี 2546

ช่วงรุกฆาตสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติด กุมภาพันธ์ - ธันวาคม 2546

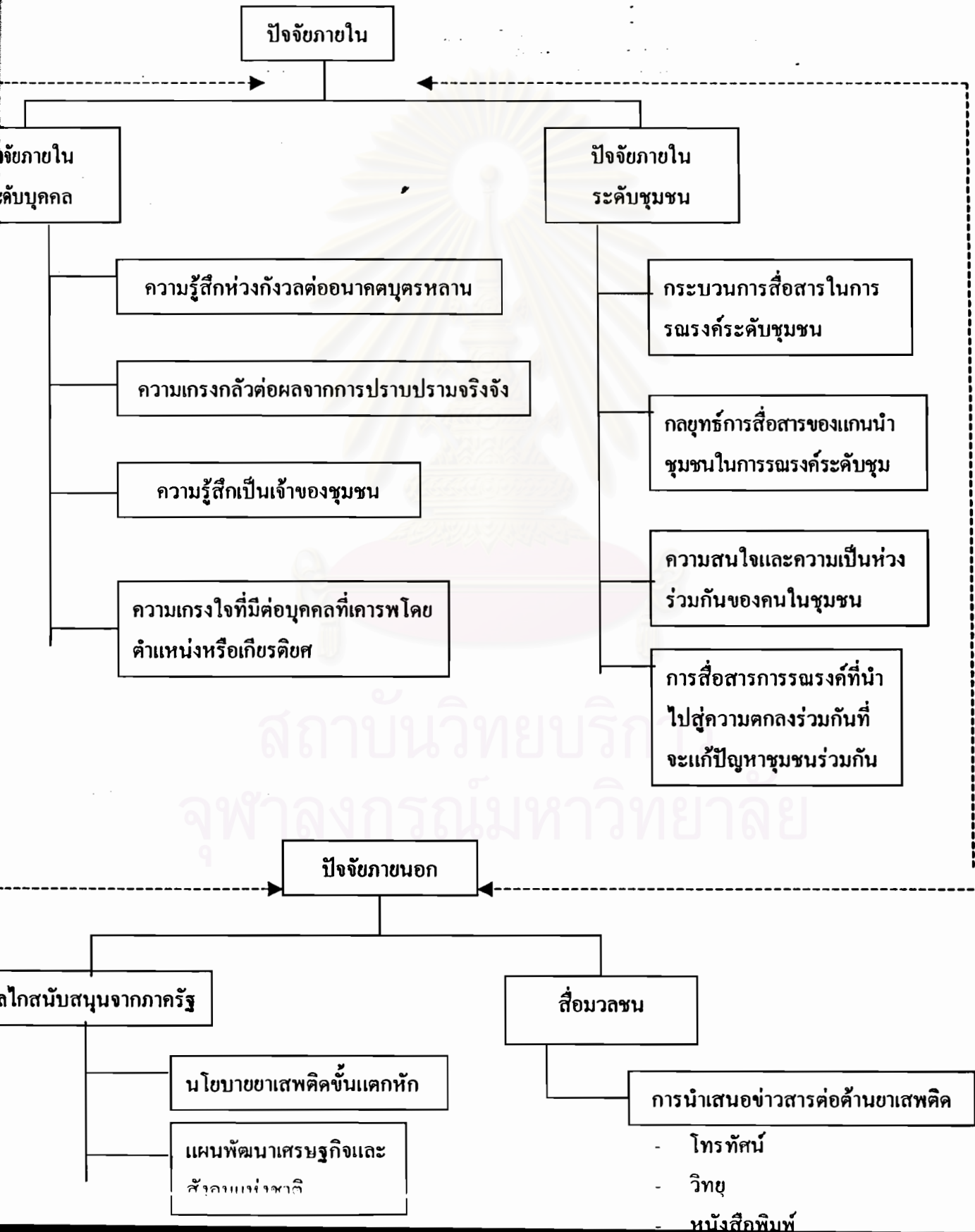
แผนภาพที่ 3 กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์ด้านยาเสพติดในชุมชนบางคูวัดในช่วงก่อนประกาศสงครามยาเสพติด ปี 2546

ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนบางคูวัด
ในช่วงที่ 2 : ช่วงร่วมทัพสงครามยาเสพติดของรัฐบาลปี 2544 - 2546

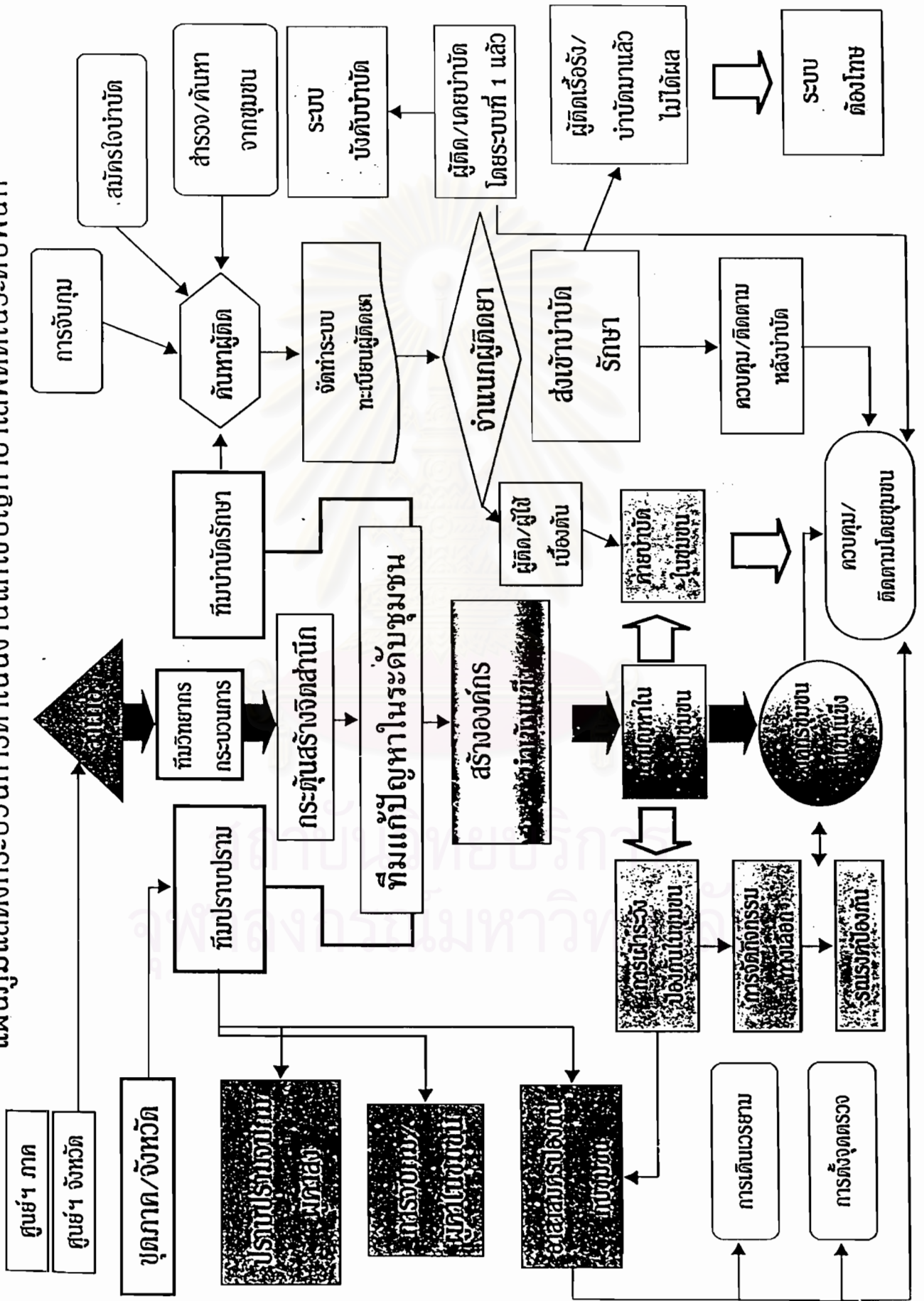

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือของพันธมิตรในการรณรงค์ด้านยาเสพติดระดับชุมชนบางคูรัด
ในช่วงที่ 3 : ช่วงรุกฆาตสงครามยาเสพติดของรัฐบาลปี 2546

แผนภูมิแสดงกระบวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่

<p>แผนการสกัดกั้นยาเสพติดพื้นที่ชายแดน</p>
<ul style="list-style-type: none"> ควบคุมพื้นที่และสกัดกั้นโดยกองกำลัง สร้างหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติดชายแดน ๕๘๒ หมู่บ้าน และควบคุมหมู่บ้านปัญหารุนแรงพิเศษชายแดน ๑๗ แห่ง

<p>แผนการณรงค์ป้องกันยาเสพติด</p>
<ul style="list-style-type: none"> สร้างจิตสำนึกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมวัยรุ่น และเยาวชนอายุระหว่าง ๑๒-๒๕ ปี ปลูกกระแสสังคม ลดปัจจัยเงื่อนไข ส่งเสริมปัจจัยบวก

<p>แผนการบริหารจัดการ</p>
<ul style="list-style-type: none"> จัดองค์กรให้ประสิทธิภาพและเข้าถึงพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ชุมชน รายงานการดำเนินงานตามที่กำหนด ประเมินสถานการณ์และดำเนินการ ทูกรอบ ๖ เดือนและสิ้นปี ๔๕

<p>แผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา</p>
<ul style="list-style-type: none"> ปลูกจิตสำนึก สร้างความรู้และวิธีการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดทุกระดับ ลดอัตราการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของ นร./นศ. ไม่เกินร้อยละ ๕

<p>แผนการปราบปรามยาเสพติด</p>
<ul style="list-style-type: none"> ยุติบทบาทผู้ค้ายาเสพติดและผู้มีอิทธิพล ๙,๕๖๖ ราย ปราบปรามจับกุมผู้ค้ายาเสพติดในชุมชน ๘๐,๐๐๐ ราย จัดองค์กร คอร.ปป. และ คอร.ขว.

<p>แผนการแก้ไขปัญหาคาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในระดับพื้นที่</p>
<ul style="list-style-type: none"> ลดระดับความรุนแรงของปัญหา ๑๗,๖๒๔ หมู่บ้าน หมู่บ้านแพร่ระบาดรุนแรง ๖,๘๘๑ แห่ง หมู่บ้านแพร่ระบาดปานกลาง ๑๐,๗๔๓ แห่ง เสริมสร้างความเข้มแข็ง หมู่บ้าน ชุมชนพื้นที่ศักยภาพ ๑๕,๓๗๔ หมู่บ้านชุมชน หมู่บ้านแกนนำ ๒๐๕ แห่ง หมู่บ้านแนวร่วม ๕๔๐ แห่ง หมู่บ้านปลอดภัย ๘,๒๒๘ แห่ง

<p>แผนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา</p>
<ul style="list-style-type: none"> บำบัดรักษาผู้เสพและผู้ติดยา ปีละ ๒๓๐,๐๐๐ คน ในสถานพยาบาล ๒๐,๐๐๐ คน ในชุมชน ๑๐๐,๐๐๐ คน กายจิตสังคม บำบัด ๑๐๐,๐๐๐ คน FAST MODEL ๑๐,๐๐๐ คน

ประวัติสารคดี

ประชาชน

icopp@matichon.co.th

ฉบับที่ 9 หน้า 17

ผู้จบการศึกษา
สิงคโปร์
ในสังคมไทย

น.21

เสก โลโซ

โคออดิเนเตอร์เบบซิงจ

น.24

เงาเส้นทาง 'ยาเส้นพติด'

ก่อนประกาศชัยชนะ

เงาหลังดง

1. ...

2. ...

3. ...

4. ...

5. ...

6. ...

7. ...

8. ...

9. ...

10. ...

11. ...

12. ...

13. ...

14. ...

15. ...

16. ...

17. ...

18. ...

19. ...

20. ...

21. ...

22. ...

23. ...

24. ...

25. ...

26. ...

27. ...

28. ...

29. ...

30. ...

31. ...

32. ...

33. ...

34. ...

35. ...

36. ...

37. ...

38. ...

39. ...

40. ...

41. ...

42. ...

43. ...

44. ...

45. ...

46. ...

47. ...

48. ...

49. ...

50. ...

51. ...

52. ...

53. ...

54. ...

55. ...

56. ...

57. ...

58. ...

59. ...

60. ...

61. ...

62. ...

63. ...

64. ...

65. ...

66. ...

67. ...

68. ...

69. ...

70. ...

71. ...

72. ...

73. ...

74. ...

75. ...

76. ...

77. ...

78. ...

79. ...

80. ...

81. ...

82. ...

83. ...

84. ...

85. ...

86. ...

87. ...

88. ...

89. ...

90. ...

91. ...

92. ...

93. ...

94. ...

95. ...

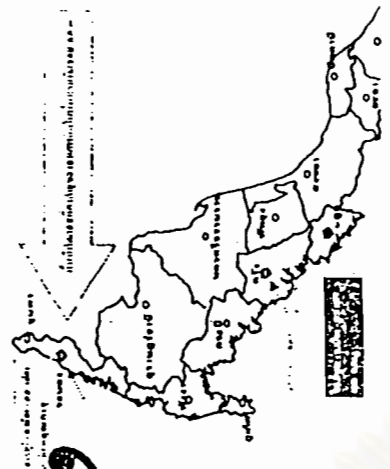
96. ...

97. ...

98. ...

99. ...

100. ...

วินัย มงคลธามน์

ผู้กำกับจังหวัดขอนแก่น

"ระบอบได้อับ
การประกาศเป็น
จังหวัดขอนแก่น
เขตจังหวัดขอนแก่น
คือขอนแก่น มีเพียง
บางแห่งเท่านั้น
เพราะจังหวัดขอนแก่น
ไปขอนแก่นด้วย
อย่างไรก็ดี มีผู้
กำกับขอนแก่น
คือวินัยมงคลธามน์"

เมื่ออยู่ที่นั่น นอกจากจะคอยเฝ้าระวังการจลาจล
พม่าที่ถ้ำผาน้ำร้อนแล้ว ยังคอยเฝ้าระวังการจลาจล
ในป่าที่ถ้ำผาน้ำร้อนด้วย เมื่อถึงขอนแก่นแล้ว
แต่ปัญหาที่ถ้ำผาน้ำร้อนคือ เรื่องที่จังหวัดขอนแก่น
ไประบอบได้อับ

อย่างไรก็ดี การจลาจลในขอนแก่น
เป็นการเคลื่อนไหวที่ถ้ำผาน้ำร้อน การจลาจลในขอนแก่น
จึงเป็นเรื่องที่ขอนแก่นต้องเฝ้าระวัง เพราะขอนแก่น
เดินทางแล้วคือจังหวัดขอนแก่น

ปัญหาที่ถ้ำผาน้ำร้อนคือ เรื่องที่จังหวัดขอนแก่น
ไประบอบได้อับ

ขบวนการประชาธิปไตย

การแก้ไขอย่างยั่งยืน

โดยภาคประชาชน

2) องค์การภาคประชาชนกลายเป็นแกนนำ
(7) องค์กรพลังประชาชนกรกรวมตัว
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

และวิธีการร่วมมือกับการพัฒนาเมือง
การทำกิจกรรมประเภทนี้ทุกสิ่ง การมีอิสระ
เป็นผู้นำได้ การมีประชาธิปไตย การ
รวมกลุ่มเยาวชน เช่นคนเสรี กิจการเสรีนิยม
ไม่มีงานทำ มีอาชีพ การตั้งสมาคมเยาวชน
ของนักศึกษาทุกที่ทุกโรงเรียน การจัดตั้งศูนย์นัก
ประชาธิปไตยโดยจัดตั้งประชาธิปไตยขึ้น
ซึ่งเป็นต่างๆ การอบรม วรรณคดีแล้ว สิ่งต่างๆ
เหล่านี้เป็นกิจกรรมทุกขบวนการที่ประชาชนพลเมือง
การประชาสัมพันธ์ในทีวี วิทยุ และหนังสือพิมพ์ใน
การจัดตั้งสมาคมผู้ผลิต

องค์การประชาธิปไตยโดยชุมชนเองยังไม่
มากเท่าไร
... ..
... ..
... ..
... ..

ส่วนท้องถิ่น(ชน. เกษก. อบจ.) เป็นผู้สนับสนุน
ความรู้ เทคโนโลยี วิทยุกำลัง บุคลากร และ
งบประมาณรัฐสภาประชาชน
... ..
... ..
... ..
... ..

แนวโน้ตยุทธศาสตร์ที่ภาคประชาชนจะเสนอต่อ
นายกรัฐมนตรี มีพอชชดังนี้
1.ยุทธศาสตร์การบูรณาการการพัฒนาเมือง
ทั้งภายใน ชีวิตร และสภาพแวดล้อม มีเยาวชน ๑๑
ผู้นำชุมชน ผู้นำชนเผ่า ๑๑คน ร่วมกันทำงาน โดยมี
มาตรการ วิธีการ กิจกรรมต่างๆ ดังนี้

การนำใช้จากคุณธรรมโดยวัด พระ ฆราวาส
ศาสนาโลก
- การนำคุณธรรมมาใช้ให้แพร่หลาย
- การนำคุณธรรมมาใช้ให้แพร่หลาย
- การนำคุณธรรมมาใช้ให้แพร่หลาย
- การนำคุณธรรมมาใช้ให้แพร่หลาย

ประมุขสภาประชาชน
- แต่งตั้งหน่วยงาน
- แต่งตั้งหน่วยงาน
- แต่งตั้งหน่วยงาน
- แต่งตั้งหน่วยงาน
- แต่งตั้งหน่วยงาน

ทุกยุทธศาสตร์ต้องการระบบสนับสนุนใน
นโยบาย และบุคลากรและงบประมาณจาก
พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ป.ป.ช. ผู้ว่าฯ
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและการมี
บทบาทประชาชนที่สามารถทำงานร่วมกับ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดรัฐบาลที่อาจนำมาใช้
ประชาชนที่มองไม่เห็นพอเพราะเขา
สนับสนุนและองค์การที่พอ รัฐบาล
ภาคประชาชนและกำลังเพื่อแก้ปัญหา
เหล่านี้ซึ่งประชาชนที่สนใจจะมีส่วนร่วม

ในชุมชนลดลงแล้ว แต่.....

สามารถซื้อหากันได้บ่อย แม้ว่าจะยากขึ้นกว่าแต่ก่อนก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนเมืองใหญ่ ที่พบเห็น

ขบวนการชุมชนเมืองที่รุนแรงก็มักก่อขบวนการเข้า

กันนั้นแล้ว ขบวนการต่อสู้ที่จะประสบความสำเร็จและ

เริ่มตั้งโครงการรณรงค์หาได้ไม่ มีชุมชนเมืองโดยทั่วไป

มักจะเป็นชุมชนที่ถูกละเลยหรือมองข้ามโดยง่าย

ผู้จำหน่าย และผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

ผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ

น.พ.พอล เตช ปิ่นประทีป

สถาปนิกชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

หนึ่ง คือเป็นโรคของสังคมไทย ซึ่งต้องการบำบัดรักษา

และประคับประคองมิให้มีการเสื่อมเป็นระยะเวลาที่

เนื่องมาจากคน 1 D จึงวางใจได้ว่าชุมชนโดย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 4-5 เดือนแรกนั้นคือเป็น

ที่สุด ซึ่งก็หาสามารถพูดได้ว่าผ่านพ้นแล้ว

นักวิชาการพูดได้ไปตลอด

การอุปถัมภ์ที่ดีเยี่ยมแล้ว ซึ่งต้องการการ

ที่เมื่อต้องการพูดโดยความร่วมกันว่า

หลายผ่าน ทั้งลุ่มบัว ครอบครั

น.พ.พอล เตช ปิ่นประทีป

สถาปนิกชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

หนึ่ง คือเป็นโรคของสังคมไทย ซึ่งต้องการบำบัดรักษา

และประคับประคองมิให้มีการเสื่อมเป็นระยะเวลาที่

เนื่องมาจากคน 1 D จึงวางใจได้ว่าชุมชนโดย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 4-5 เดือนแรกนั้นคือเป็น

ที่สุด ซึ่งก็หาสามารถพูดได้ว่าผ่านพ้นแล้ว

นักวิชาการพูดได้ไปตลอด

การอุปถัมภ์ที่ดีเยี่ยมแล้ว ซึ่งต้องการการ

ที่เมื่อต้องการพูดโดยความร่วมกันว่า

หลายผ่าน ทั้งลุ่มบัว ครอบครั

น.พ.พอล เตช ปิ่นประทีป

สถาปนิกชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

หนึ่ง คือเป็นโรคของสังคมไทย ซึ่งต้องการบำบัดรักษา

และประคับประคองมิให้มีการเสื่อมเป็นระยะเวลาที่

เนื่องมาจากคน 1 D จึงวางใจได้ว่าชุมชนโดย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 4-5 เดือนแรกนั้นคือเป็น

ที่สุด ซึ่งก็หาสามารถพูดได้ว่าผ่านพ้นแล้ว

นักวิชาการพูดได้ไปตลอด

การอุปถัมภ์ที่ดีเยี่ยมแล้ว ซึ่งต้องการการ

ที่เมื่อต้องการพูดโดยความร่วมกันว่า

หลายผ่าน ทั้งลุ่มบัว ครอบครั

ปิดบัญชี ๗.

แผนปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติด

'60 วันเพื่อในหลวง'

การควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่

พื้นที่	ผลการดำเนินงาน (1 ก.พ.-16 เม.ย. 66)
กิ่งกุดหวาย	555,887 แห่ง
ปิดล้อมตรวจค้น	169,264 ครั้ง
จับกุมผู้ค้าขาย	19,949 ราย/22,316 คน
ตรวจค้นสถานบริการ	276,690 ครั้ง
ตรวจปิดแหล่งเล่นสีม่วง	3,927 คน
ผู้ค้ารายย่อยรายงานตัว	44,132 คน
ผู้เสพ/ผู้ติดรายงานตัว	329,336 คน
โครงการบำบัดเพื่อแผ่นดิน	31,494 คน

ข้อมูล : ศูนย์ควบคุมการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2546

ปราบปรามยาเสพติดตามแผนปฏิบัติการนำโดย... การต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด หรือ "60 วันเพื่อในหลวง" ที่ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา แม้เพียง ๓๓ วันก็ยังคงจะยอมรับว่าเมื่อถึงกำหนดเวลาที่ระบุไว้... การปราบปรามยาเสพติดได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด 100%... แม้จะไม่ได้หมายความว่าในวันที่ 3 ธันวาคมนี้ ปิดบัญชีหรือมีการก้าวต่อไปเป็นหน้า ซึ่งจะเน้นการปราบปรามและจะจับชายแดน การประสานความร่วมมือกับ... ซึ่งกำลังดำเนินการทำลายล้างแหล่งผลิตต้นทาง เป็น

การควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จะ... การปราบปรามยาเสพติดได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด 100%... แม้จะไม่ได้หมายความว่าในวันที่ 3 ธันวาคมนี้ ปิดบัญชีหรือมีการก้าวต่อไปเป็นหน้า ซึ่งจะเน้นการปราบปรามและจะจับชายแดน การประสานความร่วมมือกับ... ซึ่งกำลังดำเนินการทำลายล้างแหล่งผลิตต้นทาง เป็น

1. การปราบปรามยาเสพติด

การปราบปรามยาเสพติดได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด 100%... แม้จะไม่ได้หมายความว่าในวันที่ 3 ธันวาคมนี้ ปิดบัญชีหรือมีการก้าวต่อไปเป็นหน้า ซึ่งจะเน้นการปราบปรามและจะจับชายแดน การประสานความร่วมมือกับ... ซึ่งกำลังดำเนินการทำลายล้างแหล่งผลิตต้นทาง เป็น

2. การปราบปรามยาเสพติด

การปราบปรามยาเสพติดได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด 100%... แม้จะไม่ได้หมายความว่าในวันที่ 3 ธันวาคมนี้ ปิดบัญชีหรือมีการก้าวต่อไปเป็นหน้า ซึ่งจะเน้นการปราบปรามและจะจับชายแดน การประสานความร่วมมือกับ... ซึ่งกำลังดำเนินการทำลายล้างแหล่งผลิตต้นทาง เป็น

3. การปราบปรามยาเสพติด

การปราบปรามยาเสพติดได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด 100%... แม้จะไม่ได้หมายความว่าในวันที่ 3 ธันวาคมนี้ ปิดบัญชีหรือมีการก้าวต่อไปเป็นหน้า ซึ่งจะเน้นการปราบปรามและจะจับชายแดน การประสานความร่วมมือกับ... ซึ่งกำลังดำเนินการทำลายล้างแหล่งผลิตต้นทาง เป็น

ผลการดำเนินงาน (ก.พ.-16 เม.ย. 66)
718 ราย (คดี)/603 คน
2,100 ราย (คดี)/2,676 คน
39,349,175 เม็ด
886.03 ล้านบาท
1,991.00 ล้านบาท
135.00 ล้านบาท
2,877.03 ล้านบาท

ข้อมูล : ศูนย์ควบคุมการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2546

หมู่บ้าน/ชุมชน เหลือเป้าหมายที่ต้องดำเนินการอีก 1,355 หมู่บ้าน/ชุมชน หรือดำเนินการได้ร้อยละ 98.39

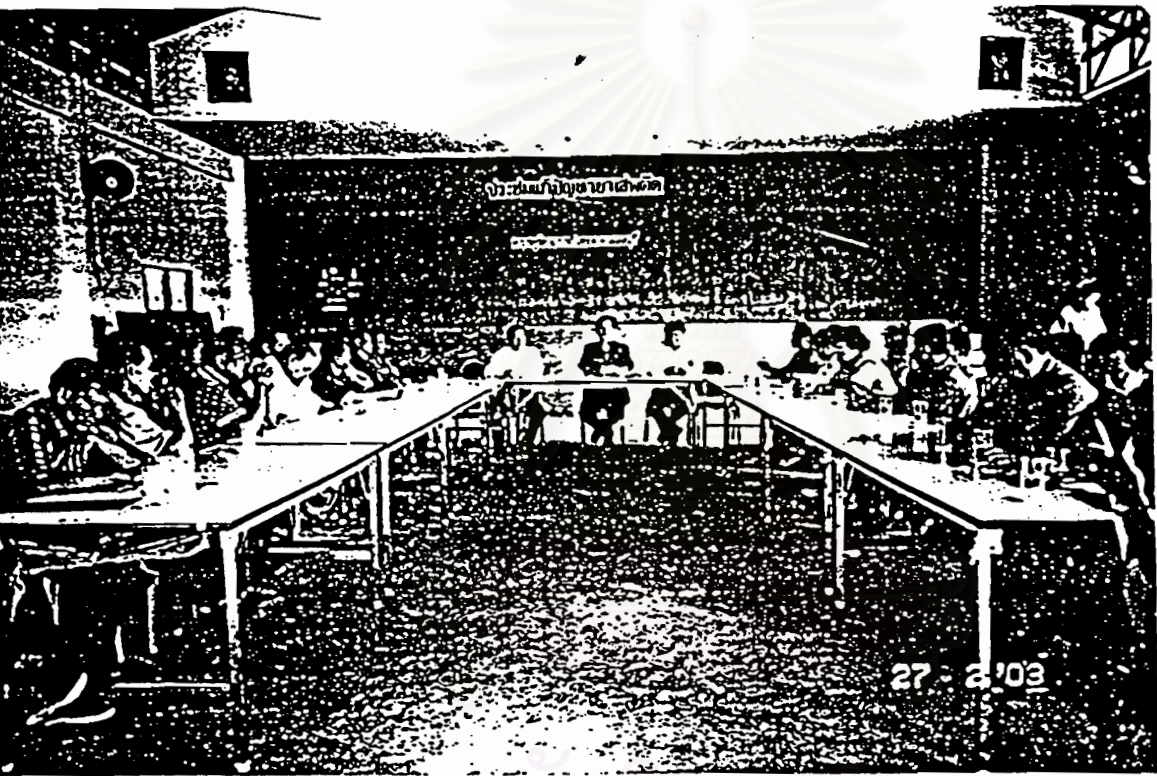
3.2 การปฏิบัติภารกิจของผู้ประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ณ วันที่ 26 ตุลาคม สามารถจัดตั้งผู้ประสานฯ ได้รวมทั้งสิ้น 2,785,167 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน 2,163,293 คน ในสถานศึกษา สถานประกอบการและอื่นๆ 621,874 คน

3.3 การสร้างความเข้มแข็งพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ศตส.มท. ได้กำหนดให้จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมประชาชนกำหนดแนวทางการเฉพาะของตำบล/เทศบาล ในทางด้านความเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดให้ได้อย่างถาวรให้ครบทุกตำบล/เทศบาล โดยให้หน่วยงานที่ 1-26 ตำบลฯ ได้รายงานผลการดำเนินงาน

12,493,376 บาท

2. ดำเนินการดูแลผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด การระดมอาสาสมัครในฐานะผู้รับผิดชอบหลักในงานด้านการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ได้สรุปผลการดำเนินงาน(ถึง 1 ต.ค. 2546) ดังนี้ ผู้เข้าร่วมโดยสมัครใจ 408,419 คน เข้าร่วมโดยการบริหาร 6,721 คน นำผู้ต้องโทษมารับการบำบัด 141,644 คน

3. การป้องกันกัญญาผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 3.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชนตามกระบวนการเสริมสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด จากเป้าหมายทั่วประเทศและ กทม. 84,350 หมู่บ้าน

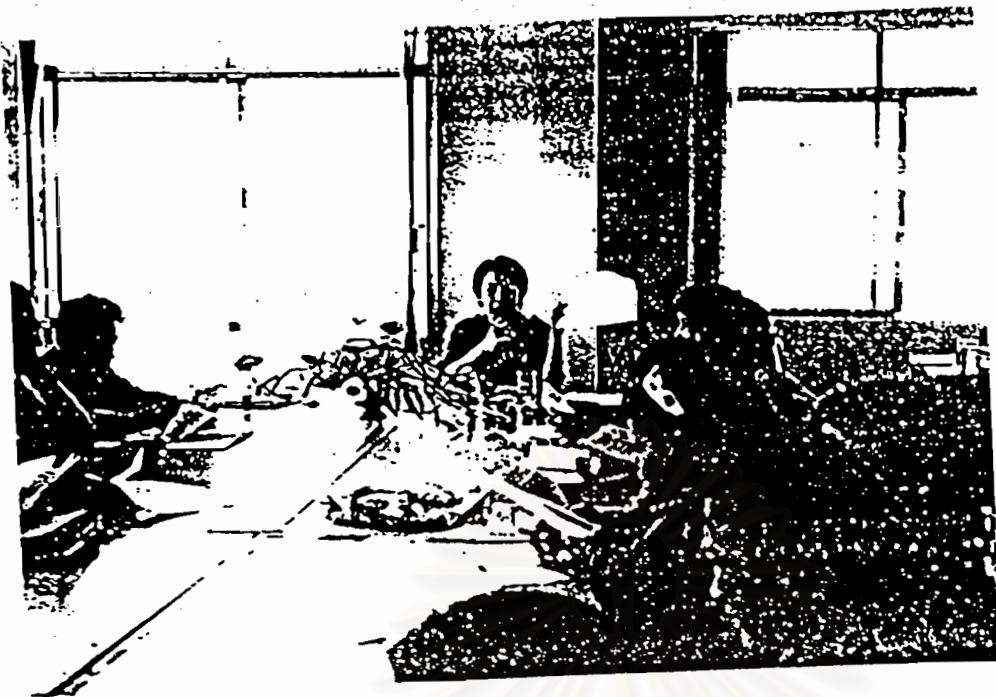

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

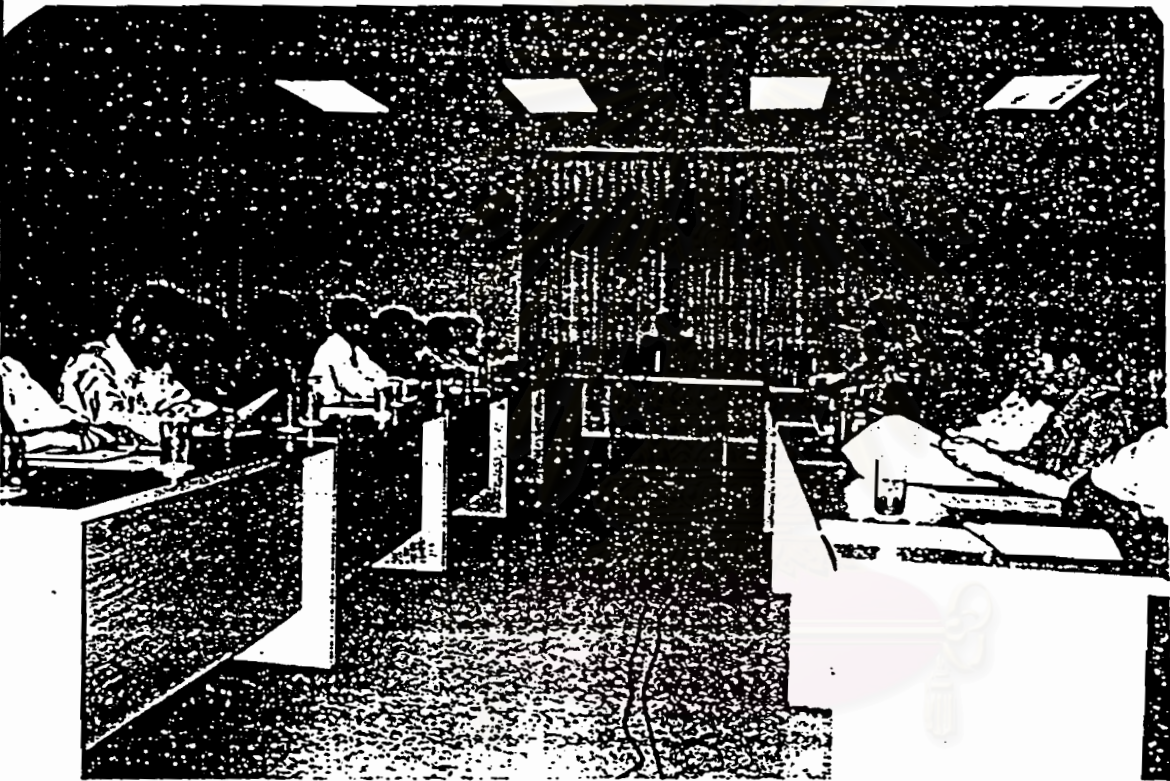
การประชุมแก้ปัญหาสุขภาพระดับตำบลโดยแกนนำชุมชนบางคูรัดร่วมกับ
กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสิบหมู่

การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดมพลังสมองระดับตำบล
ที่ อบต.บางคูรัด

การประชุมผู้นำชุมชนและอบรรมการดำเนินการสื่อสารกับชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประชุมชุดเฉพาะกิจด้านการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดระดับอำเภอทุก
เดือนโดยแกนนำชุมชนบางคูรัด ประชุมกับ นายอำเภอบางบัวทอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสื่อสารในลักษณะการให้คำปรึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การใช้หลักพุทธศาสนาในการกล่อมเกลาคิดใจให้เลิกยาเสพติด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แกนนำการรณรงค์ภาคชุมชนโดยแกนนำการรณรงค์ตำบลบางคูรัดร่วมกับ
ผู้นำท้องถิ่นและแกนนำภาครัฐร่วมลงนามความร่วมมือเพื่อแสดงเจตจำนง
ในการสร้างพลังแผ่นดินต่อต้านยาเสพติด

โครงการทางใหม่ ชีวิตใหม่ รุ่นที่ 21

11-20 มิถุนายน 2546

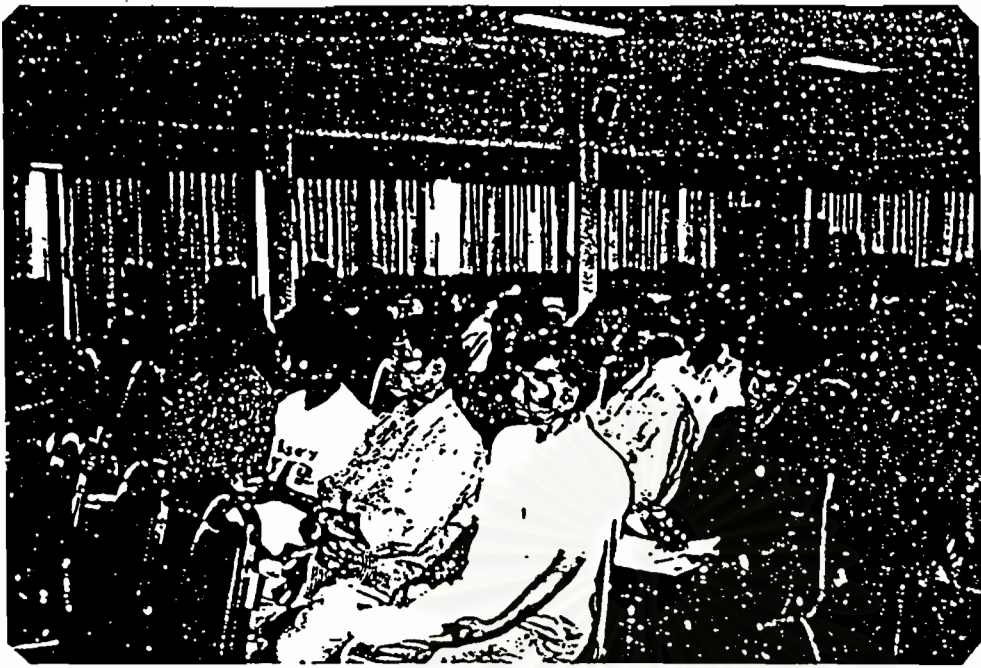
ณ วัดลำไทร ตำบล

ศ.ด. ลำไทร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการอบรมฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด "ทางใหม่ ชีวิตใหม่" ปี 2546

การประชุมทีมงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคชุมชน

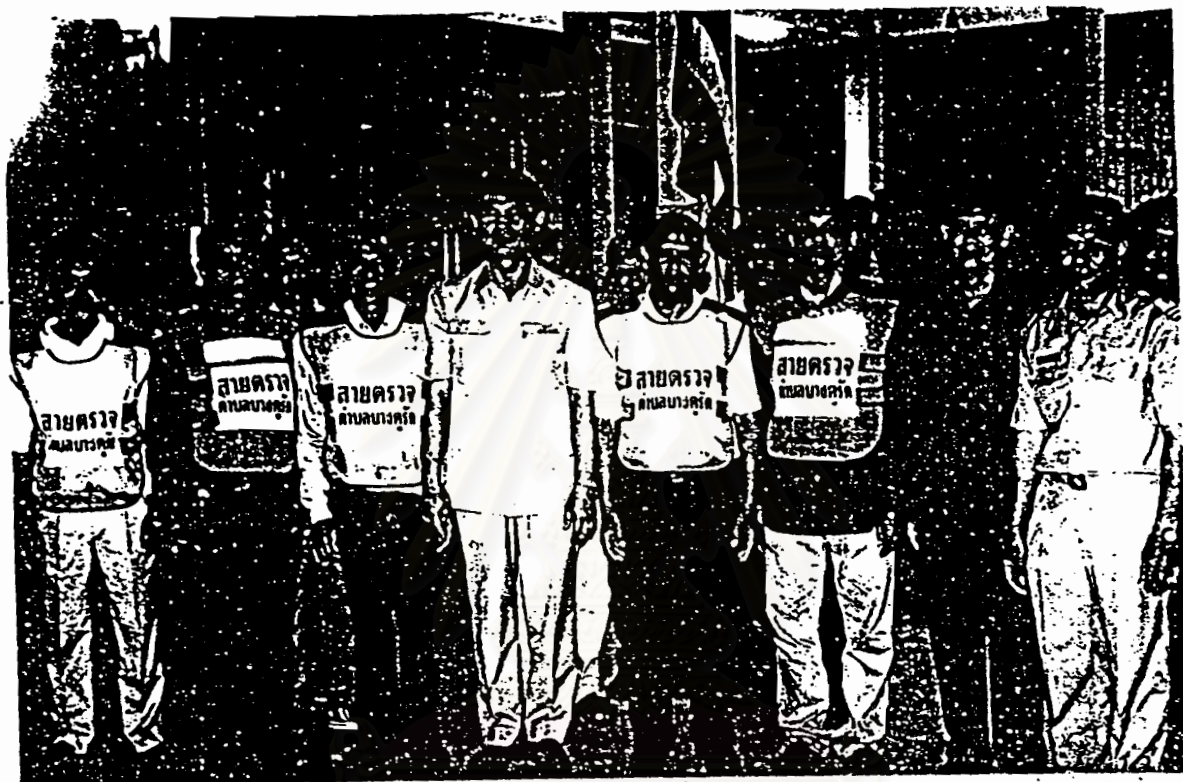

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประกาศร่วมทัพสงครามขึ้นแตกหักกับยาเสพติดในปีพ.ศ. 2546

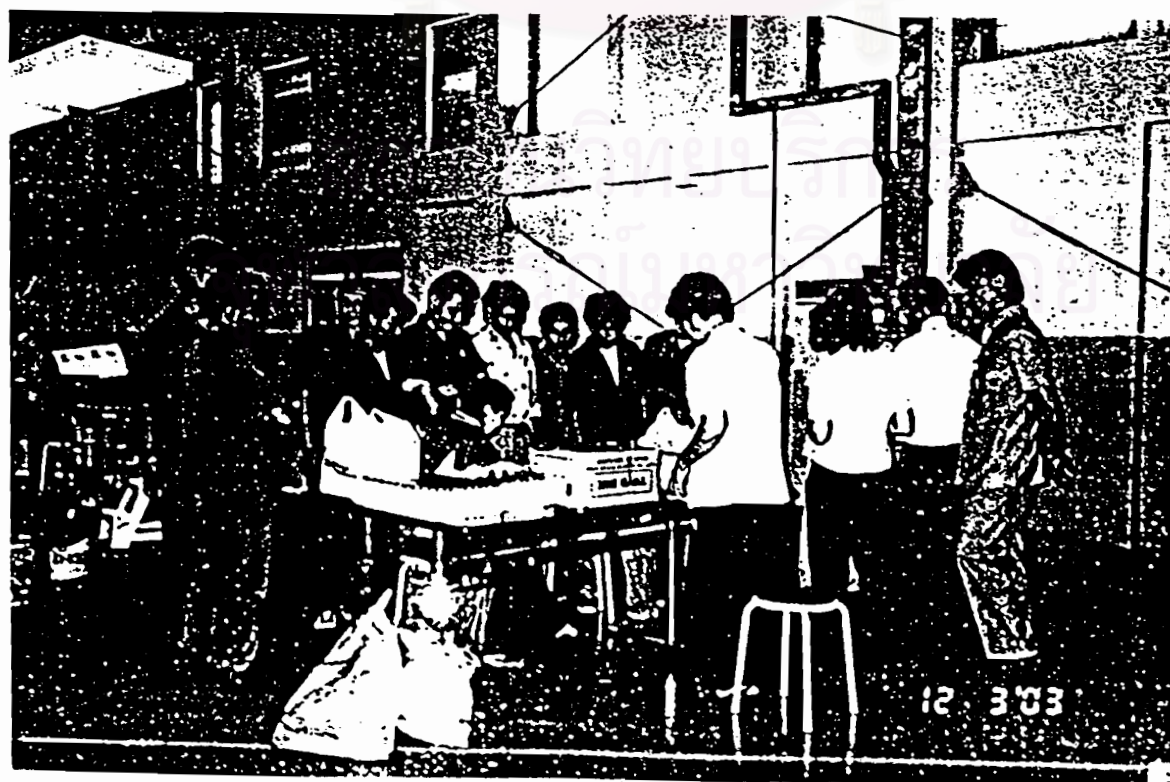
การป้องกัน

เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดชุดออกตรวจ กวดขัน พื้นที่
สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

การป้องกัน

กิจกรรมให้ความรู้กับพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด และการตรวจปัสสาวะหาสาร
เสพติดของพนักงาน

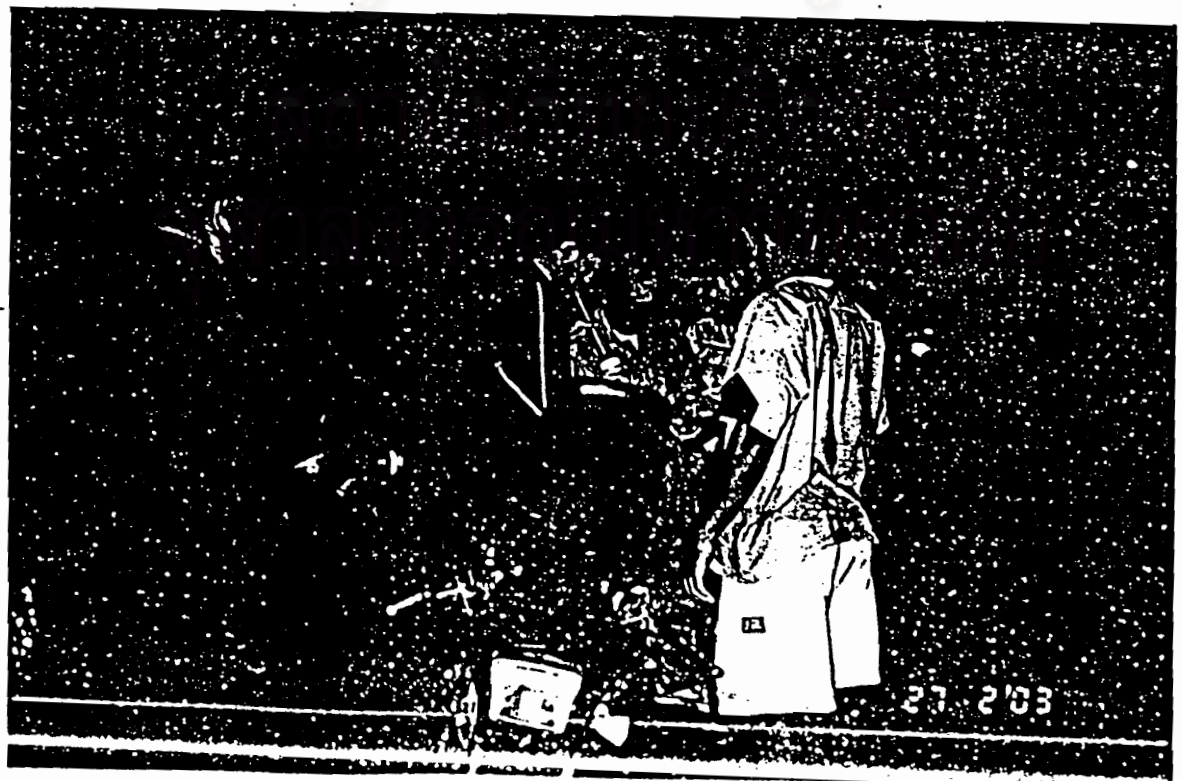
การป้องกัน

กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับคนขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง และการตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด

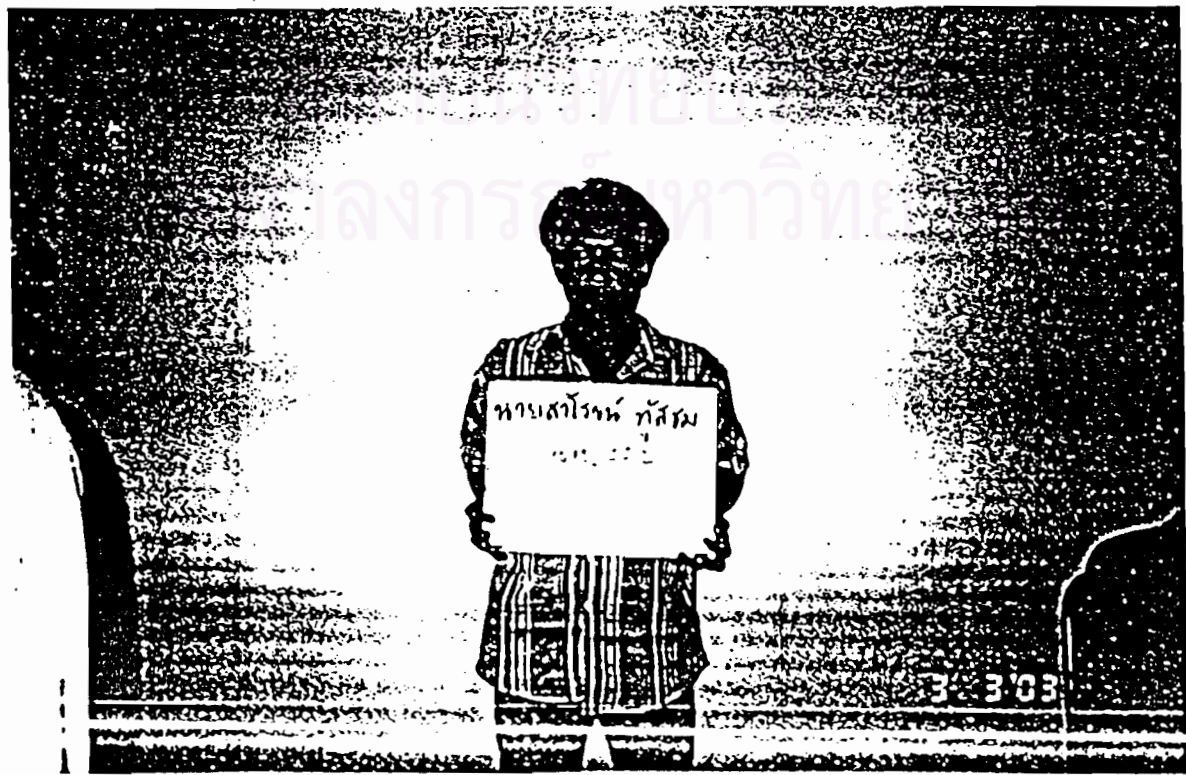
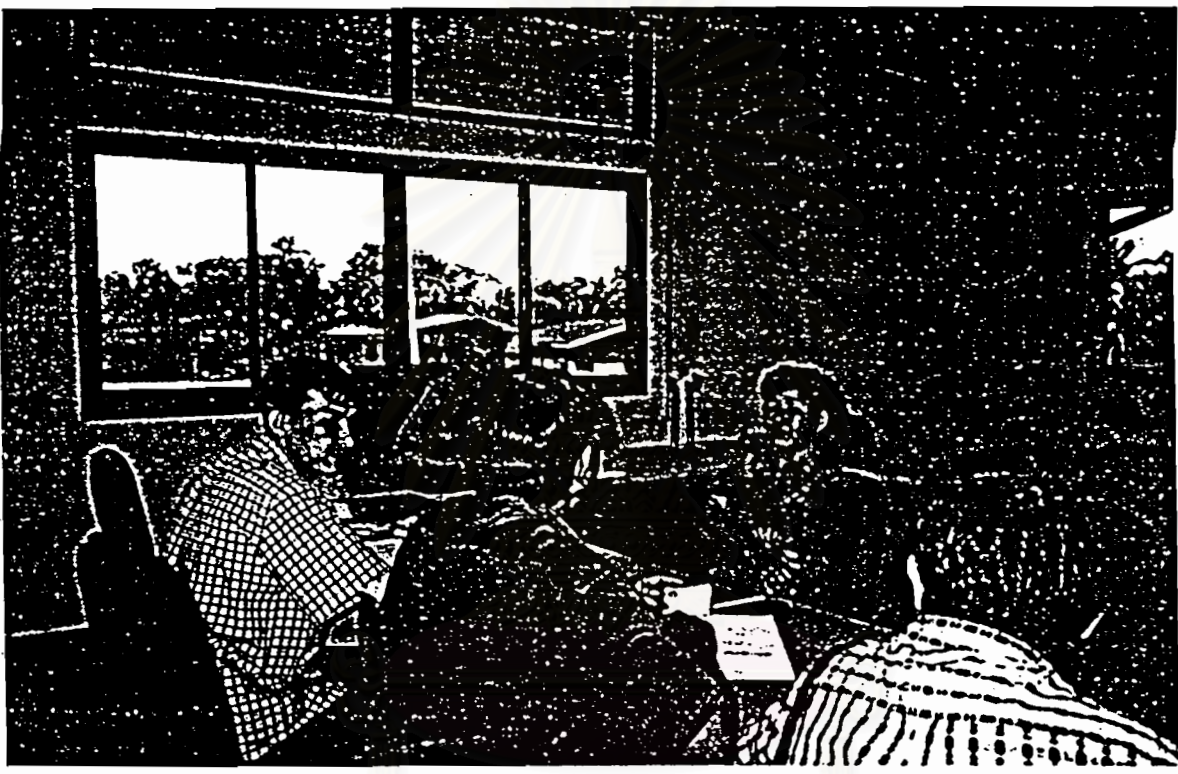
การปราบปราม

ชุดตรวจร่วม เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล
ออกตรวจพื้นที่ กุดค้น จับกุม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สัปดาห์ ละ 1 ครั้ง

การดำเนินการกับผู้ค้ามารายงานตัว

ผู้ค้าที่เข้ารายงานตัว ผ่านกระบวนการศูนย์ซักถามของศตส.อ.บางบัวทองเพื่อขยายผล และผ่านพิธีการสาบานตน ตามหลักศาสนาที่นับถือ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวศุภรชต์ ปิยวัชรพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2516 ที่จังหวัดยะลา สำเร็จการนิเทศศาสตรบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2537 และศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนการ ปีการศึกษา 2547 ปัจจุบันรับราชการไปรษณีย์ภาษาฝรั่งเศสธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย